

Riksdagens snabbprotokoll

2021/22:130

Tisdagen den 14 juni

Kl. 09.00–15.47
18.00–20.54

Det justerade protokollet utkommer inom tre veckor eller vid den tidpunkt som talmannen bestämmer. Talare som vill göra anmärkningar mot snabbprotokollet ska anmäla detta senast kl. 12.00 den tredje vardagen efter sammanträdet.

§ 1 Avsägelse

Andre vice talmannen meddelade att *Carl-Oskar Bohlin* (M) av sagt sig uppdraget som suppleant i OSSE-delegationen.

Kammaren biföll denna avsägelse.

§ 2 Anmälan om subsidiaritetsprövningar

Andre vice talmannen anmälde att utdrag ur följande protokoll i ärenden om subsidiaritetsprövning av EU-förslag hade kommit in:
prot. 2021/22:31 för torsdagen den 2 juni från justitieutskottet,
prot. 2021/22:35 för torsdagen den 9 juni från civilutskottet och
prot. 2021/22:61 för torsdagen den 9 juni från socialutskottet.

§ 3 Anmälan om faktapromemoria

Andre vice talmannen anmälde att följande faktapromemoria om förslag från Europeiska kommissionen hade kommit in och överlämnats till utskott:
2021/22:FPM101 Nytt direktiv om återvinning av tillgångar och förverkande *COM(2022) 245* till justitieutskottet

§ 4 Ärende för hänvisning till utskott

Följande dokument hänvisades till utskott:
EU-dokument
COM(2022) 231 till finansutskottet
Åttaveckorsfristen för att avge ett motiverat yttrande skulle gå ut *den 5 september*.

§ 5 Ärenden för bordläggning

Följande dokument anmäldes och bordlades:
Finansutskottets betänkanden
2021/22:FiU20 Riktlinjer för den ekonomiska politiken
2021/22:FiU30 Årsredovisning för staten 2021

Utbildningsutskottets betänkanden
2021/22:UbU33 Ett mer likvärdigt skolval
2021/22:UbU34 Stiftelsen Riksbankens Jubileumsfonds verksamhet och årsredovisning 2021

Justitieutskottets betänkanden
2021/22:JuU45 Riksrevisionens rapport om Ekobrottsmyndighetens arbete mot den organiserade ekonomiska brottsligheten
2021/22:JuU47 Kompletteringar till EU:s nya gräns- och kustbevakningsförordning och förtydliganden i regler om unga lagöverträdare

§ 6 Granskningsbetänkande

Konstitutionsutskottets betänkande 2021/22:KU20
Granskningsbetänkande
föredrogs.

Inledning

Anf. 1 *KARIN ENSTRÖM* (M):

Fru talman! I mer än 200 år har konstitutionsutskottet granskat att regeringen och statsråden i sin ämbetsutövning har följt grundlagarna och andra lagar och regler som styr regeringsarbetet. Konstitutionsutskottets ledamöter är alla folkvalda, och vi tillhör alla olika politiska partier. Men granskningen är formell och handlar inte om vad som kan anses vara politiskt önskvärt eller möjligen politiskt klandervärt, utan konstitutionsutskottets granskning kan sägas innebära att politiskt ansvar utkrävs på konstitutionell grund. Att det konstitutionella snarare än det politiska

perspektivet ska ligga till grund för utskottets granskningsarbete är av central betydelse. Det förpliktar men erbjuder samtidigt öppningar till samförstånd över partigränser där samförstånd kanske inte alltid råder.

I det här betänkandet, KU20, redovisas utskottets granskning av statsrådets tjänsteutövning med anledning av de särskilda anmälningar som har inkommit till utskottet fram till och med januari i år. De är alltså gjorda av riksdagsledamöter. Granskningen bygger på 35 KU-anmälningar, och utskottet påtalar brister i sammanlagt 14 ärenden.

Utskottet är i granskningsbetänkandet enigt utan reservationer. Det är viktigt eftersom det betyder att alla partier står bakom det vi har kommit överens om, och det ger granskningen en extra tyngd än om det är, som det ibland kan vara, partipolitiken som styr ställningstagandena. Men som jag sagt tidigare, fru talman, har vi gjort granskningen på konstitutionella grunder.

Innan jag går in på ärendena vill jag passa på att rikta ett stort tack till alla ledamöter i utskottet och ett stort tack till vårt utskottskansli för gott samarbete. Vad utskottet kommit fram till mer i detalj kommer vi under hela debatten att återkomma till under respektive kapitel i betänkandet.

Jag tänker inleda med att fokusera på den del av granskningen som rör regeringens hantering av coronapandemin. Hanteringen av pandemin granskades redan förra året, alltså under våren 2021, av konstitutionsutskottet. De slutsatserna redovisades i juni 2021, och de pekade på en rad brister i regeringens hantering. Också i årets granskning har utskottet behandlat flera ärenden om regeringens hantering av coronapandemin. Utskottet konstaterar även i den här granskningen att det finns brister. Vi påtalar brister både i regeringens krishantering och i regeringens agerande gentemot Coronakommissionen, och jag kommer att lyfta fram dessa två ärenden och slutsatserna i korthet.

Det första ärendet handlar alltså om regeringens krishanteringsorganisation. Här konstaterar utskottet att gruppen för strategisk samordning, GSS, har varit helt central i Regeringskansliets krishantering under pandemin. Men när det gäller ministrarnas förhållanden till gruppen, GSS, har det enligt utskottet funnits otydligheter. Vår slutsats, fru talman, är att GSS borde ha haft en tydligare koppling till statsrådsnivån. Med tanke på den betydelse som GSS kom att ha är det tveksamt om det varit lämpligt att den statssekreterare som har lett GSS inte verkar ha varit underställd någon minister. En sådan ordning riskerar att leda till ett för stort avstånd mellan GSS och olika ministrar. Granskningen visar också att någon särskild grupp för närmast berörda ministrar inrättades inte under pandemin, men det har gjorts tidigare i samband med kris. Förutsättningarna för att samordna en strategisk hantering inom regeringen hade kunnat förbättras om en grupp för berörda ministrar hade inrättats.

Även dokumentationen inom ramen för krishanteringen har granskats. Utskottet skriver i betänkandet att den knappa dokumentation som gjordes enligt utskottet inte var till fyllest. Det betyder alltså inte

tillräcklig. Sammantaget konstaterar utskottet att det har funnits otydligheter och brister i regeringens krishanteringsorganisation.

Det andra ärendet jag vill lyfta fram är regeringens agerande gentemot Coronakommissionen. Huvudfrågan i granskningen har varit hur regeringen och Regeringskansliet har agerat gentemot Coronakommissionen, vars uppgift bland annat har varit att utvärdera hur krisorganisationen inom Regeringskansliet har fungerat under pandemin.

Granskningen visar att Regeringskansliet inte i tillräcklig utsträckning har bidragit med underlag till Coronakommissionen. Utskottet har ansett att Regeringskansliet hade kunnat bistå kommissionen mer aktivt med att försöka identifiera uppgifter som kunde vara relevanta och därmed underlättat för kommissionen. Utskottet menar att det inom Regeringskansliet borde ha funnits en förståelse för vilka slags handlingar som kunde vara intressanta för kommissionen och att det borde ha varit en självklarhet att kommissionen skulle kunna ta del av dessa handlingar.

Genom kontakter mellan Regeringskansliet och Coronakommissionen hade även missförstånd och oklarheter i samband med kommissionens förfrågningar kunnat undvikas. Utskottet vill understryka att det är kommissionen själv som bedömer vilka uppgifter som behövs för att fullgöra uppgiften. Det är alltså inte regeringen som ska bedöma vad som är relevant för en oberoende kommission.

Sammantaget konstaterar utskottet också i detta ärende att regeringen har brustit. Regeringskansliet borde i större utsträckning ha bistått Coronakommissionen på olika sätt. För den bristen ansvarar regeringen och ytterst statsminister Magdalena Andersson.

Fru talman! Utskottets granskning har även omfattat ett stort antal anmälningar som inte rör coronahanteringen. De kommer som sagt i de påföljande debatterna att gås igenom var och en för sig. Men jag vill i mitt inledningsanförande också lyfta fram den granskning vi har gjort av Magdalena Anderssons uttalande när hon presenterade statsråden i den nya regeringen vid en pressträff. En förundersökning hade då inletts mot ett statsråd, och det visste den tillträdande statsministern om. Utskottet konstaterar att statsministern borde ha undvikit att uttala sig på det sätt hon gjorde då det riskerade myndigheters och domstolars självständighet. Dessutom riskerar ett sådant uttalande att blanda samman den politiska och dömande makten, vilket är olämpligt. Här pekar KU på att det är en brist.

Ett annat granskningsärende där utskottet konstaterar brister handlar om evakueringen av tolkar och andra lokalanställda från Afghanistan. Granskningen visar att Migrationsverket deltog i diskussioner med Utrikesdepartementet och ambassaden i Kabul först i slutet av juli. Såvitt utskottet kan bedöma stod det Regeringskansliet fritt att ta upp frågor om tolkar och andra lokalanställda med Migrationsverket tidigare än vad som faktiskt skedde.

Inom ramen för det här ärendet har KU också granskat Morgan Johanssons uttalande om

förenligheten med grundlagen att agera för tolkarna och om antalet personer som skulle kunna komma i fråga för att få skydd i Sverige med stöd av kvotflyktingssystemet. Sammantaget anser utskottet att Morgan Johanssons uttalande inte gav en rättvisande bild vare sig av de konstitutionella förutsättningarna eller av omfattningen av en möjlig evakuering.

I årets granskning konstaterar utskottet alltså brister i flera ärenden som rör justitie- och migrationsminister Morgan Johansson. Det finns ytterligare ett missvisande uttalande som handlar om antalet avhopp från kriminella gäng i Malmö, och det var inte korrekt.

Fru talman! Med detta anmäler jag å konstitutionsutskottets vägnar resultatet av den granskning som redovisas i vårt betänkande enligt 13 kap. 2 § regeringsformen.

Anf. 2 HANS EKSTRÖM (S):

Fru talman! Konstitutionsutskottet granskar varje år statsrådets tjänsteutövning utifrån de anmälningar som kommit in från riksdagens ledamöter. Det är en hörnsten i den parlamentariska kontroll som vi i Sverige har över den exekutiva makten. Arbetet leder fram till ett granskningsbetänkande, och det är detta betänkande vi har samlats här för att debattera.

Jag vill till att börja med konstatera att det är bra att KU återigen kan presentera ett enligt granskningsbetänkande. Det är ett viktigt sätt att upprätthålla trovärdigheten och digniteten i det arbete som görs i en annars politiskt konfliktfylld miljö, inte minst ett valår som detta. För detta vill jag tacka ledamöterna i utskottet. Jag vill också tacka vårt kansli för den hjälp vi fått i framarbetandet av betänkandet.

En naturlig följd av utformningen av granskningsarbetet där anmälda statsråd granskas är att KU i vissa fall påpekar brister i regeringens eller enskilda statsråds agerande. Inte minst är detta det som renderar mest uppmärksamhet i medier och hos allmänheten.

Jag vill ändå lyfta fram det viktiga arbete som KU gör med att på ett konstruktivt sätt uppmärksamma hur god handläggning ska se ut samt hur lagar och regler bör tillämpas för att brister inte ska uppkomma i framtiden. Det är den goda revisorns roll.

Jag vill nu gå igenom några delar och några övergripande reflektioner från årets granskning. Mina kollegor kommer att gå in mer i detalj i de kommande delarna av debatten.

En inte oväsentlig del av granskningen har i år återigen varit ärenden som på olika sätt berör hanteringen av coronapandemin. Denna pandemi är en av de största utmaningar vi sett i modern tid – en med långtgående konsekvenser för hälsa och ekonomi. Den ställde också vår statsledning, våra myndigheter och våra institutioner inför en utmaning som inte är lätt att hitta en rimlig jämförelse till i längd och omfattning under efterkrigstiden.

I ett ärende har konstitutionsutskottet granskat regeringens organisation för krishantering och särskilt

den roll som gruppen för strategisk samordning, GSS, har haft.

Denna grupp, i huvudsak bestående av statssekreterare från berörda departement, har enligt KU haft en delvis otydlig politisk koppling. Här betonar KU att den nya ordning som inrättats, där statsministerns och inte inrikesministerns statssekreterare leder GSS arbete, väntas ge den ökade tydlighet som utskottet efterfrågar.

Funktionen GSS som sträcker sig tillbaka till 2008 har under den tid den funnits inte fört minnesanteckningar, då inga beslut har fattats i denna grupp utan den i huvudsak varit till för just strategisk samordning. Trots det menar KU att GSS borde ha fört minnesanteckningar, då gruppen kom att spela en viktig roll i krisarbetet. KU välkomnar att statsministerns statssekreterare har inrättat en sådan funktion i GSS arbete.

Sammanfattningsvis kan man konstatera att KU inte funnit något som påverkat själva pandemihanteringen negativt. Bristerna har gällt ansvarsförhållanden och dokumentation, och dessa brister bör nu vara åtgärdade.

Konstitutionsutskottet har också granskat regeringens agerande gentemot Coronakommissionen.

Regeringen tillsatte Coronakommissionen och gav den vida mandat att granska hanteringen av pandemin. Ändå kan KU konstatera att det i delar har funnits brister när det gäller kommunikation med kommissionen och utlämning av dokumentation till densamma. Det har inte, som ibland hävdats, inneburit att kommissionen inte fått del av all den dokumentation som funnits och efterfrågats, men dokumentationen kom kommissionen till handa senare än önskvärt och ibland först efter påstötningar. Regeringskansliet kunde ha varit mer behjälpligt i att identifiera relevant information, och i det ligger KU:s kritik.

Ett av de viktigaste granskningsärendena för framtiden är ett där KU inte funnit någon brist i de anmälda ministrarnas agerande.

Det handlar om två statsministrars agerande i Europeiska rådet när EU-nämnden givit ett mandat med så kallad falsk majoritet, det vill säga att en majoritet av EU-nämndens ledamöter har en åsikt som inte kan förväntas återspegla majoritetsförhållandena i riksdagens kammare.

Här konstateras att regeringen agerar i EU-sammanhang under parlamentariskt ansvar och har en viss möjlighet att avvika från EU-nämndens mandat, som i strikt konstitutionell mening inte är bindande, om goda skäl föreligger. Att EU-nämndens mandat inte återspeglar åsiktsförhållandena i riksdagen kan vara ett sådant skäl. Att regeringen agerar under parlamentariskt ansvar är nyckelfrasen här.

Utskottet har i år, liksom många gånger tidigare, granskat uttalanden från statsråd. De kan ha gjorts i här i kammaren, till medier eller – som blir allt vanligare – i sociala medier.

I flera av de anmälda fallen har vi konstaterat att brist inte förekommit, men det finns också fall där vi har synpunkter.

Grovt kan uttalandena delas in i två kategorier.

I den ena har statsråd uttalat sig på ett sätt som kan tolkas som att de kommenterar rättsprocesser, hur regeringen fullgör förvaltningsuppgifter och även relationen till public service. Här är KU väldigt noga, och det finns en röd linje som inte ska överträdas. Det är viktigt för förtroendet för rättsväsendet, regeringens saklighet vid myndighetsutövning och public services självständighet att det armlängds avstånd som förväntas hållas också hålls.

Den andra kategorin handlar mer om att sakförhållanden inte återges på ett sätt som ger en helt rättvisande bild. Det är viktigt och välkommet att statsråd deltar i den politiska debatten, men det är rimligt att ställa höga krav på saklighet. I dagens medialiserade samhälle, där statsråd förväntas uttala sig omedelbart och om allt möjligt, kan vi nog förvänta oss att KU även i framtiden kommer att få anledning att oavsett regering peka på denna typ av brister.

Under de senaste mandatperioderna har KU kunnat lämna i huvudsak eniga granskningsbetänkanden. Det har skett i ett parlamentariskt rörligt läge. Om vi efter valet hamnar i situationen att det finns ett mer tydligt politiskt underlag för en regering kommer det att ställa höga krav på den kommande majoriteten att upprätthålla denna tradition och inte friskriiva en regering med enkel majoritet i konstitutionsutskottet.

Med de orden vill jag tacka alla för gott samarbete och önska alla en trevlig sommar.

Anf. 3 MATHEUS ENHOLM (SD):

Fru talman! I och med detta hålls den sista granskningsdebatten för denna mandatperiod. Jag vill därför tacka såväl mina kollegor i utskottet som utskottets tjänstemän för mycket gott samarbete under de gångna fyra åren.

Denna mandatperiod har inte varit som andra. Den började med 129 dagar utan regering och fortsatte med pandemi under två år, och nu under pågående krig i vårt närområde behandlas en gemensam svensk-finsk Natoansökan. Mycket har hänt, och sannolikt kommer än mer att hända.

Trots dessa allvarliga omständigheter har KU:s arbete i stort kunnat bedrivas under de vanliga formerna, och den parlamentariska enheten har varit god. Detta är ett gott betyg inte bara åt riksdagens arbete utan även åt den svenska parlamentarismen i stort.

Ett mindre gott betyg får dock regeringen eftersom KU i år har skäl att påtala brister i 14 av 35 anmälningar. Vi kommer att återkomma till dessa senare under debatten, men jag vill ta tillfället i akt att komma med några allmänna reflektioner.

KU har fortsatt sin granskning av regeringens arbete under coronapandemin. Regeringens dokumentation och relation till coronapandemin och arbetet i gruppen för strategisk samordning, även kallad GSS, är områden där KU har funnit skäl att lämna synpunkter och påtala brister. I sammanhanget vill jag poängtera att KU även förra året fann att regeringens arbete hade varit behäftat med brister. Det är naturligtvis inte bra.

Ett annat område som KU finner skäl att ha synpunkter på är statsrådets tjänsteutövning, det vill säga områden där KU inte huvudsakligen granskar regeringens kollektiva beslutsfattande. Här finns klander att lämna mot en rad olika statsråd: Anna Ekström, Morgan Johansson, Ann Linde och inte minst statsministern själv. Vissa av dem jag nu har nämnt har dessutom varit statsråd under åtta år, och KU får ständigt skäl att återkomma till dem, vilket är mycket tråkigt. Men det kommer vi att diskutera mer under kommande debatt.

Anf. 4 PER SCHÖLDBERG (C):

Fru talman! Nu blir det granskningsdebatt, en ganska lång sådan. Jag vill inleda med att säga att vi lever i en tid av oro och prövningar. Världen ser inte längre ut som när jag gick i mellanstadiet och fick titta på Ingemar Stenmark under skoltid. Med det som utgångspunkt är det centralt att vi vårdar och utvecklar de demokratiska institutioner vi har byggt upp.

Vi har en maktfördelning mellan den dömande, kontrollerande och exekutiva makten. För att den maktfördelningen ska fungera är det väldigt viktigt att rågången mellan dem upprätthålls. Det är bland annat det som konstitutionsutskottet tittar på i sina granskningar.

KU:s granskningar syftar till att kontrollera hur regeringen och myndigheterna sköter sitt arbete. Riksdagens kontrollmakt är en av riksdagens viktigaste uppgifter och utövas på olika sätt. Den utövas av Riksdagen, vars uppgift är att granska vad statens och därmed skattebetalarnas pengar går till och dess effektivitet. Och Justitieombudsmannen bevakar varje människas rätt att bli behandlad enligt våra lagar.

Kontrollmakten utövas också av enskilda ledamöter av denna kammare genom interpellationer och frågor. Och konstitutionsutskottet har det uttalade uppdraget att granska att regeringen och de enskilda statsråden följer lagar och regelverk.

Fru talman! I årets granskning av regeringen har vi i KU hanterat 35 granskningsärenden, där flera ärenden har innehållit flera anmälningar. Vi har haft 8 utfrågningsärenden där 11 personer har utfrågats. Jag har också räknat till ett 25-tal beredningstillfällen under våren för att vi ska kunna lämna vårt betänkande. Jag konstaterar, precis som har sagts här tidigare, att vi är eniga i utskottet.

Från Centerpartiets sida delar vi upp den här debatten. KU:s betänkande är indelat i fyra kapitel. Jag tar Inledning, Handläggning av regeringsärenden m.m. och Statsråds tjänsteutövning: uttalanden. Min kollega Linda Modig Handläggning av regeringsärenden m.m., Statsråds tjänsteutövning: vissa ärenden och även Statsråds tjänsteutövning: uttalanden.

Fru talman! Vad gäller regeringens och statsrådets utövande av sin makt granskas vad som de facto har gjorts men också vad som inte har gjorts eller som kunde ha gjorts tidigare. Tidsaxlarna är viktiga i vårt granskningsarbete. Pusslet med att få ihop rätt kronologi ger ytterligare klarhet i vad som har hänt. I fråga

om flera av anmälningarna kan vi konstatera att regeringen av olika skäl har dröjt med beslut, besked eller handlingar. Det ligger i granskningens natur att vi går igenom den styrning och ledning som regeringen utövar gentemot myndigheter men även uppgiftslämnande och dialog med andra instanser, till exempel Coronakommissionen.

Fru talman! Eftersom KU:s granskningar i efterhand går igenom vad som har hänt ligger det nära till hands att vara efterklok. Men för Centerpartiets del handlar granskningarna om att, utifrån de anmälningar som har inkommit, bland annat utvärdera vad som har hänt i sak. Men det handlar också om att dra slutsatser och lärdomar inför framtiden.

I vissa ärenden har det vid första anblicken varit omständigheter som kunde te sig anmärkningsvärda. Men i efterföljande beredning har uppgifter inkommit som förklarar vad som hänt och som innebär att frågan som vid första anblicken sågs som anmärkningsvärd egentligen hade en logisk förklaring. Det är en lärdom jag drar av det här betänkandet.

Slutsatsen är att man ska tålmodigt och systematiskt arbeta igenom fråga för fråga och sedan, när pusslet är lagt, komma till ett ställningstagande. För Centerpartiets del är det viktigt att vi lägger oss vinn om att hålla oss till det som har framkommit, till det som vi vet och till det som är belagt eller påvisat och att motstå frestelsen att spekulera eller insinuera.

Vi lever i en tid då information är maktmedel, och vi som medborgare och riksdagsledamöter utsätts för information vars hållbarhet kan vara svår att avgöra. Informationspåverkan är i dag påtaglig. Vi måste möta detta med hjälp av fakta och analys.

Fru talman! Vi återkommer som sagt med synpunkter i fråga om enskilda ärenden i den fortsatta debatten.

I denna inledande del vill jag passa på att tacka presidiet, kollegorna och det utomordentligt skickliga kansliet för ett gott arbete, som i år faktiskt har skett under mer normala omständigheter än de senaste åren.

Anf. 5 MIA SYDOW MÖLLEBY (V):

Fru talman! Vårens stora arbete för KU är avslutat, och vi lämnar över vårt granskningsbetänkande till riksdagen. Det arbetet hade förstås inte varit möjligt utan vårt fantastiska kansli. Ett stort tack till er för det jobb ni har gjort!

Som vi har hört tidigare är det många olika sorters frågor som berörs. Och det är kanske inte de granskningar som röner mest uppmärksamhet som kommer att få störst betydelse på sikt.

En viktig fråga som har varit uppe är regeringens förhållande till riksdagen och EU-nämnden. Regeringen ska samråda med EU-nämnden inför rådsmöten i EU. Men regeringen är inte ålagd att alltid följa EU-nämndens ställningstaganden, även om det är brukligt att man gör det.

KU har pekat på att det är en speciell situation när EU-nämnden inte har samma politiska majoritet som riksdagen som helhet har. När regeringen företräder

Sverige är det snarare rimligt att tänka sig att det är riksdagens majoritetsuppfattning som företräds. Det är en sak som kan läggas in i bedömningen av hur man gör i förhållande till det EU-nämnden säger.

KU har också konstaterat att det är upp till regeringen att avgöra på vilket sätt den bäst företräder svenska intressen. Det är inte givet att det sker genom att lyfta upp frågor på ministerrådet som inte finns med på dagordningen, även om EU-nämnden skulle tycka att det är en fråga som bör diskuteras och kanske till och med borde finnas med på dagordningen. Det är en fråga som regeringen måste hantera.

En annan viktig principiell fråga som vi nästan alltid har uppe på olika sätt handlar om utlämnande av handlingar. Utskottet konstaterar att det inte är regeringen som avgör om begärda handlingar är av värde för den som begär ut dem. Det är den som begär ut handlingen som avgör om den vill ha den eller inte. I det här fallet har det varit uppe i samband med att vi har granskat kontakterna mellan regeringen och Coronakommissionen. Som har sagts tidigare kommer det ärendet att tas upp i sak senare under debatten.

Precis som att regeringen inte avgör om en begärd handling är av värde eller inte för den som har begärt ut den är det inte heller upp till en minister att avgöra om KU tycker att de brister som KU har funnit är allvarliga eller inte. Det är KU självt som avgör om bristerna är allvarliga.

De flesta som lyssnar vet nog att KU har haft synpunkter på justitie- och inrikesminister Morgan Johanssons uttalanden. Uttalandenas innehåll i sak och de brister som KU har funnit återkommer vi till senare. Men efter KU:s kritik har ministern uttalat sig om hur KU arbetar och om vad KU menar är allvarliga brister eller inte. Det verkar alltså finnas ett behov av att vara lite tydlig med hur KU jobbar. Det är uppenbart att arbetssättet har förändrats sedan 2010, när ministern själv satt i KU.

Nuvarande KU gör inte en värdering av vilken typ av brister som är allvarliga utifrån om de gäller till exempel uttalanden, bristande styrning eller något annat som åligger regeringen att sköta. Ett uttalande kan mycket väl bedömas som allvarligt om det till exempel gäller yttranden om pågående rättsfall, som kan tolkas som styrning av myndighet eller som är klart missvisande och innehåller felaktiga fakta i en aktuell fråga som är föremål för debatt. Det är inte heller så att KU ber statsråd komma till utskottet för att svara på frågor beroende på om det är ett allvarligt misstag som har begåtts eller inte. Nuvarande KU kallar statsråd när det behövs för att kunna göra en bedömning av frågan.

Det kan alltså vara så att allvarliga felaktigheter är uppenbara redan från början, utifrån de svar som Regeringskansliet har gett på frågor som utskottet har ställt. Då kallar KU inga statsråd till utfrågning eftersom det inte behövs för att utskottet ska kunna uttala sig. KU har tillräckligt mycket att göra ändå utan att hålla offentliga utfrågningar i onödan.

När det gäller just uttalanden är det ofta ganska tydligt vad som har sagts och vad som inte har sagts.

Sådant går ofta bra att bedöma utan att hålla en utfrågning. Så har det varit i år. Det är många uttalanden som granskats, men få har blivit föremål för utfrågning, och när de har tagits upp i utfrågningar har det varit för det ändå skulle ha hållits utfrågningar i samma ärende eller med samma ministrar.

KU samlar alltså in underlag för sin bedömning på flera olika sätt, framför allt genom att begära underlag från Regeringskansliet. Om det materialet inte ger en tydlig bild kompletterar utskottet med utfrågning.

Det finns inte någon rangordning av viktighet mellan olika typer av ärenden. Det kan mycket väl vara ett uttalandeärende som KU bedömer som mest allvarligt.

Detta var alltså en liten förklaring om hur KU jobbar. Det kan kanske vara bra för ministrar framöver att känna till detta.

Fru talman! Jag vill kommentera ytterligare en av de granskningar som vi har gjort i år, och det handlar om kontakter mellan en statssekreterare på Utbildningsdepartementet och Skolverkets generaldirektör. Ärendet handlade om att lämna ut uppgifter till en riksdagsledamot. Det gällde uppgifter som fanns i en allmän handling som fanns både hos Regeringskansliet och hos Skolverket. Statssekreterarens svar när generaldirektören frågade vilken information som kunde lämnas ut följde inte gällande regelverk. Det är myndigheten själv som beslutar om vad som kan lämnas ut i de handlingar som myndigheten förfogar över.

Det mest uppseendeväckande i det här ärendet tycker jag är att generaldirektören över huvud taget kom på idén att fråga statssekreteraren vad som kunde lämnas ut. Vad har man för relation till departementet när man känner ett behov av att höra sig för? Det är för mig den stora och ganska allvarliga frågan som blir kvar i huvudet när det här ärendet är sluthanterat för vår del i KU. Det är något att fundera över framöver: Vad har man för relationer mellan departement och myndigheter när en sådan här sak kan bli aktuell?

Anf. 6 TUVE SKÅNBERG (KD):

Fru talman! Jag får ibland frågan: Vad gör du i KU egentligen? Då tar jag ett djupt andetag och försöker förklara. Det är lite annorlunda än i övriga utskott i riksdagen. Vi arbetar annorlunda, och processen som leder fram till våra beslut är annorlunda än i riksdagens övriga utskott. Det kan vara värt några ord av förklaring. Mina kollegor har redan sagt en hel del om detta.

Vi har en budget, och det handlar om regeringens och riksdagens budget. Det ska KU ta. Vi har också många grundlagsfrågor eller frågor som ligger nära grundlagen. Det hamnar på KU:s bord. Det kan vara olika skrivelser och rapporter. Det handlar om relationen till JO och Riksrevisionen på olika sätt.

Men det stora vi gör är att vi granskar regeringen. Vi gör det på hösten och vi gör det på våren. Vårgranskningen handlar om enskilda statsråd som utifrån enskilda ledamöters anmälningar blir granskade. På hösten är det mer institutionerna som vi granskar.

Det vi har att förhålla oss till i denna debatt är det betänkande jag nu håller upp. Det är mer än 1 000 sidor

i KU:s betänkande, och det ligger mycket arbete bakom det. Det är ett kollektivt arbete. Jag vill tacka övriga ledamöter och framför allt presidiet för det arbete som vi tillsammans har gjort. Jag vill också tacka kansliet. Utan kansliet hade vi stått oss slätt. De som har haft fingrarna på tangenterna är kansliet, och vi är mycket tacksamma för det.

Granskningarna har tidigare varit mer politiskt färgade. Jag har varit med under sådana. Jag blev ledamot i konstitutionsutskottet 2010, och jag kommer väl ihåg att det kunde vara en armbrytning mellan regeringssidan och oppositionen. Men för åtta år sedan, under ledning av Andreas Norlén och Björn von Sydow som ordförande och vice ordförande, prövade vi ett nytt sätt, och det var att återgå till vad vi förstod som den ursprungliga tanken från 1809, nämligen att vi skulle ha en konstitutionell prövning.

Så blev det. Nu, under ledning av Karin Enström och Hans Ekström, har denna attityd eller detta förhållningssätt fortsatt. Vi har tidigare nått näst intill eniga betänkanden, och nu har vi under en god tid haft betänkanden som vi varit helt eniga om. Så är även fallet i år.

Detta ställer krav på oss som representanter från åtta olika partier i olika förhållanden till regeringen, mer eller mindre i opposition. Jag måste säga att alla har gjort sitt yttersta och gjort det väldigt väl.

Detta gör också att vi så att säga sjunger från samma noter, och därför blir det lite upprepningar. Men det är alltså olika stämmor ändå och lite olika infallsvinklar.

14 av de 35 anmälningar som vi har fått in har resulterat i att vi konstaterat brister. Vi kommer snart att gå igenom bristerna mer i detalj. Där kan man säga att det finns en viss differentiering mellan partierna. Man har anmält, och man följer upp med att ge lite extra tryck här i debatten. Men själva ställningstagandet är vi alltså helt överens om.

Jag kommer att gå in närmare på de olika ärendena som gäller brister i regeringens handläggning och statsrådets agerande på olika sätt. Men jag nöjer mig med detta som inledning.

Låt mig bara påminna om att den här debatten en gång hette dechargedebatten. Då var det blodigt allvar, för det gällde ansvarsutkrävande. Vi har fortfarande ett ansvarsutkrävande, men det är inte fullt så juridiskt klingande och så allvarligt som det en gång var. Vi nöjer oss med det konstitutionella ansvarsutkrävandet. När vi kritiserar har vi så att säga inget vapen i händerna, utan det handlar om en tillrättavisning, och vi förväntar oss att statsråden och regeringen följer våra anvisningar.

Anf. 7 NINA LUNDSTRÖM (L):

Fru talman! Konstitutionsutskottet har en speciell uppgift att granska att regeringen följer reglerna. Riksdagsledamöterna kan anmäla regeringens ministrar till KU om de tycker att någon minister har gjort fel. Vi granskar det konstitutionella, inte det politiska.

Riksdagens kontrollmakt är en grundläggande förutsättning för parlamentarismen. I regeringsformen, som är en av Sveriges grundlagar, står följande: ”All offentlig makt i Sverige utgår från folket.” ”Riksdagen är folkets främsta företrädare.” ”Regeringen styr riket. Den är ansvarig inför riksdagen.”

Fru talman! Som tidigare talare har uppmärksammat granskar konstitutionsutskottet årligen att regeringen följer reglerna för regeringsarbetet.

KU genomför två granskningar varje år. Den ena går ut på att kontrollera om ministrarna i vissa särskilda fall följt reglerna för regeringens arbete och på andra sätt handlat korrekt. Den kallas för den särskilda granskningen, och den bygger på de KU-anmälningar som riksdagsledamöterna kan göra om de tycker att en minister gjort något fel och vill att KU ska titta närmare på det. Det är denna granskning som vi behandlar i dag.

Som tidigare talare har nämnt är det 14 av de 35 KU-anmälningarna som har lett till uttalanden om brister, vilket också kan tolkas som kritik.

Det är ett enigt konstitutionsutskott som lämnar sitt granskningsbetänkande – så har det varit flera år i rad.

Det har varit ett mycket intensivt arbete i utskottet. Vanligtvis har vi två beredningstillfällen innan vi justerar ett betänkande. Denna granskning har beretts totalt 26 gånger sedan den 16 december 2021. Det har ofta varit långa möten med intensiva diskussioner. I arbetet har ingått många följdfrågor till Regeringskansliet samt de offentliga utfrågningarna. Ett mycket omfattande underlag har legat till grund för de bedömningar som utskottet har gjort.

Jag vill, som tidigare talare, tacka utskottskollegorna och särskilt utskottskansliet för detta arbete.

Konstitutionsutskottet är så som jag ser det unikt genom det förhållningssätt som präglar arbetet. Diskussionerna präglas av öppenhet och respekt för varandras uppfattningar. Även många svåra avvägningar har landats efter idogt arbete.

Orden spelar stor roll i detta arbete. Men det innebär kanske också att de slutsatser som ett enigt utskott lägger fram är extra betydelsefulla, både när utskottet uttalar kritik och när utskottet väljer att inte uttala något alls eller konstaterar att en förändring skett och att det är positivt.

I sammanfattningen i betänkandet finns de granskningar som särskilt omnämns. Men jag skulle vilja citera ur sidan 33 i betänkandet – det gäller kanske avtryck inför framtiden: ”Uttalanden av ett utskott eller av EU-nämnden är inte bindande för hela riksdagen, men kan vara uttryck för de rådande åsiktsförhållandena i riksdagen.”

För första gången, uppfattar jag, behandlas frågan om EU-nämnden kontra falska majoriteter. Och KU konstaterar att det är riksdagens kammare som kan uttala sig på riksdagens vägnar. En annan EU-nämndsrelaterad fråga som berörs är bokstavsmandat.

Jag kommer att återkomma till dessa frågor i de olika debatterna i dag. Jag tycker att det är viktigt att lyfta fram just dessa. De har bäring på framtiden. Det

handlar om EU-nämndens roll kontra riksdagens majoriteter i kammaren.

Jag hoppas att resultatet av granskningarna ska ge avtryck. Det finns många slutsatser som torde vara av intresse när det gäller nuvarande statsråd och blivande sådana. Men slutsatserna bör även vara av intresse för riksdagsledamöterna, både i dag och under kommande riksmöten.

Fru talman! Vi alla har en viktig uppgift i att vårda parlamentarismen och det konstitutionella arbetet i vår demokrati.

Anf. 8 CAMILLA HANSÉN (MP):

Fru talman! Konstitutionsutskottet har genomfört sin årliga granskning av regeringsärendenas handläggning och statsrådets tjänsteutövning. Jag vill framföra mitt stora tack till kansliet, som med trygg hand har gett oss i utskottet allt vi behöver för att verkligen kunna granska anmälningarna på ett djupgående sätt.

Jag vill också tacka kollegorna i utskottet för ett gediget arbete, där vi med vägande av argument och genom att ta varandra på största allvar – men också ibland, fru talman, genom en ganska rättfram och brutal ärlighet – återigen har landat i ett betänkande som vi alla kan stå bakom.

Under debatten kommer ni som lyssnar att märka att vi ändå lyfter fram olika ärenden på olika sätt och möjligen betonar olika delar. Men huvudbudskapet till varje regering, oavsett färgkombination, är: När ett enigt utskott påtalar brister är förväntan från oss folkvalda att utskottets uttalanden ska tas på största allvar.

Jag vill också passa på att nämna de ledamöter, våra kollegor, som kan vara vem som helst i denna sal, som tar ansvaret att lyfta frågor när de undrar om saker och ting verkligen har gått rätt till. Det är ju ingenting man behöver veta med säkerhet när man ber konstitutionsutskottet att granska något. Jag vill tacka de kollegor som gör anmälningar till konstitutionsutskottet, för det är ett sätt för oss ledamöter att ta ansvar för riksdagens kontrollmakt.

När jag som representant för Miljöpartiet gör min del av detta granskningsarbete har jag den statliga värdegrunden som ledstjärna. Den statliga värdegrunden är ett sätt att formulera grundlagens krav, som föregående ledamoten Nina Lundström citerade. Värdegrunden är formulerad på ett sätt så att detta kan tillämpas i vardagen i hela den statliga förvaltningen. Dessa regler gäller även regeringen och riksdagen, helt enkelt eftersom de utgår från grundlagens krav.

Det är sex principer som vägleder arbetet.

Det är demokrati. Makten utgår från folket, från oss som är valda att utföra detta arbete i riksdagen.

Det är legalitet. Land ska med lag byggas, som man kanske sa mer förr i tiden. De beslut som fattas här i kammaren är inte på det stora hela inlägg i debatten, utan när lag stiftats ska den följas.

Det är objektivitet. Det handlar om att alla som arbetar i staten, och regeringen när den handlägger sina ärenden, ska arbeta sakligt och opartiskt. Det förväntas också av konstitutionsutskottet i den här granskningen

att vi verkligen gör en saklig granskning av de konstitutionella förutsättningarna för handläggningen och att vi kanske lägger våra partinålar åt sidan när vi granskar lagenligheten i handläggningen.

Fri åsiktsbildning är en bärande princip i den statliga värdegrunden. Det gäller allas rätt till yttrandefrihet, informationsfrihet och mötesfrihet. Det gäller alla i staten. Det gäller även statsråd. De har yttrandefrihet, men är man statsråd finns det några saker som man kan behöva tänka på lite extra.

En annan princip gäller respekten för mänskliga rättigheter och de grundläggande värderingarna om respekt för varje person.

Och så är det den kanske lite torra och tråkiga principen om effektivitet och service. Den gäller alla som jobbar under förvaltningslagen, och det är många i vårt land som gör det. Effektiviteten och servicen, till exempel om någon begär ut handlingar, gäller lika för alla. Man släpper det man har för händerna och ser till att den som har begärt ut handlingar får de handlingar som den har begärt, om det inte finns skäl för sekretess såklart. Detta är något som KU har haft anledning att kommentera många gånger, även i detta betänkande.

Sammantaget, fru talman, ger denna värdegrund en stabil bas när KU granskar ministrarnas och regeringens arbete. Jag väljer att återkomma till några specifika ärenden senare i debatten.

Regeringens förhållande till riksdagen (kapitel 1)

Anf. 9 KARIN ENSTRÖM (M):

Fru talman! Precis som jag utlovade i det förra ärendet återkommer vi under de här olika kapitlen. Det vi ska diskutera nu är det första kapitlet i vårt betänkande, som handlar om vissa frågor om regeringens förhållande till riksdagen.

Det är två punkter. Den ena handlar om två anmälningar som rör två olika statsministrar och deras agerande vid Europeiska rådets möten, ett möte i oktober och ett i december 2021. Den andra punkten, eller det tredje ärendet, 1.2, rör den dåvarande energi- och digitaliseringsministerns agerande vid TTE-rådets möte i oktober 2021.

Dessa ärenden rör hur statsråd har agerat vid råds-möten i förhållande till vad som har framkommit vid samråden med EU-nämnden. De handlar i sak om huruvida kärnkraften ska klassificeras som en hållbar investering i det som heter EU:s taxonomi.

Jag tänker framför allt uppehålla mig vid de anmälningar som rör dåvarande statsministern Stefan Löfven och statsminister Magdalena Andersson.

Precis som har sagts här tidigare är det av principiellt väldigt stor betydelse vad som händer efter att ett statsråd, i det här fallet två olika statsministrar, har samrått med EU-nämnden och på vilket sätt ett statsråd kan följa upp det man har kommit överens om med EU-nämnden när man sedan åker på själva mötet.

Vi har egentligen inte tittat på detta tidigare i KU. Det finns många uttalanden från KU om hur det här ska gå till. Det finns väldigt tydliga förarbeten kring

EU-nämndens sammansättning. Det finns också uttalanden från KU om vem som kan teckna firma för riksdagen, om man säger så. Då är det väldigt tydligt att varken något utskott eller EU-nämnden kan tala för riksdagen, så att säga. Det kan egentligen bara kammaren göra.

Med det sagt har det också utvecklats en praxis att regeringen ska följa det som EU-nämnden säger vid samråden. I det här fallet blev alltså uppfattningen att EU-nämnden speglade en åsikt som sedan inte åter-speglade sig i kammarens majoritet. Hur gör man då? Hur gör man, som statsminister i det här fallet, för att åka ned till ett möte i Europeiska rådet och försöka driva Sveriges ståndpunkt?

Det finns ett utrymme för statsråd att inte följa EU-nämndens mandat i vanliga fall, där man gör en bedömning att det inte skulle gagna Sveriges intressen. Då måste statsrådet sedan komma tillbaka till kammaren och förklara varför. Sedan är det egentligen upp till riksdagen att fundera över om man accepterar detta eller inte. Skulle man inte göra det finns det instrument för att utkräva parlamentariskt ansvar.

De två olika statsministrarna hanterade ärendena på lite olika sätt, och i vårt ställningstagande försöker vi beskriva hur vi ser på det. Det vi kommer fram till är att det måste vara upp till regeringen och respektive statsråd att göra en bedömning av vad som ska framföras men att detta hela tiden görs under parlamentariskt ansvar.

I det andra fallet med Magdalena Andersson gjorde hon så att hon i sitt inlägg framförde vad EU-nämnden hade kommit fram till, men hon framförde också att detta inte speglade majoriteten i riksdagens kammare. Det var *ett* sätt att hantera situationen.

Enligt praxis väntas regeringen som sagt agera i enlighet med de mandat man får i EU-nämnden och fullfölja dem. Konstitutionsutskottet anser att denna praxis bör bestå och att EU-nämndens roll som samrådsorgan måste vidmakthållas. Samtidigt skriver vi att det kan uppstå situationer som innebär att regeringen bedömer att Sveriges intressen bäst företräds genom att den svenska ståndpunkten avviker från EU-nämndens mandat. Regeringen måste ha ett visst handlingsutrymme att göra detta, men endast om det finns mycket goda skäl.

Avslutningsvis, fru talman, vill utskottet framhålla att regeringen vid möten i EU får förutsättas agera på ett sätt som inte skapar oklarhet om vad som utgör Sveriges ståndpunkt i en fråga. Det är regeringen som företräder Sverige inom EU, och man gör det under parlamentariskt ansvar.

Anf. 10 MARIE GRANLUND (S):

Fru talman! Vi debatterar nu KU:s granskningsbetänkande om regeringens förhållande till riksdagen. Som den tidigare talaren Karin Enström har tagit upp handlar den här punkten om statsministrarnas agerande vid Europeiska rådets möten i oktober och december 2021 och är av faktiskt ganska stort principiellt intresse. I båda fallen har det funnits en falsk majoritet i

EU-nämnden som inte överensstämmer med riksdagens uppfattning.

Det handlar bland annat om en anmälan från Tobias Billström, där han begär att KU ska granska om statsministrarnas agerande står i strid med EU-nämndens mandat och riksdagsordningen. Sakfrågan handlar om kärnkraftens roll inom taxonomin.

Ett enigt utskott konstaterar att ingen kritik kan riktas mot vare sig Löfven eller Andersson.

Enligt regeringsformen och riksdagsordningen har regeringen en skyldighet att samråda med EU-nämnden inför möten och beslut i Europeiska rådet.

Jag ska göra en kort tillbakablick. När EU-nämnden inrättades var det för att riksdagen måste tillförsäkras ett inflytande över beslutsprocessen i EU. Olika lösningar diskuterades inför inrättandet. Riksdagen fastnade för att inrätta en nämnd för att markera att detta organ har rådgivande uppgifter snarare än beredande uppgifter i traditionell bemärkelse. Dessutom kom man fram till att alla partier som passerat 4-procentsspärren skulle vara representerade i nämnden. Nämnden borde också ha en proportionell sammansättning och ha en begränsad storlek för att kunna fungera väl som samrådsorgan – krav som självklart delvis står emot varandra och aldrig kan tillgodoses fullt ut.

Fru talman! Som utskottet tidigare uttalat är EU-nämndens uttalanden inte mandat i strikt mening eftersom det är regeringen som företräder Sverige i EU. Praxis har dock under åren utvecklats att regeringen ska och bör följa EU-nämndens beslut. Samtidigt kan situationer uppstå som innebär att regeringen bedömer att Sveriges intressen bäst företräds genom att den svenska ståndpunkten avviker från EU-nämndens mandat. Regeringen måste ha ett visst handlingsutrymme att avvika från ett mandat, men endast om det finns goda skäl för detta.

Både KU och den parlamentariska EU-kommittén har också avseende bokstavsmandat uttalat att det inte är lämpligt att EU-nämnden ger ett bokstavsmandat mot regeringens uttryckliga rekommendation, särskilt om mandatet tar upp frågor vid sidan av det som berörs i rådets behandling.

Detta är ingenting nytt. KU har tidigare framhållit att uttalanden av utskott eller EU-nämnd eller deras ledamöter således inte är bindande för hela riksdagen. Sådana meningar kan dock vara uttryck för rådande åsiktsförhållanden i riksdagen.

Och som KU skriver i sammanfattningen: I detta sammanhang måste det framhållas att det endast är riksdagens kammare som kan uttala sig på riksdagens vägnar. Med andra ord: Det är svenska folkets röster i de allmänna valen som ska vara avgörande.

Dessa gånger blev det ställningstaganden i EU-nämnden som inte speglade riksdagens kammare. Det uppstod helt enkelt en falsk majoritet i EU-nämnden. Det hör till ovanligheterna att det blir på det sättet. Att i denna situation avvika från EU-nämndens mandat får enligt KU:s bedömning anses vara förenligt med det parlamentariska styrelseskickets grunder och därtill

hörande ansvarsutkrävande inom ramen för riksdagens kontrollmakt.

Jag är glad över att ett enigt konstitutionsutskott har kommit fram till detta och avvisar den KU-anmälan som den tidigare vice talmannen och moderat gruppledaren Tobias Billström har gjort.

Jag vill också passa på att tacka kansliet och kollegor för arbetet under det gångna året och önskar en glad sommar när det är dags.

Anf. 11 LARS ANDERSSON (SD):

Fru talman! I slutet av mitt första år i konstitutionsutskottet, med all förhoppning om att det inte blir mitt sista, vill jag inleda med att framföra min uppskattning av mina utskottskollegors imponerande insatser i jakten på samsyn och enighet som vi framgångsrikt lyckades med under inte alltid enkla eller självklara förhållanden.

I samma veva vill jag också rikta ett mycket stort och varmt tack till vårt enastående kansli, som med sin samlade och djupa kompetens och kunskap ständigt utgör ett ovärderligt stöd för oss ledamöter. Ni har onekligen gjort er väl förtjänta av en avkopplande semester i sommarvärmen.

Det finns ett regelverk och en praxis i hur regeringen ska förhålla sig till riksdagen, och konstitutionsutskottet har diskuterat några av dessa ärenden vid flera tillfällen.

Det första gäller, som tidigare nämnts, vår tidigare statsminister Stefan Löfvens agerande under ett möte med Europeiska rådet. En majoritet i EU-nämnden bad statsministern att vid detta möte argumentera för att kärnkraft ska klassas som hållbar inom ramen för taxonomin. Statsministern aviserade att han inte skulle göra detta och hade således inte för avsikt att följa EU-nämndens beslut, något han heller inte gjorde. Det stipuleras tydligt och klart att regeringen ska framföra den ståndpunkt som EU-nämnden beslutar om. Det finns alltså ingenting som i traditionell mening kan kallas falsk majoritet i EU-nämnden till skillnad från i andra utskott.

Skillnaden mellan EU-nämnden och andra utskott är, som ni alla vet, att utskotten inte fattar några beslut utan bereder beslut som sedan fattas i kammaren. Där kan det naturligtvis finnas en falsk majoritet. Det kan hävdas att kammaren redan har tillfrågats under en given mandatperiod då det är kammaren som faktiskt har utsett en EU-nämnd.

En kort tid senare stod vår nuvarande statsminister inför ett liknande dilemma inför ett möte med just Europeiska rådet. Statsministern framförde att hon vid mötet skulle framföra EU-nämndens beslut med tillägg att hon själv inte höll med och hänvisade till att hon hade medhåll av en majoritet i riksdagen, vilket må vara sant, eller inte, då skillnaden i allra högsta grad verkligen är härfin.

Med all respekt för att detta är en unik händelse utan någon form av direkt historik att se tillbaka på, alltså att majoriteten i EU-nämnden inte speglas av samma majoritet i riksdagens kammare, måste det

ändå anses vara av yttersta vikt att Sverige inte framstår som ottydligt i frågor då detta kan framstå som till och med förvirrande för andra medlemsstater. Då vår tidigare och nuvarande statsminister har hanterat föreliggande situation på delvis olika sätt, som vi hörde tidigare, väldigt nära varandra i tid finns det stor risk för att vi framstår som minst sagt ottydliga. Detta är naturligtvis någonting som vi ska undvika så långt det bara går.

Utskottet har uttalat att EU-nämndens uttalanden inte utgör något mandat i strikt mening då det är regeringen som företräder Sverige i EU. Så även om rådet således inte är konstitutionellt bindande kan resultatet av samrådet ändå betraktas som ett slags mandat. Och enligt praxis förväntas regeringen agera i enlighet med givna mandat och fullfölja dem.

KU:s granskning konkluderar att om det vid senare tillfällen dyker upp liknande gränsfall och regeringen faktiskt väljer att avvika från EU-nämndens mandat ska detta redovisas för riksdagen.

Som vi tidigare har hört har KU i ett relaterat ämne granskat dåvarande energi- och digitaliseringsministern Anders Ygeman och dennes agerande vid ett möte i rådet för transport, telekommunikation och energi. Även här hade EU-nämnden fastställt att kärnkraft skulle anses som hållbar och att detta skulle framföras av ministern, vilket han, i likhet med Stefan Löfven, inte gjorde.

Men som sagt, all respekt för svårigheterna när helt nya och unika händelser uppstår. Det leder i utskottet till spännande, tuffa, intressanta och inte sällan långa samtal och diskussioner i utskottet. Det är något som jag tror att alla mina utskottskollegor kan skriva under på att vi har fått erfara.

Anf. 12 TUVE SKÅNBERG (KD):

Fru talman! Vi kommer nu i debatten att gå igenom de olika resultaten av de 35 anmälningarna och vår granskning av dem. Jag vill beröra en av dem. Vi recenserar aldrig anmälningarna, utan de är en ”attention” för oss i utskottet att det är någonting som vi ska granska.

Men om man ändå skulle recensera en anmälan som inte har lett fram till någon kritik när det gäller agerande eller brist på agerande men som ändå har gjort stor nytta skulle det möjligen kunna vara den som tidigare talare har berört här, nämligen statsministerns agerande vid Europeiska rådets möte i oktober och i december 2021. Den ledde inte till någon kritik när det gäller agerande eller brist på agerande men till en principiellt mycket viktig diskussion och ett viktigt ställningstagande i utskottet som vi har all anledning att vara tacksamma för. Det kommer att vara till hjälp för framtiden.

KU har granskat hur dåvarande statsminister Stefan Löfven och nuvarande statsminister Magdalena Andersson agerade vid Europeiska rådets möten i oktober respektive december 2021. Bakgrunden till granskningen är att en majoritet i riksdagens EU-nämnd stod bakom att ge ministrarna mandat att vid de

olika mötena i Europeiska rådet argumentera för att kärnkraft ska klassas som hållbar. Samtidigt kunde det antas att majoritetsuppfattningen i nämnden inte skulle motsvara majoritetens uppfattning i riksdagens kammare om frågan hade tagits upp där.

I vårt granskningsbetänkande anför vi därför att detta är en situation som kan uppstå, det vill säga att ett samråd i EU-nämnden resulterar i ett mandat som inte kan antas ge uttryck för de rådande åsiktsförhållandena i riksdagen. Så är fallet när majoriteten som kommer till uttryck i EU-nämnden inte speglar majoritetsförhållandena i hela riksdagen sett till partiernas storlek. Om regeringen i en sådan situation väljer att avvika från EU-nämndens mandat ska det enligt praxis redovisas för riksdagen.

Att i denna situation avvika från EU-nämndens mandat får enligt vårt eniga betänkande anses vara förenligt med grunderna för det parlamentariska styrelseskicket och utkrävandet av ansvar inom ramen för riksdagens kontrollmakt, det som vi kallar för att man handlar under parlamentariskt ansvar. Man har alltså ett visst handlingsutrymme som statsminister. Men om man tänjer på detta utrymme får man också ta ansvar för det när man möter kammaren. Och man löper ständigt risk att bli avsatt. Det kan gå fortare än man anar.

Anf. 13 NINA LUNDSTRÖM (L):

Fru talman! Även jag kommer att beröra de anmälningar som tidigare talare redan har tydliggjort.

I de två anmälningarna till konstitutionsutskottet begärdes att utskottet skulle granska dåvarande statsminister Stefan Löfvens agerande och brist på agerande vid Europeiska rådets möte. Anmälarna hänvisade till att statsministern hade samrått med EU-nämnden.

I en annan anmälan begärdes att utskottet skulle granska om statsminister Magdalena Anderssons agerande vid Europeiska rådets möte står i strid med mandatet från EU-nämnden och därmed även riksdagsordningen. Anmälaren hänvisade även här till att statsministern samrådde med EU-nämnden.

Jag vill ändå ge en liten faktabakgrund utifrån vårt betänkande för att sedan komma till utskottets bedömningar och slutsatser.

I EU-nämnden framfördes uppfattningen att statsministern skulle ta till orda vid Europeiska rådets möte och argumentera för att svensk och europeisk kärnkraft ska klassas som en hållbar investering inom ramen för taxonomin. Statsministern sa att hon vid Europeiska rådets möte skulle säga dels att EU-nämnden beslutat att statsministern skulle framföra Sveriges hållning att kärnkraften ska klassas som hållbar, dels att hon inte höll med om detta med hänvisning till att en majoritet i riksdagens kammare inte hade den uppfattningen.

Konstitutionsutskottet landar i följande bedömningar. Enligt 10 kap. 10 § regeringsformen ska regeringen fortlöpande informera riksdagen och samråda med organ som utses av riksdagen om vad som sker inom ramen för samarbetet i Europeiska unionen. Enligt regeringsformen och riksdagsordningen har

regeringen en skyldighet att samråda med EU-nämnden inför möten och beslut i Europeiska rådet.

Som utskottet tidigare har uttalat ger EU-nämnden genom sina uttalanden inte regeringen mandat i strikt mening, eftersom det är regeringen som företräder Sverige i EU, men enligt praxis förväntas regeringen agera i enlighet med givna mandat och fullfölja dem. Utskottet anser att denna praxis bör bestå och att EU-nämndens roll som samrådsorgan måste vidmakthållas.

Samtidigt kan situationer uppstå som innebär att regeringen bedömer att Sveriges intressen bäst företräds genom att den svenska ståndpunkten avviker från EU-nämndens mandat. Regeringen måste ha visst handlingsutrymme att avvika från ett mandat om det finns mycket goda skäl för det.

Det är endast riksdagens kammare som kan uttala sig på riksdagens vägnar. Uttalanden av ett utskott eller EU-nämnden är inte bindande för regeringen men kan vara ett uttryck för de rådande åsiktsförhållandena i riksdagen. Som utskottet tidigare har uttalat ankommer det ytterst på regeringen att under parlamentariskt ansvar inför riksdagen ta ställning till om samråd med EU-nämnden speglar de rådande åsiktsförhållandena i riksdagen. Att regeringen verkar under parlamentariskt ansvar innebär att riksdagen har möjlighet att agera om regeringen inte beaktar rådande åsiktsförhållanden i riksdagen.

Fru talman! I en annan anmälan till konstitutionsutskottet begärdes att utskottet skulle granska dåvarande energi- och digitaliseringsministerns agerande vid mötet i rådet för transport, telekommunikation och energi och om det stod i strid med mandatet från EU-nämnden.

I detta aktuella granskningsärende noterar utskottet att frågan om så kallade bokstavsmandat var uppe vid samrådet i EU-nämnden inför mötet i TTE-rådet. Utskottet vill påminna om vad den parlamentariska EU-kommittén har framhållit i fråga om bokstavsmandat. Enligt EU-kommittén är det inte lämpligt att EU-nämnden ger ett bokstavsmandat mot regeringens uttryckliga rekommendation, särskilt om mandatet tar upp frågor vid sidan av det som berörs i rådets behandling.

Detta tycker jag är viktiga medskick, fru talman, både nu och inför framtiden. Det kan också komma att präglade synen på arbetet i EU-nämnden, som är mycket viktigt vad gäller svensk politik och politikutveckling. Här finns det en konstitutionell aspekt som det är viktigt att skicka vidare.

Handläggning av regeringsärenden m.m. (kapitel 2)

Anf. 14 ALEXANDER OJANNE (S):

Fru talman! Vi kommer nu till kapitel 2 i KU:s granskningsbetänkande, Handläggning av regeringsärenden m.m.

Jag kommer att fokusera på två ärenden, som båda har fått stor uppmärksamhet såväl i kammaren som i samhället och där det är angeläget att beskriva KU:s

granskning och ställningstagande. Det handlar dels om evakueringen från Afghanistan av tolkar och andra lokalanställda, dels om beslut om mellanlagring av använt kärnbränsle. De coronarelaterade ärendena togs upp av Hans Ekström i hans inledningsanförande, så jag tänker inte gå närmare in på dem här och nu.

Fru talman! Jag börjar med att säga några ord om den granskning som har gällt evakueringen från Afghanistan av tolkar och andra lokalanställda. Detta är en fråga som fick stor uppmärksamhet under det föregående året; inte minst försökte Moderaterna göra en stor sak av att utrikesministern och försvarsministern borde ha agerat annorlunda.

Ett enigt KU har dock efter en omfattande granskning inte kunnat finna brister i deras agerande. På Regeringskansliet var man oförhindrad att ta upp frågor om tolkar och andra lokalanställda med Migrationsverket tidigare än vad som skedde. Men enligt ett enigt utskott bör det samtidigt betonas att det är värdlandet som har ansvaret för sina egna medborgare, inklusive lokalanställd personal. Utrikesministern och försvarsministern frikänns alltså av KU.

Därför är det kanske inte helt förvånande att Moderaterna i stället lade all energi på två yviga uttalanden av justitie- och migrationsministern. Angående ett av dessa uttalanden – det som handlar om grundlagsförenligheten – konstaterar KU att det inte är klarlagt vad det syftar på. Det står i granskningsbetänkandet. Detta faller naturligtvis på utskottet och kan inte lastas statsrådet.

Det har också framförts enligt mig befogad kritik om att statsrådet inte fick möjlighet att svara på frågor om vad som åsyftades. Kanske hade bedömningen kunnat bli annorlunda om han fått den chansen. Vi kom i tidsnöd när vi sent insåg att det vi hade utgått från att det syftade på var ett mejl som skickades några dagar efter att uttalandet hade gjorts. Detta är den granskning vi blev klara sist med, vid det sista beredningstillfället före presskonferensen. KU konstaterar att de aktuella uttalandena inte ger en rättvisande bild, och KU upprepar att det är angeläget att statsrådsuttalanden ger en så fullständig bild som möjligt av de relevanta omständigheterna.

Jag kan förstå att det blev snopet för Moderaterna när de själva insåg att utrikesministern och försvarsministern inte hade begått några fel. Deras ursprungliga kritik mot regeringen punkterades framför ögonen på dem. Kanhända ville de därför förstora upp uttalandeärendena så till den milda grad att dessa skulle framstå som ett fullgott underlag för förra veckans misstroendeförklaring. Det är dock helt oproportionerligt, fru talman.

Det rådde ingen som helst enighet i KU om att uttalandeärendena skulle tillmätas denna betydelse. Det kokade högern ihop själva, kanhända på grund av sin förgrymmade besvikelse när man insåg att det inte fanns några brister i utrikesministerns och försvarsministerns agerande. Frånvaron av brister fanns det nämligen enighet om i KU, fru talman.

Fru talman! Jag går över till granskningen av ett av Sveriges, sett till tid och rum, största beslut under den här mandatperioden, nämligen frågan om hur landets högaktiva avfall ska tas om hand. Det rör sig om tusentals ton använt kärnbränsle som försett hela landet med el i flera decennier.

Hur detta avfall ska tas om hand har sysselsatt forskare, expertmyndigheter, domstolsväsen och berörda kommuner under lång tid. Regeringen har haft frågan på sitt bord sedan förra mandatperioden. Sedan 80-talet har det högaktiva kärnavfallet förvarats i mellanlagret Clab i Oskarshamn, och hur mycket vi än önskar det är detta inte ett svart hål – utan blir fullt så småningom.

Fru talman! KU har funnit brister i Miljödepartementets hantering av ärendet. KU konstaterar att detta rör svåra och komplexa frågor, och utredningen har varit omfattande. Beredningsprocessen kom igång sent, remisstiden var för snäv och kommunikationen med kommunerna bristfällig. Det finns en del lärdomar att dra för att en liknande hantering inte ska uppstå igen. Framför allt måste små samhällen som tar ett stort ansvar behandlas med större respekt.

Med de orden önskar jag talmannen, hela presidiet, KU-kansliet och alla kollegor och åhörare en skön sommar.

Anf. 15 ERIK OTTOSON (M):

Fru talman! Konstitutionsutskottets granskning har även det här året varit en enig granskning. Det är med lugn och metodisk hand som KU går igenom sina ärenden och granskar dem från början till slut. När granskningen sedan är klar och utskottet enligt väger dess ord tungt – och de måste väga tungt.

Våra arbetsformer är för vissa okända och kan, som tidigare har nämnts, ibland behöva klargöras. Konstitutionsutskottet samlar in den information som krävs för att kunna göra en bedömning. Detta sker i första hand skriftligt, men i de fall då det inte går att klargöra det hela skriftligt får KU möjlighet att begära att ett statsråd ska inställa sig för att svara på frågor.

Alla statsråd bereds möjligheten att i granskningen skriftligen redogöra för hur de ser på ärendet. KU ställer regelmässigt öppna frågor, till exempel om konstitutionsutskottets promemoria i övrigt lämnar skäl för någon kommentar eller för statsrådet eller departementet att lämna någon information.

Det här är sant även för Morgan Johansson. Morgan Johansson har fått alla möjligheter att redogöra för sin syn på de ärenden där han förekommer i konstitutionsutskottets granskning. Det är inte någon rättighet för en minister att komma till konstitutionsutskottets öppna utfrågningar och ta tid från utskottets granskning och arbete för att där, så att säga, rentvå sig själv.

Vissa statsråd har visserligen under den där mandatperioden haft lite svårare än andra att skriftligen redogöra för sina förhållningssätt till de aktuella granskningsärendena. Det har för all del varit så att det ibland har framkommit diametralt motsatta uppfattningar i utfrågningar gentemot hur det skrevs fram när vi ställde

skriftliga frågor. Eller, ja, vissa statsråd – det rör Morgan Johansson, fru talman.

Det anförande vi nyss lyssnade till gällande det vi kallar G13, alltså evakueringen av afghanska tolkar, gjorde åtminstone mig väldigt förvånad. Ett enligt utskottet konstaterar att regeringen har varit oförhindrad att agera tidigare. Det är på KU-språk, för oss som har suttit i utskottet en period, en tydlig signal om att detta inte rör sig om någon friskrivning. I det pressmeddelande som vi har enats om och som har gått ut till allmänheten beskrivs också det här ärendet som ett bristående. Någon friskrivning kan det inte bli tal om.

Jag går vidare till Morgan Johanssons uttalande. Det kan beskrivas som yvigt. Det kan beskrivas som oprecist. Det var så oprecist att det var intressant att se hur det sedan landade efter att Morgan Johansson stod inför medier och beskrev dels att någonting som regeringen redan hade gjort skulle kunna vara mot grundlagen, dels att antalet personer i evakueringen gällande den grupp som handlar om försvarsanställda i Afghanistan – tolkar och andra av det svenska försvaret lokalt anställda personer i Afghanistan – skulle kunna röra sig om tusental eller till och med tiotusental.

Hur många blev det till slut i just den här kategorin? Det blev 66 personer med familjer, fru talman. För att man ska kunna skrapa ihop till kanske 10 000 personer måste varje person av dessa 66 ha en omedelbar familj på i runda slängar 150 personer. Det är med alla mått mätt en väldigt stor kärnfamilj och kräver en ganska stor insats i familjeplaneringen.

Det här ärendet är en uppenbar brist, och det är någonting som konstitutionsutskottet har enats om.

Jag går vidare till krisledningen och dokumentationen av coronakrisen. Det här är ett ärende som kanske blev lite större än vad man först hade kunnat tro. Att försöka utröna hur Regeringskansliet har fungerat, hur ledningsstrukturerna har sett ut och var de strategiska besluten har fattats har för en åskådare utifrån varit ganska svårt.

GSS, gruppen för strategisk samordning, som består av en rad olika statssekreterare och som har haft möjlighet att samordna, diskutera och hålla kanalerna öppna för att skapa en gemensam bild och, vad det verkar, hålla i den strategiska taktpinnen, har varit en mycket viktig del i detta. Den har varit central såtillvida att det egentligen inte har funnits någon annan del av regeringen som har kunnat ha den här central navfunktionen för regeringens arbete med krisen och pandemin.

Konstitutionsutskottet noterar därför att det är otillfredsställande att man inte har dokumenterat den här gruppens arbete för att kunna gå tillbaka och se vilka saker man har diskuterat och vilka slutsatserna av detta har varit.

Det har också, kan jag för egen del notera, varit intressant att lyssna till de utfrågningar vi har haft på temat. Det verkar många gånger ha rått vissa tveksamheter även inom regeringen och Regeringskansliet om vilket uppdrag den här gruppen har haft. Jag ska berätta om det kanske mest uppenbara exemplet på detta.

Konstitutionsutskottet fick ena dagen lyssna på en statssekreterare som beskrev gruppen som en plats där diskussioner av strategisk betydelse kunde tas upp och där man sedan landade i att statssekreteraren skulle ta det vidare till departementet. När konstitutionsutskottet bara någon eller några dagar senare talade med vederbörande statssekreterares statsråd fick konstitutionsutskottet höra att detta *inte* har varit en plats där man har diskuterat frågor och landat i att statssekreteraren skulle ta det vidare till det egna departementet.

Förvirringen och oklarheten kring GSS roll blir såklart extra tydlig i ett sådant sammanhang. Regeringens krishantering hade sannolikt tjänat på en tydligare ansvarsfördelning, till exempel genom en statsrådsgrupp, som många gånger tidigare i kriser har varit den som har hållit ihop krishanteringen och som för riksdagen går att hålla ansvarig för hur krishanteringen har gått till.

Konstitutionsutskottet noterar därför också att det inte verkar ha varit något statsråd som har varit den som den statssekreterare som varit ansvarig för ledningen av denna grupp har rapporterat till. Det blir en anomali och ett avvikande upplägg i den ordning som vi är vana vid och som också är viktig för att ansvarsutkrävandet ska kunna fungera fullt ut. Vilket statsråd håller den här kammaren ansvarig för arbetet med GSS strategiska samordning om det inte finns något statsråd som har ansvaret för detta utan ansvaret i stället ligger hos en statssekreterare, som inte har samma ansvar gentemot riksdagen?

Fru talman! Detta är den sista granskning som konstitutionsutskottet gör för den här mandatperioden. Ett nytt konstitutionsutskott tillträder till hösten. Jag hoppas, fru talman, att detta mycket metodiska och sakliga arbete, som bygger på vad som har framkommit i granskningen, där vi eftersträvar gemensamma slutsatser och försöker att undvika att politisera innehållet i granskningen, får fortsätta. Jag tycker att det är viktigt, och jag tycker att det är ett ansvar som vilar på oss alla.

Det är konstitutionsutskottets granskning – och inte anmälningarna – som är navet i detta arbete. Vi är ingen domstol som dömer eller frikänner. Vi förkastar eller tillstyrker inte anmälningar. Vi gör en granskning efter begäran om granskning, men vi kan också ta initiativ till egna granskningar. Detta är värt att komma ihåg för den som inte har arbetat så länge i det här utskottet eller kanske är på väg in.

Fru talman! Jag ställer mig bakom utskottets fullt ut eniga slutsatser.

Anf. 16 MIKAEL STRANDMAN (SD):

Fru talman! Jag tänkte främst gå in på regeringens krishantering och dokumentationen av densamma under coronapandemin.

Det finns en gemensam nämnare i de kriser som Sverige genomlevt under 2000-talet. Det är en gemensam nämnare som kännetecknas av passivitet, handlingsförlamning och oklar ansvarsfördelning.

I Coronakommissionens slutrapport pekar kommissionen på att Regeringskansliet inte har en tydlig

förmåga och ledningsansvar beträffande krishantering och att en utredning för tio år sedan om ett utökat ansvar inte ledde till någon lagändring. Men det är knappast bara lagstiftning som sätter hinder i vägen. Det har att göra med regeringens kompetens och frågan om vilken drivkraft som styr dess arbete.

Det kan därför ifrågasättas varför Stefan Löfven, som ett av sina första beslut efter regeringsskiftet 2014, flyttade bort krishanteringskansliet från statsministerns kansli till Justitiedepartementet. Hela tanken med krishanteringskansliet, infört efter flodvågskatastrofen 2004, var att ge den högsta politiska ledningen omedelbar information och access.

Även konstitutionsutskottet har nu granskat regeringens organisation för krishantering under coronapandemin. Enligt utskottet är en viktig förutsättning för att regeringen ska kunna hantera en kris på ett fullgott sätt ett väl fungerande regeringskansli. Vid större händelser och kriser som berör flera departement är det också nödvändigt att det finns en samordnande funktion inom Regeringskansliet.

Gruppen för strategisk samordning, GSS, har spelat en sådan roll. Granskningen visar inte annat än att GSS tillsammans med kansliet för krishantering har utgjort centrala inslag i krishanteringsorganisationen och därmed kunnat bidra till att stärka krishanteringsförmågan inom Regeringskansliet. Däremot framstår det som oklart vem inom statsrådskretsen som har haft det övergripande ansvaret för de gemensamma delarna av Regeringskansliets krishanteringsorganisation.

Vid utfrågningen uppgav Mikael Damberg att han som inrikesminister ansvarade för samordningen av samhällets krisberedskap, inklusive civilt försvar. Han ansvarade också för bland annat polisen, Säkerhetspolisen och Myndigheten för samhällsskydd och beredskap. Han hade däremot inget direkt ansvar för den löpande krishanteringen i Regeringskansliet, utan för denna ansvarade hans statssekreterare och chefstjänstemannen för krishantering. Chef för Justitiedepartementet under den tid kansliet för krishantering var placerat där var justitie- och migrationsministern, medan statsministern är chef för hela Regeringskansliet.

Utskottet vill med anledning av detta understryka att varje statssekreterare lyder under ett statsråd. Ytterst är det statsrådet som ansvarar för verksamheten inom ett departement. Denna till synes oklara ansvarsfördelning inom statsrådskretsen för de centrala delarna av Regeringskansliets krishanteringsorganisation är inte tillfredsställande. Att GSS numera leds av statsministerns statssekreterare och att kansliet för krishantering har återbördats till Statsrådsberedningen kan förväntas innebära att nämnda ansvarsförhållanden blir klarare, så som det var tänkt vid införandet.

Vidare har det i granskningen konstaterats att det fram till februari 2022 inte fördes några minnesanteckningar vid mötena i GSS. Som svar på frågor har i granskningen anförts att regeringens beslut och andra åtgärder med anledning av en kris inte dokumenteras i krishanteringsorganisationen utan i departementet

enligt normala rutiner inom ramen för beredning av regeringsärenden.

Utskottet anser inte att detta är till fyllest. Under en kris hanteras ett stort antal frågor, däribland sådana som inte mynnar ut i formella beslut. Exempelvis kan diskussioner i en fråga leda fram till ett ställningstagande att inte vidta någon åtgärd, vilket med de rutiner som gällt under pandemin således inte blir dokumenterat.

Utskottet vill här framhålla vad det tidigare uttalat om dokumentation i samband med krishantering: Dokumentationen är värdefull internt för att säkerställa att det inte uppstår osäkerhet om vad man kommit fram till vid ett möte och för att snabbt kunna vidareförmedla information från mötet. Den är dessutom – vilket Coronakommissionens arbete aktualiserat – värdefull för att man i ett senare skede ska kunna granska händelseförloppet.

Rutinen att inte föra minnesanteckningar går tillbaka till 2008 när GSS inrättades. Utskottet ser positivt på att denna rutin nu har ändrats i samband med att statsministerns statssekreterare i början av innevarande år tog över ledningen av GSS.

Fru talman! Statsminister Magdalena Andersson reverserade alltså beslutet om krishanteringskansliet som ett av sina första beslut som statsminister och förde tillbaka krishanteringskansliet till statsministerns kansli, där det hör hemma, samt införde viktiga och självklara rutiner för dokumentation inom den centrala krisledningen. Detta är naturligtvis positivt.

Men varför dröjde det till nu? Gjordes detta under galgen, eller har det uppstått en djupare insikt om vad krisberedskap faktiskt är? Har det nu äntligen hänt något med den monumentala oförmågan att lära av tidigare misstag?

Coronapandemin har fungerat som ett slags stress-test för den svenska förvaltningens krishantering. Krisen har skapat en debatt om hur väl regeringen enligt regeringsformen 1 kap. 6 § faktiskt styr riket när landet befinner sig i kris.

I en kris är bristen på fullständig kunskap och angelägenheten av snabba och livsavgörande beslut påtagliga. Ett vakuum av tydliga och tillräckliga beslut kan i en allvarlig kris kosta människoliv, lika mycket som felaktiga beslut kan leda till samma resultat. I detta består varje ledares dilemma: att fatta beslut i ovisshetens dunkel och leda vägen genom tillvarons skuggor. Det är varje politikers och makthavares uppgift att efter bästa förmåga skapa mening av det som är oförståeligt och fatta beslut om det som är ofullständigt.

Fru talman! Att Sverige i framtiden får en regering som tar sin maktutövning på allvar kan inte åstadkommas genom återkommande kritik från KU eller kommissioner. Det kan bara åstadkommas genom att vi får en regering vars drivkrafter inte bygger på vad som är bäst för den utan på vad som är bäst för vårt land.

Anf. 17 LINDA MODIG (C):

Fru talman! I den här debatten behandlas sju av årets granskningsärenden rörande regeringens handläggning av ärenden. Jag kommer i mitt anförande att fokusera på tre av dem. Samtliga är sådana där konstitutionsutskottet identifierat brister i regeringens handläggning. Min kollega och partikamrat Per Schöldberg återkommer senare i debatten när det gäller regeringens handläggning av och beslut om utökad mellanlagring av använt kärnbränsle.

Fru talman! Låt mig inleda med fortsättningen på den granskning KU inledde förra året gällande olika aspekter av regeringens hantering av coronapandemin. Utskottet lade förra året ned mycket möda på att gå igenom och granska händelseförloppet i pandemins olika etapper och har så fortsatt att göra under innevarande riksmöte. Det är i två av tre anmälningar rörande regeringens pandemihantering som det funnits frågetecken och oklarheter som vållat KU huvudbry i granskningen.

Det första ärendet gäller regeringens organisation för krishantering under coronapandemin. Vid större händelser och kriser som berör flera departement är det nödvändigt att det finns en samordnande funktion inom Regeringskansliet. Under pandemin har gruppen för strategisk samordning, GSS, med stöd av kansliet för krishantering varit central i Regeringskansliets krishantering.

När det gäller ministrarnas förhållande till GSS har det enligt KU funnits otydligheter. Med tanke på den betydelse som GSS kom att ha är det tveksamt om det är lämpligt att den statssekreterare som har lett GSS inte verkar ha varit underställd någon minister. En sådan ordning riskerar att leda till ett för stort avstånd mellan GSS och olika ministrar. Det är svårt att se att någon annan än statsministern kan ha ansvaret på statsrådsnivå för den samordnande funktionen i Regeringskansliets krishantering.

Att ansvaret för att leda GSS flyttades från inrikesministerns statssekreterare till statsministerns statssekreterare kan enligt KU därför förväntas ge bättre förutsättningar i det avseendet. Tilläggas kan att Centerpartiet under såväl den gångna som den föregående mandatperioden verkat för att kansliet för krishantering ska ha sin organisatoriska hemvist i Statsrådsberedningen i stället för på något fackdepartement, eftersom statsministern har det yttersta ansvaret för Regeringskansliets organisation. Ur det perspektivet välkomnar vi den förändring som skett i samband med att Magdalena Andersson tillträdde som statsminister.

Även dokumentationen inom ramen för krishantering har granskats. Den dokumentation som förekom var inte tillräcklig, utan minnesanteckningar borde ha förts vid GSS möten mot bakgrund av den betydelse som GSS kom att ha. Som KU liksom Coronakommissionen och flodvågskatastrofskommissionen tidigare framhållit är dokumentation i samband med krishantering värdefull, dels internt för att säkerställa att det inte uppstår osäkerhet om vad man kommit fram till vid ett möte och för att snabbt kunna

vidareförmedla information från mötet, dels för att i ett senare skede underlätta granskningen av händelseförloppet. KU ser därför positivt på att rutinen att föra minnesanteckningar vid gruppens möten infördes i början av innevarande år i samband med att statsministerns statssekreterare tog över ansvaret för GSS.

Fru talman! KU har också granskat regeringens agerande i förhållande till Coronakommissionen, den kommission som på regeringens uppdrag utvärderade bland andra regeringens och myndigheternas agerande under coronapandemin. Av granskningen framgår att Coronakommissionen och Regeringskansliet har haft olika uppfattningar om vilka uppgifter kommissionen haft tillgång till och vilken relevans de haft för kommissionens arbete.

KU understryker hur viktigt det är att Regeringskansliet och en undersökningskommission har kontakt med varandra så att kommissionen kan fullfölja sitt uppdrag.

Inom Regeringskansliet finns rimligen redan på förhand en förståelse för vilka slags handlingar och uppgifter som kan vara intressanta för en kommission med uppdraget att utvärdera regeringens och Regeringskansliets agerande i en viss fråga eller under en viss period. Det bör då vara självklart för Regeringskansliet att verka för att kommissionen ska kunna ta del av de handlingarna och uppgifterna. På utfrågningen av Coronakommissionens ordförande Mats Melin uppgav han att det gick förtvivlat långsamt att få ut en del uppgifter från Regeringskansliet.

Av granskningen framkommer att Regeringskansliet har bidragit med underlag till Coronakommissionen men att det inte har skett i tillräcklig utsträckning.

KU bedömer att Regeringskansliet hade kunnat hjälpa kommissionen mer aktivt med att försöka identifiera uppgifter som kunde tänkas vara av intresse och på så vis underlättat för kommissionen. Genom tidiga kontakter med bland annat krisorganisationen inom Regeringskansliet och befintlig dokumentation hade även missförstånd och oklarheter i samband med kommissionens förfrågningar i juli och december 2021 delvis kunnat undvikas.

KU understryker också att det måste vara upp till en undersökningskommission själv att bedöma om de uppgifter som Regeringskansliet förfogar över behövs för att kommissionen ska kunna fullgöra sitt utredningsuppdrag. Det utesluter givetvis inte att Regeringskansliet också lämnar sin uppfattning om vilket värde uppgifterna har för granskningen.

Fru talman! Ett tredje ärende där KU pekat på brister i handläggningen och som jag vill lyfta fram rör evakueringen av tolkar och andra lokalanställda från Afghanistan. Ärendet är ett av två ärenden i årets granskning som rör brister i statsrådet Morgan Johanssons tjänsteutövning. Själva granskningen handlade som sagt om evakueringen av tolkar och andra lokalanställda från Afghanistan i samband med att talibanerna tog över makten i landet i augusti förra året.

Ett uttalande som justitie- och migrationsminister Morgan Johansson, Socialdemokraterna, gjorde gällde om det skulle vara förenligt med grundlagen att agera för tolkarna. Justitie- och migrationsministern gjorde också ett uttalande om antalet personer som skulle kunna komma i fråga för asyl i Sverige om systemet med kvotflyktingar skulle användas.

KU anser att uttalandena inte gav en rättvisande bild. Det gäller både förutsättningarna i grundlag för regeringens att agera för tolkarna och omfattningen av en eventuell evakuering. I stället för en personkrets om 10 000 personer som statsrådet spekulerade i innebar det av statsrådet Johansson diskuterade förslaget i själva verket en personkrets om 69 personer. Jag är medveten om att kollegan Erik Ottoson uppgav siffran 66. Låt vara hur det vill med vårt minne – det är hursomhelst en avsevärd skillnad på cirka 70 personer och 10 000 personer.

Det är enligt KU angeläget att en ministers uttalanden ger en så fullständig bild som möjligt av relevanta omständigheter.

Statsrådet Morgan Johanssons tjänsteutövning har onekligen uppmärksammats mycket den senaste tiden, och KU:s granskning av honom under hela mandatperioden förtjänar därför att kommenteras. Under den gångna mandatperioden har KU i sammanlagt sju ärenden, om jag räknat rätt, funnit brister i statsrådets tjänsteutövning. Det har mestadels handlat om uttalanden som varit dåligt underbyggda eller inte fullt ut rättvisande, som det heter på KU-prosa. Det har också handlat om sena svar på riksdagens frågeinstrument och därmed om förutsättningarna för denna kammare, denna riksdag, dessa ledamöter och Sveriges främsta företrädare att utöva sin kontrollmakt.

Centerpartiet ansåg i förra veckans misstroendeomröstning, och gör givetvis så ännu, att dessa brister sammantaget inte var av sådan art att de kunde motivera utlösandet av riksdagens skarpaste vapen: misstroendeförklaring. Men att Morgan Johanssons tjänsteutövning i dessa avseenden har förbättringspotential står klart, och Centerpartiet förutsätter att statsrådet framgent vinnlägger sig om att agera korrekt och sakligt.

Anf. 18 JESSICA WETTERLING (V):

Fru talman! I denna del behandlas anmälningar som rör handläggningen av vissa regeringsärenden. Det kan låta lite tråkigt, men det är också alldeles, alldeles underbart ibland. Det tyckte i alla fall uppenbarligen mina kollegor i utskottet.

Även i år är det flera ärenden som berör hanteringen av coronapandemin på olika sätt, och utskottet understryker återigen vikten av att regeringen inhämtar underlag och uppdaterade lägesbilder inför den avvägning av proportionalitet som måste göras när man överväger åtgärder som innebär en inskränkning i våra fri- och rättigheter – något som ju varit extra angeläget under pandemin.

Precis som Linda Modig sa har vi följt coronapandemin i olika skeden, och nu har vi också

granskat regeringens krishanteringsorganisation och särskilt tittat på den roll som gruppen för strategisk samordning, GSS, har haft. Vi konstaterar att det har funnits otvetyligheter i GSS roll och en viss oklarhet om vilket statsråd ansvarig statssekreterare egentligen lydde under. Vi välkomnar därför att ansvaret numera har klargjorts och att kansliet för krishantering har flyttats till Statsrådsberedningen.

Med tanke på den roll GSS kom att få har en stor del av vår granskning och våra utfrågningar kretsat kring att försöka reda ut och förstå GSS roll, men det har inte alltid varit lätt.

KU har flera gånger framhållit vikten av dokumentation, särskilt i samband med krishantering, både för att man ska veta vad man kommit överens om under krisen och för att man ska kunna granska det i efterhand och dra lärdomar för framtiden.

Den dokumentation som förekom har inte varit tillfyllest, som KU kallar det. Med tanke på den centrala roll GSS kom att ha hade det funnits skäl att föra minnesanteckningar från mötena. Det är därför positivt att GSS numera infört denna rutin.

Fru talman! Vi har också granskat förhållandet mellan Regeringskansliet och Coronakommissionen, och det har också delvis haft koppling till dokumentation och GSS.

Det mest anmärkningsvärda är nog att Regeringskansliet i ett första skede inte velat lämna ut efterfrågade handlingar till Coronakommissionen eftersom man ansåg att de inte skulle ge en fullt ut rättvisande bild. Det måste dock vara upp till en undersökningskommission själv att bedöma huruvida de uppgifter som Regeringskansliet förfogar över behövs för att kommissionen ska kunna fullgöra sitt uppdrag.

Genom tidiga kontakter mellan kommissionen och Regeringskansliet hade kanske en del missförstånd och oklarheter kunnat undvikas. Då hade Regeringskansliet kanske också kunnat bistå kommissionen mer aktivt och underlättat dess arbete. I stället blev det delvis en följetong i medierna.

Fru talman! Jag vill avslutningsvis ta upp granskningen av evakueringen av tolkar och andra lokalanställda från Afghanistan. Jag behöver inte gå in på detaljer eftersom andra kollegor redan gjort det.

I medierna har det främst handlat om justitie- och migrationsministerns uttalanden i samband med detta, och ett enigt utskott anser att dessa uttalanden inte gav en rättvisande bild av vare sig de i sammanhanget relevanta konstitutionella förutsättningarna eller omfattningen av en eventuell evakuering. Enligt utskottet är det angeläget att statsråds uttalanden ger en så fullständig bild som möjligt av relevanta omständigheter.

Men även utifrån den kunskap som utskottet kan bedöma hade Regeringskansliet varit oförhindrat att agera och ta upp frågor om evakuering av tolkar och andra lokalanställda tidigare än vad som skedde. Det är tyvärr en brist.

Jag vill tacka kansliet och mina kollegor i utskottet.

Anf. 19 TUVE SKÅNBERG (KD):

Fru talman! Under rubriken Brister i regeringens handläggning och statsrådets agerande vill jag lyfta upp tre frågor.

Den första är regeringens krishanteringsorganisation under coronapandemin. Vi har granskat regeringens organisation för krishantering under pandemin. Vid större händelser och kriser som berör flera departementet är det nödvändigt att det finns en samordnande funktion inom Regeringskansliet. Den rollen har gruppen för strategisk samordning, GSS, haft.

GSS har varit central i Regeringskansliets krishantering under pandemin, med stöd av kansliet för krishantering. När det gäller ministrarnas förhållande till GSS har det enligt KU funnits otvetyligheter.

Med tanke på den betydelse som GSS kom att ha är det tveksamt om var lämpligt att den statssekreterare som ledde GSS inte verkar ha varit underställd någon minister. En sådan ordning riskerar att leda till ett alltför stort avstånd mellan GSS och olika ministrar. Det är svårt att se att någon annan än statsministern kan ha ansvaret på statsrådsnivå för den samordnande funktionen i Regeringskansliets krishantering. Att ansvaret att leda GSS flyttades från inrikesministerns statssekreterare till statsministerns statssekreterare kan enligt vårt betänkande därför förväntas ge bättre förutsättningar i det avseendet.

Granskningen visar också att någon särskild grupp för närmast berörda ministrar inte har inrättats under pandemin. Detta har skett tidigare när det har varit kriser. Det kan diskuteras om förutsättningarna för en samordnad och strategisk hantering inom regeringen hade kunnat förbättras om en grupp för berörda ministrar, motsvarande den sammansättning som fanns i GSS, hade inrättats.

Även dokumentationen inom ramen för krishantering har granskats. Den dokumentation som framkommit var inte tillräcklig, utan minnesanteckningar borde ha förts vid GSS möten mot bakgrund av den betydelse som GSS kom att få.

Som KU tidigare framhållit är dokumentation i samband med krishantering värdefull och nödvändig, dels internt för att säkerställa att det inte uppstår osäkerhet om vad man kommit fram till vid ett möte och för att snabbt kunna vidarebefordra information från mötet, dels för att i ett senare skede underlätta granskning av händelseförloppet, eller som nu, kommissionens och KU:s granskning. KU ser därför positivt på att rutinen att föra minnesanteckningar vid gruppens möten infördes i början av innevarande år i samband med att statsministerns statssekreterare tog över ledningen av GSS. Det var bra.

Jag vill säga något om regeringens agerande i förhållande till Coronakommissionen, den kommission som på regeringens uppdrag utvärderade bland annat regeringens och myndigheternas agerande under coronapandemin.

Av vår granskning framgår att Coronakommissionen och Regeringskansliet har haft olika uppfattningar om vilka uppgifter kommissionen haft tillgång

till och vilken relevans de haft för kommissionens arbete. KU understryker därför hur viktigt det är att Regeringskansliet och en undersökningskommission har kontakt med varandra så att kommissionen kan fullgöra sitt uppdrag. Det bör vara självklart i Regeringskansliet att verka för att kommissionen ska kunna ta del av de handlingar och uppgifter som den behöver.

Av granskningen framkommer att Regeringskansliet har bidragit med underlag till Coronakommissionen men att det inte har skett i tillräcklig utsträckning. Vi understryker att det måste vara upp till en undersökningskommission att själv bedöma om de uppgifter som Regeringskansliet förfogar över behövs för att kommissionen ska kunna fullgöra sitt utredningsuppdrag.

Jag vill också säga några ord om evakueringen av tolkar och andra lokalanställda från Afghanistan. Vår granskning där har funnit brister i regeringens hantering.

En evakuering förutsatte att Migrationsverket medverkade, och i slutet av juli 2021 deltog Migrationsverket i diskussioner med Utrikesdepartementet och ambassaden i Kabul. Vi gör bedömningen att Regeringskansliet hade varit oförhindrat att tidigare än vad som skedde ta upp frågor om tolkar och andra lokalanställda med Migrationsverket.

Här kommer vi in på ett par uttalanden av ministrar. Ett uttalande gjordes av justitie- och migrationsminister Morgan Johansson, som gjorde gällde om det kunde vara förenligt med grundlagen att agera för tolkarna. När en justitieminister uttalar sig om grundlagen förväntar vi oss alla en större saklighet än vad som då var vid handen. Det blev inte bra.

Justitie- och migrationsministern gjorde också ett uttalande om antalet personer som skulle kunna komma i fråga för asyl i Sverige om systemet med kvotflyktingar skulle användas. Han använde siffran 10 000, men när vi räknade på fingrarna kom vi inte upp till mer än ett sextiotal. Det är, som redan har påpekats, en viss differens.

Vi anser och menar på goda grunder att uttalandena inte gav en rättvisande bild. Detta gäller både förutsättningarna i grundlagen för regeringen att agera för tolkarna och omfattningen av en eventuell evakuering. KU säger på sitt speciella språk att det enligt KU är angeläget att en ministers ”uttalanden ger en så fullständig bild som möjligt av relevanta omständigheter”. Vi förväntar oss att ministern i fråga lyssnar på detta.

Anf. 20 NINA LUNDSTRÖM (L):

Fru talman! Vad gäller anmälan till konstitutionsutskottet om regeringens krishantering under coronapandemin och dokumentationen av densamma kommer jag också att beröra dessa delar. Det är viktigt inför framtiden med de slutsatser som konstitutionsutskottet har landat i.

Coronakommissionen har haft i uppdrag att bland annat utvärdera hur krisorganisationen inom Regeringskansliet har fungerat. KU:s granskning tar inte ställning till de bedömningar som gjorts av

Coronakommissionen. Utskottet har i sin granskning särskilt uppmärksammat det som tidigare talare har varit inne på: gruppen för strategisk samordning, GSS, som finns inom Regeringskansliet.

Fram till den 1 februari 2022 leddes gruppen av en statssekreterare vid Justitiedepartementet. Numera leds den av en statssekreterare vid Statsrådsberedningen. Enligt utskottet är ett väl fungerande regeringskansli en viktig förutsättning för att regeringen ska kunna hantera en kris. Vid större händelser och kriser som berör flera departement är det också nödvändigt att det finns en samordnande funktion inom Regeringskansliet.

Under pågående granskning har det skett förändringar. Ansvaret för att leda GSS har flyttats från inrikesministerns statssekreterare till statsministerns statssekreterare, och kansliet för krishantering har flyttats från Justitiedepartementet till Statsrådsberedningen. Detta kan enligt utskottet förväntas ge bättre förutsättningar.

Fram till februari 2022 fördes inte några minnesanteckningar vid mötena i GSS. Utskottet anser att detta inte är till fyllest.

Utskottet ser positivt på att det i samband med att statsministerns statssekreterare under början av innevarande år tog över ledningen av GSS infördes en rutin att föra minnesanteckningar vid gruppens möten. På KU-språk kan detta tolkas som något positivt.

Fru talman! En del i granskningen avser Coronakommissionens tillgång till de handlingar och uppgifter inom Regeringskansliet som kommissionen ansett sig behöva.

Utskottet vill framhålla betydelsen av att värna en kommissions integritet och objektivitet samt slå vakt om dess självständighet i förhållande till regeringen och Regeringskansliet.

När en kommission tillsätts med uppdrag att granska regeringens och Regeringskansliets agerande är det givetvis viktigt att kommissionen ges goda förutsättningar att i praktiken genomföra sitt uppdrag.

Sammantaget anser utskottet att Regeringskansliet i större utsträckning borde ha bistått Coronakommissionen för att underlätta genomlysningen av regeringens och Regeringskansliets arbete under pandemin. Utskottet understryker att det måste vara upp till en undersökningskommission själv att bedöma huruvida de uppgifter som Regeringskansliet förfogar över behövs för att kommissionen ska kunna fullgöra sitt uppdrag.

Fru talman! Även jag vill kommentera anmälan som rör tolkarna i Afghanistan. Statsrådet Morgan Johansson angav i augusti 2021 att regeringen inte hade möjlighet att få till stånd en lösning och att det skulle vara ett brott mot grundlagen om regeringen agerade för tolkarna.

Granskningen avsåg även ett annat uttalande av Morgan Johansson om att tillämpningen av kvotflyktingssystemet skulle innebära att upp till 10 000 personer beviljades asyl.

Efter att USA i april 2021 meddelat att de återstående amerikanska soldaterna skulle lämna Afghanistan senast den 11 september 2021 försämrades säkerhetsläget i Afghanistan till följd av talibanernas offensiv och snabba övertagande av landet under våren 2021. Granskningen visar att Migrationsverket i slutet av juli deltog i diskussioner med Utrikesdepartementet och ambassaden i Kabul.

Såvitt utskottet kan bedöma hade Regeringskansliet varit oförhindrat att ta upp frågor om tolkar och andra lokalanställda med Migrationsverket tidigare än vad som skedde.

Sammantaget anser utskottet att statsrådet Morgan Johanssons uttalanden inte gav en rättvisande bild av vare sig de i sammanhanget relevanta konstitutionella förutsättningarna, det vill säga grundlagsfrågan, eller omfattningen av en eventuell evakuering. Det är angeläget att statsrådsuttalanden ger en så fullständig bild som möjligt av relevanta omständigheter.

Anf. 21 CAMILLA HANSÉN (MP):

Fru talman! Jag vill inleda med att säga några ord om regeringens hantering av coronapandemin.

Nu är det juni 2022. För två och ett halvt år sedan var det ytterst få som kände till att det hade börjat röra på sig vad gällde en smittsam sjukdom i Kina.

Tre månader senare stängde världen ned. Med olika mått och steg, beroende på samhällets struktur, landets styrelseskick, hur smittspridningen såg ut just där och beroende på vilken kunskap man hade om smittan, vidtog olika länder olika åtgärder.

Senast i morse kunde vi höra på *Ekonomiekot* om hur inflationen i USA påverkas av den kvarvarande covidsmittan i Kina, vilket påverkar hela världsekonomin. Omfattningen av krishanteringen är nog någonting som vi för två och ett halvt år sedan inte kunde föreställa oss.

Regeringens hantering av pandemin – åtgärderna för att begränsa spridningen och åtgärderna för att begränsa effekterna av smittspridningen – har granskats och utvärderats på olika sätt under den här tiden, dels av riksdagen via anmälningar till konstitutionsutskottet, dels av den av regeringen tillsatta Coronakommissionen, som ju har lämnat sitt slutbetänkande.

Två frågor har särskilt uppmärksammats i årets granskning: relationen mellan kommissionen och Regeringskansliet när det gäller frågorna om utlämnande av handlingar och uppgifter samt regeringens krishanteringsorganisation.

Utifrån de principer om transparens och öppenhet som den svenska offentlighetsprincipen innebär och principerna om effektivitet och service, som är en del av den statliga värdegrunden, borde regeringen ha underlättat för kommissionen att få de uppgifter som de behövde för sitt uppdrag. Utskottet noterar att det finns flera sätt för regeringen att göra det utan att riskera att påverka kommissionens självständiga granskning.

Något som uppmärksammats en hel del när det gäller utlämnande av handlingar är huruvida kommissionen borde ha fått ta del av enskilda tjänstemäns

personliga anteckningar. Jag konstaterar att i de sammanhang som utskottet menar att regeringens hantering brister handlar det inte om den typen av anteckningar som Regeringskansliet inte förfogar över. Kommissionen förtydligade också under utfrågningen att det inte handlar om att ändra någon praxis kring hur vi ser på den typen av personliga anteckningar, så där har Regeringskansliets hantering varit korrekt.

Konstitutionsutskottet har också granskat regeringens krishanteringsorganisation, där det under granskningens gång blev tydligt att gruppen för strategisk samordning är varken ett beslutande eller beredande organ utan ett samordnande organ. I enlighet med de principer som finns vad gäller krishantering gäller ansvarsprincipen, alltså att ansvaret för beredning och beslut finns i den ordinarie strukturen för departementen. Det gäller också dokumentation av arbetet. Det har stundtals i den allmänna debatten låtit som att inte någonting av regeringens krishanteringsarbete har dokumenterats, men det stämmer inte. Däremot har gruppens möten inte dokumenterats med minnesanteckningar eller formella protokoll, något som kommissionen har förväntat sig och sökt efter.

Efter kommissionens kritik för att den här typen av minnesanteckningar eller protokoll inte fördes i GSS har sådan dokumentation initierats. Det är viktigt under själva krishanteringen men även för granskning och utvärdering och för framtida lärande.

Vi har också granskat utredningsåtgärder och förvaltningsrättsliga aspekter när det gäller ansökan om slutförvar av använt kärnbränsle. Det kan konstateras att de två ärenden som granskats rör svåra och komplexa frågor. Ärendena sträcker sig över lång tid bakåt, och själva sakfrågan är något som har hanterats och kommer att hanteras under lång tid framåt.

Utskottet konstaterar att frågan om utökad mellanlagring och slutförvar av kärnbränsle har hanterats som ett ärende, som slutligen delades upp så att det fattades beslut om att utöka mellanlagret separat.

I utskottets utredning framgår att det redan 2019 fanns indikationer på att det skulle bli nödvändigt att dela upp ärendena, alltså utökning av mellanlagret och det separata ärendet om slutförvar, men att man inte hade några faktiska utredningsåtgärder i den riktningen redan då. Det inleddes när Svensk Kärnbränslehantering formellt informerade om behovet av detta våren 2021. Det gjorde att handläggningen blev snabb med kort remisstid under sommaren, något som man normalt undviker. Det var först i samband med remitteringen som de berörda kommunerna informerades om detta. Där menar konstitutionsutskottet att kommunikationen kunde ha varit bättre än vad som nu blev fallet och att handläggningen hade kunnat planeras bättre för att undvika den korta remisstiden.

Slutligen vill jag också kommentera ärendet om evakuering av tolkar och lokalanställda från Afghanistan. Det kan konstateras att Sverige tidigare gett skydd till lokalanställda när insatser i Afghanistan avslutats. Det är alltså fullt görbart, och som ett enigt utskott konstaterat låg det inga hinder i vägen för att göra det igen.

Ändå gjordes det inte så snabbt som man hade kunnat förvänta sig.

Utskottet konstaterar att ansvarigt statsråd Morgan Johansson uttalade sig om vilka hinder som fanns för att vidta åtgärder och att det inte gav en rättvisande bild vare sig av de i sammanhanget relevanta konstitutionella förutsättningarna eller omfattningen av en eventuell evakuering.

Det får såklart mig och andra att fundera på varför uttalandena gjordes. Men nu är varken jag eller konstitutionsutskottet tankeläsare, och statsrådet avstod från att skingra våra frågetecken när han gavs möjlighet att göra det i skriftliga frågor och svar. Det här är en möjlighet som statsrådet är väl bekant med, eftersom han är något av en stammis i utskottets granskningsarbete.

Jag påminner om det jag sa i mitt inledningsanförande. Huvudbudskapet till varje regering är ändå att när ett helt enigt konstitutionsutskott påtalar brister är förväntan från oss folkvalda att utskottets uttalanden tas på största allvar.

Anf. 22 IDA DROUGGE (M):

Fru talman! Regeringens agerande i förhållande till Coronakommissionen förtjänar några ytterligare ord. Det är också vad jag tänker avsätta min tid till i detta anförande.

Coronakommissionen fick sitt uppdrag efter politiska debatter här i kammaren och i medierna. Den fick slutligen ett mandat från regeringen att granska myndigheter, kommuner, regioner och regeringen.

Coronakommissionen är inte som andra kommittéer eller kommissioner. Den var en undersökningskommission i likhet med exempelvis den katastrofkommission som tillsattes efter tsunamikatastrofen 2004. En sådan kommissions integritet, objektivitet och oberoende är extra viktigt.

Regeringen beslutade också om sekretessbrytande regler och en särskild förordning som gav kommissionen en möjlighet och myndigheter en skyldighet att utlämna uppgifter till kommissionen som var viktiga för den i sin granskning.

Den hävde sekretessregler som gör att kommissionen inte begränsas till att enbart få ut offentliga handlingar, utan den ska kunna få ut alla tillgängliga uppgifter som kommissionen behöver för att fullgöra sitt uppdrag. Allt det ska lämnas ut.

På den här punkten har det framkommit i våra utfrågningar och går även att läsa i kommissionens eget slutbetänkande att den inte har haft några som helst problem med att få ut uppgifter och få hjälp av myndigheter som den vänt sig till i sin granskning.

Desto fler problem har uppstått i dess kontakter med regeringen. Exempelvis har det framkommit att kommissionen på några punkter inte har fått hjälp med att identifiera vissa relevanta handlingar förrän i januari 2022. Det är efter att debatterna har diskuterats i medierna.

Man ska då komma ihåg att kommissionen i den här delen påbörjade sin granskning av krisorganisationen i regeringen redan under våren 2021. När

kommissionen efterfrågade e-post möttes den av nekande svar och av motiveringen att det efterfrågade inte ger en rättvisande eller fullständig bild och därför inte bör vara någonting som den får ut. Tack och lov nöjde sig inte kommissionen med detta, och slutligen kunde den få ta del av e-posttrafiken.

Inte heller uppmärksammades kommissionen på att det fanns så kallade anoterade dagordningar från de möten som gruppen för strategisk samordning hade haft. Anoterad dagordning är en dagordning med talpunkter som redogör för vad den som leder mötet kan tänkas säga och ta upp under mötet. Det ger en fingervisning om vad som troligt har diskuterats. Det är en möjlighet som kommissionen får att ställa ytterligare frågor om detta för att säkerställa och få en mer fullständig bild av vad som har avhandlats på mötena för GSS.

Både kommission och konstitutionsutskottet har ansett att det har varit extra viktigt att utreda vad GSS har arbetat med. Den har haft en central roll. Både tidigare granskningar av KU och tidigare kommissioner har konstaterat att dokumentation i kris är extra nödvändig. Därför har vi funnit dessa brister.

Anf. 23 PER SCHÖLDBERG (C):

Fru talman! Jag tänkte uppehålla mig vid det ärende som vi granskat som handlar om beslut om utökad mellanlagring av använt kärnbränsle. Dock konstaterar jag att vi i kapitel 2 i samtliga de ärenden som vi har granskat är eniga i de slutsatser vi drar.

Utskottet har granskat regeringens och i synnerhet miljö- och klimatministerns hantering av Svensk Kärnbränslehantering AB:s ansökningar om tillstånd till anläggningar för slutförvaring av använt kärnbränsle.

Det KU har granskat i ärendet är regeringens hantering av SKB:s ansökningar om tillstånd till anläggningar för slutförvaring av använt kärnbränsle till och med regeringens delbeslut i fråga om mellanlagring i augusti 2021.

Vi konstaterar att de två regeringsärendena rör svåra och komplexa frågor och att utredningen varit omfattande. En grundläggande fråga i ärendet är tidsaxeln från när beredning av ärendet började inför ett beslut i ärendet. Vi kan i vår granskning se att en utbrytning av mellanlagret enligt Miljödepartementet fanns som ett handlingsalternativ sedan åtminstone januari 2019. Fram till våren 2021 var utgångspunkten att ärendena skulle hanteras samlat.

Under våren 2021 blev Miljödepartementet informerat via SKB att det behövdes en lösning i närtid, och i mars 2021 inledde departementet en gemensam beredning inom Regeringskansliet av en remiss om ett eventuellt delbeslut i fråga om mellanlagret.

Fru talman! Sent i juni samma år beslutade Miljödepartementet att i båda ärendena skicka förslagen på remiss. Svarstiderna sattes till den 31 juli 2021, en månad mitt i sommaren. Det skiljde sig från remissrundan 2019.

Utskottet bedömer att den korta remisstiden kunnat undvikas med en bättre planering från

Miljödepartementets sida. I kontakterna mellan Miljödepartementet och de två berörda kommunerna har vi sett att första gången kommunerna informerades om ett eventuellt delbeslut var i samband med remitteringen i juni 2021.

I sina remissvar ifrågasatte kommunerna att mellanlagret skulle hanteras i ett delbeslut. Vi vill särskilt peka på den särställning för berörda kommuner som finns i miljöbalkens bestämmelser om det kommunala vetot. Kommunerna det handlar om är Oskarshamn respektive Östhammar.

Det är viktigt att det i synnerhet i denna typ av ärenden finns en god dialog och kommunikation med i det här fallet berörda kommuner. Vi anser att kommunikationen kunde ha fungerat bättre än vad som nu var fallet.

Man ska komma ihåg att båda dessa kommuner har levt och arbetat aktivt med kärnhanteringsfrågan sedan många år tillbaka. De är medvetna om att de kommer att arbeta med detta under många år även i framtiden. Därav allvaret i detta.

Den dialog som utskottet har uttryckt här är värd att kommentera. Det finns en del övrigt i ärendet att önska gällande dokumentation i själva ärendet. Jag stannar där och vill lägga tyngden på just detta.

Anf. 24 ULRIKA KARLSSON (M):

Fru talman! KU har lämnat ett enigt granskningsbetänkande. I den här delen kommer jag att hålla mig till evakueringen av tolkarna, där KU konstaterar tre brister i tre delar.

Den första är att KU konstaterar att regeringen har varit oförhindrad att agera tidigare. Den andra gäller dåvarande migrations- och justitieministerns uttalande att det inte skulle vara förenligt med grundlagen att agera för tolkarna. Den tredje gäller dåvarande migrations- och justitieministerns uttalande om antalet personer som vid en sådan evakuering skulle komma i fråga, nämligen tusentals – 10 000.

Vad gäller tiden konstaterar KU som sagt att regeringen har varit oförhindrad att ta upp frågan om tolkar och andra lokalanställda med Migrationsverket tidigare än vad som skedde. Varför är då Migrationsverket viktigt i detta avseende? Jo, därför att om en evakuering av lokalt anställd afghansk personal ska kunna utföras förutsätts en medverkan av Migrationsverket.

Först den 15 augusti 2021 inkom Migrationsverket med den nödvändiga begäran till Regeringskansliet avseende möjligheten att tillämpa regelverket för att genomföra en akut vidarebosättningsinsats. Först efter att begäran inkommit kunde regeringen agera, vilket den också gjorde samma dag. Den 15 augusti fattades ett regeringskanslietsbeslut om att ändra vidarebosättningsreglerna. Därefter kunde evakueringsinsatsen inledas.

Mellan den 19 och 24 augusti 2021 i en *mycket* kaotisk situation – jag vill betona att den var mycket kaotisk – evakuerades 1 100 personer. I denna krets ingår de drygt 70 personer som vi talar om här i dag, det vill säga tolkarna. Där ingår också människor som kämpar

för mänskliga rättigheter, ambassadpersonal och familjemedlemmar.

En fråga man kan fundera på är varför Migrationsverket inte tidigare inkom med en begäran till Regeringskansliet. Det fanns många signaler. Det gäller till exempel den 14 april samma år, då Biden meddelade att alla soldater skulle vara borta från Afghanistan från september 2021, eller den 25 juni, då president Ghani besökte Joe Biden i USA och pratade om en förberedelse för hur 18 000 afghanska tolkar och andra lokalanställda skulle kunna flyttas ut ur Afghanistan. Det fanns således många signaler.

Den 29 juli inkom till UD en rapport från ambassaden i Kabul, där ambassadören beskrev en oro för de lokalanställdas situation. Det var först i slutet av juli som det fördes diskussioner mellan ambassaden i Kabul och Migrationsverket om möjligheten att bereda skydd genom vidarebosättningsystemet.

Vad gäller uttalanden om oförenligheten med grundlagen har migrations- och justitieministern den 4 augusti meddelat att regeringen inte kommer att agera för att få till stånd en lösning för de afghanska tolkarna och att det antagligen vore ett brott mot grundlagen. Det är mycket anmärkningsvärt att en justitieministern gör detta uttalande, särskilt då det har varit praxis att använda vidarebosättningsystemet och regeringen också har sagt att arbete pågår.

Regeringens ansvar för förvaltningen m.m. (kapitel 3)

Anf. 25 PER-ARNE HÅKANSSON (S):

Fru talman! Det sociala trygghetssystemet och en väl fungerande infrastruktur för energi och kraftöverföring kan sägas vara två var för sig skilda ämnen. Båda dessa områden har dock avgörande betydelse för en stark samhällsutveckling och för enskilda medborgares tilltro till systemet.

I det betänkande vi nu behandlar finns samlat under rubriken *Vissa frågor om regeringens ansvar för förvaltningen m.m.* två anmälningar som berör regeringens arbete med Försäkringskassan och Affärsverket svenska kraftnät. Det är områden som omfattas av det som jag beskrev i början.

Låt mig först ta upp anmälan om regeringens styrning av Försäkringskassan. I denna begärdes att en granskning skulle ske av huruvida regeringen har varit tillräckligt tydlig och om gällande regelverk följts – detta med hänvisning till att regeringen under våren 2020 föreslog en lagändring med syfte att fler ska få behålla sin sjukpenning och å andra sidan behöll som ett av målen i Försäkringskassans regleringsbrev 2021 att det samlade arbetet i myndigheten ska leda till att sjukpenningtalen minskar.

Till grund för granskningen har legat bland annat promemorior som upprättats inom Socialdepartementet och frågor som ställts till regeringen.

När det gäller styrning av förvaltningsmyndigheter, sådana som inte ligger under riksdagen utan under regeringen, vilket är fallet för Försäkringskassan, är ordningen att förvaltningen ska förverkliga

regeringens politik. I särskilda ärenden som innebär myndighetsutövning gentemot enskilda eller tillämpning av lag är dock förvaltningsmyndigheterna självständiga. Vid sidan av gällande lagar, förordningar och föreskrifter styrs dessa statliga myndigheter genom regleringsbrev och särskilda uppdrag.

Fru talman! Det finns anledning att betona att regeringen har tagit en rad initiativ på området kring socialförsäkringar. I sammanhanget vill jag från betänkandet lyfta fram riksdagens mål för utgiftsområdet Ekonomisk trygghet vid sjukdom och funktionshinder, som lyder just att frånvaron från arbete på grund av sjukdom ska ligga på en långsiktigt stabil och låg nivå. Målet i stort har varit detsamma för detta utgiftsområde sedan 2009.

De ändringar som gjorts i själva regleringsbrevet sedan 2012 finns med i betänkandet. För 2022 skärptes formuleringarna i december 2021 till en mening som lyder: Sjukförsäkringen ska ge ekonomisk trygghet vid sjukdom och ett effektivt stöd för att individen ska återfå arbetsförmågan och återgå i arbete.

I mars 2021 skedde en lagändring utifrån en proposition från regeringen om ändringar i socialförsäkringsbalken som syftade till att åstadkomma en mer flexibel rehabiliteringskedja i sjukförsäkringen. Därigenom kan man skapa större möjligheter för en person som är sjukskriven att i första hand återgå i arbete hos den egna arbetsgivaren.

Fru talman! När det gäller ställningstagandet från KU till anmälan om huruvida styrningen följt gällande regelverk och om styrningen varit tillräcklig tydlig kan konstateras att det inte har framkommit något som skulle visa på att målet i regleringsbrevet förutsatt åtgärder från Försäkringskassans sida som skulle stå i strid med lagstiftningen.

Den rapport från Inspektionen för socialförsäkringen som anmälaren hänvisar till om att införandet av det kvantitativa målet för sjukpenningtalet i regleringsbrevet ledde till mer restriktiva bedömningar i enskilda ärenden visar att man har följt gällande lagstiftning – detta utifrån att Försäkringskassan kunde verka för att sjukpenningtalet minskar inom ramen för sitt samordningsansvar.

Utskottet vill ändå uppmärksamma vikten av att regeringens styrning av myndigheter inte utformas så att den inte, till exempel i regleringsbrev, riskerar att påverka tillämpningen i enskilda ärenden. Regeringens möjlighet är i detta avseende begränsad till att föreslå lagändringar. Det är självklart även angeläget att regeringen är vaksam och vidtar åtgärder om det i efterhand visar sig att styrningen av en myndighet kommit att påverka tillämpningar i enskilda ärenden.

Fru talman! Slutligen vill jag säga några ord om anmälan ”Svenska kraftnäts användning av beredskapsmedel”. I denna anmälan begärs att utskottet skulle granska dåvarande energi- och digitaliseringsministrarnas agerande när det gäller Affärsverket svenska kraftnäts beslut om ödrift i Stockholm.

Det anfördes bland annat att det skulle vara så att ministern fattat ett beslut om elberedskapsmedel, som

det skulle vara Svenska kraftnäts uppgift att besluta om. Till grund för granskningen har legat bland annat promemorior som upprättats inom Infrastrukturdokumentet.

Från Svenska kraftnät anför man att affärsverket är elberedskapsmyndighet och att det innebär att man arbetar för att elförsörjningen ska ha beredskap för extrema händelser som kan innebära påfrestningar på samhället. Ett exempel på en sådan åtgärd är just ödrift.

Vidare anføres att vid behov av sådana åtgärder är det Svenska kraftnäts roll att besluta om detta och i så fall bekosta detsamma med anslag för elberedskap. Anpassningar och investeringar kan behövas oavsett användningsområde, och det mest effektiva är att genomföra investeringarna vid samma tillfälle.

I sammanhanget kan noteras i svaren att Riksrevisionen i sin revisionsberättelse om Svenska kraftnät för 2020 skriver att verket i alla väsentliga avseenden har ”använt anslag och inkomster i enlighet med av riksdagen beslutade ändamål och i överensstämmelse med tillämpliga föreskrifter”.

Utskottets ställningstagande kring denna anmälan ger således inte anledning till något uttalande.

Statsråds tjänsteutövning: vissa ärenden (kapitel 4 delvis)

Anf. 26 DANIEL ANDERSSON (S):

Fru talman! Årets granskning har likt andra år haft en stor bredd i områden och frågor. Alla områden väger lika tungt i vår granskning utifrån att stärka förtroendet för vår demokrati.

Tidigare kunde vi höra ledamoten Skånberg säga han fått frågan vad han gör i KU. Det är en fråga vi alla säkert får, och jag vill betona vikten i konstitutionsutskottets uppgift: att vara grindvakten för grunden till att från denna kammare kunna utveckla samhället med politik.

Vi i KU har en tung roll. Vi har fått förtroendet av folket att granska våra yttersta makthavare. Jag är tveksam till om en verkliga kan ha ett mera njutbart uppdrag!

Fru talman! Jag har tagit mig an detta uppdrag med tanken att se vad som skett och vad vi kan dra för lärdomar utifrån de olika anmälningar som hamnar på vårt bord. Jag vill nog påstå att konstitutionsutskottets akrobatiska övningar, inte bara armbrytningen i de olika granskningarna, har skett utifrån att en stor del av mandatperiodens granskning skedde digitalt. Det var prövande, men det har nog varit en utvecklande resa inte bara för mig utan hela utskottet att hantera och ta sig igenom.

Fru talman! I granskningen finner vi ett antal ärenden i kapitel 4 som jag berör här. Statsrådets tjänsteutövning omfattar en mängd granskningar som även lyfts av ledamöter före mig. I det här fallet handlar det om specifikt G1, G7, G11–12 samt G8.

Om vi djupdyker i G1, som handlar om Pisarapporten, kan vi se hur statsrådet vid ett flertal tillfällen försökt att försäkra sig om att den information och det

underlag som skulle gälla kring Pisaundersökningen var grundad och korrekt eller om den högre exkluderingsgraden förtjänade någon mer kommentar. I vår granskning har vi kunnat se att statsrådet Ekström ställde frågan till Skolverket kring Pisarapporten och dess tillförlitlighet och fått försäkran om att så var fallet.

Fru talman! Utskottet fann inte i detta fall något anledning till kritik mot statsrådet Ekströms hantering. Dock lyfte utskottet olika aspekter som skulle kunna ses som goda medskick framöver. Det handlar ju om att ge en ledstång för att våra förtroendevalda ska kunna göra en så bra insats som möjligt.

Ärendena G7, G11–12 och G8 som jag nämnde tidigare ger ingen anledning till något uttalande eller kritik från utskottet.

Jag vill ändå passa på att lyfta fram sista stycket i G7, en viktig del i ställningstagandet som är värd att lyfta här i kammaren. Jag citerar: ”I övrigt vill utskottet uppmärksamma det grundläggande förhållandet att en fråga om att lämna ut en allmän handling eller en uppgift i en allmän handling inte är av sådan art att regeringen har befogenhet att ge direktiv till en myndighet utan sådana beslut fattar myndigheten självständigt.”

Det här är inte bara en text i ett ställningstagande för den enskilda granskningen utan visar tydligt principen för, styrkan i och vikten av myndigheters självständighet.

Anf. 27 IDA DROUGGE (M):

Fru talman! Jag tänkte ägna mig åt två ärenden i den här delen av debatten. Först vill jag säga några ord om vår granskning av Pisarapporten. Det gäller den vid det här laget väldigt omdebatterade och ett flertal gånger också granskade Pisarapporten som publicerades den 3 december 2019.

Den 2 december 2019 fick statsrådet Ekström en presentation av rapporten. Dagen för publicering gick den också igenom av Utbildningsdepartementet. Departementet har ställt ett flertal frågor till Skolverket om bland annat den höga exkluderingsgraden av elever, vilket har varit kärnfrågan både för oss men framför allt för exempelvis Riksrevisionens granskning av Pisarapporten.

Vi har kunnat konstatera att det är fullt rimligt – jag skulle själv vilja gå så långt som att tillägga att det har varit väldigt bra – att regeringen, statsrådet och departementet har ställt dessa frågor om exkluderingsgraden.

Givet rapportens osäkerhet skriver också vi i konstitutionsutskottet att det hade kunnat övervägas om det hade funnits skäl att tolka det här resultatet med något större försiktighet än vad statsrådet gjorde. Vi har också kunnat konstatera att det har fortsatt. Efter den 3 december 2019 har frågor om exkluderingen fortsatt att ställas.

Mot den bakgrunden konstaterar vi att man kan ifrågasätta om inte regeringens uppdrag till Skolverket som man sedan i gav i maj 2021 borde ha lämnats tidigare.

Det andra ärendet som jag skulle vilja säga några ord om är det om kontakterna med Skolverkets generaldirektör angående utlämnande av uppgift.

Som ett flertal ledamöter förtjänstfullt har redogjort för tidigare i debatten, inte minst i den allmänna inledningen, har vi ledamöter precis som alla andra medborgare, varken mer eller mindre, rätt att få ut offentliga handlingar och uppgifter.

Uppgifter och handlingar blir just offentliga när de lämnar en myndighet och skickas till en annan. Så har skett i det här fallet vad gäller tidsplanen för digitaliseringen av de nationella proven.

När en moderat ledamot vänder sig till Skolverket och frågar om hon kan få ta del av uppgifter gällande tidsplanen, om den kommer att hållas eller inte, väljer Skolverkets generaldirektör dock att först vända sig till Utbildningsdepartementet och statssekreteraren där för att fråga om den här uppgiften är någonting som kan lämnas ut.

Vi granskar inte Skolverket, utan vi granskar regeringen. Men det är ändå, eller kanske just därför, anmärkningsvärt att statssekreteraren väljer att inte vara tydlig utan att snarare försöka få generaldirektören att inte lämna ut den här uppgiften. Det finner vi är skäl för kritik. Det är en brist.

Anf. 28 FREDRIK LINDAHL (SD):

Fru talman! Vi debatterar konstitutionsutskottets årliga granskningsbetänkande KU20. Vi är inne på kapitel 4 vars omfång är så omfattande att vi har valt att dela upp det i två delar. Nu debatterar vi delen som heter *Statsråds tjänsteutövning: vissa ärenden*.

Det första jag vill prata om är utbildningsministerns hantering av 2018 års Pisaundersökning. I anmälan som skickades till konstitutionsutskottet uppmärksammades att utbildningsminister Anna Ekström på DN Debatt hade skrivit en debattartikel efter att Pisasudien hade släppts där hon bland annat uttalade: Resultatet av Pisaundersökningen visar att svensk skola står stark och är på väg tillbaka till kunskapsresultat i toppklass.

I anmälan anfördes det dock att Sveriges elever skulle ha fått lägre poäng ifall provet utförts i enlighet med OECD:s regelverk, och i stället pekades det på Expressenartikeln med rubriken: Sveriges PISA-framgång bygger på falska siffror.

Med hänvisning till att konstitutionsutskottet tidigare har konstaterat att den självklara utgångspunkten ska vara att ett statsråds uttalanden är korrekta begärdes det att KU skulle granska utbildningsminister Anna Ekströms agerande, vilket vi sedermera gjorde.

Man kan börja med att påminna om varför vi i konstitutionsutskottet granskar den här typen av ärenden. I det här fallet handlar det bland annat om att det är viktigt att mätinstrument som exempelvis Pisaundersökningen bibehåller sin legitimitet oavsett vilken regering det är som styr.

När Pisaundersökningen presenterades för regeringen fanns det några varningsflaggor, vilket också departementet senare konstaterat i interna dokument,

om att exkluderingsgraden varit hög. Anna Ekström ställde frågor kring detta till Skolverket. Det var enligt konstitutionsutskottet rimligt att ställa de frågor som statsrådet gjorde, men givet den osäkerhet som kringgärdade rapporten hade det kunnat övervägas om det funnits skäl att tolka resultatet med något större försiktighet än vad hon gjorde.

Som också framgått av granskningen fortsatte frågor kring exkluderingen att ställas, bland annat i kritiska artiklar i dagspressen. Mot den bakgrunden kan det enligt utskottets mening ifrågasättas om inte regeringens uppdrag till Skolverket, att förstärka sina insatser för att säkerställa ett högt deltagande i enlighet med OECD:s gällande riktlinjer i Pisa 2022, borde ha lämnats tidigare än vad som skedde, alltså i maj 2021.

Vi går vidare till nästa ärende, och det gäller kontakter med Skolverkets generaldirektör angående utlämnande av uppgift.

Jag kan börja med lite av det som sägs i sammanfattningen från anmälaren. Det anförs att utbildningsminister Anna Ekströms dåvarande statssekreterare Erik Nilsson bett Skolverkets generaldirektör att undanhålla information om digitaliseringen av de nationella proven och att den efterfrågade uppgiften fanns hos myndigheten och inte var sekretessbelagd. Anmälaren anför vidare att en allmän uppgift som torde vara offentlig borde ha lämnats ut på begäran.

Anmälaren väcker frågan om ministerstyre och menar bland annat att statssekreteraren har instruerat generaldirektören att undanhålla korrekt information från en ledamot i utbildningsutskottet. Man får utgå från att en statssekreterare alltid agerar på uppdrag av sitt statsråd.

Konstitutionsutskottet har granskat ärendet, och jag kan torrt konstatera att statssekreterarens och regeringens agerande inte var bra. Det fanns en handling hos både Regeringskansliet och Skolverket, och den var inte sekretessbelagd. Offentlighets- och sekretesslagen är tydlig: Sådana handlingar ska lämnas ut till en enskild person vid begäran.

Statssekreterarens svar på generaldirektörens fråga om vilken information som kunde lämnas ut av Skolverket kan alltså inte anses överensstämma med nämnda bestämmelse. Utskottet utgår sedermera från att utbildningsministern i egenskap av departementschef ser till att vidta de åtgärder som krävs för att anställda vid Utbildningsdepartementet ska ha erforderlig kunskap om offentlighet och sekretess.

Då har vi kommit till det sista granskningsärende som jag kommer att nämna i mitt anförande. Det handlar om utrikesministerns agerande i samband med ett telefonsamtal. Utrikesminister Ann Linde kontaktades av två ryska så kallade komiker som fick henne att anta att hon kommunicerade med en rysk oppositionsledare.

Låt mig bara kort konstatera att jag delar utskottets hållning att det är bra att rutinen för motpartsverifiering på Utrikesdepartementet har förtydligats och nedtecknats efter den aktuella incidenten. Väl fungerande

rutiner av detta slag är mycket viktiga för att undvika liknande händelser i framtiden.

I övrigt hänvisar jag till vårt skriftliga betänkande och önskar er därmed trevlig läsning.

Anf. 29 LINDA MODIG (C):

Fru talman! I den här debattrundan tänkte jag beröra samtliga fyra ärenden.

Låt mig börja med den granskning där KU pekat på att det har förekommit brister i regeringens handläggning eller en ministers agerande. Det gäller en statssekreterares kontakter med Skolverkets generaldirektör angående att lämna ut en uppgift till en riksdagsledamot. Granskningen visar att det i en allmän handling hos såväl Skolverket som Regeringskansliet fanns uppgifter om att tidsplanen för digitaliseringen av nationella prov behövde revideras.

Statssekreterarens svar på generaldirektörens fråga om vilken information som kunde lämnas ut av Skolverket överensstämmer enligt KU inte med offentlighets- och sekretesslagens bestämmelse om utlämnande av uppgift.

KU utgår nu från att utbildningsminister Anna Ekström gör vad som krävs för att anställda vid Utbildningsdepartementet ska ha tillräcklig kunskap om offentlighet och sekretess. KU uppmärksammar också det grundläggande förhållandet att regeringen inte har befogenhet att ge direktiv till en myndighet att lämna ut en allmän handling eller en uppgift i en allmän handling. Det beslutet fattar myndigheten själv.

Herr talman! I de tre övriga ärendena har KU inte funnit skäl att peka på några brister i regeringens handläggning eller en ministers agerande. Dessa ärenden är intressanta eftersom de vart och ett på sitt sätt belyser var statsrådets och regeringens ansvar börjar och slutar och hur själva regerandet eller regeringskonsten får eller bör utövas.

Två ärenden där frågan om informella kontakter och avstämningar mellan regeringen och självständiga förvaltningsmyndigheter har varit i blickfånget rör dels Regeringskansliets kontakter med Sveriges geologiska undersökning, SGU, inför publicering av konsekvensanalys, dels utbildningsministerns hantering av 2018 års Pisaundersökning.

När det gäller utbildningsminister Anna Ekström menar utskottet att givet den osäkerhet som kringgärdade rapporten hade det kunnat övervägas om det funnits skäl att tolka resultatet med något större försiktighet än vad hon gjorde. Anna Ekström hade nämligen vid presentationen av Pisarapporten, dagen före publiceringen, ställt kontrollfrågor och följdfrågor till Skolverket samt uppdragit åt Utbildningsdepartementets tjänstemän att gå igenom rapporten när den kom för att se om den höga exkluderingsgraden förtjänade någon mer kommentar. Man kan säga att statsrådet Ekström anade ugglor i mossen men dagen efter publiceringen fick ett underlag av tjänstemän av vilket det framgick att de övergripande resultaten stod sig.

Ärendet belyser vad man rätteligen kan begära av ett statsråd. Hur långt ska ett statsråds skyldighet att hålla sig informerad sträcka sig?

Fru talman! I ärendet om Regeringskansliets kontakter med SGU inför publiceringen av konsekvensanalysen av att Mark- och miljööverdomstolen den 6 juli förra året avvisade Cementas ansökan om fortsatt och utökad kalkbrytning för cement vid Slite på Gotland var situationen en annan. Där visade sig myndigheten vara väldigt aktiv i sina kontakter med Näringsdepartementet, som vid den tiden styrdes av dåvarande näringsminister Ibrahim Baylan, gällande formerna för och innehållet i den rapport som avsågs publiceras.

KU bedömer att det av e-post och tjänsteutvecklingar inte framgår annat än att SGU hört sig för om Regeringskansliets planer för kommunikation samt efterfrågat koordinering i denna fråga. Utskottet framhåller att syftet med kontakter av detta slag aldrig kan vara att styra över myndigheternas informationsverksamhet.

Fru talman! Det fjärde och sista ärende jag vill kommentera rör utrikesminister Ann Lindes agerande i samband med ett telefonsamtal. Vid ett telefonsamtal som funnits tillgängligt på Youtube talade utrikesminister Ann Linde med två personer som uppgav sig företrädare för den ryska oppositionen. Den ena utgav sig för att vara Julia Navalnaja, hustru till Aleksej Navalnyj, och den andra Navalnyjs stabschef Leonid Volkov. I själva verket var det personer som enligt tidningen Expressen är misstänkta för att samarbeta med den ryska regimen och som genomfört en rad liknande samtal under falska premisser.

Vid utfrågningen med Ann Linde anförde hon att inga sekretessbelagda uppgifter röjts vid samtalet samt att hon under samtalet uttryckt stöd för det ryska civilsamhället och alla som verkar för demokratisk förändring i landet. Ann Linde tog även upp tidigare kända svenska ståndpunkter. Hon berörde ingenting som hon inte varit tydlig med tidigare.

Utskottet konstaterar att rutinen för motpartsverifiering har förtydligats och nedtecknats efter den aktuella incidenten. KU framhåller betydelsen av väl fungerande rutiner av detta slag för att undvika liknande händelser i framtiden, och granskningen ger inte anledning till något ytterligare uttalande av utskottet.

Till sist, fru talman, vill jag tillåta mig att göra en personlig och filosofisk reflektion. Jag kan förutse att mina kollegor här i kammaren nu kommer att sucka, så jag inbjuder er att sucka innan jag säger det jag nu ska säga. När ni suckar kommer ni nämligen att andas in ny luft och mycket intresserat lyssna på vad jag har att säga till er.

Fru talman! Jag menar att dessa ärenden väl belyser hur varken enskilda statsråd, regeringen eller Regeringskansliet kan svära sig fria eller ställa i utsikt, lova eller garantera att inga fel eller misstag kan begås, kommer att begås eller har begåtts. Vi måste påminna oss själva om att vi är människor med fel och brister, med förtjänster och tillkortakommanden. Ibland gör vi fel, och ibland blir det bara fel, oaktat alla goda

intentioner och höga ambitioner. I mellanmänniskliga relationer och i all mänsklig verksamhet skapas missförstånd. Man kan tycka att missförstånd ibland är onödiga, men låt oss även i KU:s granskningsarbete komma ihåg att ingen är perfekt och att allt alltid sannolikt kan göras bättre.

I det konstitutionella ansvarsutkrävandet har vi alla ett gemensamt ansvar: att inte lägga ribban så högt att minsta fel eller misstag inte kan tolereras. Vi har alla ett gemensamt ansvar att se till att det finns en viss felmarginal och att det finns viss förståelse för att fel och misstag kan begås – inte för att människor är onda eller dåliga eller gör dumma saker med flit utan bara för att vi helt enkelt är människor.

Lyckas vi inte vårda denna uppgift gör vi oss alla en björntjänst och blir kollektivt skyldiga till att försvåra, för att inte säga omöjliggöra, regerandets ädla konst. Då agerar vi som om vi aldrig i framtiden kommer att växla mellan att sitta i regering och i opposition. Det tror jag, herr talman, vore mycket olyckligt för Sverige i det långa loppet.

Statsråds tjänsteutövning: uttalanden (kapitel 4 delvis)

Anf. 30 SOFIE ERIKSSON (S):

Fru talman! Jag vill, likt många kollegor här i dag, börja med att tacka kansliet för deras klockrena och mycket viktiga arbete. Tack också till övriga ledamöter och ersättare i utskottet! Vi fortsätter att debattera granskningsbetänkandet KU20, och nu går vi in på debatten kring statsrådets tjänsteutövning – våra uttalandeärenden.

Av de 35 KU-anmälningar som vi har granskat denna vår hittade vi brister i 14 ärenden. Av dessa 14 ärenden är det 10 som är direkt kopplade till uttalanden.

Statsråd har, precis som alla andra medborgare, förstått rätt att uttala sig och föra fram sina åsikter. Men med uppdraget som statsråd kommer tydliga förväntningar på särskilda hänsyn. Exempelvis är det fullt rimligt att utgångspunkten ska vara att uttalandena är sakliga och korrekta.

Vi som håller på med det här är eniga om att detta är viktigt för att debatten inte ska löpa amok, men också för att medborgarna förstås ska kunna förvänta sig att våra högsta politiker inte far med osanning. Konstitutionsutskottet granskar regeringen, men jag tror att vanligt folk har denna förväntan på alla förtroendevalda.

Vi har förstås granskat alla anmälningar som har kommit in till oss. Ett ärende som vi har hanterat handlar, lite slarvigt uttryckt, om vad vi socialdemokrater tycker om gruvor och om vad ett statsråd, i det här fallet näringsministern, kan säga om det. Men egentligen handlar det om frågan om opartiskhet. Den som fullgör offentliga förvaltningsuppgifter ska enligt grundlagen, regeringsformen, iaktta saklighet och opartiskhet.

Jag menar att det är skillnad mellan att vara opartisk som människa och att kunna agera opartiskt. När

man är statsråd ska det förstås inte finnas frågetecken om att man gör det sistnämnda när så krävs. Detta är viktigt för att upprätthålla förtroendet för det allmänna. Även om näringsministerns uttalanden inte var menade att föregå de prövningar som regeringen ska göra understryker vi i utskottet att sådana uttalanden under en pågående prövning kan ge upphov till tvivel om att regeringens prövning är saklig och opartisk.

För övrigt vill vi gärna ha gruvor i Ludvika kommun.

Vi granskar som sagt alla anmälningar, och jag utgår från att riksdagens ledamöter använder detta verktyg med respekt.

Ett ärende vi granskat handlar om migrations- och integrationsminister Anders Ygemans uttalande om skuggsamhällets storlek under en intervju. Av anmälan kan man få *en* syn på frågan, men lyssnar man på hela intervjun och hör uttalandet i sitt sammanhang är det fullt acceptabelt och inte något som KU funnit anledning att påtala någon brist kring.

Det var tur att uttalandet låg kvar på Sveriges Radios hemsida – det är inte alltid vi i efterhand får tag på uttalandena i deras helhet. Det kan försvåra vår granskning, särskilt om anmälaren rycker citat ur sitt sammanhang.

En annan granskning jag vill lyfta upp rör också Anders Ygeman, vid den tiden energi- och digitaliseringsminister. Den handlar om att statsrådet sa ”elproduktion” när han menade ”elkonsumtion”. Det är något som statsrådet själv kom på och därför också rättade sig själv under pågående debatt. Ändå blir han KU-anmäld!

Ledamöterna i vårt fina parlament har självklart rätt att göra dessa anmälningar, men jag vill lita på vårt samlade omdöme. Det är nog bra att ibland fundera en gång eller två, så att det inte börjar, som en ”gube” hemma i Grängesberg sa, ”gå inflation” i KU-anmälningar.

Ett uttalande som vi däremot har funnit skäl att påtala brist i är det medialt uppmärksammade uttalandet om antalet avhopp från kriminella gäng, som justitieminister Morgan Johansson fällt.

Statsrådet sa att det var 80 avhopp när det i själva verket var fråga om 80 avhoppärenden som startats. Antalet avhopp är okänt. Det är ett slarvigt uttalande, men jag menar att det knappast kan anses vara så allvarligt som det ibland har låtit de senaste veckorna. Att dessutom rikta misstroende och luta sig mot bland annat detta menar jag är mycket anmärkningsvärt.

Fru talman! Om brist finns ska brist påtalas. Så kan man lära för framtiden. Uttalanden från statsråd ska vara sakliga och korrekta. Samtidigt vill vi inte ha robotar till politiker. Jag tror att folk vill ha politiker som vågar vara mänskliga, som inte försvinner bakom talepunkter.

Ja, uttalanden från statsråd ska vara sakliga och korrekta, men får en opposition hålla på hur som helst och motivera det så? Det enkla svaret är ja, det får den. Frågan är om det är rimligt alla gånger. Handen på hjärtat; vi märker alla av att tonläget höjs, tempot i

informationsflödet går ständigt snabbare. Vi är många som bidrar till detta. Det är bland annat därför som vi från KU måste vara noggranna för att på kort och på lång sikt värna om debattklimatet och om vår demokrati. Det ska givetvis inte råda några tvivel om att vi håller på med det som är rätt och riktigt, oavsett vilka som sitter vid regeringsmakten.

Jag önskar alla en glad sommar.

Anf. 31 LARS JILMSTAD (M):

Fru talman! Det avsnitt av vårt granskningsbetänkande som vi nu är inne på handlar om anmälningar mot och granskning av statsråd med anledning av uttalanden som de har gjort i sin tjänst.

Jag kommer att närmare beröra tre av dessa granskningsärenden. Men innan jag går in på dessa tre specifika fall vill jag beröra en del av de reaktioner som har kommit efter det att vi släppte vårt granskningsbetänkande den 2 juni.

Jag har noterat att ett par statsråd snarare än att ta till sig av ett enigt utskotts slutsats att de uttalanden som gjorts inte varit sakliga och korrekta har valt att i stället ha synpunkter på KU:s arbetsformer. Även ett par tidigare talare har varit inne på den frågan här.

En kritisk kommentar handlar om att ifrågavarande minister inte har kallats till utskottet för en muntlig utfrågning. Han har då närmast fått det att framstå som att han över huvud taget inte har fått en möjlighet att ge sin syn på den anmälan som gjorts mot honom. Så är det förstås inte; han har fått skriftliga frågor och har haft alla möjligheter att förklara och försvara sig.

Ett annat granskat statsråd har hakat på och framfört att den omständigheten att en muntlig utfrågning inte har förekommit i ett ärende visar på att det är frågan om ett mindre allvarligt ärende.

Här ska sägas att muntlig utfrågning eller ej inte behöver ha något med allvaret i ärendet att göra. När en utfrågning förekommer handlar det främst om att skriftliga frågor och svar inte har räckt till för att få full klarhet i vad som har förekommit.

Det har också förekommit kommentarer med innebörd att just ärenden som handlar om inkorrekta och osakliga uttalanden inte är särskilt allvarliga. Så kan det någon gång kanske vara, och i denna vårgranskning kan nog konstateras att de pandemirelaterade ärendena väger tyngre än många andra ärenden.

Men den som bagatelliserar uttalandeärenden är inne på en farlig väg. Det finns en anledning till att KU i sådana ärenden brukar skriva att som utskottet tidigare uttalat är det en självklar utgångspunkt att statsråds uttalanden ska vara korrekta.

Det är, som sagt, en ”självklar utgångspunkt”; ”självklar” därför att vi annars späder på det politikerförakt som motiveras med att man inte kan lita på vad en politiker säger.

Det kan för en politiker ibland vara frestande att tänja på sanningen eller föra fram obestyrkta påståenden för att få det egna agerandet eller det egna partiets politik att framstå i en så god dager som möjligt. Men varje gång ett uttalande på det återhållsamma KU-

språket visar sig inte vara ”korrekt” naggas förtroendet för det granskade statsrådet i kanten. Och sådant brukar färga av sig i hur människor ser på politiken och politikerna i allmänhet.

Därmed går jag över till ett uttalande av statsrådet Mikael Damberg. Han fick i en tv-intervju i april förra året frågan: ”När kommer en operation i kvinnovåldets namn?” Han svarade då: ”För två år sen avsatte vi 350 miljoner kronor i en riktad satsning för att anställa 350 nya utredare som bara jobbar med just den här typen av brott.”

Det lät ju förutseende och handlingskraftigt. Felet var bara det att satsningen gjordes på Polismyndighetens eget initiativ. Det var inte frågan om en från regeringen ”riktad satsning”, och därmed var uttalandet inte korrekt. Och saken blev inte bättre av att statsrådet Damberg inte rättade till felaktigheten.

Statsrådet Morgan Johansson, vars uttalanden ofta har granskats av KU, påstod i en artikel i Aftonbladet i oktober förra året att antalet avhopp från kriminella gäng i Malmö under året innan uppgick till 80 – ”det högsta någonsin”. Påståendet upprepade han några dagar senare på sociala medier.

Enligt anmälaren fanns det vid tidpunkten för uttalandet inte någon sammanställning av antalet avhopp. När den uppgiften så småningom blev känd visade det sig att antalet avvek mycket kraftigt från det som ministern angett. Det visade sig handla om 20 personer, inte 80. Trots flera möjligheter att rätta till den felaktiga uppgiften både i sociala medier och i ett svar på en skriftlig fråga i riksdagen stod han fast vid sitt uttalande.

Morgan Johansson gick aktivt ut med uppgiften om 80 avhopp. Det korrekta hade varit att i stället ange att det fanns 80 ärenden men att endast en del av dessa handlade om avhopp. Det kan, som har sagts tidigare, vara förståeligt om en minister ibland inte har alla fakta i huvudet, och sedan överrumplas av en fråga, men här handlar det om att vederbörande gick ut aktivt och inte hade på fötterna utan kom med ett uttalande som visade sig inte vara korrekt.

Precis som har sagts tidigare inser vi att även ministrar är människor och att ett uttalande kan bli fel. Och om rättelse sker rimligt snabbt blir det nog oftast ingen anmälan alls. Samtidigt måste det ändå sägas att vi måste bevaka så att ingen sätter i system att komma med felaktiga uppgifter och sedan slingra sig ifrån dem genom att komma med en rättelse. En rättelse kan förvisso vara förmildrande men tar inte bort kravet att statsråds uttalanden ska vara korrekta.

Utrikesminister Ann Linde blev KU-anmäld för ett uttalande som hon gjorde vid ett samtal om Sveriges utrikes- och säkerhetspolitik den 24 februari 2021. Som svar på en fråga om hur hon såg på kritiken mot Sveriges krigsmaterielexport till de stridande parterna i Jemen uppgav utrikesministern att Sverige inte på många år har exporterat vapen till exempelvis Saudiarabien.

Detta menar anmälaren är felaktigt. På grund av både bestämmelserna om följdleveranser och beslut

om nya utförelsetillstånd förekom det så sent som 2020 och 2021 export av krigsmateriel till länder som deltar i stridigheter i Jemen.

Att just följdleveranser kan innebära att svensk krigsmateriel exporteras också till ett krigförande land och även att Ann Linde förekom i ett liknande ärende förra året gör att hennes uttalande förvånar – och att ett enligt KU rubricerar hennes felaktiga uttalande som en brist.

Fru talman! Jag vill avslutningsvis konstatera att även om dessa och andra uttalanden som förekommit i vårgranskningen är allvarliga har det varit förhållandevis lätt att uppnå full enighet i utskottet om att det handlar om brister. Det är bra eftersom det förhoppningsvis innebär att kravet på korrekta och sakliga uttalanden fortsätter att vara viktigt också i den politiska miljön.

Anf. 32 LARS ANDERSSON (SD):

Fru talman! Vi har som tidigare nämnts granskat ett relativt stort antal uttalanden av diverse ministrar under årets gång. De varierar såklart både i dignitet och ämne. Jag kommer att redogöra för en handfull av dessa, med viss risk för upprepning av mina kollegors redogörelser här.

I ett ärende gällande en riktad satsning mot en viss typ av brottslighet har vi som tidigare nämnts granskat dåvarande inrikesminister Mikael Damberg för vissa uttalanden. Som vi hörde tidigare anförde han i SVT:s *Agenda* i april förra året att regeringen gjorde en särskild satsning på 350 utredare inriktade särskilt på kvinnovåld.

Den ledamot som anmälde Damberg till konstitutionsutskottet menar däremot att ingenting om någon sådan särskild satsning går att finna i regeringens budgetproposition eller i regleringsbrevet till myndigheterna. Däremot har Polismyndigheten gjort en satsning på ”särskilt utsatta brottsoffer” som påminner starkt om den satsning som Damberg hänvisade till men som inte är på regeringens utan snarare myndighetens eget interna initiativ.

Gjorde då statsrådet fel i att koppla den här satsningen till regeringen när initiativet snarare verkar ha varit Polismyndighetens eget? Utskottet menar att statsrådet inte uttryckte sig korrekt och betonar att det är en självklar utgångspunkt att statsråds uttalanden ska vara korrekta.

Vidare har vi ett par granskningsärenden som rör uttalanden från statsråd som skulle kunna uppfattas som försök att försköna verkligheten.

Det ena behandlar den ständigt återkommande justitie- och inrikesminister Morgan Johanssons uttalanden om antalet avhopp från kriminella gäng, som vi också fått redogjort för oss tidigare. Han menade att det i Malmö rörde sig om cirka 80 avhopp under 2020. Den tråkiga realiteten för statsrådet, fru talman, är att det snarare var ett tio- eller tjugotal.

Det andra rör det nya och i hög grad importerade samhällsproblem som Sverige fått de senaste decennierna. Anders Ygeman gjorde ett uttalande om

”skuggsamhället”, denna gång syftande på antalet människor som saknar rätt att vistas i landet. Han menade, med utgångspunkt i vissa data som polisen gett, att det skulle uppgå till runt 10 000.

Som de flesta antagligen vet är antalet egentligen betydligt större, vilket anfördes av anmälaren. Utskottet har inte funnit någon exakt uppgift om hur många som vistas i Sverige utan att ha laglig grund för det. Det är det ingen som vet. Vi har helt enkelt inte koll. Men som vanligt, fru talman, bör statsråds uttalanden vara korrekta.

Vi har ett ärende om att socialminister Lena Hallengren uttalade sig om användningen av munskydd på ett vis som inte kan anses som tillräckligt rättvisande. Hon hävdade på bästa sändningstid i *Aktuellt* i februari 2021 att regeringen ”sedan pandemin började” har framhållit att munskydd ska användas. Men mer än ett halvår efter att pandemin var ett faktum, i slutet av juli 2020, uttryckte hon på en presskonferens att man i det läget inte såg att ett generellt användande av munskydd i offentliga miljöer var något som skulle minska smittspridningen. Det anmälda uttalandet måste således anses vara felaktigt.

Som tidigare nämnts har vi också ett ärende om ett uttalande av näringsminister Karl-Petter Thorwaldsson angående gruvverksamhet. Han uppges ha uttryckt att han ”hoppas öppna fler gruvor” och att han ”älskar gruvor”. Samtidigt har han redogjort för att beslutet som ska fattas är mellan två riksintressen. På en direkt fråga i en intervju i Sameradion om han kunde vara opartisk i beslutet svarade han: ”Nej, det finns inget som är opartiskt, det är en dröm att det finns människor som är opartiska.”

Detta kan naturligtvis uppfattas som problematiskt mot bakgrund av objektivitetsprincipen, som vi ska förhålla oss till.

Det sista granskningsärende som jag kommer att beröra här gäller Magdalena Anderssons uttalande i samband med en förundersökning mot ett statsråd om misstänkt sexuellt ofredande.

Åklagarmyndigheten hade i ett pressmeddelande bekräftat att en förundersökning hade inletts, och statsministern uttalade redan senare samma dag att hon trodde på sitt statsråds version av händelsen.

Detta kan med fog uppfattas som ett försök att potentiellt påverka myndighetsutövning, något som inte ska ske då vi måste värna förvaltningsmyndigheternas och domstolarnas självständighet.

Uttalandet bevisar ingalunda att statsministerns avsikt var att påverka myndigheten, men det illustrerar väl hur viktigt det är att vara väldigt försiktig med hur vi uttrycker oss.

Utskottet vill mot bakgrund av dessa incidenter och ett antal andra peka på vikten av att grundlagens krav på saklighet och opartiskhet respekteras med målet att trovärdigheten och samhällets förtroende för oss förtroendevalda upprätthålls.

Anf. 33 PER SCHÖLDBERG (C):

Fru talman! Först vill jag kommentera det ledamoten Andersson sa om KU:s arbete och dess nytta. Jag tror att jag sträcker mig till att kalla det tillfredsställande, men jag förstår vad ledamoten menar.

Jag vill lyfta fram några ärenden. De har berörts tidigare, men jag vill kommentera näringsministerns uttalanden i samband med ett tillståndsärende rörande gruvbrytning. Huruvida det blir Ludvika eller inte återstår att se. Storslätten kanske finns på en av de platserna; vem vet?

Det finns en objektivitetsprincip för statsråden och regeringen när regeringen fattar beslut som högsta myndighet inom förvaltningsorganisationen.

Näringsministern resonerade i en intervju om partiskhet och opartiskhet i samband med ärenden som prövas av regeringen och den intresseavvägning som behöver göras. Även om näringsministerns uttalanden inte var avsedda att föregripa de prövningar som låg framför regeringen understryker utskottet att sådana uttalanden under en pågående prövning kan ge upphov till tvivel om att regeringens prövning är saklig och opartisk. Utskottet vill därför inskräpa vikten av att grundlagens krav på saklighet och opartiskhet respekteras och av en ständig strävan att upprätthålla förtroendet för det allmänna.

När det gäller miljöministerns uttalande om hur SVT genomfört en intervju har vi i tidigare granskningar uttalat att statsråd bör iakta en hög grad av försiktighet så att det inte uppstår risk för att företagens självständighet och oberoende kan ifrågasättas eller deras granskande uppgift påverkas. Vidare bör statsråd alltid överväga eventuella tryck- och yttrandefrihetsrättsliga aspekter innan de uttalar sig offentligt om publicistiska beslut av till exempel SVT.

Utskottet noterar att miljöministern i efterhand anfört att hon agerade förhastad och att hennes inställning är att statsråd ska hålla armlängds avstånd till public service. Utskottet vill ändå framhålla vikten av att så sker och att miljöministern således borde ha undvikit att uttala sig på det sätt hon gjorde.

I ett antal granskningsärenden kan vi konstatera att uttalanden har varit felaktiga eller missvisande. Det rör sig bland annat om energi- och digitaliseringsministerns uttalande om regeringens agerande inom EU i fråga om att klassa kärnkraften som hållbar. Det rör sig om infrastrukturministerns uttalande om ERTMS, signalsystemet för järnvägen, i norra Sverige. Även justitie- och inrikesministerns uttalande om antalet avhopp från kriminella gäng har berörts. Vi berör även migrations- och integrationsministerns uttalande om skuggsamhällets omfattning liksom utrikesministerns uttalande om Sveriges export av krigsmateriel.

Statsråd har liksom alla medborgare rätt att uttala sig, och de ska uttala sig. Men med tanke på den speciella ställning statsråden har finns det verkligen skäl att ta speciella hänsyn. Liksom vid ett flertal tidigare tillfällen har utskottet uttalat att det är en självklar utgångspunkt att statsrådets uttalanden ska vara korrekta.

Anf. 34 MIA SYDOW MÖLLEBY (V):

Fru talman! Som flera har sagt har ovanligt många granskningar i år gällt uttalanden av ministrar. Förutom ärendet om evakuering från Afghanistan, som också innehöll felaktiga uttalanden, har vi haft 13 granskningar av uttalanden. I 9 av dem har KU funnit brister i varierande grad. Jag kommer här att tala om några av de uttalanden som enligt KU har varit missvisande eller felaktiga.

Frågan om missvisande och/eller felaktiga uttalanden är varje år uppe i KU. Det händer lite nu och då att vi får in en anmälan där i alla fall jag börjar fundera över om anmälaren egentligen inte vill att en minister ska delta i en politisk debatt, som är spänstig och lite rolig. KU har flera gånger påpekat att det är alldeles självklart att statsråd både kan och bör delta i debatter men att de behöver ta särskild hänsyn. De uttalanden som statsråd gör måste vara korrekta.

Man kan kanske tycka att det är lite knepigt att det inte är ett generellt krav på politiker, men det är inte upp till KU utan i så fall upp till väljarna att bedöma tillförlitligheten i andra politikere uttalanden.

När energi- och digitaliseringsminister Farmanbar uttalade sig om regeringens agerande i EU för att klassificera kärnkraften som hållbar sa han den 3 januari i år att regeringen under hela det pågående arbetet med den så kallade taxonomin hade drivit att kärnkraften skulle anses hållbar. Men det var först i slutet av förra året som regeringen framförde uppfattningen att kärnkraften skulle klassas som hållbar. Även om den nuvarande regeringen tillträdde den 30 november menar KU att uttalandet är missvisande. Det är alltså inte ett direkt felaktigt men ett missvisande uttalande. Det här skulle man kunna skylla på att Farmanbar är ny som statsråd.

Det kan man knappast skylla på när det gäller justitie- och inrikesminister Johansson och hans uttalande om antalet avhopp från kriminella nätverk i Malmö under 2020. Ministern sa först att det var 80 avhopp från kriminella gäng i Malmö under 2020. Det stämmer inte. Sedan sa ministern att 80 personer varit aktuella inom avhoppverksamheten. Men det är faktiskt inte samma sak.

Med tanke på den erfarenhet som ministern har och den exakta siffra som han använder kan man kanske tänka att det inte var något som bara poppade upp i huvudet och som det inte fanns någon förberedelse för. Man kan tänka att han faktiskt har ganska bra koll på att antalet avhopp inte är samma sak som antalet aktuella i en avhoppverksamhet. Det kan ju vara så att folk hoppar av under flera års tid.

Den korrekta siffran är att avhoppverksamheten som sådan hade ökat med 10 personer från 2019 till 2020, men det har också framförts att det aktuella antalet avhoppade var 20 personer. Det kan stämma; 10 kan ju ha lämnat systemet.

Om en minister vill visa på att det arbete som bedrivs är effektivt och bra är det minsta man kan begära att det är korrekta uppgifter som presenteras och används i diskussionen.

Ett annat ärende där det är lätt att få en känsla av att ministern gärna vill visa på handlingskraft från regeringen gäller dåvarande inrikesminister Damberg. I SVT:s *Agenda* den 18 april 2021 får han frågan: När kommer en operation i kvinnovåldets namn? Ministern svarar: För två år sedan avsatte vi 350 miljoner i en riktad satsning för att anställa 350 nya utredare som bara jobbar med just den här typen av brott.

Han hade alltså siffror med sig om det här. Jag tänkte: Det låter ju kanonbra. Vad fint med 350 nya utredare.

Det enda problemet var bara att det inte var sant. Regeringen hade inte avsatt 350 miljoner i en riktad satsning. Polismyndigheten har fått stora anslagsökningar på senare år. Det är sant. Och i ett svar från Regeringskansliet till KU anges att 2019 fick Polismyndigheten i uppdrag att, tillsammans med Åklagarmyndigheten, analysera och bedöma resultatet för verksamhet, utredning och lagföring. Särskild uppmärksamhet skulle läggas på att analysera och beskriva utvecklingen gällande utredningar av sexualbrott, inklusive våldtäkter, brott mot barn samt brott i nära relation.

Det är ju bra, men att utreda och analysera hur verksamheten fungerar är inte samma sak som en riktad satsning på nya utredare.

Ett annat ärende där en erfaren minister har problem med att lämna korrekta uppgifter gäller utrikesminister Lindes uttalanden om vapenexport. Senast i december 2020 konstaterade vi i KU, också enigt, att Linde hade gjort felaktiga uttalanden när hon hade påstått att brandfilter och första hjälpen-lådor ingick i det som klassas som krigsmateriel och att Sverige inte exporterar vapen till länder som är med i pågående strider. Då både hoppas och tror man att en sådan minister läser på lite extra om det där med vapenexport. Det är ändå något som i en del sammanhang är en ganska het fråga.

Strax efter det, knappt tre månader, i februari 2021 var det dags igen. På ett så kallat webinarium med Olof Palme International Center diskuterades bland annat svensk export av krigsmateriel i förhållande till kriget i Jemen. Ministern uttalade att Sverige har världens strängaste regler för vapenexport. Hon sa också: ”Just i sådana länder som till exempel Saudiarabien och andra är det otroligt stränga regler för att man över huvud taget ska göra ... Nu kan jag inte det i huvudet, men det är ju många år sedan man hade några vapenexportaffärer dit.”

I vår utredning har det framkommit att det under 2018 beviljades utförseltillstånd för export till tre länder som deltar i konflikten i Jemen: Förenade Arabemiraten, Kuwait och Jordanien. År 2019 var det fyra länder: Förenade Arabemiraten, Kuwait, Jordanien och Saudiarabien. År 2020 var det åter tre länder: Saudiarabien, Förenade Arabemiraten och Kuwait.

KU konstaterar att utrikesministerns uttalande om att det inte skulle ha varit någon export av krigsmateriel till länder som är inblandade i Jemenkonflikten på många år helt enkelt är fel. Vi får hoppas att

utrikesminister Linde läser på lite mer om vapenexporten den här gången. Det är en alldeles för allvarlig fråga för att hanteras som en gissningslek.

Sedan ska rätt vara rätt. Vi har tidigare hört här att utskottet har kritiserat Hallengren angående munskydden. Jag har inte noterat att vi fann en brist när det gällde det. Det var ett av de ärenden som inte kommenterades som ett bristående i vårt pressmeddelande. Detsamma gäller Ygemans uttalande om skuggsamhället, som inte heller är med i den uppräknig vi har gjort över bristärenden.

Anf. 35 TUVE SKÅNBERG (KD):

Fru talman! Så här mot slutet av vår debatt har vi kommit in på uttalanden som inte blivit riktigt korrekta. Det är en god del av vår granskning där vi har påtalat brister. 10 av 14 bristärenden handlar om olika slag av sådana uttalanden. Jag vill bara nämna dem i korthet, för de upptar en stor del av granskningen.

Näringsminister Karl-Petter Thorwaldssons uttalande i samband med ett tillståndsärende gällande gruvbrytning i Kallak har granskats av oss. Även om det i näringsministerns uttalande inte fanns någon avsikt att föregripa regeringens prövning menar vi att det kan ge upphov till tvivel om att regeringens prövning är saklig och opartisk, och det är inte acceptabelt. KU framhåller återigen hur viktigt det är att respektera grundlagens krav på saklighet och opartiskhet hos den som har offentliga förvaltningsuppgifter och att ständigt sträva efter att upprätthålla förtroendet för det allmänna.

Vi har också granskat utrikeshandelsminister Hallbergs uttalande efter att Cementa AB:s ansökan om att bryta kalk på Gotland avvisats av Mark- och miljööverdomstolen. Utrikeshandelsministerns uttalande att ”ord står mot ord” har enligt vårt ställningstagande kunnat uppfattas som en värdering av den bevisning som låg till grund för Mark- och miljööverdomstolens avgörande.

Det står i så fall i konflikt med regeringsformens bestämmelser om domstolarnas självständighet. Det är också av betydelse att domstolens beslut inte hade vunnit laga kraft då ministern gjorde uttalandet.

Vidare har vi granskat ett uttalande av klimat- och miljöminister Annika Strandhäll om hur SVT hade genomfört en intervju. Här noterar vi att ministern efteråt uttryckte att hon agerat förhastat och att hennes inställning är att statsråd ska hålla armlängds avstånd till public service. Det är bara att uppmuntra detta. KU framhåller vikten av att så sker. Ministern borde därför ha undvikit att uttala sig på det sätt hon gjorde.

Vi har granskat ett uttalande som Magdalena Andersson gjorde precis när hon tillträdde som statsminister. Uttalandet gjordes när Magdalena Andersson presenterade statsråden i den nya regeringen vid en pressträff. En förundersökning hade inletts mot ett av statsråden, och det visste den tillträdande statsministern om. Även om avsikten med uttalandet inte var att påverka den pågående rättsprocessen vill KU betona att statsråd inte ska yttra sig på ett sätt som

riskerar myndigheters och domstolarnas självständighet. Den tillträdande statsministern borde därför ha undvikit att uttala sig på det sätt hon gjorde.

Det finns vidare några andra uttalanden som har varit missvisande eller felaktiga; jag tar dem i klump:

- dåvarande inrikesminister Mikael Dambergs uttalande om en riktad satsning för utredningen av en viss typ av brottslighet
- energi- och digitaliseringsminister Khashayar Farmanbars uttalande om regeringens agerande inom EU i fråga om att klassa kärnkraften som hållbar
- infrastrukturminister Tomas Eneroths uttalande om trafiksystemet ERTMS i norra Sverige.

Ett uttalande av justitie- och inrikesminister Morgan Johansson har jag redan nämnt. Här vill jag bara nämna ytterligare ett, om antalet avhopp från kriminella gäng.

Till sist har vi utrikesminister Ann Lindes uttalande om Sveriges export av krigsmateriel.

Som det ser ut på talarlistan blir detta mitt sista inlägg i den här granskningsdebatten. Jag har noterat att flera av kollegorna har unnat sig lite självdistans och tittat på hur upplevelsen har varit när vi har gjort det här arbetet. Det är ju ett intensivt arbete som pågår i ett år eller mer, och naturligtvis särskilt intensivt under våren.

Jessica Wetterling sa att det var alldeles underbart. Daniel Andersson sa njutbart. Per Schöldberg kunde sträcka sig till tillfredsställelse. Linda Modig påpekade att vi ska vara medvetna om att allting kan göras bättre och ha med oss den typen av barmhärtighet.

Vad tänker då jag med min erfarenhet av granskningsarbete sedan 2010? Jo, jag trivs väldigt gott i KU. Granskningen har varit en väsentlig del av det vi gör, och jag är tacksam för den tiden. Jag skulle vilja säga att det är djupt meningsfullt och absolut nödvändigt för att värna vår demokrati. Det blir mitt slutomdöme.

Anf. 36 NINA LUNDSTRÖM (L):

Fru talman! Tre typer av ställningstaganden har vi i KU gjort i olika typer av granskningar:

1. Inte anledning att påtala brister.
  2. KU påpekar brister.
  3. Kanske inte brister men ändå medskick.
- Fru talman! Jag kommer också att kommentera några av de granskningar som redan har berörts av andra ledamöter i utskottet.

Vad gäller Mikael Damberg och den anmälan som gjordes konstaterar vi att statsrådet Mikael Dambergs uttalande om den riktade satsningen inte ansågs vara korrekt. Som utskottet uttalat tidigare är det en självklar utgångspunkt att statsråds uttalanden ska vara korrekta.

Jag vill också kommentera den anmälan som rör statsrådet Karl-Petter Thorwaldsson, där utskottet mot bakgrund av det inträffade återigen vill inskräpa vikten av att grundlagens krav på saklighet och opartiskhet

respekteras och vikten av en ständig strävan att upprätthålla förtroendet för det allmänna.

Vad gäller KU-anmälan gällande statsrådet Anna Hallbergs uttalande har utskottet vid flera tillfällen framhållit att domstolarnas självständighet är en grundbult i en rättsstat och att statsråd därför bör visa största möjliga återhållsamhet med att uttala sig om rättsavgöranden i enskilda fall eller att göra uttalanden som kan uppfattas på detta sätt. Även om avsikten med ett uttalande inte har varit att påverka domstolarnas bedömning kan det nämligen i vissa fall ändå framstå som stridande mot syftet i 11 kap. 3 § regeringsformen.

I det aktuella fallet har Anna Hallbergs uttalande om att ”ord står mot ord” kunnat uppfattas som en värdering av den bevisning som Mark- och miljööverdomstolen hade lagt till grund för sitt avgörande. Ett sådant uttalande kommer enligt utskottet i konflikt med 11 kap. 3 § regeringsformen. Av betydelse i sammanhanget är även att domstolens beslut inte hade vunnit laga kraft vid tidpunkten för uttalandet.

En anmälan till konstitutionsutskottet gäller dåvarande miljö- och klimatminister Per Bolunds uttalande om små och modulära kärnreaktorer. Som utskottet tidigare har uttalat har statsråd i likhet med alla andra medborgare rätt att göra uttalanden. Med hänsyn till ett statsråds speciella ställning bör dock särskild försiktighet iaktas om uttalanden kan riskera domstolarnas och förvaltningsmyndigheternas grundlagsreglerade självständighet.

Utskottet vill generellt framhålla vikten av att ett statsråd iakttar särskild försiktighet när det gäller uttalanden i fall som är föremål för prövning av en förvaltningsmyndighet. I den nu aktuella granskningen kan också konstateras att uttalandet rörde kända sakförhållanden om bland annat skillnaden i tidsperspektiv när det gäller implementering av olika tekniker för elproduktion.

Uttalandena tog inte heller sikte på Energimyndighetens kommande prövning av en ansökan om medfinansiering av ett projekt för att utveckla små och modulära kärnreaktorer och kan inte heller i övrigt ses som ett försök att påverka myndighetens prövning.

I granskningen har även tagits upp frågan om olika delar av dåvarande miljö- och klimatministerns uttalanden var ett uttryck för regeringens gemensamma ståndpunkt och eventuell avstämning i denna del inom regeringen. Här har utskottet också ställt följdfrågor.

Utskottet har tidigare uttalat att statsråd, i likhet med övriga medborgare, har rätt att göra uttalanden i olika sammanhang, inte minst när de uttalar sig i partipolitiska frågor. Det handlar om att kunna delta i debatten. En viss diskrepans mellan uttalanden av olika statsråd kan förekomma, särskilt inom koalitionsregeringar.

I svar till utskottet har det framhållits att dåvarande miljö- och klimatministern delvis gett uttryck för sin egen uppfattning och inte regeringens ståndpunkt.

Utskottet vill i denna del påminna om vad utskottet tidigare anfört, att en viss försiktighet bör iaktas med

uttalanden som kan uppfattas ge uttryck för regeringens politik när så inte är fallet.

När det gäller statsrådet Morgan Johanssons uttalande om antalet avhopp har tidigare talare kommenterat detta. Jag vill bara än en gång konstatera att utskottet understryker att statsråd ansvarar för att de uppgifter han eller hon lämnar är korrekta.

Fru talman! Jag har valt att lyfta fram ett axplock av de anmälningar som inkommit utifrån hur konstitutionsutskottet förhåller sig till dem i sina uttalanden och granskningar. Jag rekommenderar varmt alla att läsa hela konstitutionsutskottets granskning.

Att vårda det konstitutionella är väldigt viktigt för konstitutionsutskottet, men det finns också mycket att lära av vår granskning. Förhoppningsvis kan KU-granskningen inspirera de folkvalda i Sveriges riksdag men även både nuvarande och kommande statsråd, så att vi alla vårdar de konstitutionella spelreglerna även i framtiden.

Anf. 37 CAMILLA HANSÉN (MP):

Fru talman! När vi i konstitutionsutskottet granskar det vi kallar uttalandeärenden hamnar vi ibland i något slags försök till tankeläsning: Vad sa ministern egentligen? Vad menade ministern? Var omständigheterna just där och då i rummet sådana att ministerns uttalande faktiskt var helt rimligt? Kanske blev det fel, men syftet var helt rätt och riktigt.

Som jag har sagt tidigare i dag är vi i KU jättedåliga på tankeläsning. Vi arbetar med helt andra metoder i vår granskning. Det gäller att hålla hjärtat varmt, huvudet kallt och, som vi har lärt oss under pandemiåren, händerna rena och att ha med oss det som andra ledamöter tidigare har lyft fram: Vi är alla människor – även statsråd är det.

Det är viktigt och förväntat att statsråd kan vara aktiva och uttala sig i medier. Det är en annan typ av ansvarsutkrävande än det som konstitutionsutskottet ägnar sig åt. Detta är något som journalister och landets invånare faktiskt förväntar sig att statsråd ska göra. Det innebär att både miljöminister Per Bolund och utrikes- handelsminister Anna Hallberg förväntas svara på frågor som är viktiga för deras partier och för deras ansvarsområden som statsråd.

Utskottet påminner om viss försiktighet när uttalanden görs där både regeringens ståndpunkt och statsrådets egna åsikter framkommer, som i granskningen av Bolunds uttalande om ett forskningsprojekt om små och modulära kärnreaktorer.

När det gäller Hallbergs uttalande om att ord står mot ord när Mark- och miljööverdomstolen avvisade Cementas ansökan menar utskottet att det kommer i konflikt med regeringsformens 11 kap., som fastställer domstolarnas oberoende.

Fru talman! Socialdemokraterna älskar gruvor. Det är inte bara Sverige – eller Jokkmokk – som vet det. Det vet nog hela världens samlade gruvindustri. Det är helt okej. Det är en tydlig och bra konsumentupplysning. Jag tar tillfället i akt att påpeka att Miljöpartiet älskar skog, stränder och hav.

Som statsråd har man en grundlagsskyddad yttrandefrihet. Man ska kunna företräda sitt partis politik. Men näringsministerns uttalanden om att socialdemokratin älskar gruvor och att opartiskhet är en dröm görs i samband med att regeringen har att hantera ett avgörande beslut angående en specifik gruva. Då blir förutläggningarna helt annorlunda. Spelplanen skiftar.

Här ser utskottet ett behov av att återigen inskräpa vikten av att grundlagens krav på saklighet och opartiskhet ska respekteras och att var och en ska visa en ständig strävan att upprätthålla det förtroende som vi alla ska känna för regeringens och ministrarnas arbete.

Utskottet menar att uttalanden som de näringsministern gjorde kan ge upphov till tvivel om att regeringens prövning är saklig och opartisk. För den tid som granskningen omfattar denna gång har utskottet inga underlag som visar att handläggningen de facto skulle vara osaklig eller partisk. Men frågan handlar faktiskt inte om det, utan den handlar om att uttalanden från ett statsråd inte ens får göra att det väcks tvivel om handläggningens opartiskhet.

Statsrådet har svarat konstitutionsutskottet att uttalandena inte var avsedda att föregripa regeringens prövning av bearbetningskoncessionen för gruvan i Gällö, men det hjälper inte.

Fru talman! I detta ärende har statsrådet Thorwaldssons uttalande väckt tvivel om handläggningen av ärendet. Bara att han sa att socialdemokratin älskar gruvor och vill öppna fler väckte tvivel. När statsrådet sedan sa att opartiskhet är en dröm och själv bekräftade att han faktiskt ser på opartiskhet på det viset väcktes än mer tvivel på att statsrådet skulle kunna vara saklig och opartisk.

Det ultimata beviset på att det har såts frön av tvivel är faktiskt samebyn Jåhkågasska tjiellde, i vars hjärta gruvhålet kommer att grävas. Man har talat om att man kommer att överklaga detta beslut.

Det viktiga med den ständiga strävan att upprätthålla förtroendet för regeringens och det offentliga arbetet är att alla ska känna förtroende för regeringens arbete. I fallet med just denna specifika gruva betyder det att man ska känna lika stort förtroende för att processen har gått till på rätt sätt oavsett vad man tycker om själva frågan, om gruvan ska finnas där eller inte.

Utskottet har alltså anledning att understryka att sådana här uttalanden under en pågående prövning kan väcka tvivel om regeringens prövning och att återigen inskräpa vikten av att grundlagens krav på saklighet och opartiskhet respekteras.

Miljöpartiets ståndpunkt är att skadan är skedd. Tvivlet har uppstått, och granskningen av ärendets handläggning kommer att fortsätta framöver.

(Applåder)
(forts. § 11)

Ajournering

Kammaren beslutade kl. 12.48 på förslag av tredje vice talmannen att ajournera sammanträdet till kl. 13.00, då votering och avtackning skulle äga rum.

Återupptaget sammanträde

Sammanträdet återupptogs kl. 13.00.

§ 7 Beslut om ärenden som slutdebatterats den 9 juni

CU24 Tryggare bostadsrätt

Punkt 1 (Lagförslaget om andra föravtal än förhandsavtal)

1. utskottet
2. res. 1 (S, V, MP)

Votering:

173 för utskottet

121 för res. 1

55 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 59 M, 52 SD, 27 C, 17 KD, 17 L, 1 -

För res. 1: 86 S, 23 V, 11 MP, 1 -

Frånvarande: 14 S, 11 M, 9 SD, 4 C, 4 V, 5 KD, 3 L, 5 MP

Punkt 2 (Lagförslaget om intygsgivares oberoende)

1. utskottet
2. res. 2 (C)

Votering:

268 för utskottet

27 för res. 2

54 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 86 S, 59 M, 53 SD, 23 V, 17 KD, 17 L, 11 MP, 2 -

För res. 2: 27 C

Frånvarande: 14 S, 11 M, 8 SD, 4 C, 4 V, 5 KD, 3 L, 5 MP

Övriga punkter

Kammaren biföll utskottets förslag.

CU25 Regional fysisk planering i Hallands län

Punkt 1

Kammaren biföll utskottets förslag.

Punkt 2 (Lagstiftningens framtida utformning m.m.)

1. utskottet
2. res. (V)

Votering:

270 för utskottet

24 för res.

55 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 86 S, 59 M, 53 SD, 27 C, 16 KD,
17 L, 11 MP, 1 -
För res.: 23 V, 1 -
Frånvarande: 14 S, 11 M, 8 SD, 4 C, 4 V, 6 KD,
3 L, 5 MP

CU26 Ökad rättssäkerhet och snabbare verkställighet i internationella familjemål

Punkt 1

Kammaren biföll utskottets förslag.

Punkt 2 (Riktlinjer om och uppföljning av det nya regelverket)

1. utskottet

2. res. (SD)

Votering:

240 för utskottet

54 för res.

55 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 86 S, 58 M, 27 C, 23 V, 17 KD, 17 L,
11 MP, 1 -

För res.: 53 SD, 1 -

Frånvarande: 14 S, 12 M, 8 SD, 4 C, 4 V, 5 KD,
3 L, 5 MP

CU32 En effektivisering av byggnadsnämndens tillsyn

Kammaren biföll utskottets förslag.

KrU10 Stärkt integritet i idrottens antidopningsarbete

Kammaren biföll utskottets förslag.

§ 8 Beslut om ärende som slutdebatterats den 10 juni

UU20 Nato och arbetet mot kärnvapen

1. utskottet

2. res. (V, MP)

Votering:

260 för utskottet

35 för res.

54 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 86 S, 59 M, 53 SD, 27 C, 17 KD,
17 L, 1 -

För res.: 23 V, 11 MP, 1 -

Frånvarande: 14 S, 11 M, 8 SD, 4 C, 4 V, 5 KD,
3 L, 5 MP

§ 9 Beslut om ärenden som slutdebatterats den 13 juni

SoU30 Sammanhållen vård- och omsorgsdokumentation

Punkt 2 (Skyldighet att ingå i sammanhållen vård- och omsorgsdokumentation)

1. utskottet

2. res. 1 (SD)

Votering:

241 för utskottet

54 för res. 1

54 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 86 S, 59 M, 27 C, 23 V, 17 KD, 17 L,
11 MP, 1 -

För res. 1: 53 SD, 1 -

Frånvarande: 14 S, 11 M, 8 SD, 4 C, 4 V, 5 KD,
3 L, 5 MP

Punkt 5 (Långsiktig patientdatareform)

1. utskottet

2. res. 4 (M, KD)

Votering:

219 för utskottet

76 för res. 4

54 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 86 S, 53 SD, 27 C, 23 V, 17 L, 11 MP,
2 -

För res. 4: 59 M, 17 KD

Frånvarande: 14 S, 11 M, 8 SD, 4 C, 4 V, 5 KD,
3 L, 5 MP

Punkt 6 (Gränsdragning mellan socialtjänstlagen och hälso- och sjukvårdslagen)

1. utskottet

2. res. 5 (M, KD)

Votering:

219 för utskottet

76 för res. 5

54 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 86 S, 53 SD, 27 C, 23 V, 17 L, 11 MP,
2 -

För res. 5: 59 M, 17 KD

Frånvarande: 14 S, 11 M, 8 SD, 4 C, 4 V, 5 KD,
3 L, 5 MP

Övriga punkter

Kammaren biföll utskottets förslag.

SoU28 Borttagande av bosättningsprincipen vid sprututbyte

Kammaren biföll utskottets förslag.

SoU15 Hälso- och sjukvårdens organisation m.m.

Punkt 1 (Hälso- och sjukvårdens organisation och styrning)

1. utskottet

2. res. 1 (M)

3. res. 2 (SD)

Förberedande votering:
60 för res. 1
54 för res. 2
181 avstod
54 frånvarande
Kammaren biträdde res. 1.
Huvudvotering:
104 för utskottet
58 för res. 1
133 avstod
54 frånvarande
Kammaren biföll utskottets förslag.
Partivis fördelning av rösterna:
För utskottet: 86 S, 1 M, 1 V, 16 KD
För res. 1: 58 M
Avstod: 53 SD, 27 C, 22 V, 1 KD, 17 L,
11 MP, 2 -
Frånvarande: 14 S, 11 M, 8 SD, 4 C, 4 V, 5 KD,
3 L, 5 MP
Elin Segerlind (V) anmälde att hon avsett att avstå från
att rösta men markerats ha röstat ja.
Gudrun Brunegård (KD) anmälde att hon avsett att
rösta ja men markerats ha avstått från att rösta.

Punkt 13 (Jämlik vård)

1. utskottet
2. res. 37 (V)
3. res. 38 (KD)
Förberedande votering:
24 för res. 37
17 för res. 38
254 avstod
54 frånvarande
Kammaren biträdde res. 37.
Huvudvotering:
103 för utskottet
24 för res. 37
168 avstod
54 frånvarande
Kammaren biföll utskottets förslag.
Partivis fördelning av rösterna:
För utskottet: 86 S, 17 L
För res. 37: 23 V, 1 -
Avstod: 59 M, 53 SD, 27 C, 17 KD, 11 MP,
1 -
Frånvarande: 14 S, 11 M, 8 SD, 4 C, 4 V, 5 KD,
3 L, 5 MP

Punkt 15 (Åldersgränser i vården)

1. utskottet
2. res. 40 (S, C, V, MP)
Votering:
147 för utskottet
148 för res. 40
54 frånvarande
Kammaren biföll res. 40.
Partivis fördelning av rösterna:
För utskottet: 59 M, 53 SD, 17 KD, 17 L, 1 -
För res. 40: 86 S, 27 C, 23 V, 11 MP, 1 -

Frånvarande: 14 S, 11 M, 8 SD, 4 C, 4 V, 5 KD,
3 L, 5 MP

Punkt 20 (Vårdköer)

1. utskottet
2. res. 58 (M, SD, C, L)
Votering:
137 för utskottet
157 för res. 58
1 avstod
54 frånvarande
Kammaren biföll res. 58.
Partivis fördelning av rösterna:
För utskottet: 86 S, 22 V, 17 KD, 11 MP, 1 -
För res. 58: 59 M, 53 SD, 27 C, 17 L, 1 -
Avstod: 1 V
Frånvarande: 14 S, 11 M, 8 SD, 4 C, 4 V, 5 KD,
3 L, 5 MP
Karin Rågsjö (V) anmälde att hon avsett att rösta ja
men markerats ha avstått från att rösta.

Övriga punkter

Kammaren biföll utskottets förslag.

UU13 Europarådet

Punkt 1 (Europarådet)

1. utskottet
2. res. (SD)
Votering:
241 för utskottet
54 för res.
54 frånvarande
Kammaren biföll utskottets förslag.
Partivis fördelning av rösterna:
För utskottet: 86 S, 59 M, 27 C, 23 V, 17 KD, 17 L,
11 MP, 1 -
För res.: 53 SD, 1 -
Frånvarande: 14 S, 11 M, 8 SD, 4 C, 4 V, 5 KD,
3 L, 5 MP

Punkt 2

Kammaren biföll utskottets förslag.

SfU27 Efterlevandestöd för barn som får vård eller boende bekostat av det allmänna

Punkt 1

Kammaren biföll utskottets förslag.

Punkt 2 (Utvärdering av förslaget om efterlevandestöd)

1. utskottet
2. res. 2 (SD)
3. res. 3 (V)
Förberedande votering:
54 för res. 2
24 för res. 3
217 avstod
54 frånvarande
Kammaren biträdde res. 2.
Huvudvotering:

206 för utskottet
54 för res. 2
35 avstod
54 frånvarande
Kammaren biföll utskottets förslag.
Partivis fördelning av rösterna:
För utskottet: 86 S, 59 M, 27 C, 17 KD, 17 L
För res. 2: 53 SD, 1 -
Avstod: 23 V, 11 MP, 1 -
Frånvarande: 14 S, 11 M, 8 SD, 4 C, 4 V, 5 KD,
3 L, 5 MP

SfU26 Höjt bostadstillägg till pensionärer och höjt minimibelopp vid fastställande av avgifter enligt socialtjänstlagen

Kammaren biföll utskottets förslag.

SfU28 Utvisning på grund av brott – ett skärpt regelverk

Punkt 1 (Avslag på lagförslagen)

1. utskottet
2. res. 1 (V)
Votering:
272 för utskottet
23 för res. 1
54 frånvarande
Kammaren biföll utskottets förslag.
Partivis fördelning av rösterna:
För utskottet: 86 S, 59 M, 53 SD, 27 C, 17 KD,
17 L, 11 MP, 2 -
För res. 1: 23 V
Frånvarande: 14 S, 11 M, 8 SD, 4 C, 4 V, 5 KD,
3 L, 5 MP

Punkt 4 (Utvisning på grund av brott)

1. utskottet
2. res. 4 (KD)
Votering:
208 för utskottet
17 för res. 4
69 avstod
55 frånvarande
Kammaren biföll utskottets förslag.
Partivis fördelning av rösterna:
För utskottet: 86 S, 59 M, 27 C, 22 V, 1 KD, 1 L,
11 MP, 1 -
För res. 4: 1 SD, 16 KD
Avstod: 52 SD, 16 L, 1 -
Frånvarande: 14 S, 11 M, 8 SD, 4 C, 5 V, 5 KD,
3 L, 5 MP

Tony Haddou (V) anmälde att han avsett att rösta ja men markerats som frånvarande.

Joar Forssell (L) anmälde att han avsett att avstå från att rösta men markerats ha röstat ja.

Punkt 6 (Anknytning vid utvisning på grund av brott)

1. utskottet
2. res. 7 (M, KD, L)
3. res. 8 (SD)
Förberedande votering:

94 för res. 7
54 för res. 8
147 avstod
54 frånvarande
Kammaren biträdde res. 7.
Huvudvotering:
148 för utskottet
93 för res. 7
54 avstod
54 frånvarande
Kammaren biföll utskottets förslag.
Partivis fördelning av rösterna:
För utskottet: 86 S, 27 C, 23 V, 11 MP, 1 -
För res. 7: 59 M, 17 KD, 17 L
Avstod: 53 SD, 1 -
Frånvarande: 14 S, 11 M, 8 SD, 4 C, 4 V, 5 KD,
3 L, 5 MP

Punkt 8 (Obligatorisk prövning av utvisning på grund av brott)

1. utskottet
2. res. 10 (S, C, V, MP)
Votering:
147 för utskottet
148 för res. 10
54 frånvarande
Kammaren biföll res. 10.
Partivis fördelning av rösterna:
För utskottet: 59 M, 53 SD, 17 KD, 17 L, 1 -
För res. 10: 86 S, 27 C, 23 V, 11 MP, 1 -
Frånvarande: 14 S, 11 M, 8 SD, 4 C, 4 V, 5 KD,
3 L, 5 MP

Punkt 9 (Verkställighetshinder)

1. utskottet
2. res. 11 (S, C, V, MP)
Votering:
147 för utskottet
148 för res. 11
54 frånvarande
Kammaren biföll res. 11.
Partivis fördelning av rösterna:
För utskottet: 59 M, 53 SD, 17 KD, 17 L, 1 -
För res. 11: 86 S, 27 C, 23 V, 11 MP, 1 -
Frånvarande: 14 S, 11 M, 8 SD, 4 C, 4 V, 5 KD,
3 L, 5 MP

Punkt 11 (Återreseförbudets längd och straff för olovlig vistelse)

1. utskottet
2. res. 13 (S, C, V, MP)
Votering:
147 för utskottet
148 för res. 13
54 frånvarande
Kammaren biföll res. 13.
Partivis fördelning av rösterna:
För utskottet: 59 M, 53 SD, 17 KD, 17 L, 1 -
För res. 13: 86 S, 27 C, 23 V, 11 MP, 1 -

Frånvarande: 14 S, 11 M, 8 SD, 4 C, 4 V, 5 KD,
3 L, 5 MP

Punkt 14 (Upphållstillstånd för betänkanhetid och skydd mot utvisning för brottsoffer)

1. utskottet
2. res. 16 (C, V, MP)

Votering:

217 för utskottet

61 för res. 16

17 avstod

54 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 86 S, 59 M, 53 SD, 1 C, 17 KD, 1 -

För res. 16: 26 C, 23 V, 11 MP, 1 -

Avstod: 17 L

Frånvarande: 14 S, 11 M, 8 SD, 4 C, 4 V, 5 KD,
3 L, 5 MP

Punkt 15 (Återkallelse av uppehållstillstånd)

1. utskottet
2. res. 18 (S, C, V, MP)

Votering:

147 för utskottet

148 för res. 18

54 frånvarande

Kammaren biföll res. 18.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 59 M, 53 SD, 17 KD, 17 L, 1 -

För res. 18: 86 S, 27 C, 23 V, 11 MP, 1 -

Frånvarande: 14 S, 11 M, 8 SD, 4 C, 4 V, 5 KD,
3 L, 5 MP

Övriga punkter

Kammaren biföll utskottets förslag.

MJU29 Straffbestämmelser till EU:s förordning om fartygsåtervinning och övergripande miljöfrågor

Punkt 3 (Klassificering av jordbruket)

1. utskottet
2. res. 3 (S)
3. res. 4 (V)
4. res. 6 (MP)

Förberedande votering 1:

23 för res. 4

12 för res. 6

260 avstod

54 frånvarande

Kammaren biträdde res. 4.

Förberedande votering 2:

86 för res. 3

24 för res. 4

185 avstod

54 frånvarande

Kammaren biträdde res. 3.

Huvudvotering:

158 för utskottet

86 för res. 3

51 avstod

54 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 59 M, 53 SD, 27 C, 17 KD, 1 L, 1 -

För res. 3: 86 S

Avstod: 23 V, 16 L, 11 MP, 1 -

Frånvarande: 14 S, 11 M, 8 SD, 4 C, 4 V, 5 KD,
3 L, 5 MP

Joar Forssell (L) anmälde att han avsett att avstå från att rösta men markerats ha röstat ja.

Punkt 6 (Arbetet med grön infrastruktur)

1. utskottet

2. res. 14 (MP)

Votering:

163 för utskottet

11 för res. 14

121 avstod

54 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 6 S, 59 M, 53 SD, 27 C, 17 KD, 1 -

För res. 14: 11 MP

Avstod: 80 S, 23 V, 17 L, 1 -

Frånvarande: 14 S, 11 M, 8 SD, 4 C, 4 V, 5 KD,
3 L, 5 MP

Johan Büser, Per-Arne Håkansson och Diana Laitinen Carlsson (alla S) anmälde att de avsett att avstå från att rösta men markerats ha röstat ja.

Punkt 10 (Tidsplaner)

1. utskottet

2. res. 23 (KD)

Votering:

278 för utskottet

17 för res. 23

54 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 86 S, 59 M, 53 SD, 27 C, 23 V, 17 L,
11 MP, 2 -

För res. 23: 17 KD

Frånvarande: 14 S, 11 M, 8 SD, 4 C, 4 V, 5 KD,
3 L, 5 MP

Punkt 14 (Frågor om torv i övrigt)

1. utskottet

2. res. 33 (SD)

Votering:

182 för utskottet

54 för res. 33

59 avstod

54 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 86 S, 27 C, 23 V, 17 KD, 17 L, 11 MP,
1 -

För res. 33: 53 SD, 1 -

Avstod: 59 M

Frånvarande: 14 S, 11 M, 8 SD, 4 C, 4 V, 5 KD,
3 L, 5 MP

Punkt 17 (Genomförande av EU-lagstiftning)

1. utskottet
2. res. 38 (C, KD)

Votering:

251 för utskottet

44 för res. 38

54 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 86 S, 59 M, 53 SD, 23 V, 17 L, 11 MP,
2 -

För res. 38: 27 C, 17 KD

Frånvarande: 14 S, 11 M, 8 SD, 4 C, 4 V, 5 KD,
3 L, 5 MP

Punkt 20 (Århuskonventionens talerätsregler)

1. utskottet
2. res. 41 (V)
3. res. 42 (L)
4. res. 43 (MP)

Förberedande votering 1:

18 för res. 42

11 för res. 43

266 avstod

54 frånvarande

Kammaren biträdde res. 42.

Förberedande votering 2:

24 för res. 41

17 för res. 42

254 avstod

54 frånvarande

Kammaren biträdde res. 41.

Huvudvotering:

158 för utskottet

24 för res. 41

113 avstod

54 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 2 S, 59 M, 52 SD, 27 C, 17 KD, 1 -

För res. 41: 23 V, 1 -

Avstod: 84 S, 1 SD, 17 L, 11 MP

Frånvarande: 14 S, 11 M, 8 SD, 4 C, 4 V, 5 KD,
3 L, 5 MP

Gustaf Lantz (S) anmälde att han avsett att avstå från att rösta men markerats ha röstat ja.

Punkt 22 (Tillsyn)

1. utskottet
2. res. 47 (M)

Votering:

209 för utskottet

59 för res. 47

27 avstod

54 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 86 S, 53 SD, 23 V, 17 KD, 17 L,
11 MP, 2 -

För res. 47: 59 M

Avstod: 27 C

Frånvarande: 14 S, 11 M, 8 SD, 4 C, 4 V, 5 KD,
3 L, 5 MP

Övriga punkter

Kammaren biföll utskottets förslag.

§ 10 Avtackning

Anf. 38 TALMANNEN:

Ärade ledamöter! Ärade före detta ledamöter! Mina damer och herrar! Att vara riksdagsledamot, en av folkets främsta företrädare, är för mig ett av de allra finaste förtroendeuppdrag man kan få i vårt land. Därför tycker jag att det är en stor stund när vi nu samlas i riksdagens kammare för att tacka er som har varit ledamöter av Sveriges riksdag, uppmärksamma er gärning och sätta strålkastarljuset på era insatser i riksdagen.

Det man vill måste man vilja med kraft, sa en gång drottning Kristina. Och det är just med kraft, med driv och med engagemang man kan åstadkomma förändring. Det är för att förändra som vi söker oss till politiken. Det är för att åstadkomma förändring som vi blir riksdagsledamöter – för att vi vill göra insatser, var och en efter sin ideologi och sina värderingar, för Sveriges bästa. Den kraften har drivit er under era år i riksdagen.

Det är en riksdag och en kammare som fattar tusentals beslut varje år. Ett av de beslut som ni bakom främsta raden, det vill säga nuvarande riksdagsledamöter, har fattat rör en ny lag om riksdagens medalj. Jag är glad över att vi nu har en utvecklad möjlighet att på detta sätt tacka och hedra ledamöter som gjort förtjänstfulla insatser för riksdagen och därmed för vår demokrati.

Lagen trädde i kraft vid årsskiftet. Numera kan en ledamot som lämnar riksdagen få ett diplom och en guldfärgad riksdagsnål enligt en bestämmelse. Efter minst sex års tjänstgöring i följd kan ledamoten också få riksdagens medalj i åttonde storleken. Den som lämnar riksdagen efter minst tolv års tjänstgöring kan få medaljen i tolfte storleken. En sådan medalj kan också delas ut till en ledamot som inte uppnått tolv års tjänstgöringstid men som lämnar riksdagen efter minst sex år varav fyra år som gruppleddare, utskottsordförande, talman eller vice talman.

Jag skulle nu vilja göra en liten utvikning om medaljers storlekar – mest för att ni inte kan gå någonstans. I Sverige anger vi storleken på medaljer enligt den så kallade Berchska skalan, uppkallad efter sin skapare Carl Reinhold Berch, som publicerade den år 1773 i sitt verk – som ni alla känner till – *Beskrifning öfver svenska mynt och kongl. skåde-penningar*.

Storlekarna är, får man nog säga, godtyckligt numererade efter diameter. Exempelvis är en medalj med en diameter på 33 millimeter av åttonde storleken och en

medalj med en diameter på 43 millimeter av tolfte storleken. Ursprungligen täckte skalan – om ni absolut vill veta det – 26 storlekar. Numera används i stort sett enbart 6 av dem. I arbetet med att ta fram lagen om riksdagens medalj sneglade man på Hans Majestät Konungens medalj, som framför allt delas ut i åttonde och tolfte storlekarna – så det gör vi också. Detta om bakgrunden!

Under de senaste åren har pandemin gjort att vi tyvärr inte har kunnat hålla avtackningar här i kammaren. Det är därför extra fint att vi i dag kan samlas till en högtidlig stund för att uppmärksamma och tacka ledamöter som avgått tidigare under mandatperioden. Nästa vecka ska vi här avtacka de drygt 70 ledamöter som inte kandiderar för en ny period, men i dag är det alltså ni som tidigare lämnat riksdagsuppdraget som står i centrum. Under dessa båda avtackningar, i dag och nästa vecka, kommer jag att något extra uppmärksamma dem som varit ledamöter i 20 år eller mer. Några har tyvärr inte möjlighet att närvara i dag, men jag ber er som finns i salen att resa på er när ni hör ert namn och sedan förbli stående.

Diplom och riksdagsnål tilldelas 15 tidigare ledamöter: Maria Arnholm, ej närvarande, Alice Bah Kuhnke, ej närvarande, Paula Bieler, Jan Björklund, ej närvarande, Sven-Erik Bucht, Gustav Fridolin, Thomas Hammarberg, Helene Hellmark Knutsson, ej närvarande, Ebba Hermansson, Kadir Kasirga, ej närvarande, Jimmy Loord, ej närvarande, Jonas Millard, ej närvarande, Lena Rådström Baastad, ej närvarande, Karolina Skog, ej närvarande, och Jörgen Warborn.

Jag vill framföra ett varmt tack till er för era insatser för riksdagen, för demokratin och för Sverige.
(Applåder)

Nio tidigare ledamöter tilldelas riksdagens medalj av åttonde storleken: Patrik Engström, Jonas Eriksson, Lotta Finstorp, ej närvarande, Ylva Johansson, Johanna Jönsson, ej närvarande, Emil Källström, Ingemar Nilsson, Peter Persson och Jonas Sjöstedt, ej närvarande.

Varmt tack till er för era insatser för riksdagen, för demokratin och för Sverige!
(Applåder)

Sju tidigare ledamöter tilldelas riksdagens medalj av tolfte storleken: Beatrice Ask, ej närvarande, Per Lodenius, Désirée Pethrus, Jessica Polfjärd, Fredrik Schulte, ej närvarande, Tomas Tobé och Solveig Zander.

Av er är det Beatrice Ask som suttit i riksdagen i mer än 20 år. Hon hade inte möjlighet att vara här i dag, men jag vill ändå nämna att hon valdes in redan 1994 och vid sin avgång 2021 var riksdagens ålderspresident. Under sin tid i riksdagen hann hon vara ordförande eller vice ordförande i fem utskott: utbildningsutskottet, justitieukskottet, konstitutionsutskottet, försvarsutskottet och det sammansatta utrikes- och försvarsutskottet. Hon var som bekant också justitieminister i åtta år.

Varmt tack till er för era insatser för riksdagen, för demokratin och för Sverige!

(Applåder)

Den nya lagen om riksdagens medalj ger också talmannen möjlighet att dela ut riksdagens medalj till personer som gjort särskilda eller synnerligen förtjänstfulla insatser för riksdagen och som inte är riksdagsledamöter. Det gjorde jag för första gången den 3 juni i år.

Riksdagens medalj av åttonde storleken förlänades då fem personer: Monica Hall, chef för utskottsavdelningen, Annalena Hanell, chef för kammarkansliet, Jens Skoglund, säkerhetsspecialist som ledde Riksdagsförvaltningens krisledningsgrupp under pandemin, Anders Jönsson, projektledare för renoveringen av ledamotshuset, och Magnus Isberg, docent i statsvetenskap och tidigare kanslichef vid konstitutionsutskottet. Riksdagens medalj av tolfte storleken delades ut till professor emeritus Sören Holmberg. Motiveringarna finns att läsa på intranätet.

Ärade ledamöter! Både som riksdagsledamöter och när vi i övrigt tar oss an nya roller har vi något gemensamt. Vi drivs av kraften och viljan att förändra, att bidra till något nytt. Denna strävan tycker jag fångas fint i Erik Axel Karlfeldts rader:

Av deras verk, de ringas som de storas,
kan ej ett grand i jordens mull förloras.

Det som är fött av kraft har kraft att gro.

Med dessa ord vill jag å riksdagens vägnar rikta ett varmt tack och ett stort erkännande till var och en av er för era insatser som ledamöter av Sveriges riksdag. Tack för att ni ställt ert engagemang, ert arbete och ert kunnande till förfogande för insatser för riksdagen och för demokratin!

Ni har försakat familj och fritid på kvällar och helger när ni har varit i riksdagen, på kampanjaktiviteter eller suttit i förhandlingar och möten. Därför vill jag också rikta mitt tack till era anhängare för att vi fått låna er under en kortare eller längre tid.

Ärade ledamöter och före detta ledamöter! Den stol ni suttit på var till låns. Företrädare satt på den innan, och efterträdare sitter på den nu – var och en besjälad av att ge sitt bidrag till det parlamentariska arbetet och till demokratin. Tiden i riksdagen är begränsad, men demokratin går alltid vidare.

Det avgörande för var och en av oss är hur vi har förvaltat det förtroende vi fått under den tid vi hade förmånen att inneha riksdagsuppdraget. Jag hoppas och tror att ni alla vet med er vad just era insatser betytt och att ni känner vårt varma tack för de byggstenar ni bidragit med till bygget som aldrig blir färdigt: vårt land och vår framtid. Stort tack!

(Applåder)

§ 11 (forts. från § 6) Granskningsbetänkande (forts. KU20)

Anf. 39 ERIK OTTOSON (M):

Fru talman! Vi återgår till debatten om statsrådets tjänsteutövning och det kapitel som handlar om

statsråds uttalanden. Många har redan hunnit prata om de flesta ärenden, men låt mig göra en kort rekapitulering av några av de ärenden som har väckt mitt intresse allra mest.

Ett handlar om näringsminister Karl-Petter Thorwaldsson, som leder ett arbete med ett ärende som regeringen ska behandla i enlighet med förvaltningslagen och då ska iaktta saklighet och opartiskhet. På en rak fråga om han i detta arbete kan vara opartisk svarar han: Nej, ingen är opartisk. Det är ett uttalande som lämnar en del övrigt att önska.

Statsråd ska med god marginal hålla sig från att kritisera, anvisa eller på annat sätt påverka eller riskera att förefalla att påverka domstolars beslut och myndighetsutövning. Anna Hallberg trädde denna gräns för när då hon gjorde en bevisvärdering i ärendet som rörde Cementa och konstaterade att ord står mot ord.

Tillträdande statsminister Magdalena Andersson var också ute på tunn is när hon konstaterade att det inte råder något tvivel om vad som hade hänt och inte såg anledning att misstro ett statsråd som precis blivit föremål för en förundersökning. Trovärdigheten i statsrådets vittnesmål är en central del i förundersökningen.

Annika Strandhäll ska precis som alla andra statsråd hålla en god marginal till public services självständighet och oberoende, och uttalandet om en intervju och hur den hade genomförts var problematiskt.

Tomas Eneroth stod i denna kammare och talade om hur man ersätter ytterligare kostnader för omläggning till signalsystemet för järnväg, ERTMS, och påstod att Norrtåg fått 200 miljoner svenska kronor för ändamålet, men sedan visade det sig att det inte handlade om ersättningspengar för ERTMS utan i huvudsak om ersättningar för nattågstrafik. Även detta uttalande var kanske inte helt rättvisande. Särskild vikt anser jag att man här bör fästa vid att detta rör en väl förberedd interpellationsdebatt i riksdagens kammare, som en del av riksdagens granskning av regeringen.

Det finns fler uttalanden, och ni har allihop hört dem. Denna diskussion har vi nu haft en längre stund, men jag noterar också några andra saker i debatten. Jag har fått lite feedback från andra sidan fönstret – ni vet, från dem som vi sitter här och representerar, nämligen personer som har lyssnat på debatten. Tro det eller ej, men det finns några sådana. Efter denna feedback känner jag ett visst behov av att nämna några saker som vi i konstitutionsutskottet ser som fullständigt självklara.

En sak gäller den diskussion som vi haft tidigare i dag om statsråds möjlighet och kanske till och med skyldighet att komma till konstitutionsutskottet för utfrågningar. Man får lätt intrycket av den diskussion vi har haft att det skulle vara oppositionspartier som är motvilliga till att låta statsråd komma och förklara sig. Detta upplever jag personligen, utan att tala för utskottet, inte som en riktigt pricksäker bildsättning av hur dynamiken typiskt sett ser ut när diskussioner förs om huruvida vi ska kalla statsråd till utskottet för utfrågning eller inte. Det brukar snarare vara precis tvärtom. Anmälade parti brukar vara väldigt mån om att

statsråd ska komma till utskottet, och företrädare för regeringspartier brukar hålla hårt emot.

Men när vi i dag har diskuterat framför allt Morgan Johanssons uttalande om avhoppare och även uttalanden som gäller afghanska tolkar och att få hem dessa till Sverige har det nästan låtit som att oppositionen har varit ogin och inte velat att han skulle komma till utskottet. Jag har kanske en lite annan verklighetsbeskrivning, och jag upplever inte att det har kommit fram i debatten riktigt. Jag vill ändå säga det.

Jag upplever också att det kanske har blivit en liten förändring i hur vi för dessa debatter. Tidigare har konstitutionsutskottets ledamöter hållit sig lite för goda för att gå till frontalangrepp eller attack mot enskilda ledamöter som begär granskning av statsråds tjänsteutövning. Vi har ansett att detta kanske inte är fullt ut KU-mässigt, som vi säger.

Jag noterar skiftningen, och jag noterar den retorik som finns i en rad olika delar när det gäller hur KU bedriver sin granskning och hur KU:s uppgift bör se ut. Detta är något som vi möjligen får gå tillbaka till i en diskussion framgent. Jag tror dock inte att det är av godo om konstitutionsutskottet börjar kalla statsråd för att de ska få förklara sig. Jag tror heller inte att det är av godo att vi som utskott sätter oss till doms över de anmälningar som ledamöter gör. Jag tror helt enkelt att vårt arbete och granskningen av regeringen, som är mycket viktig, mår bäst av att vi går tillbaka till det som vi, åtminstone tidigare, har ansett vara KU-mässigt och som jag gärna står för.

Anf. 40 LINDA MODIG (C):

Fru talman! Avslutningsvis, i min sista debattmedverkan här i dag med anledning av KU:s granskningsbetänkande, vill jag fästa uppmärksamhet på ytterligare två ärenden där KU pekar på att det har förekommit brister i regeringens handläggning eller en ministers agerande.

Dessa ärenden belyser två oerhört viktiga principer i den svenska rättsordningen och i vårt konstitutionella system. Det handlar om principerna om rättskipningens och förvaltningens självständighet. Dessa principer kommer till uttryck i en av våra grundlagar – regeringsformen – i två olika inledande bestämmelser i var sitt kapitel.

Principerna innebär att ingen, inte heller riksdagen, får bestämma hur en domstol ska döma i ett enskilt fall eller hur en domstol i övrigt ska tillämpa en rättsregel i ett särskilt fall. På motsvarande sätt gäller att ingen heller får bestämma hur en förvaltningsmyndighet i ett särskilt fall ska besluta i ett ärende som rör myndighetsutövning gentemot en enskild eller en kommun eller som rör tillämpningen av lag. Kort sagt: Ingen får lägga sig i eller komma med synpunkter på hur en domstol ska döma eller hur en myndighet ska hantera sin myndighetsutövning.

Principerna är emellertid starkare och mer långtgående än så. Ageranden eller uttalanden får inte ens riskera att uppfattas som ett försök att lägga sig i. Det spelar ingen roll vad den som fäller ett uttalande hade

för avsikt eller syfte, och det är inte förmildrande om man hade för avsikt att snällt svara på högaktuella frågor.

Jag skulle till och med vilja vara så djärv i mina pedagogiska ansträngningar, fru talman, att jag dristar mig att påstå att dessa principer är regeringsformens sätt att plädera för vikten av att upprätthålla den också på andra områden centrala principen om så kallat armlängds avstånd. Därför, ärade fru talman, har KU granskat ett uttalande som Magdalena Andersson gjorde vid tiden då hon tillträdde som statsminister.

Uttalandet gjordes när Magdalena Andersson presenterade statsråden i den nya regeringen vid en pressträff. En förundersökning hade inletts mot ett statsråd, vilket den tillträdande statsministern visste. Även om avsikten med uttalandet inte var att påverka den pågående rättsprocessen betonar KU att statsråd inte ska yttra sig på ett sätt som riskerar myndigheters eller domstolars självständighet. Den tillträdande statsministern borde därför ha undvikit att uttala sig på det sätt som hon gjorde.

Fru talman! KU har också granskat utrikeshandelsminister Anna Hallbergs uttalanden efter att Cementa AB:s ansökan om att bryta kalk på Gotland avvisats av Mark- och miljööverdomstolen. Utrikeshandelsministerns uttalande att ”ord står mot ord” har enligt KU kunnat uppfattas som en värdering av det bevisläge som låg till grund för Mark- och miljööverdomstolens avgörande. Ett sådant uttalande står också i konflikt med regeringsformens bestämmelse om domstolarnas självständighet. Det är också av betydelse att domstolens beslut inte hade vunnit laga kraft då ministern gjorde uttalandet.

Eftersom detta är mitt sista inlägg i kammardebatter om KU:s betänkanden, inte bara under detta riksmöte utan även under hela mandatperioden, vill jag rikta ett varmt tack till vårt eminenta utskottskansli, som ger oss ledamöter och ersättare ypperliga och i grunden helt nödvändiga förutsättningar att reda ut ibland ganska knepiga och tilltrasslade ärenden, peka på gällande rätt och lyfta fram och framhålla tidigare praxis.

Jag vill givetvis tacka alla mina kollegor i utskottet för riksmötet och denna period. Detta är min första mandatperiod, och jag har uteslutande jobbat i KU. För fyra år sedan stod jag här och uttryckte tvivel om hur vi skulle klara av arvet efter Andreas Norlén och Björn von Sydow. I dag är jag stolt, och jag hoppas att alla mina kollegor också är det.

Vi bestod prövningen. Vi klarade uppgiften. Det har inte varit vare sig lätt eller oproblemiskt. Vår gemensamma resa har ibland gått i en bergochdalbana. Likt Odysseus har vi fläckvis seglat på stormiga hav och utforskat hittills utforskade territorier snarare än färdats på en spikrak motorväg. Det har inte varit en promenad i parken. Jag har såväl varit frustrerad som bidragit till kollegornas frustration. Det är och har varit ett hårt och medvetet slit av oss alla för att ta oss hit. Kärleksförklaringen till KU, utskottskansliet och alla kollegor, som är mitt universum och mitt

riksdagsuniversitet när jag nu inte har civila akademiska studier, kommer jag att göra på sociala medier när tiden så medger.

Fru talman! Däremot finns det något riktigt viktigt, unikt och tyvärr mycket sällsynt i det sätt och politiska hantverk genom vilket KU har arbetat under den gångna mandatperioden, under Karin Enströms och Hans Ekströms förtjänstfulla ledning, och som fler i Sveriges riksdag, hela den svenska inrikespolitiken och kanske rent av all politik skulle ha nytta av och kanske kan börja eller fortsätta att träna på: att alltid försöka lyssna på varandras argument, att respektera varandra även när man inte håller med varandra i sak, att aktivt välja att snälltolka i stället för att fulltolka varandra, att söka konsensus om och när det går och att försöka förstå varandras utgångspunkter i stället för att i varje läge söka och sannolikt också hitta fel och brister i meningsmotståndarens argumentation och retorik. Detta tror jag är ett förhållningssätt som svensk inrikespolitik sannerligen lider brist på.

Avslutningsvis, fru talman, vill jag, för att knyta an till ett ärende som ingår i debatten, parafraas näringsministerns uttalanden. Jag hoppas att fler nya gruvor kan öppnas i Sverige. Jag älskar gruvor. Jag vill däremot lägga till att jag också älskar rennäring. Det är intressanta är var man öppnar eller bedriver gruvverksamhet.

(Applåder)

Anf. 41 JESSICA WETTERLING (V):

Fru talman! Tack, ledamoten Linda Modig, för en väldigt föredömlig beskrivning av hur vi arbetar i konstitutionsutskottet! Jag instämmer helt, i alla fall i slutet. Men vi är eniga om hela betänkandet, så jag gissar att jag instämmer i resten också.

Fru talman! I årets granskning är det ganska många anmälningar som handlar om uttalanden. Precis som andra har varit inne på kan man fundera på vad det beror på. Är det att vi har nya statsråd, att statsråden är mindre noga i sina uttalanden nuförtiden, eller är det så att vissa anmälare inte vill att statsråden ska delta i debatten? Det kanske är en liten blandning av allt.

I årets granskning konstaterar utskottet att flera anmälda uttalanden har varit missvisande eller felaktiga. Det är såklart inte bra, för statsråds uttalanden ska ju självklart vara korrekta. Det är samtidigt också viktigt att i detta sammanhang påminna om att vi vill att statsråd ska delta i debatten och att även de ska kunna uttrycka sig spetsigt ibland, om än korrekt. Men som statsråd har man ett särskilt ansvar och måste ta särskild hänsyn.

Ett av de uttalanden som vi har fått granska är näringsministerns uttalande i samband med ett tillståndsärende som gäller gruvbrytning i Kallak och opartiskhet. I en intervju fick ministern frågor om huruvida han kan vara opartisk i ett kommande beslut om tillståndsärendet. Frågan kom sig av ett tidigare uttalande från ministern om att han älskar gruvor, och det uttalandet har vi inte granskat i utskottet. Men det var troligtvis därför som ministern fick frågor om sin opartiskhet.

Då svarade näringsministern reportern: ”Nej, det finns inget som är opartiskt, det är en dröm att det finns människor som är opartiska. Vi har åsikter allihop.”

Utskottet konstaterar: ”Den som fullgör offentliga förvaltningsuppgifter ska iakta saklighet och opartiskhet, det följer av 1 kap. 9 § regeringsformen.” Även om det inte var näringsministerns avsikt att föregripa de prövningar som regeringen skulle göra finns det enligt utskottet anledning att understryka att sådana uttalanden som han gjorde under en pågående prövning kan ge upphov till tvivel om regeringens prövning är saklig och opartisk. Vi får väl hoppas att näringsministern har slutat att drömma, annars lär KU få granska hans uttalanden återigen.

Utskottet framhåller också hur viktigt det är att respektera grundlagens krav på saklighet och opartiskhet hos den som har offentliga förvaltningsuppgifter samt att ständigt sträva efter att upprätthålla förtroendet för det allmänna.

Ett annat uttalande, om än skriftligt, där det gick lite för fort, är klimat- och miljöministerns uttalande i en intervju i public service. Vi i utskottet noterar att ministern i efterhand har klargjort att hon den gången reagerade för hastigt och att hennes inställning är att statsråd ska ha armlängds avstånd från public service och undvika att ha synpunkter på vilka frågor journalister ställer.

Utskottet anser att statsråd bör iakta en hög grad av försiktighet, så att det inte uppstår en risk för att public service-företagens självständighet och oberoende kan ifrågasättas eller att deras granskande uppgift påverkas.

Fru talman! Två andra ärenden har också handlat om uttalanden som berör olika pågående rättsprocesser. Utskottet har vid flera tillfällen framhållit att domstolarnas självständighet är en grundbult i en rättsstat och att statsråd därför bör visa största möjliga återhållsamhet med att uttala sig om rättsavgöranden i enskilda fall eller att göra uttalanden som kan uppfattas på detta sätt. Även om det inte har varit en avsikt att påverka domstolarnas bedömning kan det stå i konflikt med regeringsformens bestämmelse om domstolarnas självständighet. Utskottet anser att utrikeshandelsministerns uttalande om att ord står mot ord står i konflikt med regeringsformens bestämmelse om domstolarnas självständighet.

Även den tillträdande statsministern borde ha undvikit att uttala sig om den inledda förundersökningen gällande ett statsråd.

Anf. 42 IDA DROUGGE (M):

Fru talman! Nu går den här debatten mot sitt slut, och jag väljer att ta tillfället i akt att belysa ytterligare några av uttalandeärendena, som vi kanske lite slarvigt ibland benämner dem.

Vi kan från både väljare och kollegor här i riksdagen få höra: Men är ändå inte uttalandeärendena lite mindre viktiga, mindre tunga än andra? Ja, vissa är det kanske. Det är så när det gäller alla ärenden att vi som ledamöter och väljare tycker att olika misstag och olika

brister är olika viktiga. Vi i konstitutionsutskottet kan också göra en värdering och säga att vi tycker att det är lite allvarigare om en erfaren minister åter och åter igen begår fel, om vi har påtalat fel för en minister tidigare och det ändå sker ännu en gång. Den typen av värderingar görs dock snarare efter att vi i konstitutionsutskottet har lämnat vårt granskningsbetänkande.

Vi fäller inte den avgörande domen. Vi gör uttalanden om brister och redogör för ärenden. Vi granskar. Men den yttersta domen faller väljarna på valdagen, och vi ledamöter visar om vi har förtroende för regeringen eller inte.

Tack vare konstitutionsutskottets granskningar och redogörelser är besluten förhoppningsvis lättare att fatta för såväl enskilda ledamöter som väljare. Prövningen som vi gör är på konstitutionell grund och mindre av politiska värderingsgrunder.

Personligen tycker jag att det finns flera uttalandeärenden som är mer allvarliga, och det är de som sätter vår grundlag på spel och bryter mot väldigt viktiga rättsprinciper. Det kan röra om ett statsråd kan uppfattas vilja påverka en pågående rättsprocess, myndighetsutövning mot enskild eller våra myndigheters oberoende.

Dessa fall är enligt mitt tycke mer allvarliga än andra, och vi har flera sådana fall i den här granskningen.

Fallet med Cementa är ett. Statsrådet sa att ord står mot ord under en prövning av bevisvärdering. Dessutom hade rättsfallet Cementa inte överprövats i en högre instans och skulle därmed kunnat prövas ytterligare.

Ett annat fall är när statsministern värderade bevis och ett tilltänkt statsråds trovärdighet, trots att det hade inlett en förundersökning om statsrådet.

Detta var två sådana exempel.

Ett annat exempel är mindre allvarligt i kontrast till de två jag nyss tog upp. Vi i konstitutionsutskottet har inte värderat det som en brist i vår granskningslista men det förtjänar likväl åhörarnas uppmärksamhet. Det är det som vi i KU kallar för G4. Det är Lena Hallengrens uttalande om munskydd under pandemin.

Vi har inte sagt att det är en brist. Men vi har likväl konstaterat att det inte var ett fullt ut rättvisande uttalande. Hon uttalade nämligen under bästa sändningstid att regeringen och Folkhälsomyndigheten ända sedan pandemins början har sagt att munskydd ska användas.

I det tog man upp att det rörde skyddsutrustning i vården, omsorgen och kollektivtrafiken. Jag tror att vi alla här ganska enkelt kan konstatera att instruktionen inte har varit att använda munskydd i kollektivtrafiken sedan pandemins början. Uttalandet var inte fullt ut rättvisande.

Tvärtom var det till och med så att man i inledningen av pandemin fram till den 25 juni 2020 kunde ha enbart visir även i omsorgen. Även bortom de bristärenden som vi mest har kretsat kring här i konstitutionsutskottet finns det ytterligare ärenden som jag varmt kan rekommendera er att läsa om och titta vidare på.

Överläggningen var härmed avslutad.
Utskottets anmälan lades till handlingarna.

§ 12 Behandlingen av riksdagens skrivelser

Konstitutionsutskottets betänkande 2021/22:KU21
Behandlingen av riksdagens skrivelser (skr.
2021/22:75 och redog. 2021/22:RS4)
föredrogs.

Anf. 43 DANIEL ANDERSSON (S):

Fru talman! Det parlamentariska läget innebär en rad utmaningar för ansvarsfördelningen mellan riksdag och regering.

Å ena sidan gäller det riksdagens uppgift att stifta lagar, besluta om skatter till staten och bestämma hur statens medel ska användas, i enlighet med regeringsformens 1 kap. 4 §.

Å andra sidan gäller det regeringens uppgift att styra riket, ständigt ansvarig inför riksdagen, i enlighet med regeringsformens 1 kap. 6 §.

Det handlar till syvende och sist vårt gemensamma ansvar att värna och ta hand om vårt land, Sverige, med allt vad det innebär.

Detta ställer krav på samvaron, relationen mellan riksdag och regering, för att tillförsäkra en respekt för regeringsformens bestämmelser och ett fungerande styresskick. För det är just vad detta ärende till stor del handlar om.

I regeringens skrivelse 75 redogör regeringen för vilka åtgärder den vidtagit med anledning av de tillkännagivanden riksdagen har beslutat om. I vårt betänkande, KU21, behandlar vi hur riksdagen ser på just regeringens hantering av våra tillkännagivanden.

Kortfattat: Detta dokument handlar om huruvida riksdagen är nöjd eller ej med vad regeringen gjort för att följa våra beslut här i kammaren.

Fru talman! Också i år vill vi i konstitutionsutskottet upprepa vad vi har sagt tidigare, nämligen att vi konstaterar att regeringens redogörelse för behandlingen av riksdagens skrivelser sedan flera år tillbaka ger en mer utförlig redovisning av åtgärder vidtagna av regeringen och kan anses ge en korrekt bild av riksdagens skrivelser till regeringen. Vi ser självklart positivt på denna utveckling.

Utskottet har gjort en genomgång av riksdagens skrivelser på konstitutionsutskottets område i redogörelsen, både slutbehandlade och inte slutbehandlade. När det gäller slutbehandlade riksdagsskrivelser noterar utskottet att tre av dem avser tillkännagivanden. Utskottet gör när det gäller dessa ingen annan bedömning än regeringen.

Fru talman! Jag vill ta tillfället i akt och säga några ord om vad vi i utskottet uttalat kring när ett tillkännagivande kan anses vara slutbehandlat, detta eftersom frågan lyfts fram i några yttranden från andra utskott.

Konstitutionsutskottet uttalade i betänkande KU21 att vilka åtgärder som ska krävas för att ett

tillkännagivande ska anses vara slutbehandlat av naturliga skäl varierar.

Har riksdagen endast begärt en utredning kan det räcka med att en utredning tillsätts. Men om riksdagen har begärt förslag krävs normalt att förslag läggs fram av regeringen för att tillkännagivandet ska anses vara slutbehandlat.

KU påminde om vikten av att regeringen är tydlig med hur dess behandling av ett tillkännagivande förhåller sig till det som efterfrågas i tillkännagivandet. Men för att regeringen ska kunna vara tydlig krävs att tillkännagivandet från riksdagen är tydligt.

Vad som begärs i ett tillkännagivande bör uttryckligen framgå av det aktuella utskottets ställningstagande. Även om utskottet föreslår att en motion helt ska bifallas bör det som utskottet vill ska framföras till regeringen framgå av utskottets ställningstagande. Därmed blir det tydligt för både riksdagen och regeringen vad utskottet anser att regeringen bör göra.

Fru talman! Jag vill gärna rekommendera såväl regering som kollegor i andra utskott att läsa vårt ställningstagande i sin helhet både i detta betänkande och de senaste årens vad gäller regeringens skrivelse 75, för att på så vis se vårt fulla resonemang och den konstitutionella karta vi har försökt framskapa för att tydliggöra vad som kan sägas gälla i denna terräng.

Fru talman! I konstitutionsutskottet konstaterar vi att utskotten i sina yttranden i vissa fall har gjort en annan bedömning än regeringen av huruvida ett tillkännagivande är slutbehandlat eller inte. KU gör inte någon egen bedömning av de aktuella fallen utan hänvisar till vad som anförts av respektive utskott i deras yttranden.

Avslutningsvis, fru talman, vill jag yrka bifall till konstitutionsutskottets betänkande 21 *Behandlingen av riksdagens skrivelser*.

Anf. 44 IDA DROUGGE (M):

Fru talman! KU21 *Behandlingen av riksdagens skrivelser* är en viktig del av riksdagens kontrollmakt. Det belyser också en viktig del i den avgörande maktindelningen som vi har i Sverige mellan riksdag och regering.

I den svenska politiken har vi de senaste åren talat och mer än tidigare relativt mycket fokuserat på så kallade tillkännagivanden. Det är uppdrag som riksdagen ger till regeringen som regeringen bör men faktiskt inte måste verkställa.

Om regeringen inte genomför det som riksdagen har uppmanat till kommer ytterst bollen tillbaka till riksdagens kammare och oss ledamöter här inne att fundera på huruvida vi har förtroende för regeringen eller inte. På så sätt blir det regeringen som styr vårt rike och riksdagen som beslutar om lagarna.

I detta betänkande redogör först regeringen för de åtgärder som den har vidtagit efter olika uppmaningar från oss i riksdagen. Utskotten får chansen att kommentera dessa och bedöma om de strikt sett är nöjda med exempelvis hur lång tid det har tagit och hur det har skett.

Vi överprövar i konstitutionsutskottet inte den bedömningen – ytterst för att det kräver väldigt mycket sakkunskap för att kunna avgöra frågan. Den sakkunskapen besitter våra kollegor i respektive utskott bäst. På konstitutionsutskottets område gör vi dock en egen bedömning i sak. Vi är överens om bedömningen även i år; vi brukar vara det. Men vi kan också konstatera när det gäller helheten att det är fler tillkännagivanden som tar aningen längre tid för regeringen att verkställa. Vi kan även konstatera att den förbättring som vi har sett de senaste åren angående hur regeringen redovisar sitt arbete i år kritiserar på en punkt i ett av utskotten.

Vi moderater har ett särskilt yttrande. Det är alltså ingen reservation, utan vi är överens med övriga i sak angående konstitutionsutskottets egna tillkännagivanden och regeringens behandling av dem. Det gäller både det som är slutfört och det som inte är slutfört. Men vi har funnit skäl att fylla ut orden lite grann kring processen och regeringens arbete med tillkännagivandet om tjänstemannaansvar. Ni kan läsa yttrandet på sidan 30 i betänkandet.

Kortfattat handlar det om att vi anser att regeringen bör påminnas om att i de fall den inte avser att tillgodose ett tillkännagivande bör detta meddelas riksdagen så att riksdagen kan värdera om man vill rikta ett nytt tillkännagivande eller ändra ett tillkännagivande och om man har förtroende för regeringen eller inte.

I detta fall har det gått ganska lång tid, och det har kommit ett utredningsförslag som är under beredning. Frågan borde alltså kunna närma sig sitt slut nu när regeringen ges möjlighet att landa i en slutsats. Vi väntar på den.

Anf. 45 NINA LUNDSTRÖM (L):

Fru talman! Ett enigt utskott står bakom betänkandet, och jag yrkar bifall till utskottets förslag.

Fru talman! Ett tillkännagivande – vad är det? Jo, ett tillkännagivande i Sveriges riksdag är ett beslut där riksdagen meddelar regeringen sin åsikt. Det kan exempelvis vara att riksdagen anser att en viss fråga bör utredas eller att regeringen bör återkomma med ett förslag.

Riksdagen kan säga till regeringen att den inte vill ha en viss åtgärd vidtagen, att regeringen ska fortsätta att göra något som är bra och inte sluta med det eller att regeringen ska sluta att göra något som riksdagen inte tycker om.

En del i ansvarighetsförhållandet inför riksdagen är den konstitutionella praxis som har utvecklats vad gäller tillkännagivanden. Utgångspunkten är att regeringen ska tillgodose tillkännagivanden. När riksdagen och dess utskott agerar genom tillkännagivanden förväntas regeringen agera genom att agera i enlighet med tillkännagivandet eller återkomma till riksdagen om man inte avser att göra detta.

En utredning, till exempel, kan påverka om ett tillkännagivande är rimligt att genomföra. Uttalanden har gjorts, inte minst i anslutning till utskottets behandling av just skrivelse 75 om konstitutionsutskottets uppfattning om hur man ska se på tillkännagivanden.

I betänkandet påminner konstitutionsutskottet om vad det tidigare har uttalat om vikten av att regeringen är utförlig i sina redogörelser för vidtagna, pågående och planerade åtgärder med anledning av tillkännagivanden.

När det gäller riksdagsskrivelser på konstitutionsutskottets område redovisas tre tillkännagivanden som slutbehandlade. Utskottet gör när det gäller dessa ingen annan bedömning än regeringen. När det gäller inte slutbehandlade riksdagsskrivelser noterar utskottet att en av dem gäller tillkännagivandet om tjänstemannaansvar. Utskottet har ingen invändning mot regeringens redovisning av tillkännagivandet som inte slutbehandlat men avvaktar regeringens vidare beredning.

Fru talman! Antalet beslutade tillkännagivanden ökade efter 2010 års val. Efter 2014 års val ökade antalet ytterligare. Från och med föregående riksmöte har en markant ökning skett. Riksmötet 2017/18 riktades 153 tillkännagivanden, 2018/19 var det 100, 2019/20 var det 98, 2020/21 var det 245 och hitintills har under detta riksmöte 214 tillkännagivanden riktats.

Vad denna ökning beror på och konsekvenserna av detta lär säkerligen komma att diskuteras och analyseras i framtiden.

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut skulle fattas den 15 juni.)

§ 13 Ett modernt offentligt belöningsystem och de allmänna flaggdagarna

Konstitutionsutskottets betänkande 2021/22:KU39
Ett modernt offentligt belöningsystem och de allmänna flaggdagarna (prop. 2021/22:232)
föredrogs.

Anf. 46 CAROLINE NORDENGRIP (SD):

Fru talman! De förslag vi nu debatterar bygger i allt väsentligt på det slutbetänkande som Förtjänstutredningen lämnade in 2021. Det är ett betänkande om ett modernt belöningsystem, de allmänna flaggdagarna och utformningen av riksdagens anslag till hovet.

Kommittén förordnades 2019 och påbörjade ett arbete som resulterade i ett betänkande som till stora delar bygger på en betydande parlamentarisk enighet. Denna enighet har nu lett till att vi i Sveriges riksdag snart kommer att kunna fatta beslut om att godkänna de åtgärder och principer som regeringen föreslår för att i sin helhet kunna återuppväcka det offentliga belöningsystemet.

Systemet med ordensförläningar som kunde delas ut infördes redan 1748 men lades vilande 1974, och tecknen kunde därefter endast delas ut till utländska medborgare. Skälet till detta var att systemet ansågs vara föråldrat.

Förtjänstutredningen kunde i samråd med experter och sakkunniga, bland annat från Försvarmakten och hovet, utföra det arbete som borde ha gjorts redan på

1970-talet. Kommittén har haft som uppdrag att varmsamt och med respekt för den gamla formen och traditionen ta det offentliga belöningssystemet in i samtiden.

I de principer och riktlinjer som nu ligger som förslag fastslås att det centrala belöningssystemet med Sveriges främsta utmärkelser ska användas för att belöna förtjänstfulla insatser som är av sådan betydelse att de bör uppmärksammas på nationell nivå.

Detta innebär att det allmänna erkänner och synliggör insatser som bidrar till det svenska samhället. När viktiga samhällsinsatser belönas skapas incitament för andra att följa i samma fotspår, vilket kan leda till positiva effekter för samhället i stort.

Systemet kommer att konstrueras på ett sådant sätt att det är ointressant vilken ställning i samhället mottagaren har, utan det är gärningen i sig själv som belönas. Det kan till exempel vara när en person, ibland med fara för sitt liv, gör en betydande insats för en medmänniska eller för samhället. Det är således en insats som går utöver det som kan förväntas av en person i en viss roll eller i ett visst sammanhang.

Vidare kommer inte folkvalda eller politiskt anställda att belönas så länge deras uppdrag består – detta för att motverka att systemet ska bli eller kan uppfattas som politiskt färgat.

Besluten om ordensutmärkelser kommer att meddelas av Kungliga Majestäts Orden på förord av regeringen eller, när det gäller andra utmärkelser än för tjänstfulla insatser, av Regeringskansliet. Systemet med delat ansvar mellan regeringen och Kunglig Majestäts Orden kvarstår således.

Fru talman! Sverigedemokraternas är ett konservativt parti. Vi lämnade tidigt efter vårt riksdagsinträde in motioner om att återuppta ordensväsendet. För mig som representant för Sverigedemokraterna här i kammaren i dag är det därför synnerligen glädjande att det moderna, sammanhållna men ändå av tradition stöpta och formade offentliga belöningssystemet nu kommer återuppväckas. Jag ser fram emot att återigen kunna få se välförtjänta mottagare bära rikets förnämsta utmärkelser i form av Nordstjärneorden, Vasaorden och Svärdsorden.

Fru talman! Jag önskar med detta sagt yrka bifall till reservation nummer 2.

Anf. 47 JESSICA WETTERLING (V):

Fru talman! Jag skulle vilja börja med att yrka bifall till reservation 1.

Den senaste tiden har jag funderat ganska mycket över vad som egentligen är modernt. Ordet ”modern” betyder nutidsenlig. Synonymer till ”modern” som jag har hittat är ord som ”nutida”, ”trendig” och ”populär” – alltså vad som är inne just nu.

Kanske är det så att det är svunna tider som är det moderna just nu. Det verkar så, för nu står vi här med en majoritet i kammaren som vill återinföra det statliga ordensväsendet och återuppväcka vilande ordnar. Vänsterpartiet delar inte majoritetens uppfattning om att detta är nödvändigt, fru talman.

Men kanske är det så att medaljer är på modet numera. Vi hörde precis talmannen redogöra för medaljstorlekar, och riksdagen har precis infört och fått en egen medalj som nyss delades ut under avtackningen av avgångna ledamöter. Det kanske helt enkelt är så, fru talman, att det är Vänsterpartiet som är lite ute – vem vet.

Fru talman! Det svenska belöningssystemet reformerades 1975. Då ansåg man att ordensväsendet återspeglade en gången tids samhällssyn som gav uttryck för värderingar och samhällsinsatser enbart med hänsyn till tjänsteställning. Vidare motiverades reformen med att ordnarna inte kunde fylla sin uppgift när det gällde att belöna viktiga samhällsinsatser.

1969 gjorde utskottet följande uttalande: ”Ordensväsendet har sitt ursprung i äldre tiders samhällssystem, och principerna för utdelning av ordnar som belöning för samhällsinsatser kan svårigen förenas med nutida demokratiskt betraktelsesätt. Utskottet ser därför med tillfredsställelse att åtgärder företagits för att avveckla ordnar som en statlig belöning för offentlig tjänst.”

Detta var 1969, men faktum är att det har väckts motioner sedan långt tillbaka om ordensväsendets avskaffande, faktiskt ända sedan 1869.

Trots att Förtjänstutredningen har varit fantastiskt intressant och just förtjänstfull, och det har varit fint att få ingå i den, vidhåller Vänsterpartiet åsikten att även om Förtjänstutredningen enligt sig själv föreslår ett belöningssystem som enligt utredningen är modernt anser Vänsterpartiet att ett återinförande av de vilande ordnarna inte heller nu reflekterar dagens behov.

Vi bedömer att det finns ett värde i att arbetsgivare och liknande kan dela ut olika former av minnesgåvor till anställda efter att de tjänstgjort ett visst antal år. Vi anser dock inte att det är statens uppgift att belöna insatser på central nivå, och därför anser vi också att riksdagen bör avslå propositionen i de delar som handlar om riktlinjer för ett system för offentliga belöningar, detta enligt reservation 1. I övrigt står vi bakom utskottets förslag i betänkandet.

Anf. 48 KARIN ENSTRÖM (M):

Fru talman! I detta betänkandet som heter KU39 behandlar vi regeringens proposition om ett modernt offentligt belöningssystem och de allmänna flaggdagarna. Som har framgått av tidigare anföranden föreslår konstitutionsutskottet att riksdagen ska säga ja till regeringens förslag.

I betänkandet föreslås alltså ett nytt, eller kanske nygammalt, centralt system för offentlig belöning och riktlinjer för Sveriges allmänna flaggdagar. Till grund för vad som i dag debatteras och föreslås ligger ett arbete i en parlamentarisk sammansatt kommitté, Förtjänstutredningen, som haft i uppdrag att göra en översyn av det offentliga belöningssystemet och de allmänna flaggdagarna och att överväga utformningen av riksdagens anslag till hovet. Utredningen har förtjänstfullt letts av vår tidigare talman Björn von Sydow, som också är närvarande i kammaren i dag. I utredningen

representerades vi moderater av Tobias Billström och mig själv.

Vi lämnade som sagt vårt betänkande i september 2021. Jag vill också nämna att till grund för utredningen och förslaget ligger två tillkännagivanden från konstitutionsutskottet som lämnades 2018, där vi uppmanade regeringen att se över bland annat systemet för offentliga belöningar.

Fru talman! Jag tänkte kort gå in på vad som närmare tas upp i betänkandet.

För det första föreslås just ett centralt system för offentlig belöning som ska omfatta statens främsta utmärkelser, det vill säga utmärkelser inom det statliga ordensväsendet och regeringens utmärkelser. Förslaget tar upp riktlinjer för ett modernt offentligt belöningssystem, principerna som ska gälla för belöning och hur nomineringen till en belöning ska gå till.

Att det finns ett offentligt, sammanhållet belöningssystem är viktigt. Det är viktigt att kunna uppmärksamma och visa uppskattning för personer som gör extraordinära insatser i samhället. Om jag får göra en liten utvikning, fru talman, har vår kartläggning i utredningen visat att det finns en stor efterfrågan på och ett behov av att kunna belöna människor på olika nivåer. Vi har nämligen sett ett omfattande inrättande av medaljer på myndighetsnivå. När man inte kunde använda det sammanhållna system som fanns tidigare har alltså många myndigheter själva inrättat sina egna medaljer. Vi ser alltså ett behov av ett sammanhållet belöningssystem, och det är det som föreslås nu.

Syftet med systemet ska vara att erkänna och synliggöra insatser som bidrar till det svenska samhället och är av stor betydelse. Insatserna ska vara av den digniteten att de bör belönas på nationell nivå med någon av Sveriges främsta utmärkelser.

Nomineringarna ska kunna göras från var och en av oss som sitter här men också av alla som bor i Sverige. Alla aktörer i samhället, vem som helst, ska kunna nominera en person till en utmärkelse och belöning. Man ska också kunna belöna en person oavsett dennes ställning i samhället. När viktiga samhällsinsatser premieras på det här sättet skapas drivkrafter för andra att också bidra med insatser. Det tror vi på sikt kan bli gynnsamt för samhället i stort.

Fru talman! Sveriges offentliga belöningssystem ändrades i grunden 1975. Reformen sammanföll i tiden med ikraftträdandet av 1974 års regeringsform. Förändringen av belöningssystemet innebar framför allt att utdelandet av utmärkelser inom det statliga ordensväsendet till svenska medborgare upphörde.

Nu, i och med förslaget om ett nytt belöningssystem, ska utmärkelser inom det statliga ordensväsendet återupptas, och både svenska och utländska medborgare ska kunna tilldelas ordnar inom det statliga ordensväsendet igen.

Jag vill också passa på att nämna och understryka att politiker och politiska tjänstemän inte ska kunna belönas under pågående uppdrag eller anställning, vilket vi tror är väldigt viktigt för att systemet inte ska kunna

användas i politiska syften och därmed riskera att förlora sin legitimitet.

Fru talman! För det andra föreslås i betänkandet förändringar i regleringen av de allmänna flaggdagarna. Flaggdagarna har i princip varit oförändrade sedan 1939, förutom att flaggdagar har tillkommit på dagen för riksdagsval och veterandagen.

Förslaget som vi nu har framför oss innebär bland annat att dagen för Europaparlamentsval blir ny allmän flaggdag. Jag menar att det framstår som berättigat att en dag med koppling till vårt djupa EU-samarbete också är en av de allmänna flaggdagarna.

Fru talman! Med detta yrkar jag bifall till utskottets förslag och avslag på reservationerna.

Anf. 49 HANS EKSTRÖM (S):

Fru talman! Grunden till det förslag som debatteras i dag ligger i ett tillkännagivande från konstitutionsutskottet. Och grunden för det tillkännagivandet kan jag väl våga avslöja för kammaren var en diskussion mellan Björn von Sydow, Andreas Norlén, Tobias Billström och mig. Vi diskuterade behovet av ett sammanhållet modernt belöningssystem, flaggdagarna, insyn i hovet och begränsning av antalet tjänstgörande kungligheter.

Det här samtalet resulterade i ett tillkännagivande i konstitutionsutskottet om ett modernt och sammanhållet belöningssystem. Precis som flera har varit inne på här finns nog ändå ett behov av att belöna förtjänstfulla insatser. Som Karin Enström påpekar har vi när vi har tittat på det här sett att det vuxit fram en hel – vad ska man kalla det – ogräsmatta av belöningssystem inom olika statliga organ i avsaknad av ett centralt belöningssystem. I andra länder råder ingen sådan avsaknad, och i de flesta av våra grannländer finns det ett centralt ordenssystem.

Var det då fel att ta bort ordenssystemet 1974–1975? Nej, jag menar att det nog var alldeles nödvändigt, för det hade kommit att stelna. Det hade kommit till en nivå där det var så att nådde man en viss tjänstegrad fick man en vasatrissa, och kom man lite högre upp fick man bli kommandör. Det gick alltså efter tjänstegrad: En överste skulle ha det, och en general skulle ha det. Det var en del av det gamla klassamhället.

Vad vi är ute efter är att uppmärksamma mer exceptionella insatser. En person som till exempel har gjort en stor insats i en räddningsinsats, en person som har gjort någonting utöver det vanliga, ska kunna belönas på ett tydligt sätt.

Jag skulle faktiskt vilja säga att ordensväsendets vila från 1975 till i dag har varit alldeles nödvändig. Jag ger Jessica Wetterling rätt i hennes kritik av det som var bakgrunden till den vilan.

Vi tror att det här, om det nu sköts med nomineringsförfarande där man tar fram beslut och att man inte gödslar med ordnar utan försöker ha en ganska sparsam utdelning, ska kunna fylla en viktig funktion i samhället.

Vad gäller flaggdagarna är den förändring som föreslås att man efter nästa tronskifte begränsar antalet kungliga flaggdagar på det sättet att statschefens och den kommande efterträdarens, tronföljarens, födelsedagar framgent är flaggdagar. Namnsdagarna däremot och gemålens födelsedag och namnsdag tas bort som flaggdagar. I klartext betyder det att det alltså inte kommer att bli någon flaggdag för Daniel, om man ska prata klartext. Det är den stora förändringen.

En flaggdag som vi diskuterade i utredningen, kan vi väl avslöja, var Gustav Adolfsdagen. Man kan ju fundera över varför vi ska ha en flaggdag för en krigisk kung som dog i gytjtjän i 1600-talets Tyskland. Det kan man diskutera. Vi konstaterade att Gustav Adolfsdagen har en väldigt stark förankring i till exempel landets andra stad, Göteborg, och firas som en egen födelsedag eller någonting sådant för staden – man äter till exempel Gustav Adolfsbakelser – och då kan man verkligen säga att flaggdagen har folklig förankring.

Dessutom är Gustav Adolfsdagen svenska dagen i Finland och därigenom, kan man säga, en påminnelse om det historiska sambandet mellan Sverige och Finland. Då fastnade vi för att Gustav Adolfsdagen skulle vara kvar som flaggdag.

Jag ska också kort nämna den del av de här tillkännagivandena som handlar om insyn i Kungliga Hovstaterna, ekonomin och begränsning av antalet tjänstgörande kungligheter. Man kan säga att det här tillkännagivandet resulterade i att kungen själv och hans organisation tog tag i det. Det visade sig att det också inom hovet hade diskuterats om man behövde göra någonting åt de här sakerna. Det ledde till en begränsning av antalet tjänstgörande kungligheter och en ökad insyn i den kungliga ekonomin. Det välkomnar vi.

Jag yrkar bifall till KU:s förslag.

Anf. 50 TUVE SKÅNBERG (KD):

Fru talman! Alldeles nyss var vi samlade hela riksdagen, och här framme på stolarna som nu står tomma satt avgångna riksdagsledamöter och tjänstemän som talmannen delade ut riksdagens medalj till. Skulle man värdera medaljen i pengar, vilket jag inte vill göra då det är mycket lite, hade de inte märkt om det blivit en krona eller vad det nu är extra på pensionen. De hade inte brytt sig om det. Men att få komma hit och få ett tack, ett erkännande och ett synliggörande – du har gjort någonting viktigt för Sverige och svensk demokrati –, få alla ledamöternas applåder och ta emot utmärkelser ur talmannens hand är värt någonting. Det går inte att skatta i pengar.

Det handlar inte om huruvida det är modernt eller omodernt och det handlar inte om klass – de var förmodligen från alla möjliga olika bakgrunder – utan det handlar om att ha gjort någonting extraordinärt och få erkänsla för det.

Det är precis detta som vi nu lyfter. Det är det moderna. Någon har, kanske med fara för sitt eget liv, stått upp, gått ut ur sin bekvämlighet och betytt någonting för en eller många, kanske för hela Sverige, och är värd

vårt tack och att vi säger: Det gjorde du bra! Vi ser dig och vi hedrar dig. Väl gjort!

Det visar en väg till efterföljelse för andra. Till exempel: I stället för att vända bort blicken på tunnelbanan går man fram och hjälper den som råkat riktigt illa ut.

För mig personligen har dagens beslut en lång historia. Jag ska inte ta alla delar av den, för det är en mycket lång historia.

Jag vill gå tillbaka till 2014 när jag motionerade om ett modernt offentligt belöningssystem. Jag tyckte då att jantelagen utmärkte Sverige. Du ska inte tro att du är förmer; du ska inte tro att du är någonting särskilt. Men fantasistaden Jante ligger i Norge och inte i Sverige. Det är inget särskilt svenskt att vi måste hålla tillbaka varandra när någon gör något utöver det vanliga. Nej, det är en norsk bok från 1933, inte en svensk. Och jantelagen ska vi inte uppmuntra eller kalla för modern, utan tvärtom. Görs något som är värt att hedra ska vi göra det.

Det är mot denna bakgrund som många, i mitt eget och andra partier, lyfter fram detta i olika motioner. Och nu uppstod som vi hörde, tack vare fyra ledamöters samtal, en öppning för att KU kan ställa sig bakom behovet av detta.

Sverige har sedan lång tid tillbaka haft ett belöningssystem, med olika slags belöningar som använts för att täcka det behov som vårt samhälle har och har haft av att uppmärksamma och belöna enskilda och deras insatser. Men vi hörde också att Sveriges belöningssystem ändrades i grunden 1975.

Reformen av belöningssystemet innebar framför allt att utdelandet av utmärkelser inom det statliga ordensväsendet till svenska medborgare upphörde. Utmärkelser inom Svärdsorden och Vasaorden delades tills vidare inte ut; de skulle vara vilande. Ordensutmärkelser inom Serafimerorden och Nordstjärneorden kunde fortfarande delas ut till utländska medborgare men inte till svenska. Det hände därför att det kolliderade när den som hade svenskt medborgarskap och hade gjort något värt att berömma, kanske i USA, fick stå tillbaka medan den amerikanske medborgaren kunde få ta emot belöningen. Detta väckte inte precis någon tacksamhet. Men 1995 ändrades regleringen något så att kungen åter kunde dela ut utmärkelser inom dessa ordnar till tronföljare.

Nu går vi längre. Förtjänstutredningen leddes av Björn von Sydow, som är närvarande här i kammaren, vår tidigare talman som också har varit ordförande i konstitutionsutskottet och gjort en betydande insats. Också här gjorde han en förtjänstfull insats och samlade oss alla i de olika partierna. Först kartlade vi formerna för tilldelande av regeringens och förvaltningsmyndigheternas olika offentliga belöningar. Vi redogjorde översiktligt för andra delar av den statliga delen av det offentliga belöningssystemet. Sedan kokade vi ned det till att det finns ett behov. Vi följde naturligtvis riktlinjerna.

En förtjänstfull insats skulle belönas. Det handlar om en insats som går utöver det som kan förväntas av

en person i en viss roll eller i ett visst sammanhang. Det handlar inte om att belöna någon för att den har nått en viss pinne på samhällsstegen, utan man måste ha gjort något utöver det som skulle ha kunnat förväntas i denna roll.

Det finns anledning att hålla isär vad som är en belöning för förtjänst och vad som är en belöning för en förtjänstfull insats. När vi talar om ordensväsendet handlar det om den förtjänstfulla insatsen.

Regeringen föreslår utifrån utredningens betänkande att detta belöningssystem ska ha gemensamma utgångspunkter för tilldelandet och att utmärkelserna i princip ska användas för att belöna just förtjänstfulla insatser. Detta förutsätter att det finns ett flertal utmärkelser att använda, och därför har vi lyft fram dessa och väckt dem ur dvalan. Vi menar att staten med den reform som nu föreslås kommer att förfoga över ett tillräckligt antal utmärkelser med en tillräcklig bredd för att täcka olika belöningsbehov.

Några ord om nomineringen; detta kan vara värt att lyfta. Det är alltså inte så att konungen eller möjligen regeringen eller statsministern ska sitta och fundera ut vem som ska få detta. Alla har möjlighet att nominera, och med alla menar jag precis alla. Det är möjligt att till regeringen eller till ordensväsendets högsta beslutande organ ordenskapitlet inkomma med förslag. Och så provas de – alla kommer att provas. Det gör att vi kan få bredden. Är det något som skulle hindra den bredd som efterlysts vore det att detta inte kommer ut och blir allmänt känt. Det är vår gemensamma uppgift att göra det känt. Det är inte bara riksdagsledamöter som ska premieras, som skedde här, utan vem som helst som har gjort något extraordinärt.

Det finns många detaljer kring utdelningen. Jag tror att jag lämnar detta till den intresserade att läsa. Det beskrivs utförligt på riksdagens hemsida.

Ett ord om flaggdagar också. Vi inför dagen för val till Europaparlamentet som flaggdag. Det är inte ett ställningstagande som har att göra med att vi särskilt skulle vilja lyfta upp någonting politiskt kontroversiellt. Det handlar om ett val – till Europaparlamentet – och det är detta vi hedrar. Vi har genom demokratiska val beslutat att vi ska vara med i EU, och då är det alldeles utmärkt att dagen för val till Europaparlamentet blir flaggdag. På det viset hedrar vi demokratin.

Anf. 51 TOBIAS BILLSTRÖM (M):

Fru talman! Ärendet som i dag behandlas av kammaren rör frågor som jag har deltagit i beredningen av som ledamot i Förtjänstutredningen, där jag och Karin Enström representerat Moderaterna. Utredningen har utan tvivel varit en av de mest speciella uppgifter som jag har varit med om. Det beror dels på att utredningen faktiskt presenterade ett i det närmaste enigt slutbetänkande, dels på att frågeställningarna kring hur man bygger ett modernt offentligt belöningssystem 2022 varit många och slutligen fått bra och genomtänkta svar.

Det är Förtjänstutredningens arbete som har legat till grund för regeringens proposition, och det är vid en

genomläsning uppenbart att denna i hög grad grundar sig på utredningens slutsatser, som i sin tur präglats av en stor samsyn. Detta är glädjande, för om ett offentligt belöningssystem ska kunna fungera över tid måste det redan från starten finnas en betydande enighet om varför, hur, vad och vem.

Varför är kanske enklast att svara på. År 2024 har det gått precis 50 år sedan den så kallade ordensreformen genomfördes, som i grunden förändrade förutsättningarna för de offentliga belöningar som då fanns i Sverige, i synnerhet för de kungliga riddarordnarna.

Vid den tidpunkten, 1974, då jag var ungefär ett år gammal, fanns det en uppfattning, som delades av flertalet av de partier som då fanns representerade i riksdagen, om att dåtidens belöningssystem hade fallerat. Det fanns berättigad kritik mot hur tjänsteår och befattningar avgjorde huruvida man kunde komma i fråga för en belöning eller ej. Det fanns också en genomtänkt kritik mot hur automatiken hade tagit över och ingen meritvärdering gjordes av enskilda insatser.

Den senare frågan kom i dåtidens debatt i skymundan, vilket var beklagligt eftersom den i själva verket var central. Motiveringen blev i stället, som ofta på 1970-talet, att det var otidsenligt med sådana dekorationer åt individer. I själva verket var det inte ordnarna som var omoderna. Det omoderna var att fortsätta att dela ut den typen av belöningar enbart för att en person suttit på en post eller ett uppdrag eller verkat på en arbetsplats i ett visst antal år.

Det var alltså så läget var för 50 år sedan. Detta kunde man ha ändrat på och ändå behållit belöningar som då hade över 200 år på nacken och som utgjorde och alltjämt utgör en viktig del av vårt kulturarv. Men tiderna förändras.

Fru talman! Detta för mig över till frågor om hur och vad. Det är den process som 2018 startade med ett utskottsinitiativ i konstitutionsutskottet som nu 2022 lett fram till dagens riksdagsbeslut om att reformera det svenska belöningssystemet. Utskottets beslut grundades på insikten att det efter ett halvt sekel var hög tid att renovera det svenska belöningssystemet och få det i fas med samhällsutvecklingen. Det är också bra att samtliga belöningar inom vad som nu blir det centrala systemet för rikets främsta utmärkelser läggs samman i en förordning.

När nu riksdagen beslutar om en belöningsreform återinträder flera av de kungliga riddarordnarna på nytt i tjänst. Svärdsorden, Nordstjärneorden och Vasaorden öppnas samtliga på nytt för svenska likväl som för utländska medborgare, och i fallet med Svärdsorden och Vasaorden återupptas utdelandet som varit vilande.

Men ett centralt system kräver också nya regler och verktyg för att se till att personer som har gjort förtjänstfulla insatser kan belönas på central nivå. Hur detta ska gå till är avgörande för slutresultatet. Det kräver mekanismer för nominering, bedömning, beredning och beslut. Allt detta kommer till uttryck i propositionen som ett resultat av Förtjänstutredningens arbete, och det viktigaste är givetvis inrättandet av det

ordensråd som ska granska och rekommendera förslag på mottagare av belöningar.

Här är det naturligt att påpeka att sammansättningen av ordensrådet blir viktig, så att detta innehåller kompetens och kunskap, men inte förutfattade meningar. Kommande regeringar behöver vara medvetna om den saken och ge uppgiften att förordna personer som ledamöter den uppmärksamhet som uppgiften förtjänar. Ordensrådets ledamöter får mandatperioder av långvarig karaktär innebärande fyra år med en möjlighet till förlängning med en till två perioder, alltså sammanlagt upp till 12 år av ett viktigt skäl, nämligen att det är viktigt med kontinuitet för att se till att inte tillfälliga strömningar eller snabba kast präglar bedömningar och rekommendationer. Men förtroendet kräver också noggrannhet i urvalet av personer som ska ingå i ordensrådet. Den som ska göra ett gott arbete i rådet behöver ett kallt huvud parad med en stark känsla för samhällsutvecklingen över tid.

Det är självfallet också bra att Kungl. Maj:ts Orden, den institution inom hovet som svarar för ordens- och medaljärenden, ges en bra och tydlig roll i förhållande till det nya systemet. Regeringen bör under den period som förestår från nu till och med den 1 januari 2023, då förordningen om de statliga utmärkelserna träder i kraft och belöningsystemet börjar fungera, ägna tid åt att bygga upp rutiner för samverkan med denna institution och göra ett ordentligt arbete med att utse lämplig personal i Regeringskansliet och vidta andra förberedelser.

Fru talman! Avslutningsvis vill jag säga några ord om vem. Med den belöningsreform som i dag ser dagens ljus kommer det också att bli möjligt för envar att nominera och för envar att nomineras till en belöning på central nivå. Det har visserligen teoretiskt varit så även tidigare, men nu kommer tydliga ingångar att öppnas – och det är bra. Den som anser att någon gjort en bra sak ska inte behöva leta i flera led för att hitta formulär eller anvisningar.

Det finns en stor glädje i att bli uppmärksamrad och få ett erkännande. Detta är en evig sanning, och den har förmodligen funnits lika länge som mänskligheten funnits. Vad vi belönar och hyllar ändras självfallet med tiden. Vi som sitter i den här kammaren vet detta. Det är därför bra för ett samhälle att man har offentliga belöningsmedel tillgängliga och en rik flora med många möjligheter i nivåer och grader. Det gör det möjligt att ta om hand många olika typer av förtjänstfulla insatser. Sakläget är i den delen de facto inte annorlunda nu än 1748, när ordnarna inrättades genom ett initiativ i dåtidens riksdag.

När Förtjänstutredningen 2020 kartlade de offentliga belöningar som delas ut i Sverige granskade vi bland annat utmärkelsen För nit och redlighet i rikets tjänst – den belöning som man kan få som statligt anställd efter 30 år. Den kan man få i form av en bärbar medalj, en glasskulptur eller ett armbandsur.

År 1969 var det ungefär 1 procent av dem som var berättigade till denna utmärkelse som bad om att få en medalj. År 2020 är det 33 procent som vill ha en bärbar

utmärkelse i form av en medalj. Från en knappt märkbar andel till en tredjedel är det onekligen ett stort kliv. Det tror jag vi alla kan vara överens om.

Kanske är det den som hävdar att bärbara utmärkelser är omoderna som är i otakt med tiden. Nu kommer tack vare Förtjänstutredningen snart ett nytt system på plats, där gamla hedervärda utmärkelser kommer att tas i anspråk och där statschefen efter ett regeringsbeslut som föregåtts av en noggrann urvalsprocess kommer att överlämna utmärkelser till såväl svenska som utländska medborgare.

Envar kommer att kunna nominera personer till utmärkelser, och envar kommer att kunna prövas för sådana utmärkelser. Demokratiskt, konstitutionellt och transparent. Och det ska ske med ramverket att ingen ska belönas automatiskt eller bara på grund av sin ställning i samhället.

Att belöna individer som gör bra saker för samhället kan aldrig bli omodernt. Det är vad man belönar som kommer att ändras över tiden – inte grundprincipen om att belöna.

Politiker använder ibland ordet historiskt lite slarvigt. Det är historiskt med minsta ändring i en lagstiftning. Jag själv har gjort mig skyldig till sådant, så jag är inte bättre än någon annan. Men i dag är faktiskt en historisk dag.

Jag avslutar med att yrka bifall till utskottets förslag.

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut skulle fattas den 15 juni.)

§ 14 En skyldighet att lämna uppgifter till Institutet för mänskliga rättigheter

Konstitutionsutskottets betänkande 2021/22:KU38
En skyldighet att lämna uppgifter till Institutet för mänskliga rättigheter (prop. 2021/22:164)
föredrogs.

Andre vice talmannen konstaterade att ingen talare var anmäld.
(Beslut skulle fattas den 15 juni.)

§ 15 Kommittéberättelse – kommittéernas verksamhet under 2021, m.m.

Konstitutionsutskottets betänkande 2021/22:KU40
Kommittéberättelse – kommittéernas verksamhet under 2021, m.m. (skr. 2021/22:103)
föredrogs.

Anf. 52 NINA LUNDSTRÖM (L):

Fru talman! Det här betänkandet har titeln *Kommittéberättelse – kommittéernas verksamhet under 2021, m.m.* I betänkandet behandlas också motioner från allmänna motionstiden. Därför yrkar jag bifall till reservation nummer 2.

Fru talman! Människors personliga integritet behöver värnas. Integritetsfrågan borde alltid analyseras innan nya lagförslag läggs fram. I alla direktiv till utredningar bör det ingå en obligatorisk bedömning av effekterna på människors personliga integritet. Konsekvensbeskrivningar finns i dag gällande till exempel den statliga och den kommunala ekonomin, den kommunala självstyrelsen, jämställdheten och integrationen. På samma sätt bör det ställas krav på att genomföra en integritetskonsekvensutredning i enlighet med det som vi tar upp i reservation 2.

Fru talman! Jag vill härutöver göra några personliga reflektioner om integritetsfrågor som även rör arbetet i riksdagen och oss folkvalda ledamöter. Jag inledde dagens debatter med att citera regeringsformen, som är en av Sveriges grundlagar: ”All offentlig makt i Sverige utgår från folket.” Vidare står det: ”Riksdagen är folkets främsta företrädare.”

Vi i konstitutionsutskottet har i dag debatterat många betänkanden som belyser riksdagens kontrollmakt, som utövas även personligen av de 349 ledamöterna i Sveriges riksdag. På en vägg i ett av riksdagens hus finns en inskription som jag har passerat många gånger sedan jag var ny ledamot i riksdagen 2002. Jag har tänkt på inskriptionen varje gång jag har återkommit till riksdagen som ledamot. Den påminner om ledamotens personliga ansvar: att vara folkvald förpliktar. Ledamöter påverkar politiken ytterst genom att rösta; trycka på en röd, gul eller grön knapp.

Ett hjärta som fylls med integritet kan ge styrka i uppdraget som ledamot. Under detta riksmöte har demokratin uppmärksamrats specifikt i fråga om införandet av allmän och lika rösträtt. Jag hoppas att väljarna använder sin röst och röstar i september 2022 – för all offentlig makt utgår från folket.

Inskriptionen i ett av riksdagens hus lyder enligt följande: *In necessariis unitas, in dubiis libertas, in omnibus caritas.*

Fritt översatt: I det nödvändiga enhet, i tvivel frihet, men kärlek i allt.

Fru talman! Det här är mitt sista anförande denna långa debattdag med mängder av olika betänkanden, och det är också mitt sista anförande eftersom jag inte kommer att kandidera till valet 2022.

Jag vill tacka talmanspresidiet och specifikt talmannen för alla insatser under denna speciella mandatperiod med många utmaningar. Jag vill tacka kammarkansliet och alla tjänstepersoner som verkar i riksdagen. Ni gör en ledamots uppdrag möjligt.

Jag vill tacka konstitutionsutskottets kansli med alla medarbetare. Ni gör en enastående insats!

Slutligen vill jag tacka mina kollegor i konstitutionsutskottet. Den respekt, öppenhet och vänlighet som präglat arbetet även när vi haft väldigt svåra frågor med många målkonflikter att lösa känns alldeles unik. Jag hoppas att det arbetet kan inspirera andra ledamöter i andra utskott.

Jag önskar alla en fin sommar när det blir dags.
(Applåder)

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut skulle fattas den 15 juni.)

§ 16 Indelning i utgiftsområden

Konstitutionsutskottets betänkande 2021/22:KU42
Indelning i utgiftsområden (prop. 2021/22:100 delvis)
föredrogs.

Anf. 53 LARS JILMSTAD (M):

Fru talman! Som sagts här har detta varit en lång dag och något av en höjdpunkt för konstitutionsutskottet. Vi har varit i farten sedan klockan nio i morse och diskuterat vårt granskningsbetänkande och några andra frågor.

Det sista ärendet för KU:s vidkommande i dag är ärendet om indelning i utgiftsområden. Det handlar om regeringens avsikt att genomföra två ändringar vad gäller de utgiftsområden där laddinfrastruktur och biogasstöd ska hamna.

Medan utskottsmajoriteten accepterar detta reserverar sig Moderaterna, Sverigedemokraterna och Kristdemokraterna. Vi anser att riksdagen bör avslå punkterna 2 och 3 i propositionen, då vi anser att de ändamål och verksamheter som avser dels laddinfrastruktur och dels biogasstöd ska kvarstå inom utgiftsområde 20.

Det är viktigt, menar vi, att det finns goda möjligheter att följa upp arbetet med omställningen av transportsektorn. Då är det logiskt att dessa verksamheter hör hemma där andra, liknande omställningar och övriga klimatåtgärder återfinns.

Jag yrkar därmed bifall till vår reservation.

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut skulle fattas den 15 juni.)

§ 17 Tydligare krav på fristående förskolor, skolor och fritidshem med konfessionell inriktning

Utbildningsutskottets betänkande 2021/22:Ubu29
Tydligare krav på fristående förskolor, skolor och fritidshem med konfessionell inriktning (prop. 2021/22:157)
föredrogs.

Anf. 54 NORIA MANOUCHI (M):

Fru talman! Vi har i dag att behandla propositionen *Tydligare krav på fristående förskolor, skolor och fritidshem med konfessionell inriktning.*

Genom åren har vi sett att det är alldeles för svårt att komma åt skolor som missköter sitt uppdrag. I en del fall rör det sig om konfessionella övertramp och extrema influenser. Säpo har varnat för att skolbarn kan indoktrineras i extremism. Föräldrar, elever och vårdpersonal har vittnat om att homosexualitet fördöms och abort anses vara en synd och om oron för att

dras in i religiösa sekter. I ett fall har en skola fungerat som kassako åt ett extremistiskt parti i ett annat land.

Det är uppenbart, fru talman, att dagens system inte fungerar på ett sådant sätt att den här typen av avarter och kriminella hålls borta.

Moderaterna vill därför att prövningen av dem som önskar starta en ny skola eller utöka sin skolverksamhet skärps. Denna skärpta och utvecklade prövning ska vara en av pusselbitarna i ett modernt friskolesystem tillsammans med andra viktiga delar. En utvecklad inspektion och nya styrdokument som genomsyras av en tydlig kunskapsyn är två delar i detta som Moderaterna vill se.

Jag vill här i kammaren vara mycket tydlig med att det är helt självklart att undervisningen, precis som slås fast i skollagen, alltid ska vila på vetenskaplig grund, att all undervisning ska vara icke-konfessionell och att de konfessionella inslag som tillåts förekomma vid sidan av undervisningen alltid ska bygga på frivillighet.

Bedriver man sin verksamhet på detta vis bör man inte ha något att oroa sig för. Men trots dagens lagstiftning ser vi att detta inte alltid efterföljs i praktiken. Det ser vi moderater mycket allvarligt på. Vi menar att det är skäl nog för en skärpning av skollagen. Moderaterna vill därför se att ett demokrativillkor införs.

Vi noterar att regeringen lagt fram förslag till ändring av skollagen som innebär skärpningar i linje med den inriktning som Moderaterna vill se. Samtidigt har regeringen återigen fått svidande kritik för det förslag man tagit fram, och det kan göra det svårt att tillämpa den nya lagen

Vi beklagar att regeringen inte tagit frågan på större allvar och producerat ett mer skottsäkert förslag. Det är tyvärr inte första gången som den socialdemokratiska regeringen missköter viktiga skolfrågor.

Samtidigt är vi moderater angelägna om att få nödvändiga lagskärpningar på plats. Vi kommer därför att säga ja till regeringens förslag, fru talman. Vi kommer dock att göra det med ett tilläggsförslag och en förväntan om att regeringen tar det till sig.

För att farhågorna om brister i lagen inte ska besannas anser vi att regeringen ska få i uppgift att följa upp lagens tillämpning med fokus på den kritik som kommit från Lagrådet och vid behov återkomma till riksdagen med nya kompletterande eller förbättrade förslag.

Därför vill jag yrka bifall till reservation nummer 2 från Moderaterna.

Anf. 55 RICHARD JOMSHOF (SD):

Fru talman! Regeringen föreslår i propositionen om tydligare krav på förskolor, skolor och fritidshem med konfessionell inriktning en rad åtgärder för att öka kontrollen av just konfessionella inslag i skolväsendet.

Man föreslår att deltagande i konfessionella inslag alltid ska vara frivilligt. Sverigedemokraterna har inget att invända i sak och anser att den föreslagna lagregleringen är bra.

Vi måste dock vara medvetna om att det många gånger kan förekomma ett mycket starkt gruppträck som gör att det som ska vara ett frivilligt deltagande i själva verket blir ett tvång. Det finns således skäl att följa upp lagstiftningen i denna del för att säkerställa att deltagandet verkligen är frivilligt.

Sverigedemokraterna har sedan ett antal år drivit frågan om att en huvudman som vill bedriva skolverksamhet med konfessionell inriktning också måste anmäla detta. Det har varit en svaghet i lagstiftningen att det varit möjligt för en icke-konfessionell skola att ändå ha konfessionell inriktning. Vår förhoppning är att lagregleringen får önskad effekt, men vi vill att regeringen också följer upp denna reglering.

Det föreslagna demokratikriteriet vid ägar- och ledningsprövningen har orsakat viss debatt. Inte minst Lagrådet har uttryckt att det kan finnas en konflikt mellan regeringens förslag och yttrandefriheten i de fall en anställd person uttrycker "åsikter som, utan att vara brottsliga, strider mot demokrativillkoren".

Regeringen menar däremot, som svar på detta, att huvudmannen har en skyldighet att ingripa först om en anställd på sitt arbete agerar mot skolans värdegrund och därmed mot demokrativillkoren eller på annat sätt agerar i strid med skolregleringen.

Sverigedemokraterna anser att en skärpt reglering är nödvändig, inte minst i en verksamhet som riktar sig till barn och elever. Vi menar dock samtidigt att det är viktigt att tillämpningen av lagen inte medför oanade konsekvenser, till exempel att en persons privata politiska engagemang i ett demokratiskt parti riskeras. Av den anledningen menar vi att regeringen kontinuerligt bör följa upp tillämpningen av demokrativillkoren och återrapportera till riksdagen.

Fru talman! I propositionen anför regeringen följande: "Denna komplettering av ägar- och ledningsprövningen innebär att en huvudman inte ska anses lämplig att bedriva skollagsreglerad verksamhet om det finns en risk för att barn eller elever i sökandens verksamhet kommer att utsättas för våld, tvång, hot, diskriminering, kränkande behandling, eller påverkan som syftar till motarbetande av grundläggande fri- och rättigheter eller det demokratiska styrelseskicket."

Detta är oerhört viktigt. Det ställer frågan om muslimska friskolor som utsätter flickor för olika typer av diskriminering och kränkande behandling på sin spets. Det kan till exempel handla om ett tvång för flickor att bära slöja. Det kan handla om att flickor tvingas sitta längst bak i klassrummet eller i bussen. Det finns till och med exempel på att flickor med menstruation har varit ovälkomna till delar av undervisningen.

Det kan också handla om ett aktivt motarbetande av vårt öppna, jämställda och demokratiska samhälle.

Det finns i själva verket en lång rad exempel på att islamister driver och arbetar på muslimska friskolor. Säkerhetspolisen har vid flera tillfällen konstaterat att det finns flera individer med direkta kopplingar till vad man kallar våldsbejakande extremistmiljöer som driver skolor och förskolor i Sverige. Det gäller även så kallade IS-återvändare. Skolorna används också för att

sprida islamism och vad man kallar ett ideologiskt budskap.

Enligt Magnus Ranstorp, terrorforskare vid Försvårshögskolan, är islamisternas mål med skolverksamheten att sluta sig gentemot det övriga samhället. Dessa skolor motarbetar alltså aktivt det öppna och demokratiska samhället. Man bidrar till segregationen, och man har svenska skattemedel till sin hjälp.

Detta är en förändringsprocess som måste stoppas. Skolan ska naturligtvis vara en plats där pojkar och flickor behandlas lika och där barnen ges en rimlig möjlighet att bli en naturlig del av majoritetssamhället.

Fru talman! Muslimska friskolor har islam som grund. De är diskriminerande och segregera till sin natur samtidigt som de bevisligen utgör en grogrund för just radikala miljöer. Islam är en antidemokratisk religion som bevisligen särbehandlar flickor och kvinnor. Skollagsreglerad verksamhet med muslimsk konfessionell inriktning borde därför rimligen falla inom ramen för vad regeringen anför när man talar om huvudmän som inte är lämpliga att bedriva just skollagsreglerad verksamhet.

Det är tydligt att vi i just de här skolorna ständigt tvingas se exempel på diskriminering och kränkande behandling men också påverkan som syftar till att motarbeta vårt demokratiska samhälle och våra grundläggande fri- och rättigheter.

Regeringens förslag handlar om att öka kontrollen. Men vi menar att regeringen borde ha gått längre än så och i stället ha verkat för ett förbud mot just muslimska friskolor.

Med det sagt vill jag yrka bifall till reservation 7. (Applåder)

I detta anförande instämde Jörgen Grubb och Patrick Reslow (båda SD).

Anf. 56 FREDRIK CHRISTENSSON (C):

Fru talman! Vi debatterar i dag betänkandet om den proposition som regeringen har lagt fram gällande tydligare krav på fristående förskolor, skolor och fritidshem med konfessionell inriktning.

I propositionen lyfter regeringen fram flera förslag. Det handlar om att införa informationsskyldighet för huvudmän till vårdnadshavare och elever om konfessionella inslag och att konfessionella inslag som huvudregel ska vara skilda från övriga aktiviteter inom utbildningen. Enskilda som ansöker om att bli godkända som huvudmän och som avser att bedriva verksamhet med en konfessionell inriktning kommer också att behöva ange det i sin ansökan och få tillstånd för det. Även befintliga verksamheter behöver ansöka om det hos tillståndsmyndigheten, i det här fallet Skolinspektionen.

Det görs även öppningar för att Skolinspektionen ska ges bättre möjlighet att begära ut mer uppgifter från belastningsregistret när det gäller ägar- och ledningsprövning. En del definitioner tydliggörs också när det gäller kopplingen till undervisning och

utbildning i skolväsendet. Det gäller begreppen konfessionella inslag och konfessionell inriktning.

Flera har tidigare lyft upp att det också införs en lämplighetsprövning av enskilda som ansöker om att bli huvudmän inom skolväsendet med ett demokrativillkor, för att säkerställa att de aktörer som bedriver verksamhet i svensk skola följer demokratiska värderingar som vi alla står bakom.

I den senare delen hade Lagrådet en del synpunkter på regeringens proposition eller den lagrådsremiss som presenterades för Lagrådet. Jag vill i det sammanhanget passa på och lyfta fram det som tydliggörs i propositionen och även i utbildningsutskottets betänkande. Regeringen tydliggjorde att ”såväl lämplighetsprövningen som tillsynen endast avser huvudmannen och, om huvudmannen är en juridisk person, de personer som ingår i ägar- och ledningskretsen”.

Vad andra anställda gör på sin fritid omfattas inte av ägar- och ledningsprövningen eller av tillsynen och därmed inte heller av huvudmannens arbetsgivaransvar. Det är först om en anställd på sitt arbete, inom ramen för den verksamhet som godkännandet omfattar, agerar mot skolans värdegrund och mot demokrativillkoret eller på annat sätt agerar i strid mot den skolreglering som finns som huvudmannen har en skyldighet att agera.

Fru talman! Grunden för svensk skola är att utbildningen ska förmedla och förankra respekt för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande demokratiska värderingar som det svenska samhället vilar på. Våra gemensamma skattepengar ska såklart gå till seriösa och långsiktiga huvudmän som bedriver utbildning utifrån skolans kunskapsuppdrag och demokratiska uppdrag.

Det har funnits oseriösa aktörer både inom förskola och skola där staten inte har kunnat agera i tillräckligt stor utsträckning för att hindra att de verksamheterna bedrivs. Jag kan ändå notera att ägar- och ledningsprövningen de senaste åren har inneburit att några skolor har fått stänga.

Centerpartiet ser att det finns behov av ytterligare skärpning för att elever och vårdnadshavare ska kunna känna sig trygga med att de går till en skola som drivs av seriösa och långsiktiga aktörer. Därmed har vi ställt oss bakom att tillföra ett demokrativillkor till ägar- och ledningsprövningen. Vi välkomnar därför regeringens proposition där detta förtydligas och kraven stärks har.

Centerpartiet har dock en reservation i detta betänkande. Vi vill betona vikten av det som Lagrådet pekar på när det gäller att skyddet för personers yttrandefrihet är viktigt för personer som är anställda i förskola, fritidshem och skola. Därför är det lämpligt att regeringen följer upp ägar- och ledningsprövningen med hänsyn till det som Lagrådet har gett uttryck för, för att helt enkelt säkerställa god tillämpning av den nya lagstiftning som kommer att komma på plats.

Med anledning av det vill jag yrka bifall till reservation nummer 3.

Anf. 57 DANIEL RIAZAT (V):

Fru talman! I detta betänkande föreslår regeringen en rad förändringar i den lagstiftning som gäller fristående förskolor, skolor och fritidshem med konfessionell inriktning. Det är något som Vänsterpartiet har väntat länge på. Men vi blev besvikna när vi läste förslagen, som vi menar är ren kosmetika. Att som det föreslås i propositionen ha undantag för konfessionella friskolor från skollagens krav på att utbildningen ska vila på beprövad erfarenhet och vetenskaplig grund är för oss helt oacceptabelt.

Fru talman! När den svenska skolan byggdes upp fanns det en bred politisk enighet om detta. På senare år har den utmanats. Införandet av marknadsstyrning av svenska skolor, såväl rent vinstdrivande skolor som skolor som vilar på konfessionell grund, har bidragit till att elever med olika bakgrund möts i allt mindre utsträckning i en gemensam skola.

Detta förstärker den redan befintliga segregationen och de skillnader som finns i samhället. Detta är anledningen till att Vänsterpartiet i dag yrkar avslag på propositionen, trots att vi såklart står bakom stora delar av den.

Exemplen har varit många på varför detta inte bör tillåtas i skolväsendet. Jag vill ta upp ett sådant exempel.

För ett par år sedan uppmärksammade Göteborgs-Posten en skola med konfessionell inriktning. Elever fick lära sig att musik och radiokanaler inte skulle lyssnas på, för de var världsliga. Tjejers klädsel kontrollerades. Smink förbjöds, och alla tjejer på skolan skulle ha samma frisyr – kortklippta luggar. Elever tvingades dessutom i praktiken att bli medlemmar i den till skolan kopplade religiösa församlingen, trots att konfessionella inslag enligt dagens lagstiftning också ska vara frivilliga för eleverna. På denna skola ansågs det till och med att det var en synd att ha en tv-apparat hemma.

Jo, jag pratar om den kristna friskolan Hällebergs-skolan i Ljungskile. Bland de före detta elever som Göteborgs-Posten talade med var det åtminstone åtta som aktivt hade försökt begå självmord. Minst lika många hade sagt att de hade övervägt att göra det. Samtliga kopplade det dåliga måendet helt eller delvis till saker som de hade upplevt i sin skola. Sådant får över huvud taget inte vara accepterat eller acceptabelt i det svenska skolväsendet.

Sedan måste jag tillägga, fru talman, att trots alla avslöjanden om missförhållanden och skandaler som har uppmärksammats den senaste tiden finns det självklart en rad friskolor med konfessionella inslag som också fungerar väl och följer lagstiftningen.

Men detta handlar inte om en enskild skola. Det handlar om vilket skolsystem vi vill ha i vårt land. Är det ett skolsystem som separerar elever från tidiga åldrar eller ett sammanhållet skolsystem där alla barn och unga får tillgång till en jämlik skola?

Fru talman! Jag är medveten om att det förekommer att man i skolor som inte alls är konfessionella, det vill säga majoriteten av landets skolor, larmar om hur

elevers rätt till att utöva sin religiösa tro förhindras och försvåras trots att detta är en mänsklig rättighet. Rapporter från bland annat Rädda Barnen och stiftelsen Friends visar att några av de viktigaste anledningarna till diskriminering i skolan är bland annat rasism och islamofobi. Detta vill Vänsterpartiet och jag bekämpa. Vi har därför väckt ett flertal motioner som handlar om just rasism i skolan.

I det här fallet bör dock fokus vara på alla elevers rätt att få välja, tro på och utöva sin religion eller att inte göra det samt på en religionsundervisning av hög kvalitet – inte att skolan ska tillhandahålla konfessionell utbildning eller konfessionella inslag.

Det ska aldrig råda tvekan om att rasism och islamofobi är oacceptabelt såväl i skolan som överallt annars. Där måste regeringen ta ett mycket större grepp i att motverka det hat och den rasism som många ickevita elever möter i skolan och som för vissa leder till att de också väljer andra skolor, inte alltid för att de vill utan för deras trygghets och välmåendes skull.

Härutöver har regeringen i propositionen valt att fokusera på nyetablering av friskolor med konfessionell inriktning, där man ska reglera konfessionell inriktning. Detta riskerar att leda till ett system där det råder olika lagstiftning för samma typ av skolor, vilket ytterligare minskar likvärdigheten i svensk skola.

Jag vill också tillägga att jag är medveten om att detta inte gäller alla förslagen, men delar av propositionen gäller bland annat nyetablering av skolor och förskolor.

Samtliga förskolor, skolor och fritidshem bör hållas konfessionsfria samtidigt som barnens rätt till att få tro och utöva en eventuell religion ska respekteras. Så när vi ett skolsystem som fostrar samhällsmedborgare för framtidens värld, där sammanhållning och bildning är viktigare än på länge.

Fru talman! Jag måste slutligen även ta upp frågan om marknadsskolan, som återigen är grundproblematiken i detta. Även i majoriteten av de fall som har uppmärksammats gällande konfessionella friskolor är det just marknadstänk, slarv och medvetna ekonomiska upplägg för att gynna ett fåtal individer och ägare som har varit problemet. Därför måste vi ta tillbaka den demokratiska kontrollen över skolan.

Det ska inte vara acceptabelt att skolor under åtta månaders tid till Skolinspektionen inte redovisar vilka som är deras ägare.

Det ska inte vara accepterat att man mäter elevers kjournaler.

Det ska inte vara accepterat att de medel som skattebetalare har betalat in till skolan går till annat än det som de är avsedda för. Därför behövs en annan skolpolitik.

Vänsterpartiet ställer sig som sagt bakom stora delar av propositionen, men vi anser inte att den är tillräckligt långtgående utifrån det vi hade hoppats på från början.

Därför yrkar jag bifall till reservation 1 från Vänsterpartiet.

Låt mig säga några ord till. Det finns vissa partier i den här kammaren som enbart vill diskutera en bestämd typ av konfessionella friskolor. Jag menar att det är en otroligt farlig väg att gå att separera elever på det sättet. Att måla upp en viss religion och en viss typ av elever på det sättet menar jag inte hör hemma i vårt samhälle. Och apropå att ha demokratikriterium vad gäller skolan: Vi borde kanske också ha det när det kommer till politiska partier.
(Applåder)

Anf. 58 CHRISTIAN CARLSSON (KD):

Fru talman! Kristdemokraterna står upp för elevers och föräldrars rätt att välja skola oavsett om det handlar om en fristående, en kommunal eller för den delen en kristen friskola. Vi är för alla typer av skolor så länge skolan klarar av att följa skollagen, läroplanen och skolans värdegrund, så länge eleverna är trygga och så länge skolan levererar goda kunskapsresultat.

Det här gäller alltså lika för kristna friskolor. Det gäller för muslimska friskolor. Det gäller för kommunala skolor.

I läroplanen står det i dag att skolan ska gestalta och förmedla värden i överensstämmelse med den etik som förvaltats av kristen tradition och västerländsk humanism. Så är det tyvärr inte på alla skolor.

Vi har exempel på muslimska friskolor som har könssegregerat undervisningen eller där kvinnliga lärare har undervisat i heltäckande slöja, niqab. Det har till och med förekommit skolor som anställt återvändare från terrorsekten IS. Så sent som i maj fick två muslimska friskolor stänga efter larm från Säkerhetspolisen.

Det är förstås bra att fler skolor nu har fått sina tillstånd indragna tack vare den utökade ägar- och ledningsprövning som bland annat Kristdemokraterna har varit med och stöttat. Men det är fullständigt oacceptabelt att det fortfarande finns skolor med islamistiska kopplingar där elever riskerar att radikaliseras eller att skolor på andra sätt inte klarar sitt uppdrag. Därför behövs fler åtgärder för att tidigare komma åt de skolor som inte bedriver verksamhet i enlighet med skolans grundläggande värden.

Fru talman! Självklart bör Skolinspektionen och kommunerna vid ägar- och ledningsprövning få fler uppgifter från belastningsregistret, inte minst uppgifter om brott som rör terrorism. Det är också en bra början att den som ansöker om att få starta en friskola ska ange om tanken är att den ska ha konfessionell inriktning, även om detta naturligtvis inte räcker så länge flera av dessa problematiska skolor bedrivs under täckmantlar som exempelvis Vetenskapsskolan eller Framstegsskolan.

Kristdemokraterna föreslår här i dag att alla skolor ska vara skyldiga att tydligt deklarerat sin filosofiska eller religiösa grund och på vilket sätt den kommer till uttryck i utbildningen. Det räcker alltså inte bara att ange att man bedriver en verksamhet med konfessionell inriktning.

Vad gäller regeringens förslag till demokrativillkor delar vi naturligtvis fullt ut ambitionen att fler huvudmän ska stoppas redan i samband med ansökningarna, i stället för att godkännanden ska behöva dras tillbaka i efterhand. Vi är naturligtvis lika angelägna som någon annan om att få bort aktörer med extremistiska kopplingar från välfärden. Vi stöder därför förslaget till demokrativillkor.

Men med tanke på den kritik som har framförts av bland annat Riksdagens ombudsmän, JO, Skolinspektionen och Sveriges advokatsamfund anser vi att ett förtydligande i lagtexten vore på sin plats för att undvika risk för rättsosäkerhet och tillämpningsproblem.

Vi yrkar därför att regeringen ska återkomma till riksdagen med ett förtydligt förslag till demokrativillkor.

Avslutningsvis, fru talman, är det efterlängtat att det nu tydliggörs att även kommunala förskolor, skolor och fritidshem har möjlighet att genomföra skolavslutningar och att uppmärksamma högtider i gudstjänstlokaler, som i kyrkan.

Det är dock en stor besvikelse att regeringen föreslår att flera av de traditionella inslagen vid en skolavslutning i kyrkan över huvud taget inte ska få förekomma om inte skolan i övrigt har en konfessionell inriktning.

Det är en besvikelse eftersom jag kommer ihåg alla fina skolavslutningar i kyrkan som jag har fått vara med om. Jag minns just hur högtidligt det var. Men det är också en besvikelse eftersom regeringens förslag står i strid med det tillkännagivande som riksdagen gav den 12 maj 2016. Sex år tog det, och ändå respekteras inte riksdagens tillkännagivande. Det är under all kritik.

För oss kristdemokrater är det en självklarhet att skolan ska uppmärksamma vårt kulturarv, våra sedvänjor och våra svenska traditioner, så att våra barn får en bättre förståelse för Sveriges historia och våra rötter. Det är en självklarhet att traditionen med skolavslutningar i kyrkan ska få leva vidare. Lika självklart är det för oss att prästen ska kunna be en bön och att eleverna ska kunna få sjunga en psalm i samband med skolavslutningar i kyrkan. Det bör naturligtvis gälla trots att utbildningen bedrivs av en offentlig huvudman och i övrigt ska vara icke-konfessionell.

Fru talman! Regeringen bör alltså återkomma med ett lagförslag som överensstämmer med riksdagens tillkännagivande om skolavslutningar och traditionella högtider. Därför vill jag yrka bifall till reservationerna 4 och 5.

(Applåder)

Anf. 59 FREDRIK MALM (L):

Fru talman! Jag vill börja med att yrka bifall till reservation nummer 9 under punkt 6.

Sverige ska vara en sekulär stat. Min uppfattning är också att det svenska samhället ska ha en sekulär karaktär. Det är viktigt att religion är något som är privat. I grund och botten är vi från Liberalerna rätt skeptiska

till att vi har religiösa skolor. Nu har vi det, och vi har haft det under en lång tid.

Föräldrarnas rätt att välja åt sina barn är väldigt viktig, men det är inte så enkelt som att skolväsendet nödvändigtvis ska bekräfta just föräldrarnas filosofiska överväganden. Jag menar att utvecklingen i Sverige mår bra av att barnen får miljöombyte, att inte skolmiljön är precis samma som hemmiljön.

Vi har mycket stora utmaningar i Sverige med segregation. Om det här fenomenet breder ut sig finns det en risk att vi får fler och fler skolor, inte minst i utsatta områden, med en stark religiös profil där andra typer av värderingar, inte minst när det gäller jämställdhet, blir starkare och starkare.

Jag är road över en sådan utveckling. Jag vill inte ha skolor i Sverige där man segregerar pojkar och flickor i undervisningen, till exempel. Skolinspektionen kommer dit, och då är alla glada och nöjda. Sedan åker de därifrån, och så fortsätter det som förut. Jag vill inte ha skolor i Sverige dit man bussar elever – pojkar och flickor ska sitta i olika avdelningar i bussen och så vidare. Vi har en del ännu mer extrema exempel som har nämnts här. Det gäller personer som Säkerhetspolisen i Sverige bedömer vara säkerhetsrisker. Det är personer med någon sorts militant läggning som arbetar i skolorna. Det är tvivelaktig personal och så vidare.

Uppenbarligen kommer inte våra myndigheter riktigt åt detta. Under hösten har det till exempel varit väldigt mycket problem rörande Römosseskolan i Göteborg. Personer i samma ägarkrets startade nya skolor under samma period som granskningen pågick.

Det är väldigt viktigt att barn och ungdomar har möjlighet att bryta sig ur den identitet de befinner sig i. Det är inte alla som är trygga i den miljö de är i. Vi ser att många barn far illa.

Fru talman! Självklart finns det konfessionella skolor som fungerar bra – absolut. Men skolor som fungerar bra och där verksamheten rullar på behöver man inte debattera så mycket. Om de sköter sig har de inte heller särskilt mycket att frukta i fråga om den här typen av åtgärder.

Men det som regeringen föreslår, fru talman, som vi i Liberalerna ställer upp på är att man måste vara mycket tydligare från konfessionella skolor i informationen till elever om att det är frivilligt att delta i dessa olika moment i undervisningen, till exempel. Det tycker vi från Liberalernas sida är bra.

Vi tycker dock att man bör vara tydligare med att den sammanhållna skoldagen ska vara konfessionsfri. Det innebär att om man vill ha konfessionella inslag bör de ligga innan skolan börjar eller efter skolan har slutat. Det ska inte vara på raster och så vidare. Vi tycker också att det tydliggör bättre att dessa inslag ska vara just frivilliga.

Vi tycker att det är viktigt att man skärper ägarprövningen och att man tittar på varifrån pengar och ägare när det gäller dessa skolor kommer, inte minst med tanke på att vi vet att det i mer extrema fall av religiös fundamentalism kan finnas internationella

kontaktytor mot andra länder. Det vill vi inte att Sverige ska öppna för.

Vi måste också, fru talman, vara tydliga med att detta är skattefinansierad verksamhet. Det betyder att de brister vi har sett på en del håll är fullständigt oacceptabla.

Det är många som på olika sätt har en religiös tro. Jag har inte det, ska jag säga, men det är många andra som har det. Det är väldigt viktigt. Religion har också bidragit till mycket gott i samhället. Det tycker jag att man ska understryka.

Religion har varit en källa till förtryck på en del håll. Men vi ser också religiösa som förtrycks väldigt hårt på grund av den religion som de har. Det gäller inte minst kristna runt om i världen och muslimer i Myanmar/Burma och så vidare.

Religionen är viktig. Religionen finns i alla samhällen, och den kommer alltid att finnas. Den är en viktig del av vårt kulturarv, vår svenska historia och våra traditioner. Men det betyder inte att det svenska skolväsendet och det svenska skolsystemet nödvändigtvis ska bygga in mer av detta. Skolan i Sverige ska tvärtom vila på en sekulär grund – förutom att själva ämnet religion finns.
(forts.)

Ajournering

Kammaren beslutade kl. 15.47 på förslag av andre vice talmannen att ajournera sammanträdet till kl. 18.00.

Återupptaget sammanträde

Sammanträdet återupptogs kl. 18.00.

§ 17 (forts.) Tydligare krav på fristående förskolor, skolor och fritidshem med konfessionell inriktning (forts. UbU29)

Anf. 60 LINUS SKÖLD (S):

Fru talman! Den svenska skolan och kristen trosutövning har en lång historia. Reformationen under andra halvan av 1500-talet, då Sverige blev protestantiskt, innebar en förändrad syn på kristendomen. Tro skulle bygga på den enskildes relation till Gud snarare än till kyrkan. Då behövde den enskilde ha koll på ungefär vad bibeln och trosutövning handlade om. Därefter översattes bibeltexterna till allmogens språk. Klockaren ålades att lära alla barn att läsa, och husförhör infördes. På så vis fick Sverige tidigt en utbredd läskunnighet i befolkningen.

Så småningom tog staten över. Sedan dess har staten och kyrkan gått skilda vägar. Och nu har lagstiftaren satt ned foten: Skolväsendet ska vila på vetenskaplig grund och beprövad erfarenhet. Saklighet och allsidighet, demokratins ideal och mänskliga rättigheter är

fundament för den svenska skolan. Men denna princip har undantag.

Skolor med offentlig huvudman får över huvud taget anordna aktiviteter med konfessionella inslag. Fristående skolor får dock ha religiös inriktning, men undervisningen ska vara konfessionsfri. Men i övrigt är det fritt fram.

Vi socialdemokrater är av uppfattningen att den bärande tanke som präglade införandet av grundskolan, den om att barn från olika bakgrunder har saker att lära av varandra och att vårt samhälle byggs starkare om direktörens och arbetarens barn får mötas och bilda gemensamma referensramar i skolan, är alltså giltig.

Att det alls finns skolor med religiös inriktning är segregerande i sig. Det är det huvudsakliga skälet till att vi socialdemokrater vid flera kongresser har lagt fast vår inriktning om att religiösa friskolor borde förbjudas. Att huvudmän för skolor med religiös profil vid upprepade tillfällen dessutom blivit ertappade med regelvidrig indoktrinering, diskriminering eller ren brottslighet stärker mig i den övertygelsen.

Vi tackar kyrkan för den tidiga läskunnigheten på bredden. Men nu ska utbildningen vila på vetenskaplig grund. Det är så att säga big bang och evolution som gäller, inte skapelseberättelser om Adam och Eva eller intelligent design.

Fru talman! I början av innevarande mandatperiod bildade vi regering tillsammans med Miljöpartiet med stöd av Centern och Liberalerna. Vi kom i januariavtalet överens om en hel del skolpolitik. I dessa förhandlingar lyckades vi få med oss de andra partierna så långt som till att införa ett etableringsstopp för religiösa friskolor.

En utredning har sedan dess lämnat en rad förslag om regeländringar som behövs för att komma till rätta med de mest otydliga delarna av reglerna för skolor med religiös inriktning. Men beredningen av ett etableringsstopp har visat sig mer krävande än vad som kunde förutses, och därför finns i den proposition som vi behandlar i dag egentligen alla delar med utom etableringsstoppen. Regeringen har dock i denna proposition meddelat att den avser att återkomma med förslag om etableringsstopp.

Dagens debatt handlar om lagstiftning som kommer att skärpa kraven på de religiösa friskolorna. Definitionerna av begreppen utbildning och undervisning tydliggörs eftersom det är en central distinktion i sammanhanget. Undervisningen ska fortsatt vara helt konfessionsfri. Utbildningen får i övrigt innehålla konfessionella inslag. Det innebär att raster, lunchraster, lägerskolor och liknande som inte är undervisning kan, om vissa villkor uppfylls, innehålla konfessionella inslag.

Begreppet konfessionella inslag definieras som bekännande eller förkunnande inslag av en viss religion initierade av huvudmannen. Det innebär att till exempel bön eller trosbekännelse är ett konfessionellt inslag, men bara om de initieras av skolan. Om en enskild elev eller en elevförening ber är det såklart inte belagt med restriktioner vare sig i offentligt drivna skolor eller i fristående skolor. Att som skolhuvudman

möjliggöra för elever att utöva sin religion genom att till exempel upplåta lokaler till en religiös elevförening, anpassa schemat eller erbjuda specialkost är inte heller enligt den föreslagna definitionen att betrakta som konfessionella inslag. Begreppet ”konfessionell inriktning” definieras också så enkelt som verksamhet där det förekommer konfessionella inslag.

Religionsfriheten är en stark demokratisk rättighet. Den ska inte begränsas. Det är både en positiv rättighet och en negativ rättighet, det vill säga att var och en har rätt till sin tro och att utöva sin religion men att var och en också har rätt att inte tro och att inte delta i trosutövning om de så önskar. Barn och elever ska kunna utöva både sin positiva och sin negativa religionsfrihet inom alla skolor oberoende av huvudman. Därför blir det viktigt att konfessionella inslag på riktigt är frivilliga.

Den elev som inte vill delta ska inte tvingas att delta. Därför innehåller detta lagförslag krav på att skolan på förhand ska informera såväl vårdnadshavare som elever om vilka konfessionella inslag som anordnas, att deltagandet är frivilligt och vilka aktiviteter utan konfessionella inslag som anordnas som alternativ. Elever och vårdnadshavare ska alltså veta när konfessionella inslag anordnas och tillförsäkras en möjlighet att välja bort dessa så att deltagandet på riktigt blir frivilligt.

Fru talman! En huvudman som vill ha religiös inriktning på sin verksamhet ska vid sin ansökan om tillstånd uppge detta för tillståndsgivande myndighet. Den som redan har religiös inriktning ska anmäla det till tillståndsgivande myndighet senast ett halvår efter att dessa lagändringar träder i kraft.

Ågar- och ledningsprövningen skärps med ett demokrativillkor. Det innebär att den myndighet som utfärdar tillstånd ska bedöma sökande som olämplig om det finns risk för att barn eller elever utsätts för våld, tvång eller hot, diskriminering eller kränkande behandling, påverkan som syftar till att motarbeta grundläggande fri- och rättigheter eller det demokratiska styrelseskicket.

Härtill ska fler handlingar ur belastningsregistret tillgängliggöras för tillståndsgivande myndigheter så att det kan fångas upp vid prövningen om en sökande är dömd för till exempel terrorbrott.

Fru talman! Så här mot slutet av mitt anförande finns det skäl att säga någonting om skolavslutningar och andra traditionella högtider. Den praxis som finns medger att också skolor med offentlig huvudman har sina avslutningar i kyrkor eller i andra gudstjänstlokaler så länge det inte förekommer konfessionella inslag. Den nya och snävare definitionen av konfessionella inslag som finns i denna proposition tydliggör att det är möjligt för alla skolor att ha sina avslutningar i kyrkor eller i andra gudstjänstlokaler så länge det inte förekommer konfessionella inslag som bön, välsignelse, predikan eller trosbekännelse.

Fru talman! Det finns goda skäl att gå vidare med ännu striktare regleringar av religiösa inslag i skolväsendet, helst ett förbud. Utbildningen i Sverige vilar på

vetenskaplig grund och beprövad erfarenhet. Skolan vilar också på demokratisk grund – om, genom och för. I skolväsendet ska barn och elever lära sig om demokrati, genom demokratiska arbetsformer för ett aktivt deltagande i ett demokratiskt samhällsliv. Skolan ska bygga en sorts samhällets minsta gemensamma nämnare, en gemensam referensram och en något så när stark värdegemenskap för alla som växer upp i detta land. Då duger det inte att barn från olika bakgrunder separeras i skolan.

Därför, fru talman, yrkar jag bifall till förslaget i betänkandet och ser fram emot fler förslag för en sammanhållen skola med ett fokus, det vill säga barns och elevers allsidiga utveckling och lärande.
(Applåder)

Anf. 61 ANNIKA HIRVONEN (MP):

Fru talman! I dag debatterar vi förslag om tydligare krav på fristående förskolor, skolor och fritidshem med konfessionell inriktning.

De senaste åren har missförhållanden kopplat till skolor med konfessionella inslag debatterats i många omgångar. Det många inte känner till är att en hel del av de skolor som det har rapporterats om som religiösa friskolor faktiskt aldrig har varit registrerade som sådana. De har varit registrerade som skolor med allmän inriktning, det vill säga icke-religiösa och icke-konfessionella.

Vi har också haft mycket debatt om skolavslutningar. Ska man få hålla dem i kyrkan? Ska man få sjunga psalmer som *Den blomstertid nu kommer* – så där som man alltid gjort – eller inte?

Nu kommer ett förslag från regeringen som reder ut och tydliggör att skolor som har konfessionella inslag ska anmäla det samt att det är okej att ha skolavslutningar i kyrkor och sjunga *Den blomstertid nu kommer*.

Det kommer också viktiga förslag om bättre kontroll av dem som vill starta friskolor. Ägar- och ledningsprövningen skärps, och det införs ett demokrati-villkor. Vem som helst ska inte få driva skola. Vi i Miljöpartiet tycker att det är självklart att den som driver skola ska göra det med utgångspunkt i de demokratiska värderingar som skolan ska fostra våra barn i. Det är för mycket som har varit rörigt i svensk marknads-skola. Det här förslaget tar några steg på vägen mot att reda ut det.

Fru talman! Vi ställer oss därför bakom de här förslagen. Men i den debatt vi har haft här i dag och i det betänkande vi ska rösta om finns det förslag som handlar om något helt annat än att stärka alla människors rättigheter och friheter eller demokratin. Det finns förslag till rent rasistisk lagstiftning, nämligen om att förbjuda en religion men inte andra – att peka ut enbart muslimska friskolor.

Den sortens rasism och islamofobi har blivit så normaliserad att den nu finns svart på vitt i ett förslag som majoriteten i utbildningsutskottet visserligen har föreslagit avslag på men som det ändå talas för i Sveriges riksdag. Jag tycker att det är anmärkningsvärt, och jag

vill tydligt ta avstånd från tanken att diskriminera på det sättet i lagstiftningen.

Det är också anmärkningsvärt hur de bruna politikerna skrider till flickornas försvar när förövaren är muslim men varje annan dag vill stryka formuleringar om att pojkar och flickor i skolan ska erbjudas frihet från traditionella könsroller. Den sortens politik kallar man genusflum i andra sammanhang, men när det handlar om könsroller i en muslimsk kontext är jämställdhet helt plötsligt det man eftersträvar. Det är en annan sorts rasism: att bara vara emot förtryck av kvinnor ibland.

Fru talman! Debatten om fristående konfessionella förskolor, skolor och fritidshem har blivit någonting som ligger i centrum också av den här diskursen i svensk politik. Det oroar mig att man hastar förbi svåra frågor i denna populistiska anda, för det är inte okomplicerat att prata om grundläggande mänskliga rättigheter som religionsfriheten eller nationella minoriteters rättigheter.

Ta bara en sådan sak som vad som räknas som traditioner som är okej i en skolkontext! Ja, vi är överens om *Den blomstertid nu kommer* i kyrkan – en psalm som tydligt handlar om Gud. Hur kommer det att tolkas när man bedömer traditioner i en annan religiös kontext? Detta är frågor som till exempel den judiska minoriteten nu ställer sig, och de förtjänar att tas på allvar.

I ett samhällsklimat där man gör allt tydligare skillnad mellan olika religioner finns det anledning att se till att alla behandlas lika även i det avseendet – också när majoriteten ska tolka minoriteters traditioner och kultur.

Fru talman! Med det yrkar jag bifall till förslaget i betänkandet.
(Applåder)

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut skulle fattas den 15 juni.)

§ 18 Strategisk exportkontroll 2021 – krigsmateriel och produkter med dubbla användningsområden och Förstärkt kontroll av produkter med dubbla användningsområden

Utrikesutskottets betänkande 2021/22:UU9
Strategisk exportkontroll 2021 – krigsmateriel och produkter med dubbla användningsområden (skr. 2021/22:114) och

Utrikesutskottets betänkande 2021/22:UU18
Förstärkt kontroll av produkter med dubbla användningsområden (prop. 2021/22:209)
föredrogs.

Anf. 62 HANS ROTHENBERG (M):

Fru talman! Världen är inte alltid en särskilt vacker plats, och tidpunkten för denna debatt sätter ljuset på den insikten tydligare än på länge. Förmågan att försvara oss mot illasinnade angrepp är en skyldighet vi

har gentemot oss själva, gentemot våra nära och även gentemot människor som lever i andra delar av världen – inte minst Ukrainas folk.

Att vara oberoende i vår förmåga att försvara vårt land innebär också att vi har ett ansvar att själva förse oss med den utrustning och den materiel som erfordras. Det håller nere kostnaderna, och det gör att vi har kontroll över den utrustning som sedan kommer att användas den dag det krävs.

För att klara den uppgiften är det nödvändigt att Sverige som ett litet land också delar med sig av sin försvarsförmåga. Det innebär att export av militär utrustning måste vara möjlig för att vi ska kunna stärka vårt oberoende och även stärka vår försvarsförmåga. Sveriges vapenindustri måste ha tillgång till andra marknader än enbart den svenska för att denna modell ska fungera.

Med tanke på det försämrade omvärldsläget ser vi att exporten av försvarsmateriel och därmed antalet prövningar kommer att öka även fortsättningsvis. Det måste ske med ansvar, och det måste ske på ett genomtänkt sätt. Därför är försvarsindustrin sedan lång tid tillbaka en central del av den svenska säkerhets- och försvarspolitik. Vi anser att det är kritiskt att Sverige har en noggrann och välordnad exportkontroll, och därför måste myndigheten med ansvar för frågan tillföras medel för att kunna möta det växande behovet.

Det ligger i Sveriges säkerhetspolitiska intresse att värna ett långsiktigt och kontinuerligt samarbete i materielfrågor med ett antal traditionella samarbetsländer, vilket således innebär såväl export som import av krigsmateriel. Det innebär också bättre möjligheter för Sverige att påverka det internationella exportkontroll-samarbetet.

Det är alltså av dessa skäl som Sverige av utrikes-, säkerhets- och försvarspolitiska hänsyn har valt att i viss utsträckning tillåta export av krigsmateriel. Ytterst är syftet att slå vakt om Sveriges långsiktiga säkerhet.

Fru talman! Moderaterna anser att Sverige ska ha en strikt exportkontrollagstiftning med noggrann kontroll och uppföljning. Vi anser att det bästa vore ett universellt juridiskt bindande fördrag som globalt stärker kontrollen av handeln med konventionella vapen. Det utgör den mest effektiva vägen att bekämpa den gränsöverskridande illegala vapenhandeln, vilken på många håll i världen föder väpnade konflikter och därmed också instabilitet.

Vi vill också se ökade krav på världens länder att stifta nödvändiga lagar, skapa adekvata kontrollinstrument och upprätta eller stärka myndigheter i de länder som ansvarar för den kontrollen.

Den svenska exportkontrollen av krigsmateriel är ju resultatet av en översyn i en parlamentarisk kommitté där demokratikriteriet infördes. Exportkontrollen innebär att krigsmateriel ska kunna exporteras endast till mottagarländer som är acceptabla för Sverige.

Det nuvarande regelverket för krigsmaterielexport har nu funnits på plats i drygt fyra år, och svensk försvarsindustri har börjat se vilka praktiska konsekvenser det har fått. Vi moderater anser att det behövs en

konsekvensanalys av hur regelverket fungerar för svenska underleverantörer till internationella projekt. Detta bör också inkludera en analys av problemet med att högre krav ställs på svenska underleverantörer i och med att de måste ha krigsmaterieltillstånd.

Sedan det nya regelverket trädde i kraft 2018 har antalet tillståndsinnehavare ökat med nästan 80 procent. Därför behöver vi se över möjligheterna att återinföra undantaget för tillverkning av krigsmateriel som bedrivs på uppdrag av den som har tillstånd. Det togs bort när regelverket ändrades 2018.

Fru talman! Med detta yrkar jag bifall till Moderaternas reservation 3 i det ena av de två betänkanden som vi nu debatterar.

Anf. 63 BJÖRN SÖDER (SD):

Fru talman! Kriget i Ukraina och det ökade hotet mot Sverige gör att frågorna om strategisk exportkontroll och krigsmaterieltillverkning är avgörande för Sveriges och Europas säkerhet på ett sätt som inte förekommit sedan andra världskriget.

De senaste månaderna har Sverige levererat krigsmateriel till Ukraina – en stat som befinner sig i krig – i en omfattning som närmast går att jämföra med leveranserna till Finland under det finska vinterkriget. Detta är helt unikt.

Samtidigt är behovet av vapen för att bygga upp vårt eget försvar mycket stort, främst på grund av att regeringar i Sverige sedan 1990-talet konsekvent nedmonterat försvaret och inte ens planerat för en uppbyggnad eller säkrat långsiktiga villkor för försvarsindustrin. Genom att belägga svensk försvarsindustri med ett av de striktaste regelverken i världen har man i stället försämrat försvarsindustrins villkor.

I dagsläget finns krav på att kontrollmyndigheten ISP ska beakta både politiken för global utveckling och den feministiska utrikespolitiken i sina bedömningar. Dessa krav försvårar för försvarsindustrin och gör processerna mer komplicerade. Det är en förlängning av en politik där man tror att man med goda intentioner kan lösa krig och konflikter. Men som Ukraina nu har visat är detta en naivitet som så snabbt som möjligt behöver utmönstras från svensk utrikespolitik. Det som stoppar de aggressiva diktaturerna och gör att vi har vapen att försvara oss med är en stark försvarsindustri – inte politiskt naiva drömmar om en bättre värld.

Svenska myndigheter ska inte ägna sig åt att bedöma inrikespolitiken i andra stater. Det är just sådana bedömningar som har försvårat export av vapen till stater som Ukraina. Detta är stater som vill försvara sig mot aggressiva diktaturer, men många av de svenska kriterierna försvårar detta.

Fru talman! Vad gäller Sveriges stöd med vapen till Ukraina är det mycket glädjande att det nu äntligen sker vapenexport dit. Vi sverigedemokrater har länge krävt detta men stötte på mycket motstånd före Rysslands invasion av landet. Utrikesministern hävdade till och med felaktigt, en månad före den ryska fullskaliga invasionen av Ukraina, att regelverket inte möjliggör

att Sverige exporterar krigsmateriel till en stat i väpnad konflikt.

Detta var allvarligt. Att man på detta sätt vilseleder om reglerna för krigsmaterielexport tyder antingen på en bristande kompetens eller på att man medvetet ljuger för att förhindra att Sverige hjälper utsatta stater att försvara sig.

Framöver är det viktigt att stödet med vapen till Ukraina trappas upp och att det även inkluderar vapen som används i mer offensivt syfte. Det är också viktigt att det möjliggörs att inte bara svenska staten exporterar vapen till landet utan även andra aktörer såsom krigsmaterietillverkande företag och andra som innehar krigsmateriel som omfattas av det svenska regelverket.

I Europa har vi tyvärr sett hur stater med hänvisning till regelverk omöjliggjort stöd till Ukraina. Detta får inte bli fallet gällande vapen som omfattas av det svenska regelverket. Här behöver regeringen vara tydlig, så att det inte råder några tveksamheter. Sverige ska vara det land som otvetydigt står på Ukrainas sida.

Fru talman! Jag vill också särskilt uppmärksamma att det är mycket glädjande att efterkontroller i utlandet av krigsmateriel har kommit på plats. Det är verkligen på tiden att detta regelverk kommer på plats, eftersom myndigheten ISP bedömde att ett sådant regelverk skulle kunna vara på plats redan den 1 januari 2019.

Jag har tidigare debatterat frågan med den ansvarige ministern Morgan Johansson. I likhet med det mesta från hans sida, som dröjer eller inte händer, dröjde det dock ända till i november förra året innan regeringen till sist beslutade att efterkontroller skulle införas – två år efter det att myndigheten sa sig kunna införa dem. Saktfärdigheten hos Morgan Johansson och regeringen är inte längre förvånande men väl väldigt dålig för vårt land.

Nu när tusentals pansarskott exporteras till Ukraina hade det varit mycket bra att ha ett system för efterkontroller på plats. Ett av de vapensystem som föreslogs att ingå i efterkontrollerna var just pansarskott. Eftersom regeringen och den ansvarige ministern Morgan Johansson har agerat så sent i frågan finns det nu en större risk för att pansarskotten kan komma på avvägar än vad som hade behövt vara fallet om efterkontroller hade införts redan 2019.

Fru talman! I dagens situation med ökat hot mot Sverige och pågående krig i Europa finns det ett stort behov av att ta ett helhetsgrepp kring försvarsindustrin. Därför ställer sig Sverigedemokraterna bakom att det tas fram en heltäckande försvarsindustristrategi, vilket många andra stater redan har gjort. En sådan strategi hade kunnat tydliggöra vad som är prioriterat för Sverige avseende krigsmaterietillverkning, och den hade underlättat för alla som är involverade att veta vad som gäller.

Jag vill passa på att uppmana regeringen att skyndsamt agera så att en sådan strategi kan komma på plats och så att vi kan tillse att det nu och i framtiden kommer att finnas vapen så att både Sverige och Ukraina

kan försvaras. Något annat är inte värdigt ett land med både stark försvarsindustri och stark ekonomi.

Fru talman! Vi står givetvis bakom båda våra reservationer, men för tids vinning yrkar jag bifall till reservation 4.

I detta anförande instämde Markus Wiechel (SD).

Anf. 64 HÅKAN SVENNELING (V):

Fru talman! I dag debatterar vi både regeringens skrivelse om vapenexporten förra året och regeringens förslag till ny lagstiftning om det som kallas produkter med dubbla användningsområden, alltså produkter som kan ha både ett civilt och ett militärt användningsområde. Detta är resultatet av en ny EU-förordning. Vänsterpartiet har i båda fallen lämnat följdmotioner, och jag ska nu förklara vad som är skillnaden mellan Vänsterpartiets och regeringens förslag.

En del i den svenska vapenexportlagstiftningen är det som kallas produkter med dubbla användningsområden, eller PDA, vilket alltså står för produkter som har både ett civilt och ett militärt användningsområde. Dagens Nyheter visade i en granskning förra året hur ett svenskbaserat företag hjälpt diktaturer runt om i världen att bevaka oppositionen genom digital övervakning. Detta är ett bra typexempel på hur civila produkter kan få ett militärt användningsområde och användas till internt förtryck mot den egna befolkningen och landets opposition.

Ett annat exempel är Myanmar. Sedan militären genom en statskupp grep makten den 1 februari 2021 har många hundra – troligtvis tusentals – dödat för att de har protesterat för landets demokrati. Tusentals människor har arresterats, och hur många som skadats av juntan går bara att spekulera om.

Det svenska företaget MSAB har sålt forensisk teknik för att läsa av innehåll i beslagtagna mobiltelefoner till Myanmar polis. I och med att försäljningen skett till polis och inte till militär har inget tillstånd krävts. Även om man senast sålde sin teknik till Myanmar polis 2019 hade polisen redan tidigare begått grova brott mot den muslimska folkgruppen rohingya.

I Myanmar har polis och militär suttit tätt ihop under en längre tid. FN refererar inte längre till militären utan till att det är säkerhetsstyrkorna, vilket innebär både polis och militär, som förgriper sig på människor. Därför går det inte heller att säkerställa att den teknik man exporterar bara går till just polisen. Vid militärt förfogande hade tillstånd från ISP krävts under exportkontroll för produkter med dubbla användningsområden. Dessutom har EU exportrestriktioner mot Myanmar sedan 1996 med hänvisning till internt förtryck. Risken finns nu alltså att svensk export har använts av militärjuntan för inhemskt förtryck efter militärkuppen.

Vänsterpartiet är kritiskt mot dessa brister inom den svenska exportkontrollen. Regeringen bör därför initiera en utredning av hur exportkontrollen gällande produkter med dubbla användningsområden kan skärpas ytterligare utöver dagens beslut, som är ett steg i

rätt riktning. Dagens beslut kommer sannolikt inte att vara tillräckligt för att få bukt med den huvudlösa export från vårt land som det finns exempel på.

För att begränsa tolkningsfriheten gällande vad som ska anses utgöra allvarliga kränkningar av mänskliga rättigheter finns det behov av en mer utförlig referensram för vad som innebär allvarliga kränkningar. Därför bör regeringen återkomma med kriterier för att avgöra vad som räknas som allvarliga kränkningar av mänskliga rättigheter.

Regeringens föreslagna lagändring innebär att regeringen får meddela föreskrifter om tillståndskrav och underrättelseskyldighet för export av cyberövervakningsprodukter och så kallat tekniskt bistånd. Att tillstånd ska krävas för export av cyberövervakningsprodukter är en bra och välkommen förändring i den nya lagen. Flera remissinstanser har dock påpekat behovet av att tydligare definiera vad begreppet innebär.

Enligt förordningens artikel 2.20 definieras cyberövervakningsprodukter som produkter som är särskilt konstruerade för att möjliggöra dold övervakning av fysiska personer genom monitorering, extraktion, inhämtning eller analys av data från informations- och telekommunikationssystem. Vänsterpartiet delar tillsammans med Miljöpartiet uppfattningen att det ska tydliggöras vilka produkter som avses och vilka som inte gör det och anser därför att regeringen bör återkomma med en tydligare definition av begreppet cyberövervakningsprodukter – ett långt ord för övrigt.

Fru talman! Jag går över till regeringens skrivelse om vapenexporten förra året. Skrivelsen visar att den svenska vapenexporten fortsatt befinner sig på historiskt höga nivåer. År 2021 exporterade svenska företag krigsmateriel till ett värde av drygt 20 miljarder kronor. Sett ur ett längre perspektiv visar en sammanställning av Svenska freds- och skiljedomsföreningen att vapenexporten i dag är mer än sex gånger så stor som i början av 2000-talet.

Bland köparna av svenska vapen under 2021 återfinns en rad diktaturer, krigförande stater och länder som begår grova och omfattande brott mot mänskliga rättigheter. Vi återfinner även länder som tar stora steg tillbaka i sin demokratiutveckling och där vi ser att våld och förföljelse av minoriteter och politisk opposition ökar.

Dubbelmoralen i den svenska vapenexporten blir tydligast i vapenexporten till de stater som krigar i Jemen. Samtidigt som regeringen talar om vikten av fred, demokrati och kvinnors rättigheter beväpnar Sverige de krigförande diktaturerna som systematiskt kränker kvinnors rättigheter och bombar det jemenitiska folket. Sverige kommer inte med trovärdighet att vara en röst för mänskliga rättigheter någonstans på jorden så länge denna vapenexport fortsätter. År 2021 var den svenska vapenexporten till den så kallade saudiskledda koalitionen 17 gånger större än biståndet till Jemen och utgjorde totalt 37 procent av den totala vapenexporten från Sverige. Här pratar andra företrädare om att man måste dela med sig för att försvara sig mot diktaturer.

Men faktum är att Sverige snarare ökar diktatureernas kapacitet.

Vänsterpartiet vill att Sverige ska vara ett land som konsekvent står upp för demokrati och folkstyre, ett land som aktivt arbetar för fred och nedrustning och ett land som fördömer varje brott mot mänskliga rättigheter, oavsett var, av vem eller med vilka motiv de begås. Sverige har alla förutsättningar att vara en sådan röst, men då krävs det att vi slutar beväpna auktoritära regimer, länder som befinner sig i krig och stater som begår grova och omfattande brott mot de mänskliga rättigheterna.

Redan för tio år sedan, 2011, i ljuset av förtrycket mot demokratikämparna under den arabiska våren, fick regeringen av riksdagen i uppdrag att ta fram en ny krigsmateriellagstiftning i syfte att skärpa vapenexporten till diktaturer. Först sju år senare trädde den nya lagstiftningen i kraft. Resultatet av den nya lagstiftningen är mycket nedslående. Den svenska exporten till diktaturer ökar och står i dag för 40 procent, vilket är helt otroligt. Man kan utan några större problem konstatera att den nya lagstiftningen är ett misslyckande i förhållande till vad man ville uppnå 2011.

Varför blev det då så här? Framför allt handlar det om att den nya lagstiftningen har två stora luckor. Den första luckan är att det nya regelverket bara gäller tillstånd för affärer som ingåtts efter den 15 april 2018, vilket är drygt fyra år sedan. Alla affärer som anses ha en koppling till affärer som beviljades innan demokratikriteriet infördes och trädde i kraft klassas som följdleveranser och kan därigenom undkomma ny prövning.

Följdleveranser är ett helt unikt påhitt i den svenska lagstiftningen. Det kan handla om reservdelar, ammunition eller helt nya system av samma typ som tidigare levererats. Följdleveranser har ingen tidsgräns utan kan fortsätta hur länge som helst. Det finns exempel på system till vilka följdleveranser pågått i 30–40 år. Följdleveranser har länge varit ett av de största kryphålen i den svenska exportlagstiftningen och kommer sannolikt att fortsätta vara det. De innebär att export kan fortsätta till förtryckarstater utan att någonting görs.

Den andra luckan i den nya lagstiftningen är att den inte innebär ett stopp för export till icke-demokratiska stater. Brister i den demokratiska statusen ska bara påverka bedömningen och utgöra hinder för export. Om det sedan anses finnas avsevärda nationella försvars- eller säkerhetspolitiska intressen kan export ändå beviljas. Ställningstagandet att inte stödja och legitimera odemokratiska och förtryckande regimer kan därmed åsidosättas om andra svenska intressen anses väga tyngre.

Att svensk politik när det gäller vapenexport och utrikespolitik är fylld med dubbelmoral har varit känt länge. I och med redogörelsen för exporten under förra året blir det än tydligare att Sverige gärna använder sig av vackra ord om fred och mänskliga rättigheter samtidigt som man förser olika konflikter med vapen.

Det är under all kritik att den nya lagstiftningen om vapenexport inte bidragit till att minska den svenska vapenexporten till krigförande och odemokratiska länder, som syftet var. Det har blivit precis tvärtom. Därför bör en grundlig utvärdering av det förändrade regelverket göras omgående. Det tycker jag att riksdagen borde fatta beslut om snarast.

Fru talman! I fredags presenterade regeringen sin nya utrikespolitiska deklaration efter att ha bestämt sig för att ansöka om ett svenskt Natomedlemskap. De senaste fyra veckorna har varit en enda lång diplomatisk kris med Turkiet sedan dess president, despoten Erdoğan, sagt att han tänker motsätta sig ett svenskt Natomedlemskap. I fredags var han nog den viktigaste mottagaren för utrikesminister Ann Lindes budskap. Och som en blixtpålysning från himmel meddelades det att regeringen inte utesluter vapenexport till Turkiet.

Hösten 2019 var Sveriges riksdag, regeringen och nästan hela EU tydliga. Då handlade det om det anfallskrig som Turkiet inlett mot de minoritetsdominerade områdena i nordöstra Syrien. Resultatet blev att Sverige och ett flertal EU- och Natoländer stoppade vapenexporten till Turkiet. Budskapet var tydligt: Våra vapen ska inte användas för att döda civila och bidra till ännu mer instabilitet i Mellanöstern.

Nu verkar det som att den socialdemokratiska regeringen svänger. Genom kryptiska uttalanden utesluter inte längre regeringen vapenexport till Turkiet utan säger att ett eventuellt svenskt Natomedlemskap också kan innebära en ändring av svensk vapenexport. Detta sägs trots att Socialdemokraterna tidigare har sagt att ett Natomedlemskap inte ska förändra Sveriges hållning om demokrati, mänskliga rättigheter och nedrustning. Det är uppenbart att regeringen talar med kluven tunga, fru talman.

Fru talman! Jag yrkar bifall till vår reservation i UU18 från Vänsterpartiet och Miljöpartiet gällande PDA-lagstiftningen och till reservation nummer 5 i UU9 gällande skrivelsen om vapenexport.

Anf. 65 GUDRUN BRUNEGÅRD (KD):

Fru talman! Jag vill börja med att yrka bifall till Kristdemokraternas reservation nummer 8.

Efter påtryckningar från bland andra Kristdemokraterna infördes det 2018 genom den så kallade KEX-överenskommelsen ett demokratikriterium för prövningen av svensk krigsmaterielexport. Kristdemokraterna hade velat se tuffare skrivningar, särskilt om demokratikriteriet och följdleveranser. Vi varnade för att den positiva presumtionen i fråga om följdleveranser riskerade att undergräva demokratikriteriet.

Dessvärre tycks våra farhågor ha besannats. Svensk krigsmaterielexport har nära nog har fördubbats sedan 2018. Detta faktum ger anledning till ett förnyat ställningstagande om huruvida gällande regler är tillräckligt tydliga för att Sverige ska kunna leva upp till ambitionen att stärka fred, frihet och utveckling samt försoning och mänskliga rättigheter. Det är därför nödvändigt att regeringen kallar riksdagens partier till förhandlingar för att adressera den positiva

presumtionen i fråga om följdleveranser och hur dessa förhåller sig till demokratikriteriet.

Kristdemokraterna anser att Sverige ska bedriva en värderingsbaserad utrikespolitik som syftar till att stärka fred, frihet och utveckling samt försoning och mänskliga rättigheter. Vapenexport till auktoritära stater står i direkt motsats till Sveriges politik för global utveckling och Sveriges genomförande av Agenda 2030, som riksdagen har beslutat om och som Sverige har åtagit sig att genomföra.

Fru talman! Det är allvarligt att regeringen ser mellan fingrarna när svenska företag exporterar vapen till stridande parter i inbördeskriget i Jemen. För andra året i rad är Förenade Arabemiraten den största importören av svensk krigsmateriel: 7,46 miljarder kronor motsvarande 36 procent av det samlade exportvärdet. Enligt skrivelsen som vi behandlar i dag har exporten inte skett inom ramen för nya affärer utan utgörs i sin helhet av följdleveranser av det luftburna radarsystemet Global Eye. Fredsforskningsinstitutet Sipri konstaterar att den här typen av system kan komma att användas för att upprätthålla den blockad av Jemen som hindrar förnödenheter från att nå civilbefolkningen.

När det gäller Saudiarabien fortsätter följdleveranser av krigsmateriel som kan användas i strid dit. Både Förenade Arabemiraten och Saudiarabien är inblandade i det fasansfulla inbördeskriget i Jemen, och likt övriga aktörer skyr de inga medel för att uppnå sina politiska mål. Konflikten har inte bara lett till vad som av FN kallas världens största humanitära katastrof, utan den har även stärkt al-Qaida och Islamiska staten.

För att illustrera situationen vill jag citera en beskrivning från Rädda Barnen:

”Miljoner av jemenitiska familjer är idag nära svält. Tyvärr är hunger bara en effekt av den utdragna konflikten, nu inne på sitt åttonde år. Det finns mycket mer, förutom hunger, som måste åtgärdas, särskilt när man tittar på utbildning och bredare skyddsbehov över hela landet.

Berättelsen om Jemen, med en betoning på hunger, ignorerar grundläggande skyddsutmaningar som vi ser, inklusive sexuellt våld (mot pojkar och flickor), rekrytering av barn, användning av explosiva vapen i befolkade områden, urskillningslösa attacker mot civila och civila föremål, tortyr (och annan misshandel), påtvingade försvinnanden, förnekande av grundläggande rättigheter och friheter (särskilt för kvinnor och flickor), bland en lång rad utmaningar orsakade av konflikten som kommer i skymundan om vi endast fokuserar på hunger.

Det finns inget tvivel om att barn i Jemen inte endast dör av bomber men också av hunger och sjukdom som följer i dess spår.

Att Sverige i ljuset av det fortsätter sin vapenexport till parter i konflikten i form av följdleveranser på tidigare tecknade avtal är både oförsvarligt och omoraliskt. Utan ett slut på konflikten kommer vapen och svält att fortsätta att döda fler barn varje dag och driva landet nära social, ekonomisk och institutionell kollaps.

FN:s panel av oberoende experter för Jemen har tidigare tre år i rad konstaterat att samtliga aktörer i kriget i Jemen har brutit mot internationell rätt. 2020 tog panelen särskilt upp vapenexporten till parterna som en aspekt som göder den väpnade konflikten. Tyvärr förnyade inte MR-rådet panelens mandat förra året vilket riskerar att övergreppen sedan dess inte syns och konflikten faller allt mer i glömska.

Parallellt med humanitärt stöd och engagemang för en politisk lösning fortsätter Sveriges vapenexport till parter i konflikten i Jemen, en konflikt där barn har förlorat allt.

Den innevarande vapenvilan ger hopp men framsteg i fredsförhandlingarna känns långt borta. Om inte konflikten får ett verkligt slut är det osannolikt att alla de andra insatserna kommer att kunna ge några bestående effekter för barn och deras familjer. Barnen i Jemen förtjänar en samstämmig svensk politik för fred.”

Fru talman! Eftersom krigsmateriel har långa ledtider och de skärpta riktlinjerna inte har kunnat tillämpas retroaktivt har det varit svårt att utvärdera om dessa är tillräckligt långtgående. Det råder emellertid ingen tvekan om att Sveriges fortsatta vapenexport till diktaturer och offensivt krigförande länder som Förenade Arabemiraten och Saudiarabien står i direkt motsats till Sveriges åtaganden. Det riskerar också att urholka vår trovärdighet som en röst för demokrati, mänskliga rättigheter och fred i världen.

Att man försöker mäkla fred i Jemen och står för ett generöst humanitärt bistånd förändrar inte det faktum att svensk krigsmateriel kan komma att användas i ett krig som har pågått i sju år och som har skördat hundratusentals liv varav många barn. Med ena handen delar regeringen ut bistånd och mäklar fred. Med den andra säljer man vapen till de stridande parterna. Dubbelmoralen måste få ett slut.

Kristdemokraterna kräver ett stopp för vapenexporten till länder som Förenade Arabemiraten och Saudiarabien så länge som det fasansfulla kriget i Jemen pågår. Detta behöver även omfatta följdleveranser av krigsmateriel och produkter med dubbla användningsområden.

Anf. 66 MARIA FERM (MP):

Fru talman! Vi lever i en tid när fred är något vi behöver bygga, bevara och kämpa för. Flera parallella kriser pågår runt om i världen. I spåren av covidpandemin har auktoritära regimer flyttat fram sina positioner och tryckt tillbaka demokratiska krafter. Demokratin är på tillbakagång globalt. Klimatkrisen innebär redan nu extremväder, torka och svält och att människor tvingas på flykt. Världen befinner sig i ett klimatnödläge. Vi står inför en fruktansvärd global svältkatastrof på grund av bland annat höjda spannmålspriser i spåren av Rysslands folkrättsvidriga invasion av Ukraina.

I en tid av ökande spänningar i världen behövs mer än någonsin globala aktörer som kan verka för fred, arbete konfliktförebyggande och medla i pågående konflikter. Sverige behöver driva en självständig feministisk utrikes- och utvecklingspolitik, och stämma in i de

röster som står upp för fred. Vi ska visa att vi är beredda att göra vad som krävs och ta krafttag för konfliktförebyggande arbete och nedrustning.

Miljöpartiet har en vision om global nedrustning. I den visionen ingår ett övergripande mål om att avskaffa världens kärnvapen och att på sikt avveckla vapenexporten.

Miljöpartiet har drivit igenom skärpta regler för vapenexporten, bland annat genom införandet av ett demokratikriterium som innebär att vapen inte ska exporteras till diktaturer. Det var ett viktigt steg, men lagstiftningen räcker inte till. Den svenska vapentillverkningen och vapenexporten får inte urholka arbetet för fred, demokratisering och mänskliga rättigheter.

Sveriges självständiga utrikes- och utvecklingspolitik är än mer väsentlig nu när vi står inför en utdragen Natoansökan. Kort efter att det blev uppenbart att Sverige och Finland skulle ansöka om medlemskap ställde Turkiets president Erdoğan politiska krav på en förändrad svensk politik för att inte stoppa ansökningarna. Det är inte en slump att Erdoğan använder vår vapenlagstiftning för att sätta press på regeringen.

För Miljöpartiet är det självklart att Sverige inte ska exportera vapen till Turkiet, till diktaturer eller till folkrättsbrytande invasionsmakter. Svensk utrikes- och säkerhetspolitik ska inte dikteras av auktoritära regimer, och vår vapenexportlagstiftning ska inte ändras för att vi blir medlem i Nato.

Det går att helt stoppa vapenexporten till ett land om den politiska viljan finns. Ingen export till Turkiet genomfördes under 2020 och 2021 efter ett beslut i oktober 2019 om att stoppa all vapenexport till landet på grund av Turkiets militäroffensiv mot Syrien. När Turkiet angrep det kurdiskdominerade området Rojava i nordöstra Syrien 2019 fördömde EU Turkiets agerande på svenskt initiativ. Samtidigt var inte EU-länderna beredda att gå lika långt i åtgärderna mot Turkiet som den svenska riksdagen och regeringen förespråkade. I stället för ett vapenembargo mot Turkiet enades man i EU om att rekommendera sina medlemsländer att se över sin militära export till landet. Några länder, inklusive Sverige, stoppade då all vapenexport till Turkiet samtidigt som andra länder fortsatte sin. Turkiets militära aktioner i Syrien pågår alltjämt, och den humanitära situationen är katastrofal. Vi anser att Sverige fortsatt bör verka för ett EU-gemensamt vapenembargo mot Turkiet.

Trots det nya regelverket för krigsmaterielexport från 2018 fortsätter, som flera har tagit upp här, vapenexporten till flera av de stridande parterna i kriget i Jemen. Bland mottagarna av exporten 2021 finns flera av de stridande parterna med, nämligen Förenade Arabemiraten, Saudiarabien, Qatar och Kuwait. Främst gäller det följdleveranser, men det finns även exempel på nya tillstånd som har beviljats.

Att Sverige fortsätter att förse icke-demokratiska och krigförande stater med krigsmateriel är allvarligt, vanhedrande och högst oansvarigt. Det finns möjligheter inom det svenska regelverket att ge avslag för följdleveranser och dra tillbaka redan godkända

vapenaffärer om det finns särskilda skäl för det. Det brutala krig som pågår i Jemen är ett tillräckligt starkt skäl.

All vapenexport till de länder som deltar militärt i kriget i Jemen, inklusive följdleveranser, bör upphöra omgående. Europaparlamentet har antagit flera resolutioner med krav på vapenembargon mot de stater som ingår i den saudiske koalitionen, och enligt Europaparlamentet strider exporten av vapen till exempelvis Saudiarabien mot EU:s egna regler. Jag instämmer i kravet i resolutionen och anser att Sverige skyndsamt bör ta initiativ i EU och FN för ett internationellt vapenembargo mot samtliga krigförande länder i Jemen.

Fru talman! Angående regeringens förslag om förstärkt kontroll av produkter med dubbla användningsområden, som vi debatterar nu, innebär lagändringarna bland annat att det införs bemyndiganden för regeringen att meddela föreskrifter om tillståndskrav och underrättelseskyldighet för export av cyberövervakningsprodukter och tillhandahållande av tekniskt bistånd.

Att tillstånd ska krävas för export av cyberövervakningsprodukter är bra och välkommet. Jag delar flera remissinstansers uppfattning att det ska vara tydliggjort vilka produkter som avses och vilka som inte gör det och anser därför att regeringen bör återkomma med en tydligare definition av begreppet cyberövervakningsprodukter.

Jag vill avsluta med att yrka bifall till reservation 5 i betänkande UU9 och till reservationen i UU18.

Anf. 67 KENNETH G FORSLUND (S):

Fru talman! Sverige anses tillhöra de tre fyra länder i världen som har den striktaste lagstiftningen när det gäller export av krigsmateriel. På vissa punkter har Sverige den hårdaste lagstiftningen, och på andra punkter har andra länder hårdare lagstiftning. Men samlat anses alltså den svenska lagstiftningen vara bland de tre fyra striktaste i världen.

När jag möter kollegor från andra parlament runt om i världen är de ofta både förvånade och imponerade över den debatt som finns i Sverige om krigsmateriel-exporten. I de flesta länder finns oftast ingen offentlig debatt alls om detta. Hur kommer det sig då att Sverige skiljer ut sig på det viset?

Något alldeles säkert svar på frågan har jag inte hittat, men mitt eget antagande är att det har sin grund i att det i Sverige finns ett långt och djupt engagemang för demokrati, mänskliga rättigheter, global utveckling och fredsfrämjande. Det är just i ljuset av dessa värden som den svenska lagstiftningen för krigsmaterielexport är formad, numera sedan några år också med ett demokratikriterium.

Regeringen redogör årligen sedan 1985 för sin politik när det gäller strategisk exportkontroll i en skrivelse till riksdagen. Sverige var inledningsvis bland de första länderna i Europa att redovisa det gångna årets aktiviteter på området. Som ett led i arbetet för ökad öppenhet och transparens redovisas i årets skrivelse

bland annat detaljerad information om avslagsbeslut, som jag ska återkomma till lite senare.

Krigsmaterielexportens historiska utveckling och avtal om samarbete och licenstillverkning är också saker som redovisas. Inspektionen för strategiska produkter, ISP, och Strålsäkerhetsmyndigheten, SSM, bidrar på begäran av regeringen med statistikunderlag till skrivelsen.

Försvarsindustrin är sedan lång tid tillbaka en central del av den svenska säkerhets- och försvarspolitik. Krigsmaterielexporten stärker den svenska försvarsindustrins möjligheter att hålla en hög konkurrenskraftig teknisk nivå och därigenom den kompetens som krävs för att underhålla och vidmakthålla Försvarsmaktens materielsystem.

En internationellt konkurrenskraftig teknisk nivå bidrar i sin tur till att Sverige förblir ett intressant land för internationellt samarbete och medför bättre möjligheter för Sverige att påverka det internationella samarbetet inom exportkontroll. Det ligger i Sveriges säkerhetspolitiska intresse att värna ett långsiktigt och kontinuerligt samarbete i materiel frågor med ett antal traditionella samarbetsländer, vilket bygger på både export och import av krigsmateriel.

Under 2021 hade 331 företag, myndigheter och privatpersoner tillstånd att tillverka eller tillhandahålla krigsmateriel. Sedan 2018 har antalet tillståndsinnehavare ökat med nära 80 procent, som vi kunde höra här tidigare i Hans Rothenbergs inlägg. Den huvudsakliga anledningen till ökningen är att ändringar i lagen om krigsmateriel innebär att vissa ytterligare verksamheter kräver tillhandahållandetillstånd. Ökningen avser främst underleverantörer till systemtillverkare av krigsmateriel.

Under 2021 tog 59 länder emot leveranser av krigsmateriel från Sverige, och värdet av krigsmaterielexporten uppgick till knappt 20,1 miljarder kronor. Värdet ökade därmed med cirka 23 procent jämfört med föregående år.

När det gäller enskilda mottagarländer får den tidigare redovisade exporten av det luftburna radarsystemet Global Eye till Förenade Arabemiraten mycket stort genomslag i statistiken. Exportvärdet av den enskilda affären är knappt 7 ½ miljard kronor, och det utgjorde mer än en tredjedel av det totala exportvärdet från Sverige under 2021.

Det är viktigt att komma ihåg att exporttillstånd till affären beviljades ursprungligen 2016 och att de leveranser som skedde under 2021 utgjorde följdleveranser till tidigare levererad materiel. Under 2021 har det inte skett någon export inom ramen för nya affärer med vare sig Förenade Arabemiraten eller något annat land i Mellanöstern. Vid sidan av följdleveranserna till Förenade Arabemiraten följde exporten mönstret från tidigare år, och merparten av exportvärdet avsåg EU-länder och andra samarbetsländer.

Vid sidan av Förenade Arabemiraten var USA, med cirka 2,94 miljarder kronor, och Brasilien, med cirka 2,2 miljarder kronor, de största mottagarländerna. Exporten till USA utgjordes av bland annat

markstridssystem och marina artillerisystem, medan exporten till Brasilien i huvudsak utgjordes av fortsatta leveranser rörande flygplanet Jas 39.

Antalet tillstånd för nya affärer med länder utanför den etablerade samarbetskretsen har varit mycket lågt. Till länder i Mellanöstern har som sagt endast leveranser i kategorin övrig krigsmateriel skett. Den exporten har avsett följdleveranser samt leveranser inom ramen för internationella materielsamarbeten.

Det svenska exportkontrollsystemet, med obligatorisk redovisning av marknadsföring utomlands och möjlighet till skriftliga förhandsbesked, leder till att huvuddelen av ISP:s negativa besked lämnas på ett tidigt stadium och att antalet faktiska ansökningar rörande icke önskvärda mottagarländer reduceras. En förnyad prövning görs dock alltid i samband med underrättelser om anbud och vid ansökningar om utförelsetillstånd.

Bara under 2021 beslutade ISP om sammanlagt tio formella avslag. Dessa inkluderar dels förbud att lämna anbud, dels avslag på ansökningar om utförelse. I enlighet med bestämmelserna i EU:s gemensamma ståndpunkt underrättades övriga medlemsstater i EU om avslagen.

Fru talman! Den här debatten är en samlad debatt om två olika betänkanden. Det handlar dels om regeringens skrivelse om krigsmaterielexporten, dels om ändringar och tillägg i lagstiftningen om kontroll av produkter med dubbla användningsområden.

Jag ska också säga några ord om betänkandet om lagen om kontroll av produkter med dubbla användningsområden och tekniskt bistånd. Utskottet ställer sig bakom regeringens förslag till ändringar i lagen om kontroll av dessa produkter. Lagändringen föreslås med anledning av att en ny EU-förordning om kontrollen har antagits den 20 maj 2021.

Den nya förordningen är en omarbetning som ersätter en tidigare EU-förordning om kontroll av sådana produkter. Förordningen är bindande och direkt tillämpning i varje medlemsstat. Men båda förutsätter och ger möjligheter till kompletterande nationell reglering.

Ändringarna innebär bland annat att det införs bemyndiganden för regeringen att meddela föreskrifter om tillståndskrav och underrättelseskyldigheter för export av cyberövervakningsprodukter och tillhandahållande av tekniskt bistånd.

Det föreslås också att det införs sanktionsbestämmelser för överträdelse av de nya tillståndskrav som följer av förordningen och av föreskrifter som meddelas med stöd av bemyndigandet.

Fru talman! Med detta yrkar jag bifall till utskottets förslag i utrikesutskottets båda betänkanden UU9 samt UU18.

Anf. 68 HÅKAN SVENNELING (V) replik:

Fru talman! Låt oss börja med att konstatera att Kenneth G Forslund i varje fall skarvar lite grann med sanningen om exporten av Globaleye.

Det var väldigt tydligt att det handlade om den stora luckan i svensk exportlagstiftning om följdleveranser. Man hade tidigare exporterat ett system som hette Erieeye. Sedan gjorde man en nyare version, en uppgradering av det. Då efterfrågade Förenade Arabemiraten Globaleye.

Under den tiden hade Sverige tagit fram en striktare lagstiftning just för att det skedde brott mot mänskliga rättigheter under den arabiska våren. Men man valde ändå att se det som följdleveranser, och därigenom kan man konstatera att regeringen har tolkat lagstiftningen på ett väldigt vitt sätt.

Men det är inte det som jag tänkte fråga Kenneth G Forslund om. Jag funderar om frågan om den regeringsförklaring som vi hörde utrikesminister Ann Linde avlämna här i riksdagen så sent som i fredags.

I den deklARATIONEN öppnade utrikesminister Ann Linde för att Natomedlemskapet förändrar den svenska krigsmaterielexporten. Sverige har tillstånd att exportera vapen till alla Natoländer utom ett, och det är Turkiet.

Jag funderar på varför den socialdemokratiska regeringen vill exportera vapen till Turkiet. Är det ett politiskt offer som är värt för att Sverige ska få bli medlem i Nato? Är det då helt okej att svenska vapen används till att attackera och döda civila människor i Irak och i norra Syrien, som vi vet att Turkiet anfaller när vi står här och pratar just nu?

Det genomför flera militära räder mot de territorierna och kränker därigenom de ländernas territorium i strid med folkrätten.

Anf. 69 KENNETH G FORSLUND (S) replik:

Fru talman! Först och främst vänder jag mig mot Håkan Svennelings beskrivning att jag skarvar om sanningen. Vi ser olika på lagstiftningen. Det kan vi vara överens om. Men jag tycker att vi ska hålla det på en saklig nivå och inte anklaga varandra för saker.

När det gäller debatten i fredags utgår jag från att Håkan Svenneling menar utrikesdeklARATIONEN. Av den och de kommentarer som utrikesministern har gett framgår att frågor om vapenexport till Turkiet kommer att få avgöras fortsättningsvis precis som tidigare affär för affär av ISP. Det är inget nytt i det.

Anf. 70 HÅKAN SVENNELING (V) replik:

Fru talman! Nu var det så att myndigheten ISP fattade beslut den 15 oktober 2019. Det var efter att riksdagen i full enighet uppmanat regeringen att resa ned till Bryssel med ett tydligt mandat om att försöka få till ett vapenembargo på EU-nivå.

Det är något som regeringen under utrikesminister Ann Linde, som ett av hennes första större beslut när hon tillträdde som utrikesminister, sa att man var beredd att göra. Man fick med sig ett flertal EU-länder för det.

Dagarna efter, tisdagen om jag minns rätt, kom ISP ut och sa: Vi drar tillbaka alla tillstånd för Turkiet. Man stoppade de facto leveranser som var planerade och betalda från den turkiska militärens sida. Ett antal

tillstånd där leveransen inte hade börjat ske drogs tillbaka.

Nu ändrar Socialdemokraterna den linjen och vill säga: Affär för affär. Det betyder att vi hamnar i lagstiftningen. Det gör att det antingen ska prövas mot den nya lagstiftningen, där man ska väga demokratikriteriet och mänskliga rättigheter mot Sveriges säkerhetsintresse. I det här fallet handlar det om ett svenskt Natomedlemskap.

Eller så finns annan lagstiftning, om det finns en tidigare leverans till Turkiet. Vi levererade vapen till Turkiet före beslutet 2019. Då kan man peka på att det är en följdleverans och därigenom komma undan det. Det gäller trots att man 2019 från ISP:s sida drog tillbaka alla tillstånd.

Det här är en ganska anmärkningsvärd förändring av den socialdemokratiska regeringen som ett parti fattar beslut om trots att det härinne fanns enighet från alla partier om att man skulle stoppa vapenexporten till Turkiet.

Prövning från fall till fall är att öppna en lucka. Jag är orolig för att det är en falllucka.

Anf. 71 KENNETH G FORSLUND (S) replik:

Fru talman! Om vi lyssnar på vad Håkan Svenneling säger ska vi först och främst komma ihåg att Håkan Svenneling företräder ett parti som vill avskaffa svensk vapenexport helt och hållet. Det är liksom målet med Vänsterpartiets politik.

På vägen dit vill man gärna framställa den politik som förs som att vi i Sverige säljer vapen urskillningslöst, hämningslöst och principlöst. Så är det inte. Vi har en av de fyra starkaste samlade lagstiftningarna i världen. Det är ett etablerat faktum.

Går vi till statistiken kan vi konstatera att under femårsperioden 2016–2020 var det nära 100 affärer som nekades av ISP. Det land som nekades flest gånger då var Turkiet.

Fall för fall ska vi fortsätta att hantera affärerna. Självfallet är det så att ett framtida svenskt Natomedlemskap kommer att sätta det i ett annat sammanhang. Det är igen tvekan om det. Men lagstiftningen gäller, och det är prövning fall för fall.

Anf. 72 JOAR FORSELL (L):

Fru talman! Tack för en god debatt. Mycket har sagts. Jag ska försöka hålla mig kort.

Det är känt sedan tidigare att Liberalerna anser att vi behöver ha en vapenexport. Det har lyfts fram industrins behov här. Det är klart att den är en del av det.

Men det huvudsakliga skälet är att vi behöver ha vapen i världen för att skydda oss mot onda människor som har vapen. Då behöver Sverige och demokratier i andra länder kunna skydda sig från angripare. Det är huvudskälet till att vi behöver ha vapenexport. Därför är vi positiva till det.

Det är också känt att Liberalerna anser att exportlagstiftningen stundtals är för svag. Vi anser att den har varit för svag. Vi har drivit demokratikriteriet under mycket lång tid. Vi drev faktiskt tillsammans med

Vänsterpartiet frågan om vapenembargo mot Turkiet. Detta är kända ståndpunkter.

Jag tror att vi kommer att behöva återkomma flera gånger till den här lagstiftningen, precis som vi gör med detta. Vi kommer att behöva skruva, se till, följa upp och kolla vad som har fungerat och vad som inte har fungerat för att vi ska kunna behålla en stor vapenexport men se till att de vapen vi exporterar hamnar i rätt händer.

Det ligger lite utanför ärendet – jag är medveten om det – men jag tror också att vi kommer att behöva återkomma till frågan om hur vi på samma tema ser till att investeringar Sverige och svenska företag gör i andra länder och investeringar som företag från andra länder gör i Sverige inte bidrar till osäkerhet. Det finns lagstiftning som vi behöver skärpa också på detta område.

Jag har ingenting mer att tillägga än det som redan har sagts i debatten, så jag ber att få tacka för mig.

Överläggningen var härmed avslutad.

(Beslut skulle fattas den 15 juni.)

§ 19 Verksamheten i Europeiska unionen under 2021

Utrikesutskottets betänkande 2021/22:UU10
Verksamheten i Europeiska unionen under 2021 (skr.
2021/22:115)
föredrogs.

Anf. 73 HANS ROTHENBERG (M):

Fru talman! Jag börjar med att yrka bifall till Moderaternas reservation 9. I övrigt står vi bakom även Moderaternas övriga reservationer.

År 2021 fortsatte att pröva unionens förmåga att hantera coronapandemin. Efter pandemin kommer sol – trodde vi. Denna debatt handlar om EU 2021, men det är ofrånkomligt att ta upp vad som har hänt även detta år. Omvärldsutvecklingen det senaste decenniet har tydliggjort behovet av att förbättra Europas motståndskraft. Därför står nu arbetet med att stärka Europas strategiska autonomi högt på EU:s dagordning.

Vi moderater vill driva på för ett mer geopolitiskt EU som vägleds av multilaterala principer och frihandel, inte isolationism och inte protektionism. Målsättningen ska vara att EU axlar en större roll som försvarare av det regelbaserade internationella samarbetet när detta utmanas av auktoritär politik.

Den svenska linjen bör även omfatta ett större europeiskt ansvarstagande för att vårda och fördjupa partnerskapet mellan EU och USA. Det här är fundamentalt för Europas autonomi.

Ett mer geopolitiskt EU med förmåga att agera i utrikespolitiken förutsätter verktyg. Ett sådant är den europeiska utrikestjänsten, i synnerhet i frågor om Kina och Ryssland och när det gäller global norm- och standardsättning. Utrikestjänsten måste ha mandat och resurser för att arbeta med strategisk kommunikation i förhållande till Ryssland och Kina. Det är viktigt för

att säkerställa att Sverige samverkar med likasinnade länder för att upprätthålla kärnvärden som demokrati, respekt för mänskliga rättigheter, jämställdhet och rättsstaten.

Den viktiga posten som EU:s höga representant för utrikesfrågor och säkerhetspolitik måste innehas av en person med tillräcklig kompetens, erfarenhet, ledningsförmåga och diplomatisk tyngd för att på ett trovärdigt sätt kunna representera unionen i internationella sammanhang.

Fru talman! Den europeiska säkerhetsordningen är satt under stark press av Ryssland, som inte accepterar andra länders territoriella suveränitet och rätt att själva göra sina säkerhetspolitiska vägval. Det enda sättet att hantera Rysslands konfrontationspolitik är att aldrig backa från de grundläggande principer som den europeiska säkerhetsordningen bygger på.

Varje eftergift till Kreml måste vara utesluten så länge Ryssland fortsätter att kränka den europeiska säkerhetsordningen och inte accepterar Ukrainas suveränitet. Rysslands orättfärdiga krig mot Ukraina visar att EU:s grannskapspolitik och det östliga partnerskapet måste fortsätta att vara centrala svenska prioriteringar i EU-politiken – detta då det östliga partnerskapet främjar demokrati, grundläggande friheter och rättsstatsprincipen i närområdet.

Målet är att skapa välstånd och säkerhet men också att förhindra irreguljär migration och att bekämpa människosmuggling och terrorism.

Nato fortsätter att garantera säkerheten i Europa. Ett militärt starkare EU kan också bidra till att stärka Nato. Att EU inte ska duplicera det Nato gör bör vara en grundprincip, där kompetens för att hantera hybridhot, strategisk kommunikation och cybersäkerhet bör finnas både hos EU och hos Nato.

Fru talman! Ett starkt och sammanhållet EU som arbetar tillsammans med Nordamerika är emellertid den enskilt viktigaste kraften för att säkerställa att Rysslands försök att etablera en ny säkerhetsordning inte vinner mark. Partnerskapet med USA är fundamentalt för Europas autonomi och måste värnas och fördjupas genom ett större europeiskt ansvarstagande. Ska de liberala demokratierna kunna stå upp mot säkerhetsutmaningarna från auktoritära länder som Ryssland och Kina måste ansträngningarna också samordnas.

Fru talman! EU:s framtid handlar mycket om vilka länder som är en del av dess gemenskap. Ett utökat EU kan bidra till ökad gemenskap. Det är dock de konkreta resultaten i reformprocessen fram till ett medlemskap som är det centrala. Det gäller i synnerhet ländernas förmåga att leva upp till rättsstatens principer. Europas framtid handlar om att stärka demokratin inom EU men också i dess omvärld. Fler demokratiska länder skapar en mer civiliserad och därmed tryggare värld.

Demokratin kan aldrig tas för given, och utifrån den insikten togs initiativet till konferensen om Europas framtid. Initiativet var gott, men där tog det också slut.

Framtidskonferensen var från början ifrågasatt såväl till form som innehåll och upplägg. Farhågorna rörde representativitet, trovärdighet och realistiska förhoppningar om resultat. Många av dessa har besannats när konferensen till stora delar levtt sitt eget liv.

Förutsättningarna och arbetsmetodiken har ändrats efter hand. Inte minst har det som enbart skulle vara efterhörande av medborgarnas rådgivande synpunkter tenderat att bli skarpa förslag. Vissa förslag är så genomgripande att de skulle bli föremål för fördragsändringar. Det man kunde befara besannades.

Medborgarpanelerna har förvisso gjort ett för tjänstfullt arbete, men de har varit alldeles för små för att ens kunna vara i närheten av att kallas representativa för Europeiska unionens medborgare. Med ett underlag på två tusendels promille av EU:s befolkning är de inte ens i närheten av att kunna liknas vid den enklaste gallupundersökning och än mindre att betrakta som underlag för laturgenta förändringar av Europeiska unionen.

Självklart ska EU utvecklas, självklart ska unionen förbättras och självklart ska medborgarna känna att deras röster blir hörda. Men då måste det gå till på ett demokratiskt säkerställt sätt. Den bästa folkliga representativiteten sker genom val i parlamentariska församlingar. Den delen av demokratin måste värnas och också utvecklas. Att specifika intressen och intressegrupper ges oproportionerligt stort inflytande är inte att förstärka demokratin; det är snarare att försvaga och felbalansera densamma.

Fru talman! Med lärdom av vad som inte blev bra blir möjligheten så mycket bättre att göra rätt nästa gång. Sveriges ordförandeskap i EU nästa år, herr minister, erbjuder en ypperlig möjlighet att förbättra denna erfarenhet.

Fru talman! Under fyra mandatperioder och 16 år har den här talarstolen varit min bästa vän. Här har jag i debatter med många politiska motståndare om viktiga frågor fått förmånen att tydliggöra de politiska skillnaderna – det som är riksdagsledamotens uppgift. Många av dessa debattörer har – trots sina understundom märkliga åsikter – blivit vänner för livet.

Nu är det dags att för sista gången lämna den här talarstolen att förvaltas väl av kommande generationers riksdagsledamöter. Och en sak ska ni absolut veta: Jag kommer att ha koll på er!

Jag vill rikta ett stort tack till alla talmän, alla debattörer och alla ministrar för denna underbara tid som bara rusade i väg. 16 år till trots: Underbart var kort – alldeles på tok för kort.

(Applåder)

Anf. 74 MARKUS WIECHEL (SD):

Fru talman! Betänkandet vi nu debatterar om verksamheten i EU under 2021 är ett mycket omfattande ärende, och det är därför svårt att lyfta allting som man skulle vilja. Jag tänker därför gå in på lite allmänna synpunkter från Sverigedemokraterna och även fokusera på några enskilda frågor.

EU är tveklöst en av Sveriges absolut viktigaste samarbetsorganisationer. Samtidigt kommer vi inte ifrån att det också är en överstatlig union som får alltmer makt på en lång rad politikområden.

Mot bakgrund av detta finns det anledning att återkommande betona vikten av behovet av en stor reform av EU till förmån för ökad mellanstatlighet och mindre överstatlighet, det vill säga mindre makt till Bryssel och mer till Sverige.

Vi menar att EU bör fokusera betydligt mer på handel och givetvis på att lösa gränsöverskridande problem. Sverige tillhör i dag, sorgligt nog, toppskiktet av unionens nettobetalarare räknat per capita. Det kan inte fortsätta så här. Vårt primära fokus bör därför vara att arbeta för att kraftigt minska EU:s utgifter i allmänhet och den svenska avgiften i synnerhet, vilket vi som bekant har verkat för som parti både här i Sveriges riksdag och i Bryssel.

Vidare är det ingen nyhet att vi i grunden förhåller oss återhållsamt till en fortsatt utvidgning av EU. Rysslands invasion av Ukraina tidigare i år, den 24 februari, har dock påverkat omständigheterna, varför den östliga expansionen av EU är ställd i ett helt nytt ljus. Det här måste vi komma ihåg.

Vi sverigedemokrater har därför, tillsammans med övriga partier, besvarat de länder som önskat närma sig EU med en positiv andemening. Det står vi naturligtvis fast vid. Samtidigt vill jag betona behovet av stora reformer av unionens funktionssätt, inte minst att makt återförs till medlemsländerna och att EU-budgeten krymper.

Fru talman! I samband med behandlingen av verksamheten i EU vill vi vidare nämna några aspekter av hur EU:s överstatlighet drabbar medlemsländernas möjligheter att föra en nationellt anpassad och väl avvägd politik på en rad olika kompetensområden.

Jag skulle kunna lista en lång rad exempel, men jag ger några få, såsom den europeiska pelaren för sociala rättigheter som gett upphov till inskränkningar av medlemsländernas befogenheter på det sociala området, frågan om EU-skatter och naturligtvis den gemensamma asylpolitiken som helt och hållet urholkar medlemsländernas möjlighet att långsiktigt planera sina samhällen.

EU behöver reformeras i grunden, och medlemsstaterna behöver ges största möjliga utbyte samt effektiv politisk och ekonomisk nytta. Det är en självklarhet.

Fru talman! Jag tänkte nu särskilt rikta in mig på några delar i betänkandet som jag menar är särskilt viktiga att belysa i de tider vi befinner oss i.

Just nu lever vi i en tid där vi ser ett fullskaligt krig i Europa och en demokratisk tillbakagång i flera delar av världen. Sverigedemokraterna har länge haft den mest offensiva politiken avseende sanktioner och åtgärder mot Putinregimen i Ryssland, vilket vi lyft i motioner sedan 2017.

Redan före vårt riksdagsinträde 2010 varnade vi för dess militära upprustning och gjorde vårt yttersta för att spräcka den svenska naiviteten och påpeka fakta.

Tyvärr har det ibland känts som om våra varningar varit förgäves. Detta kan jag bara beklaga. Ännu tråkigare är att det skulle behövas ett fullskaligt krig i Europa, en invasion av ett fredligt land som Ukraina, för att tillräckligt många skulle vakna.

Fru talman! När det kommer till demokratiarbetet samt arbetet med diplomatiska förbindelser finns det fortfarande väldigt mycket att göra från Sverige och genom EU-samarbetet. Wienkonventionen fastställer att diplomatiska relationer mellan stater fastställs genom ömsesidigt samtycke. Det är därmed den sändande staten som utser sina diplomater.

Den mottagande staten har dock att bestämma om man de facto betraktar regeringen i ett annat land som legitim eller ej. Det är med andra ord fullt möjligt att exempelvis frysa tillgångar som tillhör auktoritära ledare och överlåta fysisk egendom till oppositionella demokrater i de fall de har erkänts som legitima företrädare för sin stat.

För oss sverigedemokrater är det här en fullt möjlig och bra väg för att främja folk i länder som exempelvis Venezuela eller Belarus. Där finns välorganiserade demokratiska alternativ, och regeringarna i dessa länder är helt enkelt inte legitima.

Jag kan bara beklaga att vår svenska regering inte varit mer offensiv i denna fråga. Regeringen bör tydligare deklarerat att regimerna i båda dessa länder är illegitima. Vidare bör regeringen tillsätta en utredning med uppdrag att se över möjligheten för Sverige att frysa tillgångar som tillhör illegitima regimer som dessa.

Fru talman! Vi har som bekant lagt flera förslag för att stärka de demokratiska krafterna i dessa länder. Tyvärr behandlas dessa frågor i ett annat betänkande, så jag kommer inte att säga mer om det just nu.

Jag tänkte dock lyfta problematiken i en annan förtryckarstat som ofta hamnar under radarn i våra riksdagsdebatter och i debatten i allmänhet, kanske med undantag för 2019 då riksdagen skamligt nog godkände avtalet mellan EU och Kuba om politisk dialog och samarbete.

I Kuba ser vi en total avsaknad av fria val och yttrandefrihet. All form av regimkritik slås ned. Det är ett land där det saknas organisationsfrihet, fria fackföreningar och fria medier.

Godkännandet i Sveriges riksdag innebar en legitimering av den odemokratiska kubanska kommunistregimen, och det var ett svek mot den kubanska demokratiska oppositionen. Avtalet saknar krav på förändring från Kubas sida. Regimens förtryck av civilsamhället har ökat samtidigt som politisk mångfald och demokrati effektivt motarbetas.

Utöver det uppenbara behovet av att på olika sätt understödja den demokratiska oppositionen i Kuba menar vi att Kubapolitiken måste skärpas. Regeringen bör därför agera för att EU ska införa skarpa sanktioner mot Kuba, och vi bör inom ramen för EU-Kuba-samarbetet verka för att skapa en gemensam Kubapolitik med till exempel USA och demokratiska länder i Latinamerika.

Regeringen bör också verka för att Sverige och EU ska säga upp avtalet om politisk dialog och samarbete mellan EU och Kuba mot bakgrund av avsaknaden av de krav på reformer som skulle behövas.

Fru talman! Som jag sa inledningsvis finns det väldigt många frågor man skulle kunna lyfta i denna debatt. Det är omöjligt att få med allt, i synnerhet med tanke på hur länge många har suttit här i dag.

Jag står naturligtvis bakom samtliga SD-reservationer i betänkandet men önskar yrka bifall endast till reservation 12.

Anf. 75 HÅKAN SVENNELING (V):

Fru talman! Under Erdoğan's styre har utvecklingen i Turkiet tagit tydliga steg i fel riktning. Sedan det misslyckade kuppförsöket sommaren 2016 har inskränkningarna av demokratiska fri- och rättigheter och mänskliga rättigheter ökat ytterligare. Massarresteringar och begränsningar av yttrandefriheten har varit återkommande, och genom en konstitutionsändring våren 2017 har ännu mer makt samlats hos despoten Erdoğan. Ett återinförande av dödsstraff har till och med diskuterats.

Tusentals människor har blivit och riskerar att bli arresterade och åtalade för vad de publicerar i sociala medier, och det är inte ovanligt att journalister blir frihetsberövade eller fängslade för terroristbrott på grund av sitt journalistiska arbete. Nästan alla medier ägs av företag nära Erdoğan och undviker att kritiskt granska regimen utan går snarare dess ärenden.

Aktivister som kämpar för mänskliga rättigheter slås ned. Inte minst drabbas organisationer som kämpar för kvinnors rättigheter. Våld mot kvinnor legitimeras i statliga medier, kvinnor som demonstrerar för sina rättigheter fängslas och företrädare för regeringspartiet AKP hävdar att kvinnor och män enligt naturlag inte är jämställda. Turkiet har, trots namnet, avträtt Istanbulkonventionen om bekämpning av våld mot kvinnor.

Utöver regimen's repressiva agerande mot det turkiska civilsamhället har även militära attacker utförts, särskilt mot den kurdiska befolkningen och dess områden. Den 17 april inledde den turkiska militären luftangrepp mot de kurdiska delarna av Irak och Syrien. Bomber föll över civila och flyktingläger och förstörde infrastruktur i ett redan krigsdrabbat område där de kurdiska grupperna bekämpat IS. Man begår tydliga brott mot folkrätten genom att kränka andra länders territorium.

Det tredje största partiet i landet, det prokurdiska oppositionspartiet HDP, riskerar att upplösas av Erdoğan's regim genom ett åtal initierat av den turkiska statsåklagaren. I en rättsprocess som kallas Kobane case står 108 politiker åtalade för att ha uppmanat människor att demonstrera mot Turkiets inblandning i IS anfall mot staden Kobane 2014. Erdoğan's regim vill upplösa HDP genom att döma ledande politiker i massrättegångar helt i strid med demokratiska principer.

Till detta Turkiet skickar Sverige och EU betydande ekonomiskt stöd. En del av det består av ett

förmedlemskapsstöd som Turkiet tar emot för att förhandla om EU-medlemskap. Mellan 2014 och 2020 uppgick detta till omkring 50 miljarder kronor. Samtidigt var det många år sedan som faktiska förhandlingar om medlemskap ägde rum. Under de senaste åren har omfattningen av stödet minskat. I den nya perioden är budgeten inte längre avsatt per land utan per tema. Det är en ordning som gör att Turkiet kan få mindre pengar, men samtidigt gör det också granskningen svårare för oss som vill granska stödet.

I dagsläget är det uppenbart att Turkiet inte uppfyller de krav på demokratiska och mänskliga rättigheter som ställs på de länder som vill bli medlemmar i EU. Sverige måste kräva att förhandlingarna om EU-medlemskap ska avbrytas, tycker jag, om Turkiet antingen upplöser HDP eller dömer ledande företrädare i massrättegångar. Upplösandet av ett demokratiskt parti och dömandet av dess ledande politiker i massrättegångar skulle innebära en allvarlig kränkning och inskränkning av Turkiets demokrati.

Samtidigt är läget redan nu så pass svårt att förhandlingar om medlemskap måste frysas tills vidare. Det skulle innebära att alla de förmåner som förmedlemskapsprogrammet ger såväl politiskt som ekonomiskt omedelbart dras in.

Dessutom har Turkiet hittills tagit emot 60 miljarder kronor från EU för att upprätthålla flyktingläger. EU har inte vågat agera mot Turkiet av rädsla för att Erdoğan skulle säga upp det skamliga avtal som hindrar flyktingar från att ta sig från Turkiet till Europa. Problemen med avtalet blev alltmer uppenbara under 2020 när den turkiska regimen hotade att skicka samtliga landets flyktingar till gränsen mot Grekland och EU reagerade genom att till varje pris försöka hålla människor på flykt borta från Europa.

EU:s kritik mot Turkiet är fortfarande försiktig, och flyktingarna hamnar i kläm i detta stormaktsspel mellan EU och Turkiet. Det är hög tid för EU att säga upp avtalet och tydligt agera mot förtrycket av oppositionella och inskränkningarna i grundläggande fri- och rättigheter.

I oktober 2019 angrep Turkiet det kurdiskdominerade området Rojava i nordöstra Syrien. EU fördömde då, på svenskt initiativ, det turkiska angreppet. Samtidigt var inte alla EU-länder beredda att gå så långt i åtgärderna mot Turkiet som den svenska riksdagen och regeringen ville. I stället för ett vapenembargo mot Turkiet enades EU-länderna om att rekommendera länderna att se över sin militära export. Ett par EU-länder och Natoländer, inklusive Sverige, stoppade därför vapenexporten till Turkiet medan andra länder fortsatte med sin export.

Turkiets militära aktioner pågår fortfarande i Syrien, numera framför allt i de nordvästra delarna i Idlibprovinsen. Det finns även risk att Turkiet agerar ännu mer i Irak och Syrien och även inne i Turkiet. Detta sker ofta mot kurderna som är de som har varit ansvariga för att strida mot IS för att bekämpa terrorism. Sverige måste därför fortsatt verka för ett EU-gemensamt vapenembargo mot Turkiet.

Efter terrorattackerna den 11 september 2001 mot World Trade Center införde EU en lista över individer och organisationer som klassades som terrorister. Situationen i Turkiet tydliggör problem som EU:s terrorlista skapar. Samtidigt som EU placerar PKK på terrorlistan fördjupar man samarbetet med Erdoğan's regim. De dubbla måttstockarna är uppenbara. Det har blivit närmast omöjligt för EU och Sverige att bli en kraft för fred när man vägrar att ha någon som helst dialog med en av de stridande parterna.

En förutsättning för att EU och Sverige ska kunna spela en mer aktiv roll för fred i Turkiet är att man häver terrorlistningen av PKK. I dag blir i stället listningen ett sätt och ett argument för Erdoğan att peka finger och kalla alla han ogillar för terrorister eller för sympatisörer till terrorister.

Att ta bort PKK från terrorlistan skulle inte innebära att man blundar för de övergrepp som har begåtts. En långsiktig och hållbar fred i Turkiet kräver att övergrepp och terrorhandlingar utreds, att offren får upprättelse och att de ansvariga ställs inför rätta, oavsett vilken sida de står på eller vilken grupp de har stridit för.

Sverige bör som medlem i EU verka för att PKK stryks från EU:s terrorlista. Det vore att vrida ett av Erdoğan's främsta argument ur händerna på honom.

Fru talman! Det är positivt att många partier i Sveriges riksdag vill skärpa tonen mot Turkiet. Tyvärr tycker jag att det verkar finnas en stor diskrepans mellan teori och praktik. När nu despoten Erdoğan vill stoppa regeringens ansökan om ett svenskt Natomedlemskap har viljan att inte stöta sig med eller att till och med gå Turkiet till mötes ökat hos svenska partier. Moderaterna verkar ha gått från sin tuffa linje från i november då de skrev en hård debattartikel till att i dag inte tycka något vidare skarpt om Turkiet över huvud taget.

Regeringen å sin sida öppnade fördämningarna helt när de i fredags öppnade för den svenska vapenexporten till Turkiet och för att öka det kritiserade samarbetet mellan svensk och turkisk säkerhetstjänst. Det är något som lär resultera i fler utvisningar av kurder och oppositionella till Turkiet.

Fru talman! Trots att detta är en debatt om EU har jag använt nästan hela min talartid åt Turkiet. Det beror på att regeringen genom sitt agerande har satt Sverige i ett allvarligt säkerhetsläge och skapat en diplomatisk kris med Turkiet som kan få långgående konsekvenser för Sveriges utrikespolitik. Inom EU har Sverige ofta varit en av de starkaste rösterna för att kritisera Turkiet och inte dansa efter Erdoğan's pipa. Det finns en stor risk att priset för denna diplomatiska kris blir att Sveriges röst tystnar. Blir det så är ansvaret regeringens.

Med det vill jag yrka bifall till reservation nummer 7.

Anf. 76 HANS ROTHENBERG (M) replik:

Fru talman! Ett sista replikskifte får vi allt ha, Håkan Svenneling!

Jag tänkte ta upp en annan av Vänsterpartiets reservationer. Den handlar om Kuba. Håkan Svenneling och Vänsterpartiet lägger ut texten gällande att USA:s imperialistiska ambitioner och USA:s blockad av Kuba drabbar den kubanska befolkningen och dess folkhälsa hårt. Man säger också att blockaden är en hämmande faktor för demokratiutvecklingen i Kuba och att Sverige tydligt bör fördöma USA:s ekonomiska blockad mot Kuba.

Nu är jag lite nyfiken. Varför har inte Håkan Svenneling och Vänsterpartiet skrivit att det är Kubas regim som har drabbat den kubanska befolkningen hårdast och att det är Kubas regim som är den mest hämmande faktorn för demokratiutvecklingen i Kuba? Vänsterpartiet menar att Sverige tydligt ska fördöma USA:s ekonomiska blockad men inte Kubas totalitära kommunistregim. Jag undrar: Har Vänsterpartiet verkligen gjort upp med sitt förflutna?

Medan Håkan Svenneling funderar på detta vill jag kasta med en ytterligare utmaning. Svaret kan komma i nästa replik eller den därefter. Nämn tre saker som är bra med Europeiska unionen!

Anf. 77 HÅKAN SVENNELING (V) replik:

Fru talman! Ledamoten Wiechel riktade i sitt inlägg en skarp pik till både mig och Hans Rothenberg, när han kritiserade EU:s avtal om politisk dialog mellan EU och Kuba som vi godkände här i Sveriges riksdag. Det var i en lite ovanlig sammansättning: Moderater och vänsterpartister gjorde tillsammans med miljöpartister och socialdemokrater upp och sa att det är viktigt med politisk dialog med Kuba för att just kritisera den kubanska regimen för dess brott mot mänskliga rättigheter.

Dessa brott är verkligen grova och omfattande och har pågått under lång tid. Det är tydligt att det är många steg kvar att gå innan demokrati de facto införs på Kuba.

Men USA:s blockad kan vara det mest ineffektiva utrikespolitiska verktyg ett land någonsin har använt sig av. Den har pågått sedan 60-talet och har inte gett något som helst resultat för demokratin på Kuba. Därför fördöms den årligen av en stor majoritet av alla världens länder i FN:s generalförsamling. Jag tycker att Sverige borde stå upp för det beslut som FN:s generalförsamling fattar om att en blockad är ett hinder för att bidra till ökad demokratisering av Kuba.

Men, som Rothenberg nämner, vi får ändå inte blunda för de brott som regimen begår.

Att säga hela tre positiva saker om EU är otroligt svårt, fru talman, för mig som har jobbat både i EU och med EU-frågan under lång tid.

Jag tycker att det Rothenberg sa om problemen med EU:s framtidskonferens var en fantastisk del av hans anförande. Jag är själv väldigt nöjd med att jag som enda ledamot stod upp mot framtidskonferensen och sa: Det här kommer att bli dåligt; det kommer att bli skit. Därför borde man arrangera detta på ett annat sätt.

Men det finns bra saker: Vi kommer närmare varandra, och vi står upp för demokrati, mänskliga rättigheter och en fredligare värld.

Anf. 78 HANS ROTHENBERG (M) replik:

Fru talman! Det blev väldigt slarviga anteckningar här, men jag ska nog spara dem och sätta upp på kylskåpet hemma i köket som ett minne av Håkan Svennelings vurm för Europeiska unionen.

Men tillbaka till Kuba. USA:s, som Håkan Svenneling säger, imperialistiska blockad har pågått sedan 60-talet. Ja – och den kubanska kommunistiska regimen har också funnits sedan 60-talet. Det är inget som hindrar att den kubanska kommunistregimen faktiskt tar sitt förnuft till fånga och genomför demokratiska förändringar av detta totalitära och numera efterblivna land. Det är efterblivet ekonomiskt, kulturellt, socialt och demokratiskt – ja, när det gäller allt, tyvärr. Det är inget som hindrar dem från detta. Men det kan ju omöjligt vara USA:s fel att den kommunistiska regimen i Kuba består.

När vi förordar att vi ska ge en chans till dialog med Kuba med förhoppning om att viss förändring ska kunna komma till stånd är det ändå detta som är det viktiga, som vi i alla andra sammanhang talar om: att ha en dialog, även om det är med Ryssland eller andra totalitära regimer. Det är viktigt. Men det ska också finnas en gräns när den dialogen upphör; det har vi varit väldigt tydliga med i det sammanhanget.

Världen har fortfarande alldeles för mycket av kommunism. Jag hoppas att den här reservationen inte är en fortsatt kvarleva av Vänsterpartiets kommunistiska arv. Che Guevara oss väl om så vore fallet!

Tack för god kamp och alla goa debatter, herr Svenneling!

Anf. 79 HÅKAN SVENNELING (V) replik:

Fru talman! Det finns få politiker som är så laturgenta som Hans Rothenberg. När jag var ung politiker i Vänsterpartiet fick Hans Rothenberg stort genomslag i den breda vänstern när han häcklades på vänstersajten alliansfritt.nu, som startades som ett motdrag vid Fredrik Reinfeldts maktövertagande.

Vad var det då som fångade vårt intresse? Jo, det var ju Rothenbergs förmåga att blanda gindrinkar, eller free martinis, samtidigt som han pratade politik. Han var helt enkelt en early adopter när det gällde att göra politik tillgänglig i internets tidevarv, långt innan sociala medier blev en del av allas vår vardag. Och, fru talman, jag kan intyga att Rothenbergs gindrinkar är välsmakande!

För egen del är mina starkaste minnen från riksdagen mina och Rothenbergs debatter om handelspolitik i näringsutskottet under förra mandatperioden. Det var inte bara Kuba och kommunism som var favoritämnen. Särskilt handelsavtalen TTIP och Ceta var favoritintressen för oss båda, och jag skulle tippa att vi var de mest belästa i hela Sverige när det gäller de avtalen.

I annars ganska halvsovna debatter kunde ett replikskifte mellan Rothenberg och Svenneling få

åhörarna att vakna till. Jag minns den gången en kollega bildsatte det hela med eld runt oss båda. Det var verkligen en talande beskrivning.

Fru talman! En har alltid en speciell relation till sina politiska motståndare, och jag kommer verkligen att sakna den genuina Göteborgshumorn i korridorerna, på resorna och på utskottsmötena. Det är inte för inte som Moderaterna är det parti som oftast har sagt Göteborg i riksdagens talarstol.

Nu är det dags att vända hem till din älskade hemstad. Pendlandet på ibland väldigt försenade tåg är till ända. Du har gjort din samhällsliga plikt, men jag tror att du kommer att fortsätta sprida din goda blandning av liberala och konservativa politiska idéer, gärna i form av en drink. Det är att vara laturgent på riktigt, det!

Anf. 80 SOFIA DAMM (KD):

Fru talman! Den 26 januari hölls den EU-politiska debatten här i kammaren. Ryssland hade flyttat fram sina positioner men ännu inte startat ett fullskaligt invasionskrig mot Ukraina. EU kändes ganska trött, och den svenska regeringens inställning till EU kändes ungefär lika trött.

EU:s arbete hade under två års tid i mångt och mycket handlat om hanteringen av covid-19-pandemin – om vaccin och återhämtningspaket. Det rådde fortsatt oenighet om migration. Och det var ständig kamp med Polen och Ungern om rättsstatens principer.

Lite mer än hundra dagar in i Rysslands oprovoceerade anfallskrig mot Ukraina kan vi konstatera att EU ändå tog sig samman och kom samman. EU kom samman på ett sätt som har förvånat inte bara oss själva utan troligtvis också Vladimir Putin – vapenleveranser och humanitärt stöd till Ukraina och historiskt hårda sanktioner gentemot Ryssland.

Fru talman! Vi är nu inne på det sjätte sanktionspaketet, som det visserligen satt långt inne att enas kring, för det är naturligtvis enklare att fatta beslut som får stora konsekvenser för Ryssland men inte för oss själva. Men den punkten är förbi. Om man menar allvar med att tömma Putins krigskassa måste sanktioner till som också slår hårt mot enskilda EU-länder. Vägen till ett oberoende av den ryska oljan och gasen får naturligtvis stora konsekvenser. Trots detta gäller det att fortsätta med den hårda linjen.

Därför är det lite svårt att förstå att Macron och Scholz börjar varna för risken att Ryssland förödmjukas. Det är en linje som är väldigt svår att sympatisera med i det skede vi befinner oss i. Nu får vi se vilket Rysslands nästa drag blir i fråga om oljan. Om Putin säljer den del som EU stoppar till andra intressenter har vi inte lyckats med det centrala: att tömma krigskassan.

Fru talman! Kopplat till pandemin och EU:s förmåga att stå emot framtida kriser tog diskussionen om strategisk autonomi fart under 2021. Det är absolut rimligt att identifiera områden där beredskapen och den samlade motståndskraften behöver stärkas. Tänk

exempelvis om EU aldrig hamnat i sitt osunda energi-beroende!

Men EU:s autonomi stärks inte av isolering och protektionism. Öppenhet, internationella relationer och frihandel är fortsatt en förutsättning för EU:s konkurrenskraft såväl som för dess motståndskraft.

Medan EU tappade i konkurrenskraft under 2021 fortsatte däremot Kina att flytta fram sina positioner och därigenom öka sitt globala inflytande. Vi såg dessutom under förra året hur Kina utövade påtryckningar på Litauen genom att blockera landets exportvaror när Litauen som första EU-land lät Taiwan öppna ett representationskontor under namnet Taiwan snarare än Taipei Mission. Det var en konflikt som blev en angelägenhet för hela Europeiska unionen, och EU måste fortsätta att visa att inget enda EU-land står ensamt mot auktoritära påtryckningar.

I EU:s närområde på västra Balkan har Kina investerat miljarder i infrastruktur och gjort direktinvesteringar i de sex länder som aspirerar på EU-medlemskap. Särskilt nära band har knutits med Serbien, vilket inte minst var påtagligt när landet blev ett av de första att ta emot kinesiskt vaccin under pandemin. Flera av länderna är också en del av den nya Sidenvägen, Kinas gigantiska och långsiktiga infrastrukturprojekt. När det gäller Kina ser vi naturligtvis samma mönster som i andra delar av världen, exempelvis i Afrika, det vill säga stora lån till stora infrastruktursatsningar utan krav på reformer.

Under EU-toppmötet i oktober gjordes ett försök att revitalisera EU:s relationer till länderna på västra Balkan. Det var viktigt. Balkan har ibland lite slängigt refererats till som EU:s stökiga bakgård som måste hållas efter bättre för att problemen inte ska spilla över. Här är det tydligt att EU har andra intressen än övriga när det gäller krav på rättsstatliga och demokratiska reformer. Men vi ser tilltagande nationalistiska strömningar, och länder såsom Ryssland och Kina har inte alls något emot att befolkningen känner frustration och delvis börjat vända EU ryggen. Det är av största vikt att vi knyter länderna på västra Balkan närmare oss. Den plats som inte vi tar kommer någon annan att ta. Det uppstår aldrig vakuum i utrikespolitik.

Fru talman! När vi blickar tillbaka på 2021 är det uppenbart att i skuggan av pandemin ökade oron i vår omvärld. Rysslands vapenskrammel vid den ukrainska gränsen ser vi resultatet av nu. Utvecklingen i Belarus, med regimens flygplanskapning och utnyttjandet av migranter för att destabilisera och skapa oreda vid EU:s yttre gränser, är ytterligare exempel på allvarliga händelser för det europeiska säkerhetsläget under föregående år.

För att EU ska klara av att agera samlat i en minst sagt orolig tid krävs det också reformer. Många aspekter av utrikesfrågorna innehåller i dag krav på enhällighet bland medlemsländerna, vilket begränsar EU:s möjligheter att agera. Det finns ett förslag från EU-kommissionen om att minska möjligheten till enskilda länders veto, bland annat när det gäller

mänskliga rättigheter. Vi vill att Sverige agerar kraftfullt för att ett sådant förslag genomförs.

Jag yrkar därmed bifall till reservation 11 under punkt 8 om beslutsordningen i utrikes- och säkerhetspolitiken.

Fru talman! Avslutningsvis vill jag ändå blicka lite framåt. Det är ju valår. De partier som kommer i regeringsställning när väljarna har sagt sitt är de som ska sitta vid förhandlingsbordet i Europeiska rådet. Då spelar det roll vilka visioner och vilket driv man har. Det är helt nödvändigt att de som leder Sveriges EU-arbete kommer in tidigt i processer, så tidigt att de själva är med och sätter agendan. Att Sverige ska säga nej till dåliga förslag är självklart. Men för att kunna säga ja till bra förslag, politik som är bra för Sverige och för resten av EU, måste vi ha visioner och målsättningar. Denna mandatperiod har vi haft en regering som helt enkelt alltför ofta varit sena på bollen och alltför ofta agerat röstboskap i stället för spjutspets. Vem som sitter i regeringen och leder EU-arbetet, när vi nu dessutom ska leda arbetet under en ordförandeskapsperiod, spelar roll.

(Applåder)

Anf. 81 JOAR FORSSELL (L):

Fru talman! Det har redan konstaterats i denna debatt att hela EU:s verksamhet under 2021 är ett lite för stort område för att täckas in här. Men på grund av det tänkte jag på förhand be att få ursäkta mig för att jag inte kommer att ta upp alla saker som finns i detta betänkande. Vi står såklart bakom alla våra reservationer. Men jag skulle faktiskt vilja upprätthålla mig vid det som jag menar är den enskilt viktigaste frågan, även om det såklart finns många viktiga frågor för EU.

Det är helt uppenbart att vi behöver ett fördjupat europeiskt samarbete för att fortsätta sprida demokrati och se till att värna mänskliga rättigheter. Vi behöver ett fördjupa europeiskt samarbete för att fortsätta att stärka den fria handeln i världen och se till att välståndet ökar och lyfta människor ur fattigdom. Det behövs ett fördjupat och stärkt EU-samarbete för att rädda oss människor från klimathotet. Det är helt uppenbart.

Men den enskilt viktigaste frågan i vår tid är kriget i Ukraina och hur vi hanterar Rysslands fullskaliga invasion av Ukraina. Här i Sverige har det varit väldigt mycket fokus på vapenleveranser. Det kan man förstå. Sverige är ett land som inte brukar leverera vapen till andra länder på det sätt som vi har gjort till Ukraina. Men faktum är att de vapenleveranser som vi har gjort har varit pinsamt små. Dessutom har det varit alldeles för lätta vapen, inte tillräckligt tunga. De har inte fullt ut responderat till de behov som Ukraina har. Det bör vi kritisera.

Det är klart att EU också borde kunna göra mycket mer. Det handlar såklart om att det försvarskrig som Ukraina bedriver för att kämpa mot den ryska invasionen är ett försvarskrig för hela Europa och för hela den demokratiska världen. Det är inte Ukraina som är under angrepp, men det är Ukraina som får ta

skadorna. Det är alla vi européer och alla vi demokrater som är under angrepp.

Fru talman! Jag var i förra veckan i Ukraina och besökte både Kiev och ett antal förstäder. Vi här i Sverige har kunnat läsa om städer där fruktansvärda krigsbrott och folkmord har begåtts. En av dessa städer som man har kunnat läsa om i Sverige är Irpin. Det är en stad där ungefär 40 procent av byggnaderna är sönderbombade och där hundratals människor har mördats. Människor har inte bara dött i strider utan mördats under ockupation.

Ukrainarna kallar Irpin för Kievs sköld. Irpin var nämligen en av de städer där man lyckades hålla undan ryssarna från att ta sig genom Irpin och in i Kiev. Hade Ryssland gjort det hade kriget riskerat att gå mycket illa, ännu mer illa än det har gått.

Jag tycker att man skulle kunna kalla Irpin för inte bara Kievs sköld utan faktiskt hela Europas och hela den demokratiska världens sköld. Det som de människor som försvarade Irpin gjorde var faktiskt inte bara att försvara Kiev och att försvara Ukraina utan det var att försvara också oss här i Sverige, alla vi som är demokrater och alla vi som är européer.

Fru talman! Vi har sagt flera gånger att det behöver skickas mer vapen. Detta börjar bli lite uttjat, men det är sant. För utan tyngre vapen och utan fler vapen kommer det att vara mycket svårt för Ukraina att kunna fortsätta vara hela Europas och hela den demokratiska världens sköld. Då brukar det låta i debatten: Tänk om vi riskerar vår egen försvarsförmåga för att vi behöver vapen här hemma.

Det är bara det att det inte finns någon motsättning. Det är verkligen så, fru talman, och det är inte bara retorik, att varje gång som Ukraina ser till att till exempel oskadliggöra och spränga en rysk stridsvagn där blir det en rysk stridsvagn mindre som kan angripa oss här. Det som Ukraina gör är väldigt konkret också ett försvar av Sverige. Nästan alla ryska trupper som tidigare, före kriget, utgjorde ett direkt hot mot Sverige och som fanns i vårt närområde har blivit dödade i Ukraina i försvarskriget. Det är helt uppenbart att när vi skickar vapen dit och när Ukraina strider för sitt land där försvarar de också Sverige mycket direkt och mycket konkret.

Fru talman! Jag säger detta eftersom jag tycker att det är viktigt: Även om EU har gjort mycket bra finns det också mycket vi behöver göra mer av. En sådan sak, som finns i det här betänkandet, handlar vår reservation nummer 6 om. Man ska komma ihåg att de här sakerna skrevs innan den fullskaliga invasionen, men det reservationen handlar om är aktuellt nu också. Den handlar om att vi behöver ha en särskild färdplan för att Ukraina snabbt ska kunna bli ett EU-medlemsland.

Det är helt sant att det finns inhemska problem i Ukraina som måste lösas för att man ska kunna bli ett EU-land fullt ut, och det är också ukrainarna helt och hållet medvetna om. Jag har träffat ukrainare i Kiev, höga politiska ledare, som har redogjort mycket väl för de problem man behöver lösa för att kunna bli ett EU-

medlemsland på riktigt. Man har en lång väg att vandra.

Nästa vecka kommer EU-nämnden och riksdagen att diskutera Ukrainas EU-medlemskapsansökan och landets möjliga kandidatstatus. Jag hoppas verkligen att riksdagen kommer att ställa sig bakom förslaget att ge Ukraina kandidatstatus, för det vore en mycket välbehövlig och välkommen signal både till Moskva och till de ukrainare som just nu kämpar för de värderingar som vi européer faktiskt har gemensamt.

Den särskilda färdplan som vår reservation handlar om går ut på att ge kraftfulla stöd till Ukraina för att landet ska kunna genomföra alla de reformer och den uppbyggnad som behövs för att landet ska kunna bli ett EU-land. Då är det också bra om Ukraina är ett kandidatland, och därför är de här två sakerna väldigt bra tillsammans. Är Ukraina ett kandidatland är det enklare att göra de här investeringarna tillsammans. Jag tror att vi kommer att behöva en Marshallplan för återuppbyggnaden av Ukraina.

Detta är också en del av kriget, för Ryssland måste lära sig. Ryssland och alla andra länder som skulle kunna ägna sig åt den här typen av invasionskrig måste förstå att det inte fungerar att göra så här i vår demokratiska värld. Ur det perspektivet är återuppbyggnaden, kandidatstatusen och en särskild färdplan för Ukraina en del av försvaret av Europa och våra värderingar. Vi måste nämligen se till att Ukraina vinner kriget, fru talman, och vi måste se till att Ryssland förlorar kriget.

Vi måste se till att Ryssland förlorar kriget politiskt, så att Putin och alla andra makthavare och direkt och indirekt ansvariga ställs inför rätta och fälls. Vi måste se till att Ryssland förlorar kriget ekonomiskt – att ekonomin slås sönder, så att man inte får för sig att man kan göra på det här sättet och komma undan med det. Vi måste se till att Ryssland förlorar kriget kulturellt; Putin bär såklart hela ansvaret, men även idéer, idéströmningar och tankefigurer – idéer om kultur och historia – har självklart lett fram till det här kriget. Därför måste vi också vinna kriget kulturellt – och såklart militärt.

Fru talman! Jag är medveten om att jag har överskridit min talartid, men jag tyckte att det var viktigt att säga de här sakerna. Förutom att yrka bifall till vår reservation nummer 6 om en färdplan för Ukraina och förutom att uppmana riksdagen att ställa sig bakom förslaget att ge Ukraina status som kandidatland – jag tror att det är mycket viktigt – vill jag avsluta med en kort mening som jag såg när vi stod i Irpin och såg de sönderbombade husen.

I dessa hus hade ryssarna lämnat minerade kylskåp, minerade ugnar och minerade vardagsprylar som leksaker och gosdjur. Ovanför ett utbränt fönster till vad som uppenbart var ett barnrum – det hade tapeter med färgglada figurer – hade någon klottrat: Make Europe, not war. Det tycker jag att vi ska ta med oss.

Anf. 82 MARIA FERM (MP):

Fru talman! Klimatkrisen innebär redan nu extremväder, torka, svält och att människor tvingas på flykt. Nivåerna av koldioxid i atmosfären är högre än vad de varit på 4 miljoner år. Vi står också inför en fruktansvärd global svältkatastrof, bland annat på grund av höjda vetepreiser i spåren av Rysslands olagliga invasion av Ukraina.

Nu om någonsin krävs global solidaritet, bättre beredskap, motståndskraftiga samhällen och satsningar på hållbar utveckling. Klimatkrisen är vår tids stora ödesfråga och kräver en kraftfull klimatpolitik och globalt samarbete.

På en begränsad planet kan en växande befolkning inte förbruka naturresurser och belasta miljön på samma sätt som människor i rika länder har gjort hittills. Större påfrestningar på miljön tillsammans med konkurrensen om mark, vatten och andra resurser ökar sociala spänningar och kan bidra till fler konflikter både inom och mellan länder. Det konventionella säkerhetstänkandet måste därför utvecklas.

Samarbetet i EU är vår bästa chans att lyckas med den gröna omställningen i Europa och dessutom ha en ledande röst i det globala arbetet för att rädda klimatet. Vi kämpar för en solidarisk och rättvis omställning där politiken är i linje med vad vetenskapen kräver. Vi vet att det krävs ett skärpt skydd av natur och hav för att rädda den biologiska mångfalden, och vi måste göra det enklare att åka tåg i Europa. EU:s energipolitik måste ställas om radikalt för att vi inte ska svika kommande generationer.

Vi gröna vill också se ett öppet och humant Europa där saker som demokrati, yttrandefrihet och alla människors rätt att tro och älska utan rädsla eller förbehåll är fredade och självklara. Vi kämpar för att EU-samarbetet ska bygga på solidaritet. Människor på flykt ska kunna ta sig till Europa på lagliga och säkra vägar för att söka asyl och finna en fristad.

I dag hotas detta Europa av polarisering, hat och extremism. Europaparlamentet är vår bästa arena för att bekämpa dessa krafter med demokratiska medel. Vi kämpar mot de antidemokratiska krafter som har fått fäste i länder som Polen och Ungern och använder vår makt i EU för att värna EU:s grundläggande värderingar. Vi sätter press på de makthavare som utmanar rättsstatens principer.

I dag debatterar vi regeringens skrivelse om verksamheten i Europeiska unionen under 2021 och alla de motionsyrkanden kopplat till detta som har väckts under allmänna motionstiden med mera. Under de senaste åren har EU-samarbetet prövats, inte minst mot bakgrund av pandemin och de utmaningar som den har medfört för våra samhällen. Nu senast har självklart Rysslands folkrättsvidriga invasion av Ukraina visat hur viktigt det är att EU kan agera enigt och kraftfullt.

Vi har kunnat komma överens om stödpaket till Ukraina och om viktiga sanktioner mot Ryssland. Samtidigt fortsätter EU:s import av rysk olja och gas, och även om EU:s medlemsstater till slut lyckades enas om att importen av olja ska ha minskat med 90

procent vid slutet av året finns det flera kryphål för medlemsstater. Beslutet innebär också att vi fortsätter importen fram till dess – och att importen av gas fortsätter längre än så.

Så länge detta fortsätter innebär det att EU finansierar Rysslands aggression i Ukraina. Det duger inte. Vi måste snabbt ställa om till förnybart i hela EU och upphöra med beroendet av fossil energi som göder auktoritära regimers intressen och krigskassor. Det förnybara är det överlägset bästa både klimatmässigt och säkerhetsmässigt.

I början av förra året klubbades EU:s klimatlag. Vi gröna röstade faktiskt nej. Det finns flera delar av lagen som vi välkomnar, men det övergripande målet är långt ifrån vad vetenskapen säger krävs för att det ska vara i linje med Parisavtalets mål. Ett nettomål om att till 2030 minska utsläppen med 55 procent jämfört med 1990 är för lågt. Lagen sätter framför allt de övergripande målen, och det är i den skarpa klimatlagstiftningen som den verkliga klimatförbättringen kan säkerställas.

Därför välkomnade vi gröna det klimatpaket, Fit for 55, som EU-kommissionen presenterade förra sommaren. All relevant lagstiftning inom klimat-, energi- och transportområdet skulle vässas till det yttersta. Lyckas detta har EU en chans att överträffa sina klimatambitioner och leva upp till Parisavtalets mål. Det var med den utgångspunkten vi gick in i förhandlingarna om Fit for 55.

Klimatkrisens effekter visar sig allt tydligare – asfalten smälter, fåglar faller från himlen och människor dör av värmen i Indien. Dessutom har de höga elpriserna visat på de sociala effekterna av Europas farliga beroende av fossil energi, och Rysslands aggressiva och orättfärdiga invasionskrig har visat på faran med att vara beroende av diktaturer.

Trots det har vi gröna i EU-parlamentet mött starkt motstånd från den liberala och den konservativa gruppen under förhandlingarna om Fit for 55. De ambitioner som förhandlats fram omkullkastades i förra veckans omröstningar i EU-parlamentet. I stället för att stå upp för den uppgörelse om utsläppshandelssystemet som fanns valde de liberala och de konservativa att lämna den och förlita sig på politiskt stöd från extremhögern för att få igenom sin konservativa politik. Det duger inte.

ETS-reformen, som ingår i Fit for 55, handlar om hur utsläppen i EU om sju och ett halvt år ska ha minskat med 55 procent jämfört med basåret 1990 och är en av de tyngsta produkterna för att åstadkomma detta. Nu är det väldigt viktigt att det som ska fortsätta att förhandlas i Europaparlamentet faktiskt blir någonting som är bättre än vad vi ser i dag. Det är oerhört viktigt att regeringen fortsätter att driva på i klimatfrågan och driver den hårdare än vad vi har sett hittills, eftersom det inte har lett fram till någonting.

En grön politik är en politik som förvaltar de globala gemensamma nyttigheterna, som råvaror, energi, livsmedelsförsörjning och vatten. En grön samstämmig politik har fokus på att säkra miljön och hejda

klimatförändringarna. Den bidrar till rättvis handel och finansiell stabilitet utan illegala finansiella flöden, skatteflykt eller korruption. Den stöder tekniska och sociala innovationer med utgångspunkt i principen om hållbarhet, mänskliga rättigheter, transparens och ansvarsutkrävande.

Jag vill avsluta med att yrka bifall till reservation 19.

Anf. 83 KENNETH G FORSLUND (S):

Fru talman! Utskottet föreslår att riksdagen lägger regeringens skrivelse om verksamheten i Europeiska unionen under 2021 till handlingarna. Utskottet föreslår också att riksdagen avslår samtliga motioner och motionsyrkanden, i flera fall med hänvisning till att förslagen redan omfattas av den förda politiken.

I skrivelsens inledande avsnitt redogör regeringen för hur pandemin och hanteringen av dess effekter fortsatte att prägla verksamheten inom EU under 2021. Det handlade om att skapa förutsättningar för en bred vaccinationstäckning inom EU och en rättvis global tillgång till vaccin genom Covax, införandet av digitala covidbevis och etableringen av en ny EU-myndighet för beredskap och insatser vid hälsokriser.

Den ekonomiska återhämtningen stöddes genom faciliteten för återhämtning och resiliens i enlighet med de nationella program som medlemsstaterna utarbetat.

Andra framträdande frågor under året var bland annat klimatet, migration och asyl, relationerna med Storbritannien och kampen mot organiserad brottslighet.

Utskottet konstaterar att EU är Sveriges viktigaste utrikes- och säkerhetspolitiska plattform och att svenska ståndpunkter genom EU kan få genomslag på ett sätt som annars inte skulle vara möjligt.

Utskottet vidhåller att EU ska vara en stark röst för frihet och en stark kraft för fred. EU behöver stå upp för demokratin, för rättsstatens principer och för de mänskliga rättigheternas och de grundläggande friheternas universalitet och odelbarhet var de än hotas.

Sverige har ett ansvar för att i europeisk samverkan bidra till fred, säkerhet och utveckling såväl i närområdet som globalt. Ett starkt samarbete inom Europa med EU som kärna är alltså avgörande för den gemensamma svenska och europeiska säkerheten. Behovet av att värna och stärka sammanhållningen, samarbetet, solidariteten och integrationen inom EU har blivit ännu tydligare genom Rysslands oprovocerade, olagliga och oförsvarliga angrepp på Ukraina.

Med detta, fru talman, vill jag yrka bifall till förslaget i utrikesutskottets betänkande UU10.

Anf. 84 Statsrådet HANS DAHLGREN (S):

Fru talman! I en orolig omvärld står Europeiska unionen stark. Det var många, kanske särskilt Vladimir Putin, som överraskades av hur snabbt och kraftfullt EU:s medlemsstater gemensamt kunde bemöta Rysslands anfallskrig. Omfattande sanktionspaket har införts. Enorma stödinsatser – också militära sådana –

har kommit Ukraina till del. Kriget har visat den enighet och den styrka som går att finna i EU-samarbetet.

Vad som sker i Europeiska unionen är i många avseenden helt avgörande för oss i Sverige. Fördelarna med medlemskapet har blivit ännu tydligare nu, och jag gläds verkligen över att det i vår befolkning aldrig tidigare har funnits ett så starkt stöd för vårt engagemang i unionen som just nu. Detta gör det ju ännu mer angeläget att delta i det här samarbetet fullt ut.

Som EU-minister försöker jag att bidra till att driva den aktiva och konstruktiva EU-politik som vår regering står för. Jag menar att det ligger i alla svenska medborgares intresse att vårt land är en positiv och framåtblickande kraft i det här unika samarbetet. Att se varje förhandling som en möjlighet att åstadkomma lösningar som inte bara är bra för oss här i Sverige utan också för alla EU:s medborgare är ett verkligt framgångsrecept.

Fru talman! Som Hans Rothenberg påminde om blir Sverige ordförande i EU:s ministerråd den 1 januari 2023. Det är ett stort och viktigt uppdrag. Det gör att vi ännu mer kan bidra till att stärka den union som betyder så mycket för oss.

Jag var här i kammaren för två veckor sedan och talade om vad ordförandeskapet kan komma att innebära, så jag ska inte orda så mycket mer om det nu. Jag vill ändå säga hur välkommet det är att många av riksdagens partier verkar kunna acceptera den övergripande politiska inriktning för ordförandeskapet som jag redovisade då. Vi må tycka olika i många sakfrågor, och det kommer vi säkert att fortsätta med, men jag tror att det är bra för Sveriges intressen om så många partier som möjligt i den här kammaren står bakom ramarna för Sveriges ordförandeskap.

Jag hoppas att detta samförstånd kan bestå också över den kommande valrörelsen. Jag hoppas att vi här i dag som verkligen tror på styrkan i Europeiska unionen och som tror på vikten av ett tätare samarbete tillsammans kan stå upp för att säkerställa att Sveriges positiva, konstruktiva och samsamarbetsinriktade linje i EU-politiken ligger fast, oavsett vilka uppgörelser vi kan känna oss manade att göra i förhandlingarna efter valdagen.

Fru talman! Det är som bekant i september som svenska folket går till val. Alla val är viktiga, men jag tror inte att jag kan minnas något som har känts så angeläget som just det som sker den 11 september.

Sverige står ju inför enorma samhällsproblem. För att tackla dem krävs det en tydlig inriktning på politiken. Vår statsminister Magdalena Andersson har pekat ut en sådan riktning. Den består, vilket jag tror att kammaren är väl bekant med, av tre prioriteringar där politiken måste kliva in. Detta är politikområden där samhället har brustit hittills.

Dessa prioriteringar har upprepats ofta, men jag gör det gärna igen. Prioriteringarna är att bryta segregationen och brottsligheten, att driva på för klimatomställningen och att ta tillbaka den demokratiska kontrollen över välfärden. Det här är grunden för regeringens politik. Det är samma politik som vi

socialdemokrater nu går till val på och en politik som jag tror att många svenskar kommer att känna igen sig i.

Detta är förstas nationella prioriteringar; de handlar om att lösa problem här i vårt land för svenska medborgare. Men vi kan ju inte lösa alla dessa problem själva, hur gärna vi än vill. Det krävs samarbete med andra. Därför är det helt naturligt att arbeta med det här också på EU-nivå. Det är därför jag tar upp dessa prioriteringar i den här debatten. Det är ju alltmör uppenbart att EU-politiken hänger ihop med inrikespolitiken och inrikespolitiken med EU-politiken.

Fru talman! Regeringens första prioritering, att bryta segregationen och brottsligheten, är förstas ett oerhört angeläget åtagande. Det har hänt någonting i vårt land. Det har vuxit fram någonting som närmast kan beskrivas som parallella samhällen. Det är områden där alldeles för få arbetar, alldeles för få talar svenska och alldeles för få inkluderas i vår samhällsgemenskap. Detta är segregation, och den är farlig. Den är en grogrund för utanförskap och kriminalitet.

Vårt land plågas i dag av våldsam brottslighet, skjutningar, sprängningar och yrkeskriminellas förakt för människoliv. Det är förfärligt. Den våldsvåg som vi ser i vårt land har ofta sitt ursprung i organiserade grupperingar och hänsynslösa gäng som skor sig på andras lidande. Vi vet att de här gängens kriminella verksamhet ofta sträcker sig över nationsgränserna. Vapenhandel, narkotikasmuggling och trafficking är viktiga inkomstkällor för dessa brottslingar.

Vår bästa chans att stoppa det här är internationellt samarbete över gränserna. Det finns många goda exempel på hur de samarbeten som finns på EU-nivå gång på gång levererat resultat i kampen mot den organiserade brottsligheten. Det handlar om samarbete mellan polismyndigheter och rättsväsenden runt om i medlemsstaterna men också om det som görs av EU:s egna myndigheter: Europol, Eurojust och så vidare. Det är precis så här, tror jag, som de gränsöverskridande problemen bäst hanteras: genom de gränsöverskridande lösningarna.

Fru talman! Den andra prioriteringen är att driva på klimatomställningen. Att stoppa klimatkrisen är, som Maria Ferm så tydligt beskrev det, en av vår tids allra största existentiella frågor. Effekterna av att inte agera snabbt nu är både skrämmande och uppenbara. Vi ser skogsbränder. Vi ser översvämningar. Vi ser torka. I spåren av detta ser vi förödelse, hungersnöd och konflikter.

Nu måste vi göra allt som står i vår makt för att förhindra det här. För mig handlar det ytterst om att se till att den här planeten förblir beboelig för framtida generationer. Klimatkrisen är kanske det tydligaste exemplet på en verkligt gränsöverskridande kris som bara kan lösas med samarbete. Här är Europeiska unionen vårt främsta verktyg. EU kan också gå främst i den enorma omställning som måste göras i hela världen.

Mycket har gjorts, men det behöver göras mer. Därför är de EU-förhandlingar som just nu pågår om

konkreta skärpningar av klimatlagstiftningen så oerhört viktiga. Det handlar inte i första hand om uppoffringar. Det handlar inte minst också om de fantastiska möjligheter som omställningen ger.

Det är många länder som tittar på Sverige och våra exempel på hur den gröna omställningen kan användas för att skapa tusentals gröna nya jobb. Det är rätt talande, till exempel, att två av de sju stora klimatprojekt som fått finansiering från EU:s innovationsfond är svenska projekt: Hybrit i Norrbotten och Stockholm Exergi. Den här gröna industriella revolutionen är något enastående, inte bara för att ställa om vårt samhälle till klimatneutralitet utan också för att skapa de nya gröna jobben i hela landet och förhoppningsvis i hela unionen.

Fru talman! Den tredje prioriteringen är att ta tillbaka den demokratiska kontrollen över välfärden. Det svenska välfärdssystemet är uppbyggt efter många år av mödosamma ansträngningar och är något som jag tror att många människor är stolta över. Därför är det tragiskt att se de sprickor som nu uppstått. Barn får inte den skolgång som de har rätt till, då privata vinstintressen går före kunskap. Sjuka får inte den vård de behöver, då kortsiktiga besparingar fått gå före långsiktiga investeringar. Äldre får inte den omsorg de förtjänar, då nedskärningar och skattesänkningar har fått gå före nödvändiga satsningar. Så där ska vi inte ha det.

Det är givetvis så att välfärdspolitikerna är någonting som vi sköter själva. Det ska vi fortsätta göra här i vårt eget land. Det är verkligen inte upp till EU att bestämma hur den svenska skolan, sjukvården eller äldreomsorgen ska fungera.

Men en förutsättning för att välfärden över huvud taget ska finnas och kunna utvecklas är att vi har en stark och livskraftig ekonomi. Där är det europeiska samarbetet helt centralt. Ta bara den inre marknaden, detta fantastiska regelverk som gör det möjligt att fritt byta varor och tjänster mellan alla EU:s medlemsstater! Utan den inre marknaden och utan EU skulle vi inte ha de ekonomiska förutsättningarna för en verkligt stark svensk välfärd. Därför verkar regeringen även fortsättningsvis för att stärka den inre marknaden, för att stärka EU:s konkurrenskraft och de europeiska ländernas möjligheter att hävda sig på den internationella arenan, för att skapa jobb och för att bidra till den gemensamma välfärden.

Fru talman! Grunden för den politik som vi socialdemokrater vill driva är att leverera konkreta lösningar som gör skillnad i människors vardag. Där är EU-politiken inget undantag. EU-politiken och inrikespolitiken hör ihop. Regeringen vill därför förstas fortsätta att driva en aktiv och konstruktiv politik på EU-nivå för att bekämpa den organiserade brottsligheten, för att driva på klimatomställningen och för att skapa resurser för välfärden. Det handlar om att göra både det som är bäst för EU och det som är bäst för Sverige.

Anf. 85 HANS ROTHENBERG (M) replik:

Fru talman! När det gäller Hans Dahlgren är det ibland lite svårt att ta replik. Ofta har vi en ganska god

samsyn inom de frågor som vi har gemensamma. Sedan kommer det en del utläggningar om vinster i välfärden och så vidare – de där socialdemokratiska hygienfrågorna som måste tas upp under varje debatt. Men jag tänkte lämna dem vid sidan av och fokusera på det som det här handlar om: EU och Europas framtid.

Ministern nämnde i slutet av sitt anförande hur viktigt det är att vara konkurrenskraftig. Detta är någonting som är essentiellt för EU:s framtid. Konkurrensen där ute är stenhård. De asiatiska länderna är vida överlägsna i dag när det gäller kunskapsbildning, utbildning, forskning och innovation. Även USA ligger väldigt långt framme. Europa har mycket att hämta in.

EU:s framtida utveckling är beroende av konkurrenskraft och tillväxt. Det är det som skapar möjligheterna att klara klimatutmaningarna och miljömålen. Allt annat är beroende av att vi står oss i den internationella konkurrensen. Annars är det någon annan som springer före. Då får vi inte de produkter och tjänster sålda som är så viktiga för att bygga våra EU-länders styrka och den samlade unionens kraft.

Här skulle jag vilja höra: Var i värdekedjan sätter Socialdemokraterna och regeringen detta? Vad är viktigast att driva på för? Om ni blir kvar i regeringsställning, hur kommer ni att driva de här frågorna under ordförandeskapet 2023?

Anf. 86 Statsrådet HANS DAHLGREN (S)
replik:

Fru talman! Hygienfråga eller inte – jag menar att de inrikespolitiska frågorna också är centrala för oss att driva på EU-nivå och vice versa.

Till Hans Rothenbergs frågor! Vi sätter frågorna om EU:s konkurrenskraft och möjligheten att skapa nya jobb, som Hans Rothenberg så värtaligt beskrev, mycket högt på vår dagordning. De står med bland de fem övergripande prioriteringar som vi resonerade om här i kammaren för ett par veckor sedan och som vi tycker skulle vara bra.

Jag uppskattar verkligen att Moderaterna och säkert även flera andra partier står upp för detta som en viktig del i ordförandeskapet. Oavsett om den ena eller den andra sidan får ansvaret för regeringen efter valet har vi därmed säkerställt att det här är en fråga som kommer att bli central under vårt ordförandeskap.

Skulle den här regeringen få fortsätta att ha ansvaret är jag säker på att vi kommer att utnyttja alla möjligheter, till exempel genom att under det ekonomiska vårtoppmöte som planeras till mars 2023 ha ett toppmöte just om konkurrenskraft och den inre marknaden. Det finns alla möjligheter att engagera även de andra europeiska ledarna i gemensamma ansträngningar för att undanröja handelshinder och fortsätta att driva på så att vi får större genomslag för frihandel och för den inre marknaden när det gäller servicesektorn och det digitala utbytet.

Anf. 87 HANS ROTHENBERG (M) replik:
Fru talman! Jag tackar statsrådet för svaret.

Låt oss ändå prata lite framtidskonferens. Här har vi nästan gått i armkrok efter att från insidan ha sett hur denna konferens inte blev som vi hade hoppats. Det är också kopplat till Sveriges kommande ordförandeskap, för det finns en hel del förslag om förändringar från bland annat medborgarpanelerna och diskussionerna under framtidskonferensen, där framför allt Frankrike är pådrivande. En del av förslagen är relativt harmlösa medan andra är sådana vi inte ska sätta i verket.

Det vore intressant att höra statsrådet nämna vilka de bra förslagen är och vilka som går över den röda linje man inte ska passera. Vilka är de mindre bra förslagen som inte ska plockas upp? Och hur ska detta hanteras med tanke på det tryck som kommer att vara från de länder som har applåderat denna framtidskonferens?

Jag vill tacka statsrådet för de debatter vi har haft, som inte varit så hårda. Svenneling har varit mycket skarpare, men där har det funnits en helt annan konfliktyta. Men det har alltid varit trevligt, givande och konstruktivt. Måhända ses vi i EU-nämnden innan det är dags för valdag. Tack för gott samarbete!

Anf. 88 Statsrådet HANS DAHLGREN (S)
replik:

Fru talman! Jag ska ge två exempel från framtidskonferensen, och jag har verkligen uppskattat den samsyn Hans Rothenberg och jag har haft alla gånger vi har diskuterat detta.

Det första exemplet som vi nog kan fortsätta resonera om och som är ett bra förslag från medborgarpanelerna är att försöka göra den europeiska utrikespolitiken lite mer spetsig, tydlig och framåtlutad och se till att vi kanske i åtminstone en del av den kan övergå till ställningstagande med kvalificerad majoritet i stället för att kräva enhällighet i varje beslut.

Ett exempel på något mindre harmlöst är alla idéer om att Europaparlamentet skulle få ett betydligt större inflytande över EU:s budget och att initiativrätten skulle överföras dit. Det är inget vi ska driva.

Jag tror att de positiva reformer vi kan göra inom unionen mycket väl ryms inom ramarna för dagens fördrag.

Jag har bara varit statsråd under en mindre del av Hans Rothenbergs 16 år i riksdagen, men låt mig ändå säga att jag har satt stort värde på de kontakter vi har haft här i kammaren, i utskottet och i EU-nämnden. Många gånger har vi haft en samsyn i flera viktiga EU-frågor, som den inre marknads betydelse och nämnda framtidskonferens.

Nu är själva framtidskonferensen avslutad, men framtiden ligger framför oss. Framtiden ligger även framför Hans Rothenberg, och jag önskar honom allt gott framöver.

Anf. 89 SOFIA DAMM (KD) replik:

Fru talman! Låt mig ta oss tillbaka till ämnet för debatten, nämligen EU:s verksamhet 2021. Portugal inledde året som ordförandeland med att utlova fokus på ekonomisk återhämtning och en politisk knuff för

att förverkliga europeiska pelaren för sociala rättigheter från Göteborgstoppmötet 2017.

Nog blev det lite knuffar alltid, knuffar med konsekvenser för svensk arbetsmarknad och den svenska modellen. I och med överenskommelsen i förra veckan om EU:s minimilönsdirektiv kan vi nog säga att Portugals knuff nu gått vidare till något som kan liknas vid ett slag mot svensk arbetsmarknad och den svenska modellen.

Regeringen har meddelat att man kommer att rösta nej till förslaget, vilket Kristdemokraterna stöder. Man säger sig dock vara ganska nöjd över att inga justeringar i svensk lagstiftning kommer att behöva göras. Men uppgörelsen innebär de facto att svensk arbetsmarknadspolitik i allmänhet och den svenska lönomodellen i synnerhet kan komma att flyttas från Sverige till EU-domstolen i Luxemburg.

I mitt huvudanförande talade jag mest om vår oroliga omvärld, men jag vill nu ta tillfället i akt att prata om en fråga som dessvärre dominerade agendan under 2021. Hur ser regeringen och statsrådet Dahlgren på att den svenska modellen kan komma att påverkas i och med domstolsbeslut?

Anf. 90 Statsrådet HANS DAHLGREN (S)
replik:

Fru talman! Jag tackar Sofia Damm för frågan.

Det förhandlingsresultat som uppnåddes efter de diskussioner som fördes i rådet under förra hösten och sedan i trilogien med Europaparlamentet och kommissionen är utformat på ett sätt som i mycket tydligt klarspråk säger att länder som har en lönebildning baserad på kollektivavtal inte ska omfattas av skyldigheten att införa minimilöner. Det är ett så tydligt konstaterande att jag inte kan föreställa mig att EU-domstolen skulle tolka det på något sätt, alltså som att Sverige skulle ha skyldighet att införa minimilöner – särskilt som det står precis tvärtom i texten till direktivet.

Jag vågar givetvis inte förutse vad en eventuell domstolsprocess kan leda till, men det starka skälet för Sverige att rösta nej är att vi över huvud taget inte vill ha denna typ av lagstiftning på EU-nivå. Det här är inte frågor som ska bestämmas centralt, utan här ska varje land kunna bestämma självt. Vi har inget emot att andra länder inför minimilöner, men Sverige ska inte behöva göra det. Och jag menar att den tolkning som är rimlig av det förslag som nu ligger på bordet är att Sverige har ett undantag.

Anf. 91 SOFIA DAMM (KD) replik:

Fru talman! Det finns flera anledningar till att detta direktiv har blivit verklighet, men det går inte att komma ifrån att Socialdemokraternas huvudsakliga EU-politiska projekt under förra mandatperioden, det sociala toppmötet i Göteborg, spelade en avgörande roll för att detta steg har tagits. Man öppnade Pandoras ask när det gäller sociala frågor.

Jag är inte lika säker som statsrådet Dahlgren på att detta inte till syvende och sist kommer att kunna avgöras av domstol. Även arbetsmarknadsministern var

väldigt säker på sin sak; detta kommer inte att påverka svensk arbetsmarknad. LO, Svenskt Näringsliv och andra organisationer har dock uttryckt farhågor. Men nu är vi där vi är, och Sverige kommer som sagt att rösta nej.

Vilka lärdomar kan man dra av att det gick som det gick? I sitt anförande talade Hans Dahlgren om vinster i välfärden och andra nationella frågor. Låt mig ge rådet att inte ta upp detta i EU-sammanhang, för det är så lätt att när man väl öppnar upp för en fråga blir det till slut lagstiftning. Det är så EU funkar. Det är en dynamisk arena, på gott och ont.

Anf. 92 Statsrådet HANS DAHLGREN (S)
replik:

Fru talman! Jag tackar Sofia Damm för ytterligare frågor.

Jo, jag tror visst att man kan komma ifrån betraktelsesättet att detta skulle ha uppstått i Göteborg 2017. Frågan om minimilön har diskuterats inom EU mycket längre än så. Även många kristdemokratiska politiker runt om i Europa har drivit denna fråga och sett en anledning att ta initiativ också på europeisk nivå. Så här vill jag nog hävda en motsatt uppfattning. Pandoras ask var redan öppnad.

Vilka lärdomar ska vi då dra av det som har hänt? En lärdom tror jag är att det verkligen lönar sig att engagera sig i förhandlingar. Om Sverige hade suttit på läktaren och röstat nej till den allmänna inriktningen i december hade vi inte kunnat påverka processen alls. Nu har vi kunnat värna den skrivning som fanns i december från rådets överenskommelse om ett undantag för de länder som har kollektivavtalsbaserad lönebildning.

Jag vet hur många kontakter Eva Nordmark har haft och hur många kontakter som både statsminister Andersson och statsminister Löfven har haft, och jag vet vad jag själv har gjort för att försöka påverka förhandlingarna i en riktning som jag tror har gjort att vi har kunnat säkra undantaget för Sverige, Danmark och andra länder som har eller kan ha motsvarande system. Det är en lärdom som jag tycker att man ska ta med sig.

Anf. 93 JOAR FORSSELL (L) replik:

Fru talman! Jag vill tacka statsrådet både för att han deltar i debatten och för ett gott inlägg. Vi delar många gånger entusiasmen för det europeiska samarbetet och insikten att det är i den europeiska familjen som vi bygger vår framtid tillsammans.

Jag tror också att det är i den europeiska familjen som Ukraina har sin framtid och att det är av yttersta vikt att Ukraina vinner kriget och att Ryssland förlorar kriget i alla dimensioner. Detta är förmodligen vår tids största ödesfråga i den europeiska kontexten. Jag har därför tre konkreta frågor till statsrådet.

Den första är varför regeringen och kanske statsrådet själv inte har varit på plats i Kiev för att visa sitt stöd sedan den fullskaliga invasionen bröt ut. Det är många andra höga politiska ledare inom EU som har

varit där, och detta är också något som efterfrågas av regeringen i Kiev.

Den andra konkreta frågan är huruvida regeringen och Hans Dahlgren avser att helhjärtat stödja Ukrainas försök att bli kandidatland i EU. Jag menar att det, för att Ukraina på ett effektivt sätt ska kunna genomföra de reformer som krävs för att bli fullvärdig medlem och för att skicka signaler både till de ukrainare som just nu kämpar för sin frihet och till Kreml, är helt självklart och viktigt att Ukraina får bli kandidatland.

Den tredje konkreta frågan är huruvida regeringen anser att vapenleveranserna till Ukraina hittills har varit tillräckliga.

Anf. 94 Statsrådet HANS DAHLGREN (S)
replik:

Fru talman! Tack, Joar Forssell, för frågorna!

Jag tror att om man frågar företrädare för Ukrainas regering om stödet från Sverige och om Sverige har kunnat visa sitt stöd kommer de att svara ja. Visserligen har inget statsråd ännu varit i Kiev, men jag ser fram emot den dag då det kommer att ske.

När det gäller kandidatlandsfrågan eller frågan om hanteringen av den medlemskapsansökan som Ukraina lämnat in har unionen ett regelverk. Den ställer upp vissa villkor som behöver infrias innan man kan börja förhandla, och den ställer upp ytterligare villkor som krävs för att man sedan ska kunna bli medlem. Det är bekant, och detta regelverk ska vi hålla på. Vi ska förstås inte fiffla med det. Det är ingen som önskar det heller, inte heller på Ukrainas sida.

Det jag kan säga är att jag helhjärtat vill stödja Ukrainas möjligheter att så snart som möjligt bli medlem i Europeiska unionen. Den möjligheten finns inte i dag, med det sätt på vilket Ukraina finns, men vi ska från svensk sida göra allt vi kan för att denna möjlighet ska ges ett sådant kraftfullt stöd som Joar Forssell efterlyste i sitt inlägg tidigare. På fredag kommer kommissionen att presentera sitt förslag om hur detta ska hanteras. Då kommer vi att kunna kommentera detta mer i detalj.

När det gäller om regeringen anser att vapenleveranserna hittills varit tillräckliga har de uppenbarligen inte varit det.

Anf. 95 JOAR FORSSELL (L) replik:

Fru talman! Det faller sig så lyckligt att jag precis har varit i Ukraina och haft dessa diskussioner med företrädare för bland annat den ukrainska regeringen men också andra företrädare för olika delar av det ukrainska samhället. Min uppfattning är inte att Sverige har varit ett av de länder som har visat det tydligaste och kraftfullaste stödet för Ukraina. Det är bland annat ett problem att inget statsråd hittills har varit på besök.

Finlands statsminister Sanna Marin var nyligen i Kiev. Det är en viktig signal huruvida man åker dit eller inte. Jag skulle verkligen önska mig att regeringen bemödade sig att göra det. Hans Dahlgrens kollega utrikesministern åkte, men hon åkte inte in i Ukraina

utan stannade i Polen på andra sidan gränsen. Det är klart att den signal som det skickar om man inte åker in i Ukraina är fel signal i detta läge. Vi måste visa att Ukraina är en del av vår europeiska familj. Jag vill understryka att på den fronten har stödet inte varit tillräckligt.

När det gäller kandidatansökan är det uppenbart att en kandidatstatus också skulle hjälpa till att på ett strukturerat och bra sätt möjliggöra de reformer, investeringar och så vidare som behöver göras för att Ukraina så småningom ska kunna bli ett EU-medlemsland. Det skickar signaler. Jag vill verkligen återigen understryka att regeringen bör ställa sig bakom Ukrainas ansökan om att få bli kandidatland.

Till sist gläder det mig att regeringen inte anser att vapenleveranserna hittills har varit tillräckliga. Enligt officiella siffror har ungefär fem personer i Ukraina dött under den tid som vi har haft denna debatt, i försvaret av demokrati och våra gemensamma europeiska värderingar. Jag undrar såklart vad regeringen ska göra nu för att se till att vi får leverera fler och tyngre vapen till Ukraina. Make Europe, not War, som man skrev i graffitin i Irpin när jag var där.

Anf. 96 Statsrådet HANS DAHLGREN (S)
replik:

Fru talman! Jag tycker att Make Europe, not War är en utmärkt devis. EU är ju ett fredsprojekt, och det ska vi stå fast vid så gott vi kan.

Jag ska inte undervärdera de besök som gjorts i Kiev av andra länders företrädare, men det viktigaste är det stöd som man kan ge på marken i form av ekonomiskt stöd, humanitärt stöd och militärt stöd. Där har Sverige faktiskt varit bland de ledande, med stor enighet här i riksdagen. Jag tycker inte att vi behöver skämmas över detta.

Vad regeringen gör för att förbereda ytterligare eventuella insatser på vapensidan kan jag inte gå in på. Detta får meddelas när det är färdigberett.

Anf. 97 HÅKAN SVENNELING (V) replik:

Fru talman! Jag tänkte inleda kvällens sista replikskifte med att prata om Turkiet. Regeringen har haft en hög svansföring i samband med att Natoansökan lämnades in. Ingenting skulle ändras i regeringens utrikespolitik avseende demokrati och mänskliga rättigheter. Nu, fyra veckor senare, kan vi konstatera att detta inte har blivit verklighet.

I fredags öppnade utrikesminister Ann Linde upp för vapenexport till Turkiet, trots att situationen för demokrati och mänskliga rättigheter knappast har förbättrats i landet. Det är en skarp förändring jämfört med att regeringen hösten 2019 var en av de starkaste förespråkarna i EU för införandet av ett vapenembargo mot Turkiet. Tyvärr blev det inte verklighet då, men regeringen gav verkligen järnet för att det skulle ske.

Nu finns en uppenbar risk för att Sveriges röst för mänskliga rättigheter och demokrati i Turkiet tystnar inom EU, både nu under ansökningsprocessen och efter det att ett eventuellt Natomedlemskap har trätt i

kraft. Hur tänker EU-ministern stå upp för demokrati och mänskliga rättigheter i Turkiet inom ramen för arbetet i EU? Och hur ser statsrådet på Turkiets ansökan om ett EU-medlemskap och det förmedlemskapsstöd som kommer som en del av att man är ett kandidatland?

Anf. 98 Statsrådet HANS DAHLGREN (S)
replik:

Fru talman! Tack, Håkan Svenneling, för frågorna!

Förmedlemskapsstödet har vi pratat om tidigare i denna kammare. Vi har den uppfattningen att även om stödet har begränsats under senare år till följd av den negativa utvecklingen i Turkiet har de ändamål som stödet går till i dag – att främja demokrati och respekten för rättsstatens principer och mänskliga rättigheter – varit sådana att det har varit motiverat att fortsätta med den delen av stödet, just för att bidra till en utveckling i Turkiet som går åt rätt håll.

Frågan om vapenexport till Turkiet har inte direkt adresserats av utrikesministern. Hon sa i diskussionen i fredags i den nya utrikesdeklarationen att ett Nato-medlemskap också kan förändra förutsättningarna för krigsmaterielexport inom vårt nationella regelverk.

Kenneth G Forslund har debatterat med Håkan Svenneling tidigare i dag. ISP är som bekant en självständig myndighet som gör sina bedömningar. Det är inte omöjligt att förutse att ISP i de bedömningarna kommer att påverkas av om de länder som det handlar om ingår i samma militärallians eller inte.

Anf. 99 HÅKAN SVENNELING (V) replik:

Fru talman! Tack så mycket för svaret, statsrådet!

Det nya förmedlemskapsstödet under den här budgetperioden intressant på det sättet att det nu är tematik i stället för landspecifika kuvert. Jag hoppas att statsrådet tar med sig vikten av att det ska vara enkelt och transparent för oss att kunna granska vilket stöd Turkiet får.

Det gäller att statsrådet i de samtal han är med i tydligt påtalar bristerna i mänskliga rättigheter och att det begränsar möjligheterna för större ekonomiskt stöd till Turkiet. Det kan, som statsrådet var inne på, finnas motiverade projekt som man kan ge stöd till. Men då måste det vara väldigt specifikt. Man får i dag politiska fördelar av att vara kandidatland. Det får Turkiet genom att få delta i en del politiska möten, högnivåmöten och sådana saker.

Turkiet är ett land som har EU-sanktioner mot sig. Det får sägas vara enda Natolandet som har lyckats tillskansa sig EU-sanktioner. Det är två personer som har sanktioner mot sig för att de har hållit på med oljeborringar på cypriotiskt territorium. Det är relativt små sanktioner får man säga med tanke på de omfattande brotten mot mänskliga rättigheter som sker och med tanke på att EU nu har lyckats samla sig om väldigt starka sanktionsregimer gentemot Ryssland, vilket i grunden har varit bra.

Man ska komma ihåg att Turkiet i princip är indraget i många svårlösta konflikter och frågor med många

EU-medlemsstater och grannländer till Turkiet. Bara så sent som i förra veckan fick vi i utrikesutskottet ett brev från Cyperns talman där han uppmanade Sverige och utrikesutskottet att engagera sig i Cyperns problem med Turkiets brott mot folkrätten kopplat till det krig som var på 70-talet mellan grekcypriotiska och turkcypriotiska delen.

Jag hoppas att statsrådet fortsatt står upp för Sveriges tydliga kritik av både vad som sker i Turkiet och Turkiets agerande gentemot EU:s medlemsstater.

Anf. 100 Statsrådet HANS DAHLGREN (S)
replik:

Fru talman! Jag är av den bestämda uppfattningen att den svenska regeringens starka stöd för principer om mänskliga rättigheter, demokrati och rättsstatens principer inte ska justeras till följd av att vi har ansökt om medlemskap i Nato.

Jag tar också gärna med mig Håkan Svennelings uppmaning att titta på möjligheten att ha större transparens när det gäller förmedlemskapsstödet till Turkiet.

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut skulle fattas den 15 juni.)

§ 20 Bordläggning och beslut om förlängd motionstid

Följande dokument anmäldes och bordlades:

Propositioner

2021/22:256 Leveranser av fartygsbränsle till havs i vissa fall

2021/22:262 Ökad insyn i ägandet av radio- och tv-företag

Framställning

2021/22:RR6 Framställning om ändring i bestämmelser om avgifter för årlig revision

Kammaren biföll talmannens förslag att motionstiden för ovanstående propositioner och framställning skulle förlängas till och med *måndagen den 3 oktober*.

§ 21 Anmälan om interpellation

Följande interpellation hade framställts:

den 13 juni

2021/22:546 Skydds nätet för sexualbrottsutsatta
av *Marléne Lund Kopparklint* (M)
till socialminister Lena Hallengren (S)

§ 22 Anmälan om frågor för skriftliga svar

Följande frågor för skriftliga svar hade framställts:

den 13 juni

2021/22:1703 Förslag på hur tidsbegränsade licenser ska avskaffas

av *Marléne Lund Kopparklint* (M)
till justitie- och inrikesminister Morgan Johansson (S)

2021/22:1704 Tidsbegränsade licenser för landets jägare och sportskyttar

av *Marléne Lund Kopparklint* (M)
till justitie- och inrikesminister Morgan Johansson (S)

2021/22:1705 Respekt för riksdagens tillkännagivanden

av *Marléne Lund Kopparklint* (M)
till justitie- och inrikesminister Morgan Johansson (S)

2021/22:1706 Uppföljning av tillkännagivande om vapenfrågor

av *Marléne Lund Kopparklint* (M)
till justitie- och inrikesminister Morgan Johansson (S)

2021/22:1707 Tillkännagivande från 2020/21 om uppdelning av vapenlagstiftningen

av *Marléne Lund Kopparklint* (M)
till justitie- och inrikesminister Morgan Johansson (S)

2021/22:1708 Uppföljning av tillkännagivande i betänkande 2019/20:JuU33 om vapenfrågor

av *Marléne Lund Kopparklint* (M)
till justitie- och inrikesminister Morgan Johansson (S)

2021/22:1709 Illegala vapen från Ukraina och Balkan

av *Marléne Lund Kopparklint* (M)
till finansminister Mikael Damberg (S)

2021/22:1710 Ökad trygghet för polisen

av *Marléne Lund Kopparklint* (M)
till justitie- och inrikesminister Morgan Johansson (S)

2021/22:1711 Kritiken mot EU angående förbud mot bly i ammunition

av *Marléne Lund Kopparklint* (M)
till klimat- och miljöminister Annika Strandhäll (S)

2021/22:1712 Övergångslösning för kommuner som säger ja till vindkraft

av *Lorentz Tovatt* (MP)
till klimat- och miljöminister Annika Strandhäll (S)

§ 23 Kammaren åtskildes kl. 20.54.

Sammanträdet leddes

av andre vice talmannen från dess början till och med § 6 anf. 20 (delvis),

av tredje vice talmannen därefter till ajourneringen kl. 12.48,

av förste vice talmannen därefter till och med § 9,

av talmannen därefter till och med § 10,

av förste vice talmannen därefter till och med § 13 anf. 51 (delvis),

av andre vice talmannen därefter till och med § 19 anf. 81 (delvis) och

av förste vice talmannen därefter till dess slut.

Innehållsförteckning

§ 1 Avsägelse	1
§ 2 Anmälan om subsidiaritetsprövningar	1
§ 3 Anmälan om faktapromemoria	1
§ 4 Ärende för hänvisning till utskott	1
§ 5 Ärenden för bordläggning	1
§ 6 Granskningsbetänkande	1
Konstitutionsutskottets betänkande 2021/22:KU20.....	1
<i>Inledning</i>	<i>1</i>
Anf. 1 KARIN ENSTRÖM (M).....	1
Anf. 2 HANS EKSTRÖM (S).....	3
Anf. 3 MATHEUS ENHOLM (SD).....	4
Anf. 4 PER SCHÖLDBERG (C).....	4
Anf. 5 MIA SYDOW MÖLLEBY (V).....	5
Anf. 6 TUVE SKÅNBERG (KD).....	6
Anf. 7 NINA LUNDSTRÖM (L).....	6
Anf. 8 CAMILLA HANSÉN (MP).....	7
<i>Regeringens förhållande till riksdagen (kapitel 1)</i>	<i>8</i>
Anf. 9 KARIN ENSTRÖM (M).....	8
Anf. 10 MARIE GRANLUND (S).....	8
Anf. 11 LARS ANDERSSON (SD).....	9
Anf. 12 TUVE SKÅNBERG (KD).....	10
Anf. 13 NINA LUNDSTRÖM (L).....	10
<i>Handläggning av regeringsärenden m.m. (kapitel 2)</i>	<i>11</i>
Anf. 14 ALEXANDER OJANNE (S).....	11
Anf. 15 ERIK OTTOSON (M).....	12
Anf. 16 MIKAEL STRANDMAN (SD).....	13
Anf. 17 LINDA MODIG (C).....	14
Anf. 18 JESSICA WETTERLING (V).....	15
Anf. 19 TUVE SKÅNBERG (KD).....	16
Anf. 20 NINA LUNDSTRÖM (L).....	17
Anf. 21 CAMILLA HANSÉN (MP).....	18
Anf. 22 IDA DROUGGE (M).....	19
Anf. 23 PER SCHÖLDBERG (C).....	19
Anf. 24 ULRIKA KARLSSON (M).....	20
<i>Regeringens ansvar för förvaltningen m.m. (kapitel 3)</i>	<i>20</i>
Anf. 25 PER-ARNE HÅKANSSON (S).....	20
<i>Statsråds tjänsteutövning: vissa ärenden (kapitel 4 delvis)</i>	<i>21</i>
Anf. 26 DANIEL ANDERSSON (S).....	21
Anf. 27 IDA DROUGGE (M).....	22
Anf. 28 FREDRIK LINDAHL (SD).....	22
Anf. 29 LINDA MODIG (C).....	23
<i>Statsråds tjänsteutövning: uttalanden (kapitel 4 delvis)</i>	<i>24</i>
Anf. 30 SOFIE ERIKSSON (S).....	24
Anf. 31 LARS JILMSTAD (M).....	25
Anf. 32 LARS ANDERSSON (SD).....	26
Anf. 33 PER SCHÖLDBERG (C).....	27
Anf. 34 MIA SYDOW MÖLLEBY (V).....	28
Anf. 35 TUVE SKÅNBERG (KD).....	29
Anf. 36 NINA LUNDSTRÖM (L).....	29
Anf. 37 CAMILLA HANSÉN (MP).....	30
(forts. § 11).....	31
Ajournering	31
Återupptaget sammanträde	31
§ 7 Beslut om ärenden som slutdebatterats den 9 juni	31
CU24 Tryggare bostadsrätt.....	31
CU25 Regional fysisk planering i Hallands län.....	31

CU26 Ökad rättssäkerhet och snabbare verkställighet i internationella familjemål	32
CU32 En effektivisering av byggnadsnämndens tillsyn	32
KrU10 Stärkt integritet i idrottens antidopningsarbete	32
§ 8 Beslut om ärende som slutdebatterats den 10 juni.....	32
UU20 Nato och arbetet mot kärnvapen.....	32
§ 9 Beslut om ärenden som slutdebatterats den 13 juni.....	32
SoU30 Sammanhållen vård- och omsorgsdokumentation	32
SoU28 Borttagande av bosättningsprincipen vid sprututbyte	32
SoU15 Hälso- och sjukvårdens organisation m.m.	32
UU13 Europarådet	33
SfU27 Efterlevandestöd för barn som får vård eller boende bekostat av det allmänna	33
SfU26 Höjt bostadstillägg till pensionärer och höjt minimibelopp vid fastställande av avgifter enligt socialtjänstlagen.....	34
SfU28 Utvisning på grund av brott – ett skärpt regelverk	34
MJU29 Straffbestämmelser till EU:s förordning om fartygsåtervinning och övergripande miljöfrågor	35
§ 10 Avtackning.....	36
Anf. 38 TALMANNEN	36
§ 11 (forts. från § 6) Granskningsbetänkande (forts. KU20).....	37
Anf. 39 ERIK OTTOSON (M)	37
Anf. 40 LINDA MODIG (C)	38
Anf. 41 JESSICA WETTERLING (V).....	39
Anf. 42 IDA DROUGGE (M)	40
§ 12 Behandlingen av riksdagens skrivelser	41
Konstitutionsutskottets betänkande 2021/22:KU21	41
Anf. 43 DANIEL ANDERSSON (S).....	41
Anf. 44 IDA DROUGGE (M)	41
Anf. 45 NINA LUNDSTRÖM (L)	42
(Beslut skulle fattas den 15 juni.)	42
§ 13 Ett modernt offentligt belöningsystem och de allmänna flaggdagarna	42
Konstitutionsutskottets betänkande 2021/22:KU39.....	42
Anf. 46 CAROLINE NORDENGRIP (SD).....	42
Anf. 47 JESSICA WETTERLING (V).....	43
Anf. 48 KARIN ENSTRÖM (M)	43
Anf. 49 HANS EKSTRÖM (S)	44
Anf. 50 TUVE SKÅNBERG (KD).....	45
Anf. 51 TOBIAS BILLSTRÖM (M)	46
(Beslut skulle fattas den 15 juni.)	47
§ 14 En skyldighet att lämna uppgifter till Institutet för mänskliga rättigheter	47
Konstitutionsutskottets betänkande 2021/22:KU38.....	47
(Beslut skulle fattas den 15 juni.)	47
§ 15 Kommittéberättelse – kommittéernas verksamhet under 2021, m.m.	47
Konstitutionsutskottets betänkande 2021/22:KU40.....	47
Anf. 52 NINA LUNDSTRÖM (L)	47
(Beslut skulle fattas den 15 juni.)	48
§ 16 Indelning i utgiftsområden	48
Konstitutionsutskottets betänkande 2021/22:KU42.....	48
Anf. 53 LARS JILMSTAD (M).....	48
(Beslut skulle fattas den 15 juni.)	48
§ 17 Tydligare krav på fristående förskolor, skolor och fritidshem med konfessionell inriktning	48
Utbildningsutskottets betänkande 2021/22:UbU29	48
Anf. 54 NORIA MANOUCHI (M).....	48

Anf. 55 RICHARD JOMSHOF (SD)	49
Anf. 56 FREDRIK CHRISTENSSON (C)	50
Anf. 57 DANIEL RIAZAT (V)	51
Anf. 58 CHRISTIAN CARLSSON (KD)	52
Anf. 59 FREDRIK MALM (L)	52
(forts.)	53
Ajournering	53
Återupptaget sammanträde	53
§ 17 (forts.) Tydligare krav på fristående förskolor, skolor och fritidshem med konfessionell inriktning (forts. UbU29)	53
Anf. 60 LINUS SKÖLD (S)	53
Anf. 61 ANNIKA HIRVONEN (MP)	55
(Beslut skulle fattas den 15 juni.)	55
§ 18 Strategisk exportkontroll 2021 – krigsmateriel och produkter med dubbla användningsområden och Förstärkt kontroll av produkter med dubbla användningsområden	55
Utrikesutskottets betänkande 2021/22:UU9	55
Utrikesutskottets betänkande 2021/22:UU18	55
Anf. 62 HANS ROTHENBERG (M)	55
Anf. 63 BJÖRN SÖDER (SD)	56
Anf. 64 HÅKAN SVENNELING (V)	57
Anf. 65 GUDRUN BRUNEGÅRD (KD)	59
Anf. 66 MARIA FERM (MP)	60
Anf. 67 KENNETH G FORSLUND (S)	61
Anf. 68 HÅKAN SVENNELING (V) replik	62
Anf. 69 KENNETH G FORSLUND (S) replik	62
Anf. 70 HÅKAN SVENNELING (V) replik	62
Anf. 71 KENNETH G FORSLUND (S) replik	63
Anf. 72 JOAR FORSSELL (L)	63
(Beslut skulle fattas den 15 juni.)	63
§ 19 Verksamheten i Europeiska unionen under 2021	63
Utrikesutskottets betänkande 2021/22:UU10	63
Anf. 73 HANS ROTHENBERG (M)	63
Anf. 74 MARKUS WIECHEL (SD)	64
Anf. 75 HÅKAN SVENNELING (V)	66
Anf. 76 HANS ROTHENBERG (M) replik	67
Anf. 77 HÅKAN SVENNELING (V) replik	67
Anf. 78 HANS ROTHENBERG (M) replik	68
Anf. 79 HÅKAN SVENNELING (V) replik	68
Anf. 80 SOFIA DAMM (KD)	68
Anf. 81 JOAR FORSSELL (L)	69
Anf. 82 MARIA FERM (MP)	71
Anf. 83 KENNETH G FORSLUND (S)	72
Anf. 84 Statsrådet HANS DAHLGREN (S)	72
Anf. 85 HANS ROTHENBERG (M) replik	73
Anf. 86 Statsrådet HANS DAHLGREN (S) replik	74
Anf. 87 HANS ROTHENBERG (M) replik	74
Anf. 88 Statsrådet HANS DAHLGREN (S) replik	74
Anf. 89 SOFIA DAMM (KD) replik	74
Anf. 90 Statsrådet HANS DAHLGREN (S) replik	75
Anf. 91 SOFIA DAMM (KD) replik	75
Anf. 92 Statsrådet HANS DAHLGREN (S) replik	75
Anf. 93 JOAR FORSSELL (L) replik	75
Anf. 94 Statsrådet HANS DAHLGREN (S) replik	76
Anf. 95 JOAR FORSSELL (L) replik	76
Anf. 96 Statsrådet HANS DAHLGREN (S) replik	76
Anf. 97 HÅKAN SVENNELING (V) replik	76
Anf. 98 Statsrådet HANS DAHLGREN (S) replik	77
Anf. 99 HÅKAN SVENNELING (V) replik	77
Anf. 100 Statsrådet HANS DAHLGREN (S) replik	77

(Beslut skulle fattas den 15 juni.)	77
§ 20 Bordläggning och beslut om förlängd motionstid	77
§ 21 Anmälan om interpellation.....	77
§ 22 Anmälan om frågor för skriftliga svar	77
§ 23 Kammaren åtskildes kl. 20.54.	78